

ҮНДЭСНИЙ
СТАТИСТИКИЙН
ХОРОО

**АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ БОЛОН
АЛБАДАН ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН
СУДАЛГААНЫ ҮНДСЭН ТАЙЛАН**

2022

МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДЭСНИЙ СТАТИСТИКИЙН ХОРОО, 2024

📍 Монгол Улс, Улаанбаатар хот
Сүхбаатар дүүрэг, Бага тойруу-44
Засгийн газрын III байр

☎ 976-70141212

🌐 www.1212.mn

✉ information@nso.mn

“Би Си Ай” ХХК-д эхийг бэлтгэж, хэвлэв.

АГУУЛГА

ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ	VI
ЗУРГИЙН ЖАГСААЛТ	IX
ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ЖАГСААЛТ	XIII
УДИРТГАЛ	XIV
ЕРӨНХИЙ ТОЙМ	XV
1. ЖИЛИЙН ХАРЬЦУУЛАЛТ	1
1.1. 15, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМЫН ХӨДӨЛМӨРИЙН ЗАХ ЗЭЭЛ ДЭХ ОРОЛЦОО	2
1.2. АЖИЛЛАГЧИД	5
1.3. ХӨДӨЛМӨРИЙН ДУТУУ АШИГЛАЛТ	8
2. АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ УЛИРЛЫН ХЭЛБЭЛЗЭЛ	9
2.1. ХӨДӨЛМӨРИЙН ЗАХ ЗЭЭЛ ДЭХ ОРОЛЦОО	10
2.2. АЖИЛЛАГЧИД	10
2.3. ХӨДӨЛМӨРИЙН ДУТУУ АШИГЛАЛТ	13
3. ХҮН АМЫН ХӨДӨЛМӨРИЙН ЗАХ ЗЭЭЛ ДЭХ ОРОЛЦОО	19
3.1. АЖИЛЛАХ ХҮЧ	20
3.1.1. АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ОРОЛЦООНЫ ТҮВШИН	23
НАСНЫ БҮЛГЭЭР	23
БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШНЭЭР	24
ГЭРЛЭЛТИЙН БАЙДЛААР	25
3.1.2. ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН ТҮВШИН	25
НАСНЫ БҮЛГЭЭР	25
БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШНЭЭР	26
ГЭРЛЭЛТИЙН БАЙДЛААР	27
3.2. АЖИЛЛАХ ХҮЧНЭЭС ГАДУУРХ ХҮН АМ	27
4. ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ	33
4.1. АЖИЛЛАГЧИД	34
СҮҮЛИЙН 7 ХОНОГТ АЖЛЫН БАЙРАНДАА БАЙСАН ЭСЭХ	35
НАСНЫ БҮТЦЭЭР	35
ГЭРЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ	36
БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН	37
ШИЛЖИХ ХӨДӨЛГӨӨН	38
АЖИЛЛАГЧИД, ҮЙЛДЛИЙН ЧАДАМЖААР	39
4.2. АЖИЛЛАГЧДЫН ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА	40
ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ САЛБАРААР	40
АЖИЛ МЭРГЭЖЛЭЭР	44
АЖ АХУЙН НЭГЖ БАЙГУУЛЛАГЫН ХАРИУЦЛАГЫН ХЭЛБЭРЭЭР	46

ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН СТАТУСААР	47
ХУВИАРАА ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭГЧИД	48
ИХЭВЧЛЭН ЗАХ ЗЭЭЛД ОРОЛЦОЖ БУЙ МАЛЧИД.	49
4.3. АЖЛЫН ЦАГ	50
4.4. ЦАЛИН, ОРЛОГО.	52
5. ХӨДӨЛМӨРИЙН ДУТУУ АШИГЛАЛТ	55
5.1. ХӨДӨЛМӨРИЙН ДУТУУ АШИГЛАЛТЫН ХЭМЖЭЭ, БҮТЭЦ	56
АЖИЛГҮЙ ХҮН.	57
БОЛОМЖИТ АЖИЛЛАХ ХҮЧ	59
ЦАГ ХУГАЦААНААС ХАМААРСАН БҮРЭН БУС ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭГЧ	62
5.2. ХӨДӨЛМӨРИЙН ДУТУУ АШИГЛАЛТЫН ТҮВШИН	65
6. АЛБАН БУС ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ	67
6.1. АЛБАН БУС ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ	68
НАСНЫ БҮЛЭГ.	71
БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН	72
ГЭРЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ.	72
6.2. АЛБАН БУС ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭГЧДИЙН ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ	73
ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА ЯВУУЛЖ БУЙ НЭГЖ	73
ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН СТАТУСААР	74
ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ САЛБАРААР	75
АЖИЛ МЭРГЭЖЛЭЭР	76
АЖЛЫН ЦАГ	77
ЦАЛИН, ОРЛОГО	78
7. АЛБАДАН ХӨДӨЛМӨР	81
7.1. ЕРӨНХИЙ МЭДЭЭЛЭЛ	81
7.2. ОЙЛГОЛТ, ТОДОРХОЙЛОЛТ	82
7.3. ХАРГАЛЗАХ ХҮЧИН ЗҮЙЛС	83
7.4. ХУВИЙН ХЭВШИЛ ДЭХ АЛБАДАН ХӨДӨЛМӨР	83
7.5. ХУГАЦААТ ЦЭРГИЙН АЛБА ХААГЧДЫН АЛБАДАН ХӨДӨЛМӨР.	84
8. ХӨДӨЛМӨРИЙН ЗАХ ЗЭЭЛ ДЭХ ЗАЛУУЧУУДЫН ОРОЛЦОО	87
8.1. ЗАЛУУЧУУДЫН ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ.	88
15-24 НАСНЫ АЖИЛЛАГЧИД	89
БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШНЭЭР.	89
ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН СТАТУСААР	90
АЖИЛ МЭРГЭЖЛЭЭР	92
ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ САЛБАРААР	93
МАЛЧИД БОЛОН ХУВИАРАА ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭГЧИД.	96
АЖЛЫН ЦАГ	96
ЦАЛИН, ОРЛОГО	98
8.2. ЗАЛУУЧУУДЫН ХӨДӨЛМӨРИЙН ДУТУУ АШИГЛАЛТ	99

БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШНЭЭР	103
8.3. ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЭГҮЙ, БОЛОВСРОЛ, СУРГАЛТЫН ХӨТӨЛБӨРТ ХАМРАГДААГҮЙ ЗАЛУУЧУУД	103
9. ЭДИЙН ЗАСГИЙН БУС ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА	105
9.1. ӨӨРИЙН ХЭРЭГЦЭЭНИЙ БҮТЭЭГДЭХҮҮН ҮЙЛДВЭРЛЭГЧ	106
ӨРХИЙН ХЭРЭГЦЭЭНИЙ ХҮНСНИЙ БҮТЭЭГДЭХҮҮН ҮЙЛДВЭРЛЭГЧ	106
ӨРХИЙН ХЭРЭГЦЭЭНИЙ БУСАД БАРАА БҮТЭЭГДЭХҮҮН ҮЙЛДВЭРЛЭГЧ	109
9.2. ӨРХИЙН ГИШҮҮДИЙН ӨӨРИЙН ЭЦСИЙН ХЭРЭГЛЭЭНИЙ ҮЙЛЧИЛГЭЭ БҮХИЙ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНД ЗАРЦУУЛСАН ЦАГ	109
10. ӨРХ, ХҮН АМ ЗҮЙ111
10.1. ӨРХ, ТҮҮНИЙ БҮТЭЦ	112
10.2. ХҮН АМ ЗҮЙ.	113
ХӨДӨЛМӨРИЙН НАСНЫ ХҮН АМ	113
ГЭРЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ.	114
БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН	114
ХҮН АМ ЗҮЙН АЧААЛАЛ	115
Хавсралт А. Ажиллах хүчний судалгааны танилцуулга	116
Хавсралт Б. Хөдөлмөр эрхлэлтийн статистик үзүүлэлтийг тооцох аргачлал	121
Хавсралт В. Хөдөлмөрийн статистикийн стандарт алдаа ба итгэмжлэлт интервалууд.	140
Хавсралт Г. Нэмэлт статистик үр дүнгүүд.	149

ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ

Хүснэгт 1.1.	Хөдөлмөрийн статистикийн үндсэн үзүүлэлтүүд, сүүлийн 4 жилээр	2
Хүснэгт 1.2.	Боловсролын түвшин дэх ажиллах хүчний оролцооны түвшин, сүүлийн 4 жилээр . . .	3
Хүснэгт 1.3.	Гэрлэлтийн байдлаар ажиллах хүчний оролцооны түвшин, сүүлийн 4 жилээр	3
Хүснэгт 1.4.	Идэвхгүй байдлын түвшин, байршил, насны бүлгээр, сүүлийн 4 жилээр	5
Хүснэгт 1.5.	15, түүнээс дээш насны ажиллагчид, сүүлийн 4 жилээр	6
Хүснэгт 2.1.	Хөдөлмөр эрхлэлтийн үзүүлэлтүүд, улирлаар	9
Хүснэгт 2.2.	Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт, мянган хүн, байршлаар	13
Хүснэгт 2.3.	Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар, дүнд эзлэх хувь, улирлаар	14
Хүснэгт 2.4.	Сүүлийн 30 хоногт хөдөлмөр эрхлэх оролдлого хийхгүй боломжит ажиллах хүч, шалтгаанаар, дүнд эзлэх хувь, улирлаар	16
Хүснэгт 2.5.	Сүүлийн 30 хоногт хөдөлмөр эрхлэх оролдлого хийхгүй боломжит ажиллах хүч, байгаа шалтгаан, байршлаар, дүнд эзлэх хувь, улирлаар	17
Хүснэгт 3.1.	Хөдөлмөрийн насны суурин хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн байдал, байршил, хүйсээр	21
Хүснэгт 3.2.	Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн амын бүтэц, насны бүлэг, дүнд эзлэх хувиар	28
Хүснэгт 3.3.	Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн амын бүтэц, шалтгаанаар, дүнд эзлэх хувиар	29
Хүснэгт 4.1.	Ажиллагчид, байршил, бүс, хүйсээр	34
Хүснэгт 4.2.	Ажиллагчид, сүүлийн 7 хоногт ажлын байрандаа байсан эсэх, бүс, байршил.	35
Хүснэгт 4.3.	Ажиллагчид, гэрлэлтийн байдлаар, хүйс, байршлаар	36
Хүснэгт 4.4.	Ажиллагчид, аж ахуйн нэгж байгууллагын хариуцлагын хэлбэр, байршлаар	46
Хүснэгт 4.5.	Ажиллагчид, хөдөлмөр эрхлэлтийн статус, хүйс, дүнд эзлэх хувиар.	47
Хүснэгт 4.6.	Нийт ажиллагчид болон нийт малчид, байршил, бүсээр	50
Хүснэгт 4.7.	Ажиллагчдын долоо хоногт тогтмол ажилладаг цаг, үндсэн ажлаар	50
Хүснэгт 4.8.	Үндсэн ажилдаа бага болон урт цагаар ажиллагчид, хүйс, салбар, хөдөлмөр эрхлэлтийн статусаар, дүнд эзлэх хувиар	
Хүснэгт 4.9.	Цалинтай ажиллагчдын нэг цагийн дундаж цалин, хүйсээр	53
Хүснэгт 5.1.	Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт, байршил, бүс, хүйсээр	56
Хүснэгт 5.2.	Ажилгүй хүн, боловсролын түвшин, хүйс, дүнд эзлэх хувиар	57
Хүснэгт 5.3.	Итгэл алдарсан ажил хайгчид, насны бүлэг, хүйсээр	60
Хүснэгт 5.4.	Боломжит ажиллах хүч, сүүлийн 30 хоногт цалинтай ажил олох болон бизнес эрхлэх гэж оролдоогүй шалтгаан, байршил, дүнд эзлэх хувиар	61
Хүснэгт 6.1.	ХАА-н салбарыг оруулсан дүнгээрх албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид, статусаар, үйл ажиллагааны нэгжээр, мянган хүнээр	68
Хүснэгт 6.2.	ХАА-н бус салбарт албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид, статусаар, үйл ажиллагааны нэгжээр, мянган хүнээр	69
Хүснэгт 6.3.	Албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид, үйл ажиллагааны нэгжээр, хүйсээр	69
Хүснэгт 6.4.	Албан бус хөдөлмөр эрхлэлт, боловсролын түвшнээр, хувиар	72
Хүснэгт 6.5.	Албан бус хөдөлмөр эрхлэлт, гэрлэлтийн байдлаар, хувиар	73
Хүснэгт 6.6.	Албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид, үйл ажиллагааны нэгж, хүйс, байршлаар, мянган хүнээр	73
Хүснэгт 6.7.	Албан бус хөдөлмөр эрхлэлт, ажил мэргэжлийн ангиллаар, хувиар	77

Хүснэгт 6.8.	Албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн ажлын цаг, үндсэн ажлаар, тогтмол болон жинхэнэ ажилласан цагаар, дүнд эзлэх хувиар	78
Хүснэгт 6.9.	Албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид, сарын цалин, орлогын бүлгээр, дүнд эзлэх хувиар	78
Хүснэгт 6.10.	Албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн сарын дундаж цалин, орлого, салбараар, мянган төгрөгөөр	79
Хүснэгт 7.1.	Цэргийн албадан хөдөлмөр эрхлэлтийн тохиолдлын тоо	84
Хүснэгт 8.1.	Залуучуудын хөдөлмөрийн зах зээл дэх оролцоо, зарим түвшний үзүүлэлтээр, байршил, бүс, хүйсээр	86
Хүснэгт 8.2.	Залуу ажиллагчид, байршил, бүс, хүйсээр.	87
Хүснэгт 8.3.	Залуу ажиллагчид, боловсролын түвшин, хүйсээр	88
Хүснэгт 8.4.	Малчид болон хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч залуучууд, байршил, бүс, хувиар.	95
Хүснэгт 8.5.	Залуу ажиллагчдын ажлын цаг, үндсэн ажлын тогтмол болон жинхэнэ ажилласан цаг, хүйсээр, дүнд эзлэх хувиар.	96
Хүснэгт 8.6.	Үндсэн ажилдаа бага болон урт цагаар ажиллагч залуучууд, хүйс, үндсэн салбар, хөдөлмөр эрхлэлтийн статусаар	97
Хүснэгт 8.7.	Залуучуудын хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт, хүйс, байршил, бүсээр	99
Хүснэгт 8.8.	15-24 насны боломжит ажиллах хүч, хүйс, байршил, бүсээр	101
Хүснэгт 8.9.	Залуучуудын хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт, боловсролын түвшин, хүйсээр	103
Хүснэгт 9.1.	Өөрийн хэрэгцээний бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл эрхэлсэн хүн ам, үйл ажиллагааны төрлөөр, давхардсан дүнгээр, хүйсээр, 7 хоногийн дундаж цагаар	106
Хүснэгт 9.2.	Өрхийн хэрэгцээний газар тариалан, хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлд зарцуулсан цаг, насны бүлэг, хүйсээр	107
Хүснэгт 9.3.	Өрхийн хэрэгцээний хоол хүнс бэлтгэн, хадгалах үйл ажиллагаанд зарцуулсан цаг, насны бүлэг, хүйсээр	109
Хүснэгт 10.1.	Хөдөлмөрийн насны хүн амын боловсролын түвшин, байршил, хүйсээр, дүнд эзлэх хувиар	115
ХҮСНЭГТ В.1.	Үндэсний тооцооны систем болон ажлын хэлбэр	135
ХҮСНЭГТ В.1.	Ажиллах хүч.	140
ХҮСНЭГТ В.2.	Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам	141
ХҮСНЭГТ В.3.	Ажиллагчид	142
ХҮСНЭГТ В.4.	Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт.	143
ХҮСНЭГТ В.5.	Ажилгүй хүн	143
ХҮСНЭГТ В.6.	Боломжит ажиллах хүч	144
ХҮСНЭГТ В.7.	Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгч	144
ХҮСНЭГТ В.8.	Ажиллах хүчний оролцооны түвшин	145
ХҮСНЭГТ В.9.	Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин.	146
ХҮСНЭГТ В.10.	Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын нэгдсэн түвшин	147
ХҮСНЭГТ В.11.	Ажилгүйдлийн түвшин	147
ХҮСНЭГТ В.12.	Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэлт болон ажилгүйдлийн нэгдсэн түвшин	148
ХҮСНЭГТ В.13.	Ажилгүй хүн болон боломжит ажиллах хүчний нэгдсэн түвшин	148
ХҮСНЭГТ Г.1.	Хөдөлмөрийн зах зээлийн үндсэн үзүүлэлтүүд	149
ХҮСНЭГТ Г.1.	Хөдөлмөрийн зах зээлийн үндсэн үзүүлэлтүүд, үргэлжлэл	150
ХҮСНЭГТ Г.2.	Судалгаанд хамрагдсан 15 ба түүнээс дээш насны хүн ам	151
ХҮСНЭГТ Г.3.	Хөдөлмөр эрхэлдэг хүнтэй өрх, тухайн өрхийн ажиллагчдын тоогоор.	152
ХҮСНЭГТ Г.4.	Хөдөлмөр эрхэлдэггүй хүнтэй өрх, тухайн өрхийн ажилгүй хүний тоогоор	153

ХҮСНЭГТ Г.5. Ажиллах хүч, байршил, хүйс, бүс, аймаг, хувиар	154
ХҮСНЭГТ Г.6. Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин хүйс, байршил, хүйс, бүс, аймгаар	155
ХҮСНЭГТ Г.7. Ажиллах хүч, байршил, хүйс, бүс, аймгаар	156
ХҮСНЭГТ Г.8. Ажиллах хүч, насны бүлэг, гэрлэлтийн байдал, боловсролын түвшин, хүйсээр. . .	157
ХҮСНЭГТ Г.9. Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам, байршил, хүйс, бүс, аймаг, хувиар	158
ХҮСНЭГТ Г.10. Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам, байршил, хүйс, бүс, аймгаар.	159
ХҮСНЭГТ Г.11. Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам, насны бүлэг, гэрлэлтийн байдал, боловсролын түвшин, хүйсээр.	160
ХҮСНЭГТ Г.12. Ажиллагчид, байршил, хүйс, бүс, аймаг, хувиар	161
ХҮСНЭГТ Г.13. Ажиллагчид, насны бүлэг, гэрлэлтийн байдал, боловсролын түвшин, хүйс, хувиар	162
ХҮСНЭГТ Г.14. Ажиллагчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангилал, хүйс, хувиар . .	163
ХҮСНЭГТ Г.15. Ажиллагчид, хөдөлмөр эрхлэлтийн статус, байршил, хүйс, бүс, аймгаар	164
ХҮСНЭГТ Г.16. Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт, байршил, хүйс, бүс, аймгаар	165
ХҮСНЭГТ Г.16. Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт, байршил, хүйс, бүс, аймгаар, үргэлжлэл	166
ХҮСНЭГТ Г.17. Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын түвшин, байршил, хүйс, бүс, аймгаар	167
ХҮСНЭГТ Г.17. Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын түвшин, байршил, хүйс, бүс, аймгаар, үргэлжлэл	168
ХҮСНЭГТ Г.18. Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт, насны бүлэг, гэрлэлтийн байдал, боловсролын түвшин, хүйс, хувиар	169
ХҮСНЭГТ Г.19. Залуу ажиллагчид, байршил, хүйс, бүс, аймгаар	170
ХҮСНЭГТ Г.20.Залуу ажиллагчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангилал, хүйс, хувиар	171
ХҮСНЭГТ Г.21. Залуучуудын хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт, байршил, хүйс, бүс, аймгаар.	172
ХҮСНЭГТ Г.21. Залуучуудын хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт, байршил, хүйс, бүс, аймгаар, үргэлжлэл	173

ЗУРГИЙН ЖАГСААЛТ

Зураг 1.1.	Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, хүйсээр, сүүлийн 4 жилээр	2
Зураг 1.2.	Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, насны бүлгээр, сүүлийн 4 жилээр	3
Зураг 1.3.	Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам, шалтгаанаар, дүнд эзлэх хувиар, сүүлийн 2 жилээр.	4
Зураг 1.4.	Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам, бүтэц, дүнд эзлэх хувиар, сүүлийн 4 жилээр	5
Зураг 1.5.	Ажиллагчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны үндсэн салбар, дүнд эзлэх хувиар, сүүлийн 4 жилээр	7
Зураг 1.6.	Ажиллагчид, хөдөлмөр эрхлэлтийн статусаар, дүнд эзлэх хувиар, сүүлийн 4 жилээр .	7
Зураг 1.7.	Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, байршлаар	8
Зураг 1.8.	Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын үзүүлэлтүүд, мянган хүнээр	8
Зураг 1.9.	Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын түвшнүүд, улирлаар	8
Зураг 2.1.	Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, хүйс, байршлаар, улирлаар	10
Зураг 2.2.	Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, байршил, хүйс, улирлаар	11
Зураг 2.3.	Ажиллагчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбараар, мянган хүн, улирлаар	11
Зураг 2.4.	Ажиллагчид, ажил мэргэжил, дүнд эзлэх хувиар, улирлаар	12
Зураг 2.5.	Ажиллагчид, хөдөлмөр эрхлэлтийн статусаар, дүнд эзлэх хувь, улирлаар.	13
Зураг 2.6.	Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын түвшин, улирлаар.	13
Зураг 2.7.	Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчид, байршлаар, хүйс, дүнд эзлэх хувь, улирлаар	14
Зураг 2.8.	Ажилгүй хүн, хүйс, байршлаар, мянган хүн, улирлаар	15
Зураг 2.9.	Ажилгүй иргэдийн ажилгүй байгаа шалтгаан, хүйс, дүнд эзлэх хувь, улирлаар	15
Зураг 2.10.	Боломжит ажиллах хүчний бүтэц, байршил, дүнд эзлэх хувь, улирлаар	16
Зураг 2.11.	Ажилгүй хүн болон боломжит ажиллах хүчний ажлын туршлага, дүнд эзлэх хувь, улирлаар	18
Зураг 3.1.	Хөдөлмөрийн насны суурин хүн амын бүтэц, насны бүлгээр, дүнд эзлэх хувиар	20
Зураг 3.2.	Хөдөлмөрийн насны суурин хүн амын бүтэц, хүйсээр, дүнд эзлэх хувиар	20
Зураг 3.3.	Хөдөлмөрийн насны суурин хүн амын бүтэц, байршлаар, дүнд эзлэх хувиар	20
Зураг 3.4.	Ажиллах хүчний оролцооны болон хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, аймгаар	22
Зураг 3.5.	Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, байршил, хүйсээр	23
Зураг 3.6.	Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, насны бүлэг, хүйсээр	23
Зураг 3.7.	Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, насны бүлэг, байршлаар.	24
Зураг 3.8.	Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, боловсролын түвшнээр, хувиар	24
Зураг 3.9.	Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, хүйс, гэрлэлтийн байдлаар	25
Зураг 3.10.	Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, байршил, хүйсээр	25
Зураг 3.11.	Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин хүйс, насны бүлгээр	26
Зураг 3.12.	Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, насны бүлэг, байршлаар	26
Зураг 3.13.	Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, боловсролын түвшнээр, хувиар.	27
Зураг 3.14.	Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, гэрлэлтийн байдлаар.	27
Зураг 3.15.	Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам, аймаг, хувиар.	28
Зураг 3.16.	Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам, сүүлийн ажлаас гарсан шалтгаанаар, хувиар	30
Зураг 3.17.	Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн амын бүтэц, хөдөлмөрийн зах зээлийн оролцоогоор, дүнд эзлэх хувиар	30
Зураг 3.18.	Сүүлийн 30 хоногт хөдөлмөр эрхлэх оролдлого хийгээгүй ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам, шалтгаанаар, дүнд эзлэх хувиар	31
Зураг 3.19.	Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам, ажилгүй байх үеийн орлогын гол эх үүсвэр, дүнд эзлэх хувиар	31

Зураг 4.1.	Ажиллагчид, аймгаар, хүйсээр	34
Зураг 4.2.	Сүүлийн 7 хоногт ажлын байрандаа түр байгаагүй ажиллагчид, шалтгаанаар, дүнд эзлэх хувиар	35
Зураг 4.3.	Ажиллагчид, насны бүлгээр, хүйс, байршлаар, дүнд эзлэх хувиар	36
Зураг 4.4.	Ажиллагчид, боловсролын түвшин, хүйсээр, дүнд эзлэх хувиар	37
Зураг 4.5.	Ажиллагчид, боловсролын түвшин, хүйсээр, хувиар	37
Зураг 4.6.	Ажиллагчид, шилжих хөдөлгөөнөөр, аймгаар, дүнд эзлэх хувиар.	38
Зураг 4.7.	Ажиллагчид, шилжих хөдөлгөөнөөр, насны бүлэг, дүнд эзлэх хувиар	38
Зураг 4.8.	Ажиллагчид, шилжих хөдөлгөөнд оролцсон хугацаагаар, хүйс, хувиар	39
Зураг 4.9.	Ажиллагчид, үйлдлийн чадамжаар, байршлаар, дүнд эзлэх хувиар.	39
Зураг 4.10.	Үйлдлийн чадамжийн бэрхшээлтэй ажиллагчид, салбараар, дүнд эзлэх хувиар	40
Зураг 4.11.	Ажиллагчид, насны бүлэг, салбараар, хувиар	40
Зураг 4.12.	Ажиллагчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбараар, дүнд эзлэх хувиар.	41
Зураг 4.13.	Ажиллагчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллаар хүйс, хувиар . . .	42
Зураг 4.14.	ХАА-н бус салбарт ажиллагч эмэгтэйчүүд, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарт эзлэх хувиар	43
Зураг 4.15.	ХАА-н бус салбарт цалинтай ажиллагч эмэгтэйчүүд, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарт эзлэх хувиар	44
Зураг 4.16.	Ажиллагчид, ажил мэргэжлийн ангиллаар, дүнд эзлэх хувиар	45
Зураг 4.17.	Ажиллагчид, ажил мэргэжлийн ангилал, хүйс, дүнд эзлэх хувиар	45
Зураг 4.18.	Ажиллагчид, эрхэлж байгаа ажил мэргэжлийн ур чадварын түвшин, хүйсээр, хувиар	45
Зураг 4.19.	Ажиллагчид, эрхэлж байгаа ажил мэргэжлийн ур чадварын түвшин, насны бүлэг, хувиар.	46
Зураг 4.20.	Ажиллагчид, байгууллагын хариуцлагын хэлбэр, бүсээр, хувиар	47
Зураг 4.21.	Ажиллагчид, хөдөлмөр эрхлэлтийн статусаар, аймгаар	48
Зураг 4.22.	Хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчид, аймаг, хүйсээр, дүнд эзлэх хувиар	48
Зураг 4.23.	Хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчид, салбараар, дүнд эзлэх хувиар	49
Зураг 4.24.	Ажиллагчдын долоо хоногт тогтмол ажилладаг цаг, үндсэн ажлаар, хөдөлмөр эрхлэлтийн статусаар, хүйсээр	51
Зураг 4.25.	Цалинтай ажиллагчдын сарын дундаж цалин, хүйс, бүсээр, мянган төгрөгөөр	52
Зураг 4.26.	Хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчдийн сарын дундаж орлого, хүйс, бүсээр, мянган төгрөгөөр	53
Зураг 4.27.	Ажиллагчдын сарын дундаж цалин болон орлого, байршил, хүйсээр, мянган төгрөгөөр	53
Зураг 4.28.	Ажиллагчдын сарын дундаж цалин болон орлого, салбар, мянган төгрөгөөр.	54
Зураг 5.1.	Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт, аймаг, нийслэл, хүнээр	56
Зураг 5.2.	Ажилгүй хүн, насны бүлэг, хүйс, дүнд эзлэх хувиар	57
Зураг 5.3.	Ажилгүй хүн, хөдөлмөр эрхлээгүй хугацаагаар, хүйс, дүнд эзлэх хувиар	58
Зураг 5.4.	Ажилгүй хүн, ажилгүй байгаа шалтгаанаар, дүнд эзлэх хувиар	58
Зураг 5.5.	Ажилгүй хүн, ажилгүй байгаа шалтгаанаар, хүйсээр, дүнд эзлэх хувиар.	58
Зураг 5.6.	Ажилгүй хүн, өмнөх ажлаасаа гарсан шалтгаан, дүнд эзлэх хувиар	59
Зураг 5.7.	Боломжит ажиллах хүч, бүс, хүйсээр, дүнд эзлэх хувиар	59
Зураг 5.8.	Боломжит ажиллах хүч, насны бүлэг, хүйс, дүнд эзлэх хувиар	60
Зураг 5.9.	Боломжит ажиллах хүч, боловсролын түвшин, хүйс, дүнд эзлэх хувиар	60
Зураг 5.10.	Боломжит ажиллах хүч, ажилгүй байгаа шалтгаанаар, дүнд эзлэх хувиар.	61
Зураг 5.11.	Өмнө нь хөдөлмөр эрхэлж байсан боломжит ажиллах хүч, сүүлийн ажлаасаа гарсан шалтгаанаар, дүнд эзлэх хувиар.	62
Зураг 5.12.	Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчид, хүйс, бүс, мянган хүнээр	62

Зураг 5.13.	Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчид, хүйс, аймаг, дүнд эзлэх хувиар63
Зураг 5.14.	Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчид, насны бүлэг, хүйс, хүнээр63
Зураг 5.15.	Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчид, боловсролын түвшин, хүйс, дүнд эзлэх хувиар.63
Зураг 5.16.	Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны үндсэн салбар, хүйс, дүнд эзлэх хувиар64
Зураг 5.17.	Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчид, ажил мэргэжлийн ангилал, дүнд эзлэх хувиар.64
Зураг 5.18.	Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчид, хөдөлмөр эрхлэлтийн статус, хүйс, дүнд эзлэх хувиар64
Зураг 5.19.	Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын нийлмэл түвшин болон ажилгүйдлийн түвшин, аймаг, нийслэлээр65
Зураг 5.20.	Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын түвшин, насны бүлэг, хувиар66
Зураг 5.21.	Ажилгүй хүн болон боломжит ажиллах хүчний нэгдсэн түвшин, ажилгүйдлийн түвшин, насны бүлэг, хүйсээр66
Зураг 6.1.	Албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид, хүйс, байршлаар70
Зураг 6.2.	Ажиллагчдад албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн эзлэх хувь, хүйс, байршлаар70
Зураг 6.3.	ХАА-н бус салбарт ажиллагчдад албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн эзлэх хувь, аймгаар71
Зураг 6.4.	Албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид, насны бүлгээр, мянган хүнээр71
Зураг 6.5.	Ажиллагчдад албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн эзлэх хувь, насны бүлгээр72
Зураг 6.6.	Албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид, хөдөлмөр эрхлэлтийн статус, дүнд эзлэх хувиар74
Зураг 6.7.	Ажиллагчдад албан бус хөдөлмөр эрхлэгчийн эзлэх хувь, хөдөлмөр эрхлэлтийн статусаар75
Зураг 6.8.	Албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар, дүнд эзлэх хувиар75
Зураг 6.9.	Ажиллагчдад албан бус хөдөлмөр эрхлэгчийн эзлэх хувь, салбараар76
Зураг 6.10.	ХАА-н бус салбарт албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид, ажил мэргэжил, хүйсээр, дүнд эзлэх хувь77
Зураг 7.1.	Албадан хөдөлмөрийн тооцоолол (1000 хүнд ногдох), 18 ба түүнээс дээш нас, хүйс, суурьшил, насны бүлгээр84
Зураг 7.2.	Албадан хөдөлмөрт өртсөн хохирогчдын эзлэх хувийн жин, албадлагын болон өөрөө хүсээгүй үеийн нөхцөл байдлаар84
Зураг 8.1.	15-24 насны залуучуудын хөдөлмөрийн зах зээл дэх оролцоо.88
Зураг 8.2.	Залуу ажиллагчид, бүс, аймаг, хүйсээр89
Зураг 8.3.	Залуу ажиллагчид, боловсролын түвшин, хүйс, дүнд эзлэх хувиар90
Зураг 8.4.	Залуу ажиллагчид, хөдөлмөр эрхлэлтийн статус, дүнд эзлэх хувиар.91
Зураг 8.5.	Залуу ажиллагчид, хөдөлмөр эрхлэлтийн статус, боловсролын түвшин, дүнд эзлэх хувиар.91
Зураг 8.6.	Залуу ажиллагчид, ажил мэргэжлийн ангилал, дүнд эзлэх хувиар92
Зураг 8.7.	Залуу ажиллагчид, ажил мэргэжил, хүйс, дүнд эзлэх хувиар92
Зураг 8.8.	Залуу ажиллагчид, эрхэлж байгаа ажил мэргэжлийн ур чадварын түвшнээр93
Зураг 8.9.	Залуу ажиллагчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар, дүнд эзлэх хувиар93
Зураг 8.10.	Залуу ажиллагчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар, хүйс, дүнд эзлэх хувиар94
Зураг 8.11.	Нийт ажиллагчдад 15-24 насны залуу ажиллагчдын эзлэх хувь, салбараар95
Зураг 8.12.	Малчид болон хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч залуучууд, аймаг, дүнд эзлэх хувиар96

Зураг 8.13.	Залуу ажиллагчдын долоо хоногт тогтмол ажилладаг үндсэн ажлын дундаж цаг, хөдөлмөр эрхлэлтийн статусаар.	97
Зураг 8.14.	Цалинтай залуу ажиллагчдын сарын дундаж цалин, хүйс, бүсээр.	98
Зураг 8.15.	Хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч болон малчин залуучуудын сарын дундаж орлого, бүсээр.	99
Зураг 8.16.	Залуу ажиллагчдын сарын дундаж цалин болон орлого, хүйс, хот, хөдөөгөөр	99
Зураг 8.17.	Залуучуудын хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын түвшин, насны бүлэг, хувиар.	100
Зураг 8.18.	15-24 насны ажилгүй хүн, өмнөх ажлаасаа гарсан шалтгаан, дүнд эзлэх хувиар	100
Зураг 8.19.	15-24 насны цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчид, бүс, дүнд эзлэх хувиар	101
Зураг 8.20.	15-24 насны цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны үндсэн салбар, хүйс, дүнд эзлэх хувиар	101
Зураг 8.21.	Сүүлийн 30 хоногт ажил хайгаагүй боломжит ажиллах хүч, хайгаагүй шалтгаан, дүнд эзлэх хувиар	102
Зураг 8.22.	15-24 насны боломжит ажиллах хүч, ажилгүй байгаа шалтгаан, дүнд эзлэх хувиар	102
Зураг 8.23.	Залуучуудын хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт, боловсролын түвшин, хүйс, дүнд эзлэх хувиар.	103
Зураг 8.24.	15-24 насны хөдөлмөр эрхлээгүй, боловсрол, сургалтад хамрагдаагүй залуучууд, бүс, дүнд эзлэх хувиар	104
Зураг 8.25.	15-24 насны хөдөлмөр эрхлээгүй, боловсрол, сургалтад хамрагдаагүй байгаа залуучуудын эзлэх хувь, боловсролын түвшин, хүйсээр	104
Зураг 9.1.	Өөрийн хэрэгцээний хүнсний бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэгч, хүйс, дүнд эзлэх хувиар	106
Зураг 9.2.	Өрхийн хэрэгцээний газар тариалан, хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэл эрхлэгчид насны бүлэг, хүйс, мянган хүнээр	107
Зураг 9.3.	Өрхийн хэрэгцээний газар тариалан, хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэл эрхлэгчид, бүс, хүйс, нийт дүнд эзлэх хувиар.	107
Зураг 9.4.	Өрхийн хэрэгцээний хоол хүнс бэлтгэн, хадгалах үйл ажиллагаа эрхлэгчид, бүс, хүйс, нийт дүнд эзлэх хувиар.	108
Зураг 9.5.	Өрхийн хэрэгцээний хоол хүнс бэлтгэн, хадгалах үйл ажиллагаа эрхлэгчид, насны бүлэг, хүйс, мянган хүнээр	108
Зураг 9.6.	Өрхийн хэрэгцээний бусад бараа бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаа эрхлэгчид, хүйсээр, нийт дүнд эзлэх хувиар	109
Зураг 10.1.	Өрх, өрхийн тэргүүлэгчийн насны бүлгээр, хэлбэрээр, дүнд эзлэх хувиар	112
Зураг 10.2.	Хөдөлмөр эрхэлж байгаа гишүүдтэй, 2 болон түүнээс дээш ам бүлтэй өрх, өрхийн ажиллагчдын тоогоор, хувиар	112
Зураг 10.3.	Ажилгүй гишүүдтэй, 2 ба түүнээс дээш ам бүлтэй өрх, өрхийн ажилгүй хүний тоогоор, хувиар	113
Зураг 10.4.	Суурин хүн ам, ажиллах хүчний нас хүйсийн суварга.	113
Зураг 10.5.	Хөдөлмөрийн насны хүн ам, мянган хүн	114
Зураг 10.6.	15, түүнээс дээш насны хүн амын гэрлэлтийн байдал, хувиар	114
Зураг 10.7.	Хөдөлмөрийн насны хүн амын боловсролын түвшин, байршлаар, хувиар	114
Зураг 10.8.	Хүн ам зүйн ачаалал.	115

ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ЖАГСААЛТ

ААНБ	Аж ахуй нэгж байгууллага
АХОТ	Ажиллах хүчний оролцооны түвшин
АХС	Ажиллах хүчний судалгаа
БАХ	Боломжит ажиллах хүч
ОУХБ	Олон улсын хөдөлмөрийн байгууллага
ОУХС	Олон улсын хөдөлмөрийн статистикчид
ТАШН	Түүврийн анхан шатны нэгж
ТХШН	Түүврийн хоёр дахь шатны нэгж
ТХЗ	Тогтвортой хөгжлийн зорилт
ҮСХ	Үндэсний статистикийн хороо
ХАА	Хөдөө аж ахуй
ХХК	Хязгаарлагдмал хариуцлагатай компани
ХЭТ	Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин
ЦХХББХЭ	Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэлт
NEET	Хөдөлмөр эрхлээгүй болон боловсрол, сургалтад хамрагдаагүй байгаа 15-24 насны залуучууд

УДИРТГАЛ

Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Ерөнхий ассамблей нь 2015 онд бүх нийтийн, хүртээмжтэй, хуваагдал ялгаварлалгүй байх мөн чанарыг агуулсан 2030 он хүртэлх Тогтвортой хөгжлийн хөтөлбөрийг баталж, хүн бүрийн амьдралыг сайжруулж, хөгжлийн гадна нэг ч хүнийг үлдээхгүйгээр томоохон өөрчлөлт хийхийг бүх улс орнуудад хандан уриалсан юм.

Тогтвортой хөгжлийн зорилгын наймдугаарт “Тогтвортой, хүртээмжтэй эдийн засгийн өсөлт, бүрэн, бүтээмжтэй хөдөлмөр эрхлэлт, зохистой хөдөлмөрийг дэмжих”, тавдугаарт “Жендэрийн тэгш байдлыг хангаж, бүх эмэгтэйчүүд, охидыг чадавхжуулах” гэж тодорхойлсон. Энэхүү зорилтын хэрэгжилтийг хянаж, үр дүнтэй хэрэгжүүлэх, цаашдын бодлого, хөтөлбөрийг боловсруулахад хөдөлмөрийн статистикийн талаарх бодитой тоо мэдээллийг олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдсөн аргачлалын дагуу бий болгох, тооцох ажлыг Үндэсний Статистикийн хороо (ҮСХ) нь хуулиар хүлээсэн үүргийнхээ дагуу амжилттай хэрэгжүүлж байна.

ҮСХ хөдөлмөрийн зах зээлийн хэмжээ, бүтэц, тэдгээрт гарч буй өөрчлөлтийг богино хугацаанд тодорхойлох зорилгоор Ажиллах хүчний судалгаа (АХС)-г 2006 оноос олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдсөн аргачлалын дагуу тогтмол явуулж байна.

Хөдөлмөрийн насны хүн амын хөдөлмөрийн зах зээл дэх оролцоо, ажиллах хүч, ажиллагчид, зохистой хөдөлмөр эрхлэлт, албан бус хөдөлмөр эрхлэлт, хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтыг нийгэм, эдийн засгийн бусад хүчин зүйлтэй уялдуулан судалж, нарийвчлан үнэлэх болон гүнзгийрүүлсэн судалгаа, шинжилгээ хийхэд АХС-гаар цуглуулсан дэлгэрэнгүй тоон мэдээлэл нь бүх төрлийн хэрэглэгчдэд чухал мэдээллийн эх үүсвэр болно гэдэгт найдаж байна.

ЕРӨНХИЙ ТОЙМ

Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт буюу хөдөлмөрийн зах зээлд бүрэн ашиглахгүй байгаа 138.5 мянган хүн байна. Үүнээс ажилгүй хүн 84.7 мянга байна.

Хөдөлмөрийн зах зээлд ашиглахгүй байгаа хөдөлмөрийн насны хүн амыг “хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын үзүүлэлт”-ээр илүү нарийвчлалтай, өргөн хүрээнд хэмжих нь хөдөлмөрийн зах зээл дэх эрэлт, нийлүүлэлтийн зөрүүг бүрэн илтгэнэ. Улсын хэмжээнд хөдөлмөр эрхэлдэггүй, ажил хайсан болон ажил хийхэд бэлэн байгаа 84.7 мянган “ажилгүй хүн” байна. Мөн ажиллагч боловч нэмэлт цалин, орлого олох ажил хайж, илүү цагаар ажиллахыг хүсэж байгаа “цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгч” 8.8 мянга байна. Цаашилбал, “ажиллагч” болон “ажилгүй хүн” гэж ангилагдаагүй, ажил хайж байгаа боловч одоогоор ажилд орох боломжгүй байгаа эсвэл ажил хайгаагүй ч ажил хийх боломжтой байгаа “боломжит ажиллах хүч” 44.9 мянган хүн байна.

Удирдах албан тушаалд ажиллагчдын 40.0 хувь нь эмэгтэйчүүд байна.

Эрэгтэй, эмэгтэй хүмүүсийн хөдөлмөр эрхлэлт дэх тэгш байдлыг хэмжих нэг үзүүлэлт бол ТХЗ-ын 5 дугаар зорилгын үзүүлэлт болох “5.5.2. Удирдах албан тушаалд ажиллагчдад эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь” шалгуур үзүүлэлт юм. Улсын хэмжээнд нийт 58.3 мянган ажиллагчид удирдах албан тушаалд ажиллаж байгаа бөгөөд тэдгээрийн 23.3 мянга (40.0%) нь эмэгтэйчүүд, 35.0 мянга (60.0%) нь эрэгтэйчүүд байна.

Хөдөө аж ахуйн бус салбарт ажиллагчдын 24.3 хувь нь албан бус хөдөлмөр эрхэлж байна.

Цалин, хөлстэй ажил нь зохистой хөдөлмөр эрхлэх баталгаа биш юм. Учир нь өрх, хувь хүний орлого бага байх, ажлын байрны хомсдол их байх нь хүмүүсийг бага цалинтай, нийгмийн хамгаалалгүй гэх мэт хөдөлмөр эрхлэлт нь хүртээмжгүй нөхцөлд албан бус хөдөлмөр эрхлэхэд хүргэдэг. ТХЗ-ын “Тогтвортой, хүртээмжтэй эдийн засгийн өсөлт, бүрэн, бүтээмжтэй ажил эрхлэлт, зохистой хөдөлмөрийг хөхүүлэн дэмжих” бүхий 8-р зорилгын нэг шалгуур үзүүлэлтэд “8.3.1. Хөдөө аж ахуйн бус салбарын нийт ажиллагчдад албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн эзлэх хувь” гэсэн үзүүлэлтийг тусгасан. Улсын хэмжээнд ХАА-н бус салбарт ажиллагчдын 178.1 мянга буюу 24.3 хувь нь албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид байна. ХАА-н бус салбарт тохиолдлын цалин хөлстэй (3 сар хүртэлх хугацаагаар) ажиллагч таван хүн тутмын гурав нь, цалин хөлстэй дагалдан ажилтан, мэргэшиж буй дадлагажигч таван хүн тутмын хоёр нь, зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн нэгжийн ажил олгогч болон цалин хөлстэй ажиллагчгүй, зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн үйл ажиллагаа эрхлэгч тус бүр арван хүн тутмын гурав нь албан бус хөдөлмөр эрхэлж байна. Эдгээр ажиллагчид нь хүртээмжгүй нөхцөлд ажиллаж, ихэвчлэн албан хөдөлмөр эрхэлж буй цалинтай ажиллагчдаас хамаагүй бага орлого олдог.

Жендэрт суурилсан цалингийн ялгаа 20.6 хувь байна.

Эрэгтэй, эмэгтэй ажиллагчдын цалин хөлс адил тэгш байгаа эсэхийг хянах нэг үзүүлэлт бол жендэрт суурилсан цалингийн ялгааг илэрхийлэх үзүүлэлт юм. Өөрөөр хэлбэл, цалинтай ажиллагчдын хувьд эрэгтэйчүүдийн цагийн дундаж цалин эмэгтэйчүүдийнхээс ялгаатай байгаа эсэхийг илэрхийлдэг үзүүлэлт юм. ТХЗ-ын “Тогтвортой, хүртээмжтэй эдийн засгийн өсөлт, бүрэн, бүтээмжтэй хөдөлмөр эрхлэлт, зохистой хөдөлмөрийг хөхүүлэн дэмжих” бүхий 8-р зорилгын нэг шалгуур үзүүлэлтэд “8.5.1. Ажиллагчдын цагийн дундаж хөлс, төгрөгөөр, хүйсээр” гэсэн үзүүлэлтийг тусгасан байдаг. Улсын хэмжээнд эрэгтэй ажиллагчдын цагийн дундаж цалин 6.4 мянга, эмэгтэйчүүдийнх 5.1 мянган төгрөг байна.

Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын түвшин 10.6 хувь, ажилгүйдлийн түвшин 6.7 хувь байна.

2030 он гэхэд хөдөлмөрийн насны хүн амыг бүрэн, бүтээмжтэй хөдөлмөр эрхлүүлэх, зохистой хөдөлмөр эрхлэлтийг нь дэмжих, ижил бүтээмжтэй ажлын байранд адил тэнцүү цалин хөлс олгох

зорилтыг тавьж, ТХЗ-ын “Тогтвортой, хүртээмжтэй эдийн засгийн өсөлт, бүрэн, бүтээмжтэй ажил эрхлэлт, зохистой хөдөлмөрийг хөхүүлэн дэмжих” бүхий 8-р зорилгын шалгуур үзүүлэлт 8.5.2-т ажилгүйдлийн түвшин гэсэн үзүүлэлтийг тусгасан. Уг зорилгод хүрэх арга хэмжээ, суурь статистик тоо мэдээллийг судлахдаа зөвхөн ажилгүй хүн, ажилгүйдлийн түвшний хүрээнд бус өргөн хүрээнд хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын түвшинд авч үзэх нь чухал юм. Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын түвшин 10.6 хувь, эрэгтэйчүүдийнх 11.2 хувь, эмэгтэйчүүдийнх 9.8 хувь байгаа бол ажилгүйдлийн түвшин улсын хэмжээнд 6.7 хувь, эрэгтэйчүүдийнх 7.4 хувь, эмэгтэйчүүдийнх 5.8 хувь байна.

Залуучууд (15-24 нас)-ын 15.4 хувь нь хөдөлмөр эрхлээгүй, боловсрол, сургалтын хөтөлбөрт хамрагдаагүй байна.

Залуучуудын ажилгүйдлийн түвшний үзүүлэлт тэдний хөдөлмөрийн зах зээлийн нөхцөл байдлын талаарх бүрэн зураглаж, тэдэнд тулгарч буй асуудлыг бүрэн илэрхийлж чадахгүй. Үүнийг бүрэн илэрхийлэхийн тулд ТХЗ-ын “Тогтвортой, хүртээмжтэй эдийн засгийн өсөлт, бүрэн, бүтээмжтэй ажил эрхлэлт, зохистой хөдөлмөрийг хөхүүлэн дэмжих” бүхий 8-р зорилгод “8.6.1. хөдөлмөр эрхлээгүй болон боловсрол сургааланд хамрагдаагүй байгаа 15-24 насны залуучуудын тухайн насны хүн амд эзлэх хувь” гэсэн шалгуур үзүүлэлтийг тооцдог. Эдгээр залуучууд нь хөдөлмөрийн зах зээлд үнэлэгдэх ур чадвар хараахан эзэмшиж амжаагүй байдаг тул энэ нь тэдний ажилд орох боломжийг бууруулдаг. Энэ үзүүлэлтийн хувь өндөр байх нь эдийн засгийн тогтвортой өсөлтөд урт хугацаандаа хүндрэл үүсгэдэг гэж үздэг. Улсын хэмжээнд тухайн хугацаанд хөдөлмөр эрхлээгүй, боловсрол, сургалтын хөтөлбөрт хамрагдаагүй 15-24 насны 59.3(15.4%) мянган залуучууд байна.

Нийт ажиллагчдын 9.5 хувь нь боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарт ажиллаж байна.

Хүртээмжтэй, тогтвортой аж үйлдвэржилтийг хөхүүлэн дэмжиж, 2030 он гэхэд үндэсний нөхцөл байдалтай уялдуулан ДНБ-д аж үйлдвэрийн салбарын ажлын байрны эзлэх хувийг үлэмж хэмжээгээр нэмэгдүүлэх зорилтыг тавьж, ТХЗ-ын “Уян хатан дэд бүтцийг байгуулж, хүртээмжтэй, тогтвортой аж үйлдвэржилтийг дэмжиж, инновацыг хөгжүүлэх” бүхий 9-р Зорилгын шалгуур үзүүлэлт 9.2.2-т нийт ажиллагчдад боловсруулах салбарын ажиллагчдын эзлэх хувь гэсэн үзүүлэлтийг тусгасан. Нийт ажиллагчдын 112.7 мянга буюу 9.5 хувь нь боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарт ажиллаж байна. Хүйсийн хувьд, эрэгтэй ажиллагчдын 57.3 мянга (9.1%), эмэгтэй ажиллагчдын 55.4 мянга (10.0%) нь тухайн салбарт хөдөлмөр эрхэлж байна.

Хөдөлмөр эрхэлж буй таван хүн тутмын хоёр нь илүү цагаар ажиллаж байна.

Нийт ажиллагчдын 411.2 мянга (34.8%) нь илүү цагаар (долоо хоногт 48 цагаас их) ажиллаж байгаа бөгөөд эрэгтэйчүүд (44.6%) эмэгтэйчүүдээс (23.7%) 20.9 хувиар илүү цагаар ажиллаж байна. Илүү цагаар ажиллах нь ажиллагчдын бие, сэтгэцийн эрүүл мэндэд сөрөг нөлөө үзүүлэхээс гадна ажил, амьдралын тэнцвэрийг нь алдагдуулдаг. Цаашлаад, гэр бүл төлөвлөлт, хүүхдийн хүмүүжил болон ажлын бүтээмжид сөргөөр нөлөөлдөг.

1. ЖИЛИЙН ХАРЬЦУУЛАЛТ

Үндэсний Статистикийн хороо нь олон улсын нийтлэг жишиг аргачлалын дагуу 2006 оноос эхлэн “Ажиллах хүчний түүвэр судалгаа” (АХС) -г улирлаар явуулж байна.

Энэхүү судалгааны зорилго нь хөдөлмөрийн зах зээлийн хэмжээ, бүтэц, тэдгээрт гарч буй өөрчлөлтийг тухайн хугацаа буюу сүүлийн 7 хоногоор тодорхойлж, дүн шинжилгээ хийх тоон мэдээллийн багцыг бий болгоход оршино.

Судалгааг 2006-2018 онуудад Олон улсын хөдөлмөрийн статистикчдын 1982 оны 13 дугаар бага хурлын тогтоолын дагуу боловсруулагдсан Монгол Улсын хөдөлмөрийн статистикийн аргачлал, арга зүйн дагуу явуулж байсан. Харин 2019 оноос эхлэн шинэ аргачлал, ойлголт тодорхойлолтын дагуу явуулж байна. Олон улсын хөдөлмөрийн статистикчдын 2013 онд болсон 19 дүгээр бага хурлаар 1982 оны 13 дугаар бага хурлаас баталсан аргачлал нь хөдөлмөрийн зах зээлийн бодит дүр зургийг төдийлөн илэрхийлж чадахгүй, хөдөлмөр эрхлэлтийн бодлогыг тодорхойлоход дутагдалтай байгааг онцолж, аргачлалыг шинэчлэх шийдвэр гаргасан юм. Тухайлбал, ажилгүйдлийн түвшин дангаараа ажиллах хүчний дутуу ашиглалтыг бүрэн харуулж чадахгүй байгаа тул ихэнх орнуудын ажиллах хүч, ажилгүйдлийн түвшнийг тооцоход ашиглаж байгаа эдийн засгийн идэвхтэй хүн ам, хөдөлмөр эрхлэлт, ажилгүйдэл, бүрэн бус ажил эрхлэлтийн үзүүлэлтүүдийг тооцох аргачлалыг шинэчлэхийг чухалчилсан.

Маш хурдацтай өөрчлөгдөж буй хөдөлмөрийн зах зээлийн нөхцөл байдлыг бодитоор харуулахын тулд бид олон улсын шинэ аргачлалыг өөрийн орны онцлогт тусган нэвтрүүлж, Үндэсний Статистикийн хорооны дарга, Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайдын 2019 оны А-09/08 тоот хамтарсан тушаалаар “Хөдөлмөр эрхлэлтийн статистикийн үзүүлэлтийг тооцох шинэчилсэн аргачлал”-ыг батлан 2019 оны 1 дүгээр сараас эхлэн мөрдөж байна. Хөдөлмөрийн статистикийн аргачлалыг шинэчилснээр хөдөлмөрийн зах зээлийн нөхцөл байдлын талаарх илүү нарийвчилсан мэдээлэл, түүнчлэн хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтыг бүрэн харуулах статистикийн үзүүлэлтийг шинээр бий болгож, бодлого боловсруулагчдыг зохих мэдээллээр хангах юм.

Энэхүү бүлэгт Ажиллах хүчний 2019-2022 оны судалгааны үр дүнг улсын түвшинд харьцуулан, танилцуулав.

1.1. 15, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМЫН ХӨДӨЛМӨРИЙН ЗАХ ЗЭЭЛ ДЭХ ОРОЛЦОО

Ажиллах хүчний оролцооны түвшин 2020 онд 58.8 хувь, 2021 онд 56.9 хувьд хүрч 2019 оныхоос буураад байсан бол 2022 онд 58.6 хувьд хүрч, өмнөх онтой харьцуулахад 1.7 нэгж хувиар өсөөд байна. Өөрөөр хэлбэл, 2022 онд хөдөлмөрийн насны хүн амын хөдөлмөрийн зах зээлд оролцон цалин хөлстэй хөдөлмөр эрхлэх эсвэл уг зорилгоор хөдөлмөр эрхлэхээр ажил хайх хандлага нэмэгдэж, ажиллах хүчин 1265.2 мянга болж өмнөх оныхоос 3.3 нэгж хувиар өссөн байна. Уг өсөлтөд ажиллагчдын тооны өсөлт голлон нөлөөлжээ.

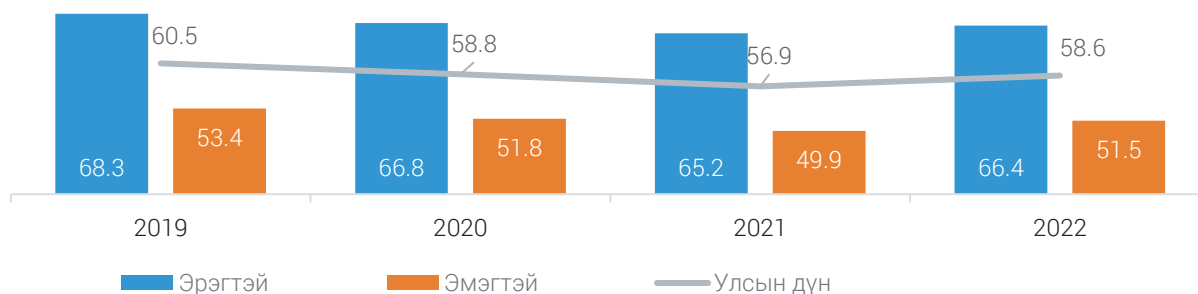
Хүснэгт 1.1. Хөдөлмөрийн статистикийн үндсэн үзүүлэлтүүд, сүүлийн 4 жилээр

Үзүүлэлтүүд	2019	2020	2021	2022	$\frac{2022}{2019}$ %	$\frac{2022}{2021}$ %
Ажиллах хүч, мянган хүн	1273.9	1250.6	1225.4	1265.2	99.3	103.3
Ажиллагчид, мянган хүн	1146.2	1162.9	1125.6	1180.5	103.0	104.9
ЦХХББХЭ, мянган хүн	15.1	5.2	6.1	8.8	58.5	145.0
Ажилгүй хүн, мянган хүн	127.7	87.7	99.8	84.7	66.3	84.9
Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам, мянган хүн	832.2	877.5	926.8	894.4	107.5	96.5
Боломжит ажиллах хүч	58.8	70.7	71.4	44.9	76.4	62.9
Бусад ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам	773.4	806.8	855.4	849.4	109.8	99.3
Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, %	60.5	58.8	56.9	58.6	-1.9	1.7
Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, %	54.4	54.6	52.3	54.7	0.3	2.4
Хөдөлмөр дутуу ашиглалтын нийлмэл түвшин, %	15.1	12.4	13.7	10.6	-4.5	-3.1
Ажилгүйдлийн түвшин, %	10.0	7.0	8.1	6.7	-3.3	-1.4
ЦХХББХЭ болон ажилгүйдлийн нэгдсэн түвшин, %	11.2	7.4	8.6	7.4	-3.8	-1.2
Ажилгүй хүн болон БАХ-ний нэгдсэн түвшин, %	14.0	12.0	13.2	9.9	-4.1	-3.3

Тайлбар: ЦХХББХЭ – Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгч.

Судалгааны сүүлийн дөрвөн жилийн үр дүнгээс харахад эрэгтэйчүүд, эмэгтэйчүүдийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин дунджаар 15.0 нэгж хувиар зөрүүтэй байна.

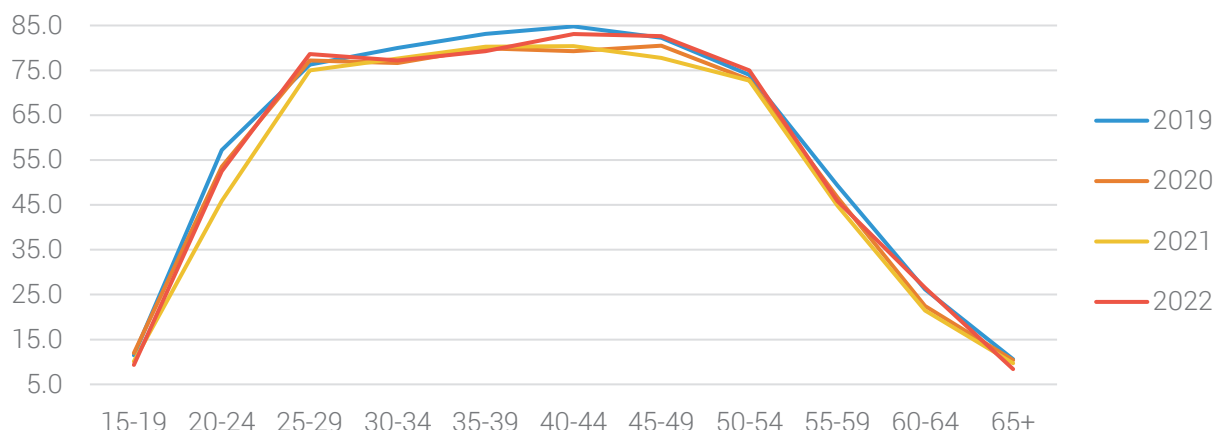
Зураг 1.1. Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, хүйсээр, сүүлийн 4 жилээр

Хүйсээр ажиллах хүчний оролцооны түвшний хувьд, эрэгтэйчүүдийнх 2022 онд 66.4 хувь болж, 2021 оныхоос 1.2 нэгж хувиар өсөж, 2019 оныхоос 1.9 нэгж хувиар буурсан бол эмэгтэйчүүдийнх өмнөх оныхоос 1.6 нэгж хувиар өсөж, 2019 оныхоос 1.9 нэгж хувиар буурч 51.5 хувь болжээ.

2022 оны ажиллах хүчний оролцооны түвшнийг насны бүлгээр 2019 онтой харьцуулахад 25-29 насны хүн амынх 2.3 нэгж хувиар, 45-54, 60-64 насны хүн амынх 0.3-1.0 нэгж хувиар өссөн бол 20-24, 35-39, 55-59 насны хүн амынх 3.5-4.7 нэгж хувиар, 15-19, 30-34, 40-44 болон 65 ба түүнээс дээш насны хүн амынх 1.7-2.8 нэгж хувиар тус тус буурсан байна.

Зураг 1.2. Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, насны бүлгээр, сүүлийн 4 жилээр

Түүнчлэн ажиллах хүчний оролцооны түвшин нь боловсролын түвшнээс эерэг хамааралтай болох нь судалгаагаар ажиглагдаж байгаа ч 2019 онтой харьцуулахад боловсролгүй, бага боловсролтой хүн амын ажиллах хүчний оролцооны түвшин өссөн байна.

Хүснэгт 1.2. Боловсролын түвшин дэх ажиллах хүчний оролцооны түвшин, сүүлийн 4 жилээр

Боловсролын түвшин	2019	2020	2021	2022	$\frac{2022}{2019}$	%	$\frac{2022}{2021}$	%
Боловсролгүй	55.7	48.8	63.4	57.1	1.4	-6.3		
Бага	49.7	55.4	56.5	53.8	4.0	-2.7		
Суурь	45.7	43.3	42.3	44.8	-1.0	2.4		
Бүрэн дунд	53.4	53.3	47.2	52.1	-1.2	4.9		
Техникийн болон мэргэжлийн	66.9	64.1	59.6	64.4	-2.5	4.8		
Тусгай мэргэжлийн дунд	54.9	53.1	48.0	47.8	-7.1	-0.1		
Дипломын дээд болон бакалавр	71.0	71.3	69.3	70.2	-0.8	0.8		
Магистр ба түүнээс дээш	80.1	80.5	79.6	73.4	-6.7	-6.2		
Улсын дүн	60.5	58.8	56.9	58.6	-1.9	1.6		

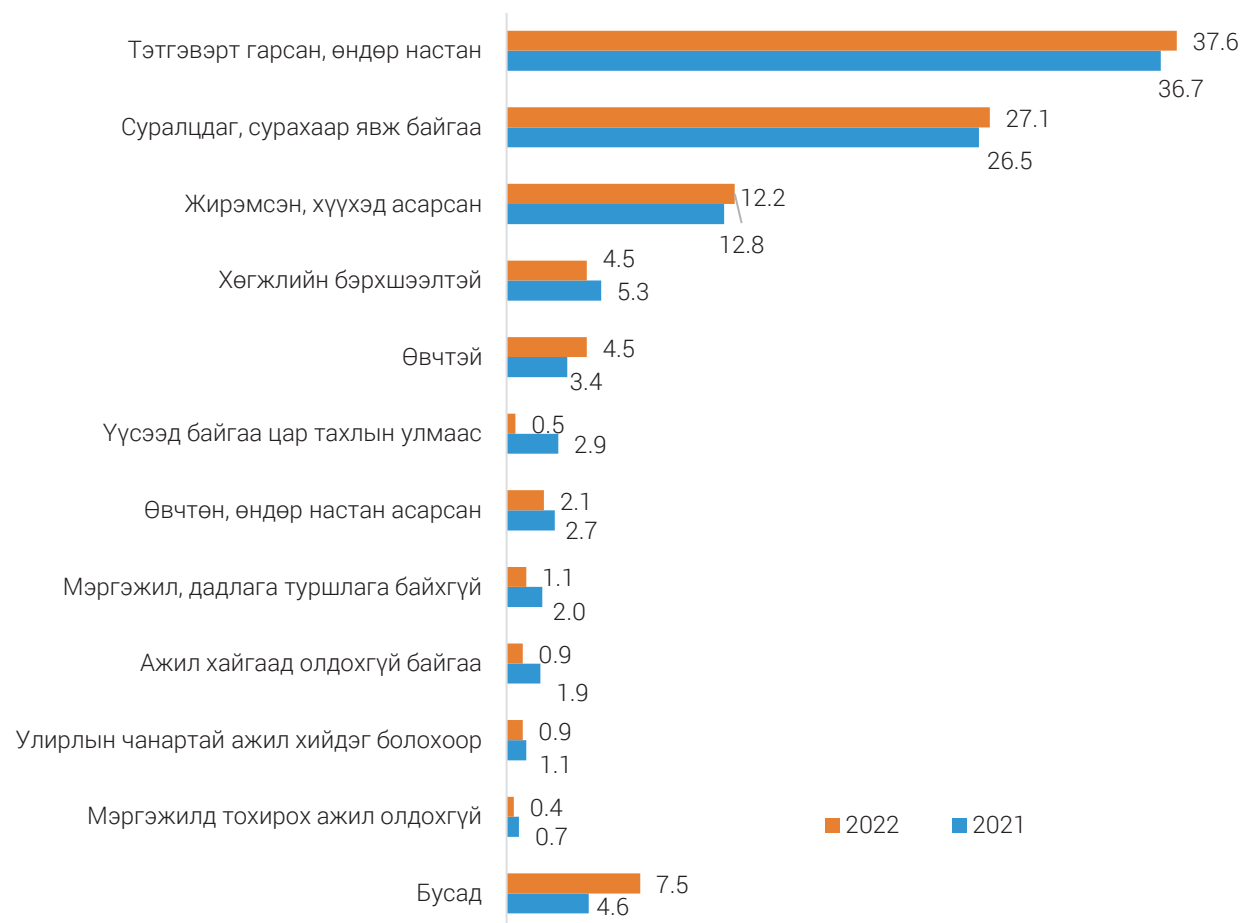
Ажиллах хүчний оролцооны түвшнийг гэрлэлтийн байдлаар авч үзэхэд, огт гэрлээгүй болон бэлэвсэн хүн амынх бага байгаа нь эдгээр хүн амын ихэнх нь хүүхэд, хөгшид, оюутан залуус байдагтай холбоотой бөгөөд Зураг 1.3-т харуулсанчлан ажиллах хүчнээс гадуурх хүн амын 37.6 хувийг тэтгэврийн насныхан, 27.1 хувийг суралцагчид эзэлж байна.

Хүснэгт 1.3. Гэрлэлтийн байдлаар ажиллах хүчний оролцооны түвшин, сүүлийн 4 жилээр

Гэрлэлтийн байдал	2019	2020	2021	2022	$\frac{2022}{2019}$	%	$\frac{2022}{2021}$	%
Огт гэрлээгүй	56.8	55.6	38.8	40.7	-16.1	1.9		
Гэрлэсэн, батлуулсан	71.6	69.1	67.4	68.7	-2.9	1.3		
Гэрлэсэн, батлуулаагүй	71.6	67.9	68.4	72.3	0.7	3.9		
Тусгаарласан	72.2	74.1	68.4	71.8	-0.4	3.4		
Цуцалсан	73.4	71.9	65.9	62.9	-10.5	-3.0		
Бэлэвсэн	26.6	26.2	27.0	25.5	-1.1	-1.5		
Улсын дүн	60.5	58.8	56.9	58.6	-1.9	1.6		

Өмнөх онтой харьцуулахад, өндөр настан, тэтгэвэрт гарсан хүн амын эзлэх хувь 0.9 нэгж хувиар, суралцагсдынх 0.6 нэгж хувиар өссөн байна. Уг өөрчлөлтийг хүн амын насны бүтэцтэй уялдуулахад, хөдөлмөрийн насны хүн амд ид хөдөлмөрлөх насны буюу 24-50 насны хүн амын эзлэх хувийн жин 2022 онд өмнөх оноос 0.6 нэгж хувиар буурч бол хүүхэд, залуучууд болон ахмад настныхны эзлэх хувийн жин уг хэмжээгээр өссөн байна.

Зураг 1.3. Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам, шалтгаанаар, дүнд эзлэх хувиар, сүүлийн 2 жилээр

Тайлбар: Бүлэг 3-т ажиллах хүчнээс гадуурх хүн амын бүтэц тус бүрийн хувьд шалтгаанаар нь харуулсан.

Ажиллах хүчний оролцоо нь эдийн засаг, нийгэмд чухал ач холбогдолтой бөгөөд ажиллах хүчний оролцооны хэв маяг нь хүн ам зүй, нийгмийн өөрчлөлттэй нягт холбоотой байдаг тул хүн амын идэвхгүй байдлын түвшнийг судаллаа. Өөрөөр хэлбэл, хөдөлмөр эрхэлдэггүй, ажил хайгаагүй, хийхэд бэлэн биш хүн ам буюу ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам нь хөдөлмөрийн нийлүүлэлтийг онол, тооны хувьд бүрдүүлдэггүй. Харин ажиллах хүчин дэх хүмүүсийн оролцоо нь эдийн засгийн өсөлтийн гол түлхүүр бөгөөд ажиллах хүчний оролцооны чиг хандлага, хэв маягийг хянаж, ойлгоход идэвхгүй байдлын түвшин, ажиллах хүчнээс гадуурх хүн амын бүтэц, шалтгааныг судлах нь зүйтэй.

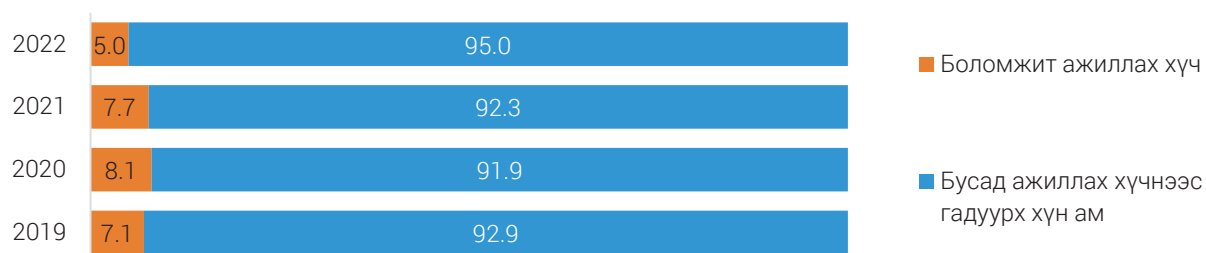
Хөдөлмөрийн насны хүн амд ажиллах хүчнээс гадуурх хүн амын эзлэх хувь буюу хөдөлмөрийн насны хүн амын идэвхгүй байдлын түвшин 2022 онд 41.4 хувьд хүрч 2019 оноос 1.9 нэгж хувиар өссөн байна. Уг өсөлтийг насны бүлгээр авч үзэхэд, 20-24, 35-39 насны бүлэгт 3.8-4.7 нэгж хувиар, 15-19, 40-44, 65 ба түүнээс дээш насны бүлэгт 1.7-2.2 нэгж хувиар өссөн байна.

Хүснэгт 1.4. Идэвхгүй байдлын түвшин, байршил, насны бүлгээр, сүүлийн 4 жилээр

Байршил, насны бүлэг	2019	2020	2021	2022	$\frac{2022}{2019}$ %	$\frac{2022}{2021}$ %
Улсын дүн	39.5	41.2	43.1	41.4	1.9	-1.6
Хот	43.2	44.6	46.9	44.7	1.4	-2.2
Хөдөө	29.0	31.7	32.7	32.1	3.1	-0.5
15-19	88.5	88.0	89.9	90.7	2.2	0.8
20-24	42.8	46.5	54.1	47.5	4.7	-6.7
25-29	23.7	22.8	25.0	21.4	-2.2	-3.6
30-34	20.0	23.4	22.4	22.8	2.8	0.5
35-39	16.9	20.1	19.7	20.7	3.8	1.0
40-44	15.2	20.7	19.6	16.9	1.7	-2.7
45-49	17.7	19.5	22.2	17.4	-0.3	-4.8
50-54	26.0	27.1	27.3	25.0	-1.0	-2.3
55-59	50.6	53.3	55.1	54.1	3.5	-1.0
60-64	73.8	77.5	78.5	73.5	-0.3	-5.1
65+	89.4	89.6	90.3	91.6	2.1	1.3

Ихэвчлэн ажиллах хүчнээс гадуурх хүмүүст оюутнууд, цалингүй дадлагажигч, өөрийн хэрэгцээний үйлдвэрлэлийн ажил, сайн дурын ажил эрхэлдэг хүмүүс, тэтгэвэрт гарсан хүмүүс багтдаг. Харамсалтай нь манайд ажиллах хүчнээс гадуурх хүмүүсийг хувийн хэрэгцээний үйлдвэрлэл, сайн дурын болон цалингүй дадлагажигч ажилд татан оролцуулах талаар судлах хангалттай мэдээлэл байхгүй байна. Гэхдээ бидэнд ажиллах хүчнээс гадуурх хүн амын бүтцийг боломжит ажиллах хүч, өргөтгөсөн ажиллах хүч гэж салган судлах, тэдгээр бүлгийн гол шинж чанаруудын талаарх мэдээлэл бий. Боломжит ажиллах хүчний шинж чанарыг судлах нь ажил хайж буй иргэдэд тулгарч байгаа бэрхшээлийг илрүүлдэг тул энэ талаар хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын хэсэгт дэлгэрэнгүй авч үзсэн.

Зураг 1.4. Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам, бүтэц, дүнд эзлэх хувиар, сүүлийн 4 жилээр

1.2. АЖИЛЛАГЧИД

Ажиллагчид өмнөх онтой харьцуулахад 4.9 нэгж хувиар өсөж, 1180.5 мянгад хүрчээ. Уг өсөлт байршлын хувьд ялгаатай байдал ажиглагдаж байна. Тухайлбал, хот, суурин газарт ажиллагчид 7.3 нэгж хувиар өссөн бол хөдөөд 0.2 нэгж хувиар буурсан байна. Сүүлийн жилүүдэд үүсээд байсан цар тахлын улмаас сурах, хөдөлмөрлөх зорилгоор өрхөөс гадуурх амьдарч байсан малчин өрхийн гишүүд өрхдөө амьдарч, мал маллах үйл ажиллагаандаа оролцох болсноор 2020-2021 онуудад байршлын хувьд хөдөөд, салбарын хувьд хөдөө аж ахуйн салбарт хөдөлмөр эрхлэлт нэмэгдээд байсан бол 2022 онд хөдөө аж ахуйн бус салбарт хөдөлмөр эрхлэлт идэвхжиж ирсэн байна.

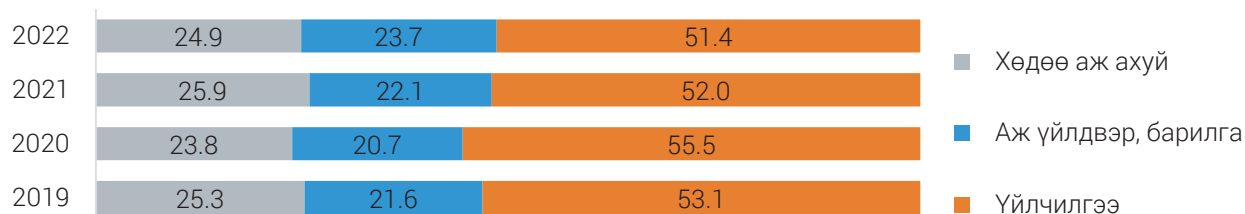
Хүснэгт 1.5. 15, түүнээс дээш насны ажиллагчид, сүүлийн 4 жилээр

Үзүүлэлтүүд	2019	2020	2021	2022	$\frac{2022}{2019}$ %	$\frac{2022}{2021}$ %
Бүгд	1 146 160	1 162 912	1 125 591	1 180 474	103.0	104.9
Эрэгтэй	606 814	611 807	592 805	628 295	103.5	106.0
Эмэгтэй	539 346	551 105	532 786	552 179	102.4	103.6
Хот	774 968	805 385	758 227	813 784	105.0	107.3
Хөдөө	371 192	357 527	367 364	366 690	98.8	99.8
Эдийн засгийн үйл ажиллагааны үндсэн салбараар:						
Хөдөө аж ахуй	290 160	276 455	291 678	293 974	101.3	100.8
Аж үйлдвэр, барилга	247 282	241 270	248 988	279 408	113.0	112.2
Үйлчилгээ	608 718	645 187	584 925	607 092	99.7	103.8
Хөдөлмөр эрхлэлтийн статусаар:						
ААНБ-ын ажил олгогч	14 155	14 416	21 093	19 680	139.0	93.3
Зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн нэгжийн ажил олгогч	21 982	18 424	20 714	21 936	99.8	105.9
Цалин хөлстэй ажиллагчгүй ААНБ-ын үйл ажиллагаа эрхлэгч	15 966	16 664	10 510	15 069	94.4	143.4
Цалин хөлстэй ажиллагчгүй, зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн үйл ажиллагаа эрхлэгч	359 209	384 779	381 181	388 968	108.3	102.0
Гүйцэтгэх гэрээлэгч	14 147	1 396	2 961	4 014	28.4	135.6
Цалин хөлстэй байнгын ажиллагч	307 592	317 301	362 540	262 656	85.4	72.4
Цалин хөлстэй түр ажиллагч	292 662	317 124	267 894	391 026	133.6	146.0
Цалин хөлстэй тохиолдлын ажиллагч	76 983	58 334	32 000	47 672	61.9	149.0
Цалин хөлстэй дагалдан ажилтан, мэргэшиж буй дадлагажигч ажилтан, дагалдан дадлагажигч	2 476	272	4 723	4 437	179.2	93.9
Хувь нэмрээ оруулагч гэр бүлийн гишүүн	36 259	30 770	16 912	21 108	58.2	124.8
Эдгээр статуст хамрагдаагүй ажиллагчид	4 729	3 432	5 063	3 907	82.6	77.2

Тайлбар: ААНБ - Аж ахуйн нэгж, байгууллага

Ажиллагчид өмнөх оноос өссөн өсөлтийг эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбараар авч үзэхэд, боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарт ажиллагчид 28.0 (33.1%) мянгаар, тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагааны салбарт 10.4 (18.0%) мянгаар, үйлчилгээний бусад үйл ажиллагааны салбарт 9.8 (40.2%) мянгаар өссөн нь голлон нөлөөлсөн байна. Харин зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйл ажиллагаа 5.6 (14.9%) мянгаар, барилга 4.6 (5.6%) мянгаар, санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа 4.2 (15.6%) мянгаар буурсан байна.

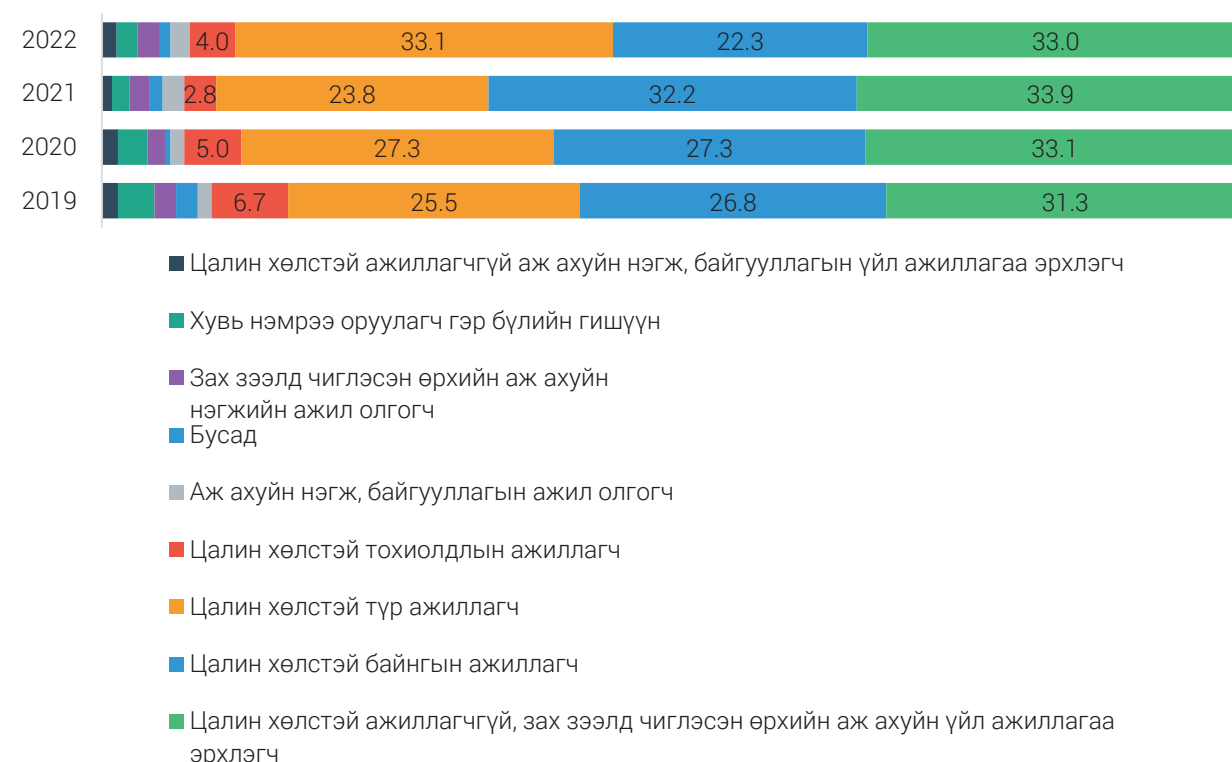
Зураг 1.5. Ажиллагчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны үндсэн салбар, дүнд эзлэх хувиар, сүүлийн 4 жилээр

Судалгааны сүүлийн 4 жилийн үр дүнгээс харахад нийт ажиллагчдын ихэнх хувийг цалин хөлстэй ажиллагчгүй, зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн үйл ажиллагаа эрхлэгч болон цалин хөлстэй байнгын ажиллагч, цалин хөлстэй түр ажиллагч эзэлж байна.

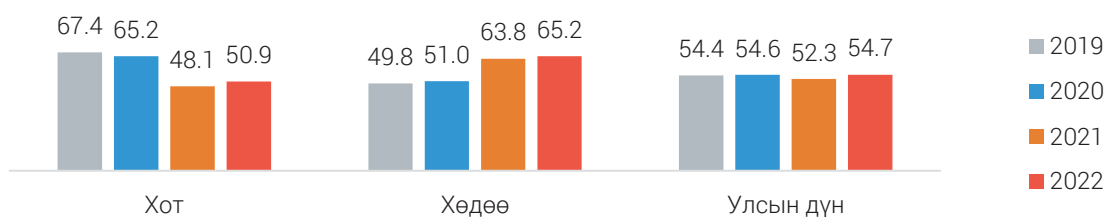
Нийт ажиллагчдад цалин хөлстэй байнгын ажиллагчдын эзлэх хувь 2021 онд хамгийн өндөр буюу 32.2 хувьд хүрч өмнөх онуудаас өссөн байна. Энэ нь цар тахлын үед хөдөлмөрийн зах зээл дэх түр ажлын байрууд зогсож, төрийн албан хаагчид болон хувийн хэвшлийн байнгын албан хаагчид тогтвортой ажиллаж байсантай холбоотой. Харин 2022 онд цалин хөлстэй байнгын ажиллагчдын эзлэх хувь буурч 22.3 хувьд хүрсэн бол цалин хөлстэй түр ажиллагчид, цалин хөлстэй тохиолдлын ажиллагчдын эзлэх хувийн жин өссөн байна. Энэ нь цар тахлын дараах үе шатад хөдөлмөрийн зах зээлийн эргэн сэргэлт ажиглагдаж, ажлын байрны хувьд түр, тохиолдлын ажлын байрууд нэмэгдэж байгааг илэрхийлж байна.

Зураг 1.6. Ажиллагчид, хөдөлмөр эрхлэлтийн статусаар, дүнд эзлэх хувиар, сүүлийн 4 жилээр

Ажиллах хүчний оролцооны түвшний сүүлийн жилүүдийн бууралт, өсөлтийн хандлага хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшний хувьд мөн ажиглагдаж байна. Тухайлбал, хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин 2022 онд 54.7 хувь болж 2019 оноос 0.3 нэгж хувиар, 2020 оноос 0.1 нэгж хувиар, 2021 оноос 2.4 нэгж хувиар өссөн байна. Байршлын хувьд хот, суурин газрын хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин өмнөх оныхоос 2.8 нэгж хувиар өсөж 50.9 хувь, хөдөө орон нутгийнх 1.4 нэгж хувиар өсөж 65.2 хувьд хүржээ.

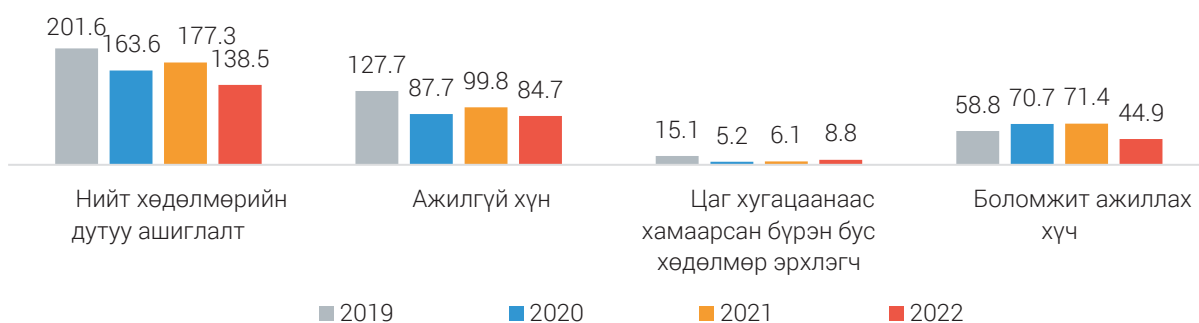
Зураг 1.7. Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, байршлаар

1.3. ХӨДӨЛМӨРИЙН ДУТУУ АШИГЛАЛТ

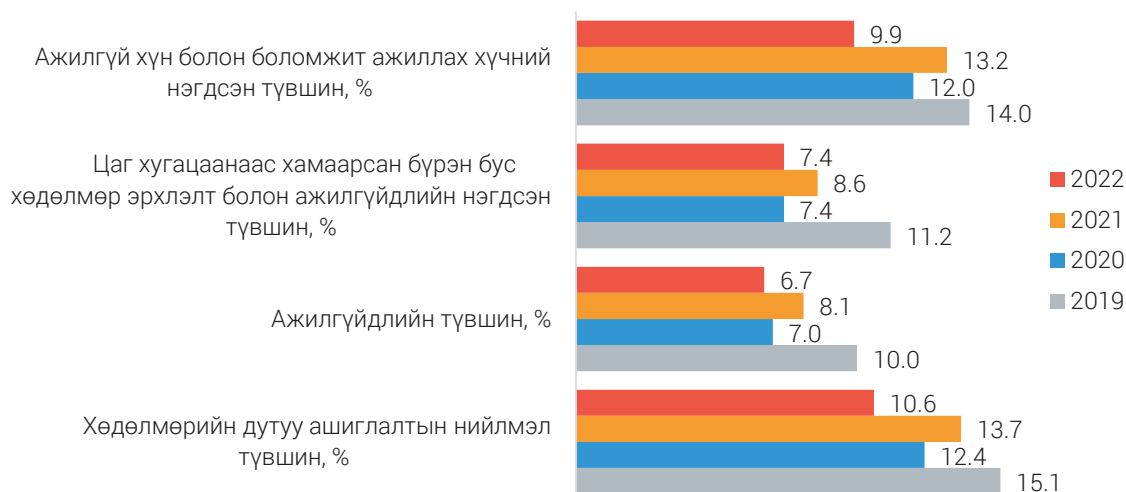
Улсын хэмжээнд хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт 2022 онд 138.5 мянгад хүрч 2019 оноос 63.1 (31.3%) мянгаар, 2020 оноос 25.1 (15.3%) мянгаар, 2021 оноос 38.8 (21.9%) мянгаар буурсан байна. Уг бууралтад боломжит ажиллах хүч 26.5 (37.1%) мянгаар буурсан нь голлон нөлөөлсөн байна.

Зураг 1.8. Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын үзүүлэлтүүд, мянган хүнээр

Улсын хэмжээнд 2022 онд хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын түвшин өмнөх оноос 3.1 нэгж хувиар буурч 10.6 хувь, боломжит ажиллах хүч болон ажилгүй хүний нэгдсэн түвшин 3.3 нэгж хувиар буурч 9.9 хувь, цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэлт болон ажилгүйдлийн нэгдсэн түвшин 1.2 нэгж хувиар буурч 7.4 хувь, ажилгүйдлийн түвшин 1.4 нэгж хувиар буурч 6.7 хувьд хүрсэн байна. Уг бууралтад ажиллах хүч 2022 оны байдлаар өмнөх оноос 39.8 (3.3%) мянгаар өсөж, ажилгүй хүн 15.0 (15.1%) мянгаар буурч 84.7 мянга, ажиллах хүчнээс гадуурх хүн амын бүлэг болох боломжит ажиллах хүч 26.5 (37.1%) мянгаар буурч 44.9 мянгад хүрсэн нь нөлөөлсөн байна.

Зураг 1.9. Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын түвшнүүд, улирлаар

БҮЛЭГ 02

2. АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ УЛИРЛЫН ХЭЛБЭЛЗЭЛ

Тус судалгааны нэг зорилго нь хүн амын хөдөлмөрийн зах зээл дэх оролцооны талаарх мэдээллийг улирлаар цуглуулан үндэсний хэмжээнд болон хот, хөдөөгийн түвшинд судлан тогтоох явдал юм. Энэ зорилгын хүрээнд нийт түүврийн хэмжээг 4 улирлаар бүлэглэн тэнцүү хувааж, нэг улиралд 3880 өрхийг түүвэрлэн хамруулж, улирал тус бүрээр гаргасан үндсэн үзүүлэлтүүдийн үр дүнг энэхүү бүлэгт танилцуулж байна.

2.1. ХӨДӨЛМӨРИЙН ЗАХ ЗЭЭЛ ДЭХ ОРОЛЦОО

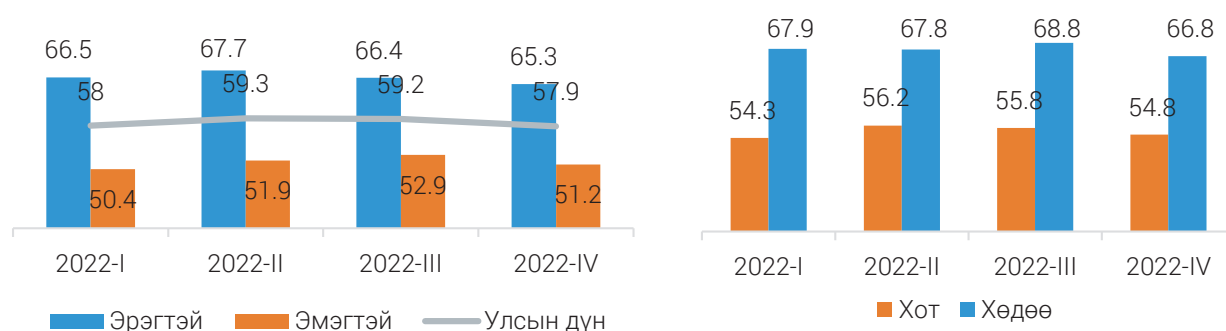
Судалгаагаар хөдөлмөрийн насны хүн амын хөдөлмөрийн зах зээл дэх оролцоо улирлаас хамаарч байгаа ба байршлын хувьд ялгаатай байдал ажиглагдаж байна.

Хүснэгт 2.1. Хөдөлмөр эрхлэлтийн үзүүлэлтүүд, улирлаар

Үндсэн үзүүлэлтүүд	I-III	IV-VI	VII-IX	X-XII
Ажиллах хүч, мянган хүн	1232.9	1263.4	1259.6	1222.9
Ажиллагчид	1128.5	1164.9	1191.5	1158.3
Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгч	4.0	6.3	14.0	9.9
Ажилгүй хүн	104.4	98.5	68.1	64.6
Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам, мянган хүн	892.8	865.4	866.9	888.1
Боломжит ажиллах хүч	46.5	44.6	41.4	43.4
Бусад ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам	846.3	820.8	825.6	844.8
Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, %	58.0	59.3	59.2	57.9
Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, %	53.1	54.7	56.0	54.9
Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын нийлмэл түвшин, %	12.1	11.4	9.5	9.3
Ажилгүйдлийн түвшин, %	8.5	7.8	5.4	5.3
Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэлт болон ажилгүйдлийн нэгдсэн түвшин, %	8.8	8.3	6.5	6.1
Ажилгүй хүн болон боломжит ажиллах хүчний нэгдсэн түвшин, %	11.8	10.9	8.4	8.5

Манай орны цаг уурын эрс тэс уур амьсгал нь хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтэд нөлөөлж байна. Тухайлбал, өвөл, хаврын улиралд ажилгүй хүн ихсэж, ажиллагчид буурсан бол зун, намрын улиралд ажилгүй хүн буурч, ажиллагчид өссөн байна. Ингэснээр хөдөлмөрийн насны хүн амын хөдөлмөрийн зах зээлд оролцох оролцоо 1 дүгээр улиралд 58.0 хувь байсан бол 2, 3 дугаар улиралд 1.2-1.3 нэгж хувиар өсөж, 4 дүгээр улиралд 0.1 нэгж хувиар буурсан байна. Ажиллах хүчний оролцооны түвшний улирлаарх уг хандлага нь байршлын хувьд хот, суурин газарт ажиглагдаж байгаа бол хөдөөд харьцангуй өөрчлөлт багатай байна.

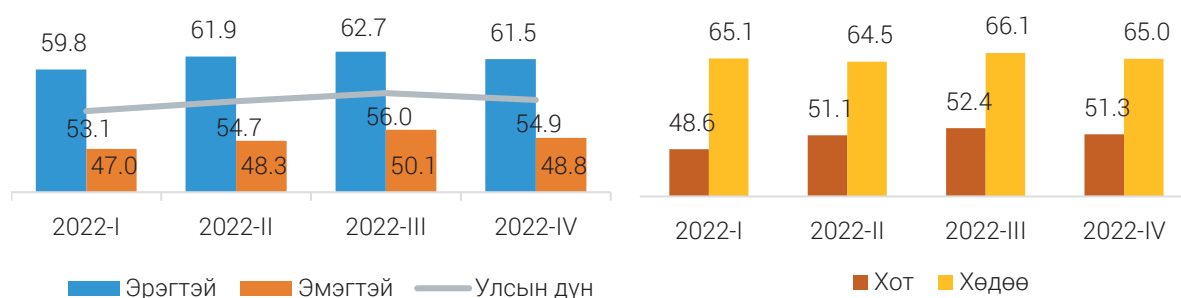
Зураг 2.1. Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, хүйс, байршлаар, улирлаар

2.2. АЖИЛЛАГЧИД

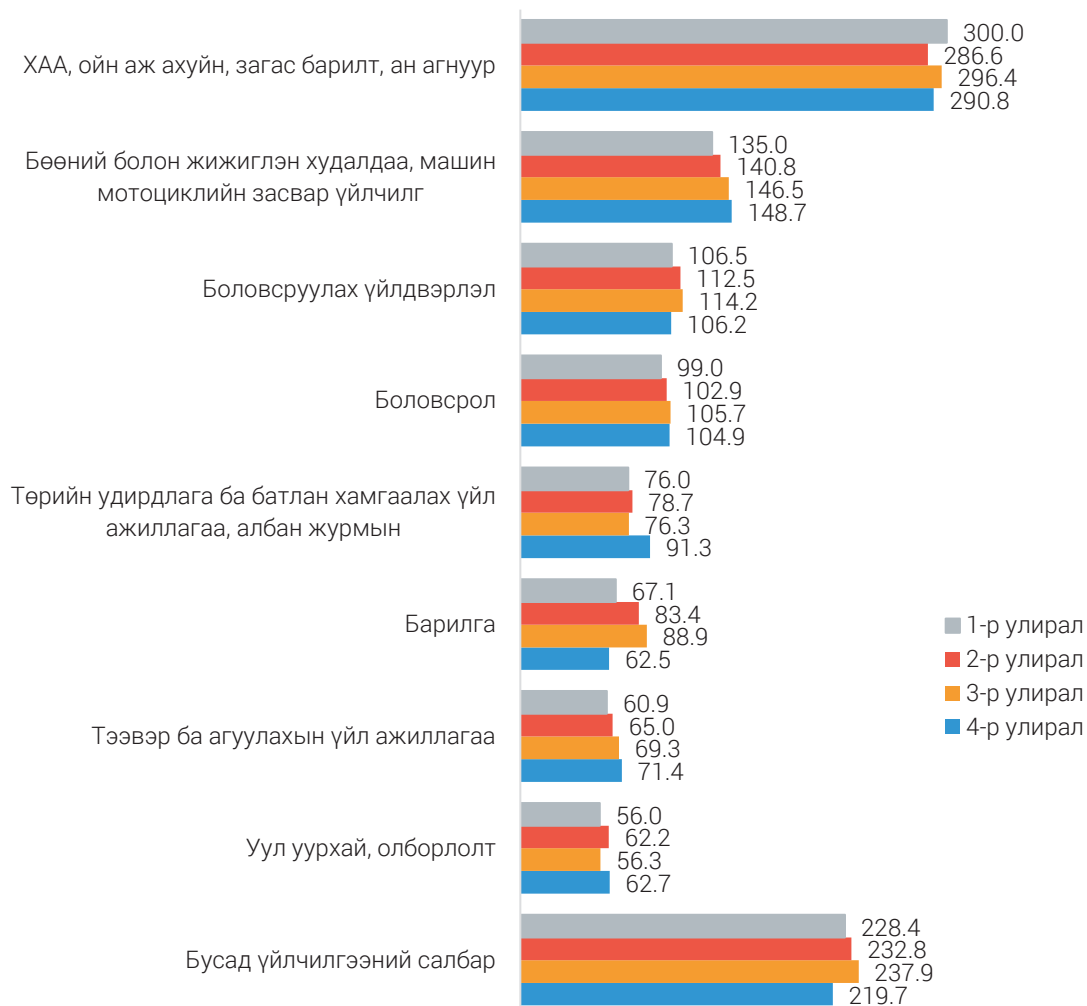
Ажиллах хүчний оролцооны түвшний улирлын хэлбэлзлийн адил хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин 1 дүгээр улиралд хамгийн бага, 2, 3 дугаар улиралд өсөж, 4 дүгээр улиралд буурч байна. Байршлын хувьд, 1 дүгээр улиралд хот, суурин газрын хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин хөдөөгийнхөөс 16.5 нэгж хувиар бага байсан бол уг зөрүү 2-4 дүгээр улиралд багасаж 13.4-13.7 нэгж хувь болж байна. Үүнд хот, суурин газрын ажиллагчдын тооны өөрчлөлт голлон нөлөөлсөн байна.

Зураг 2.2. Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, байршил, хүйс, улирлаар

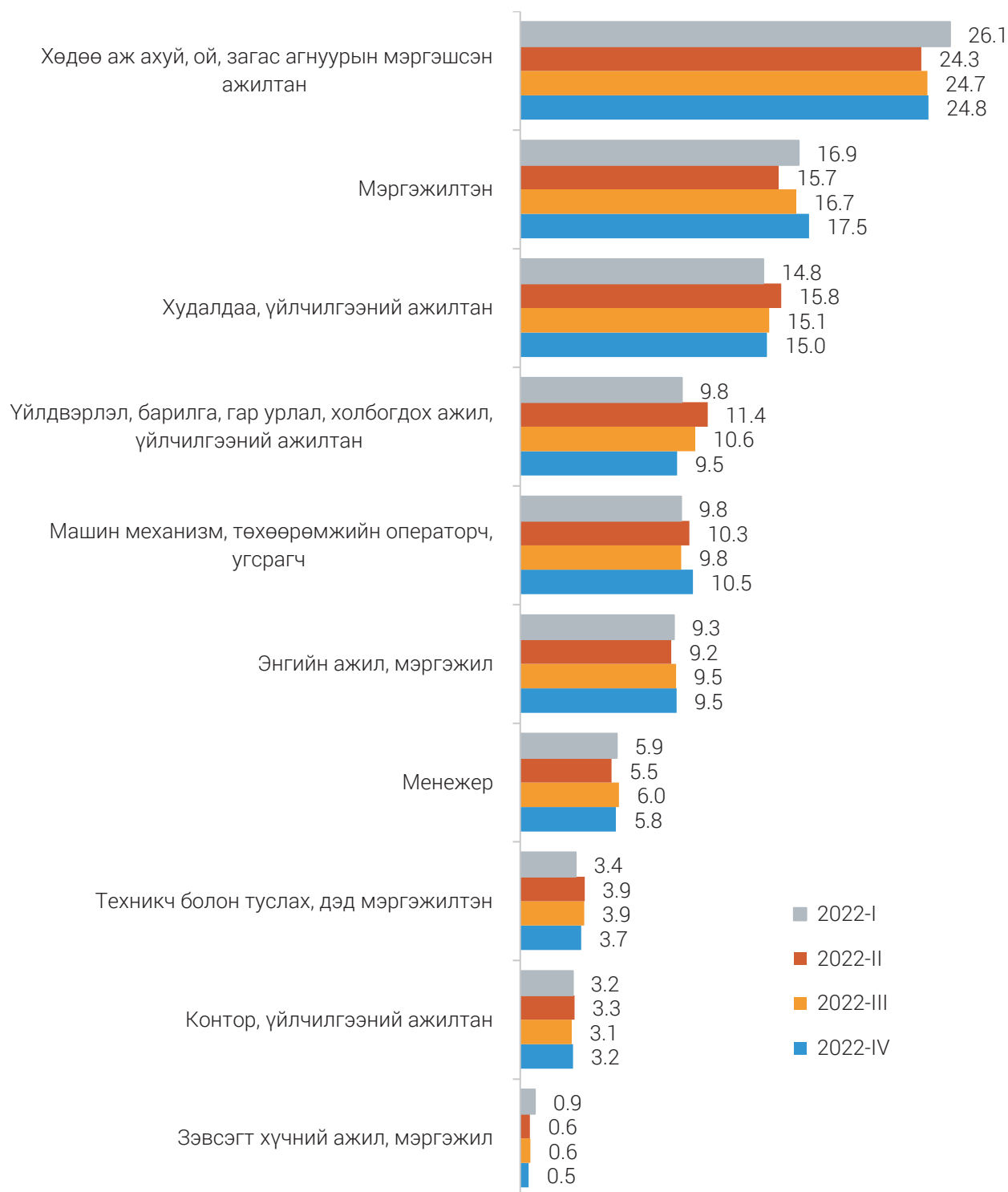
Улирлаарх ажиллагчдын тооны өөрчлөлт буюу 1 дүгээр улирлаас 2, 3 дугаар улиралд өсөж, 4 дүгээр улиралд дахин буурч байгаа хандлагыг эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбараар авч үзэхэд, аж үйлдвэр, барилга болон үйлчилгээний салбарт ажиллагчдын тооны өөрчлөлт голлон нөлөөлсөн байна.

Зураг 2.3. Ажиллагчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбараар, мянган хүн, улирлаар

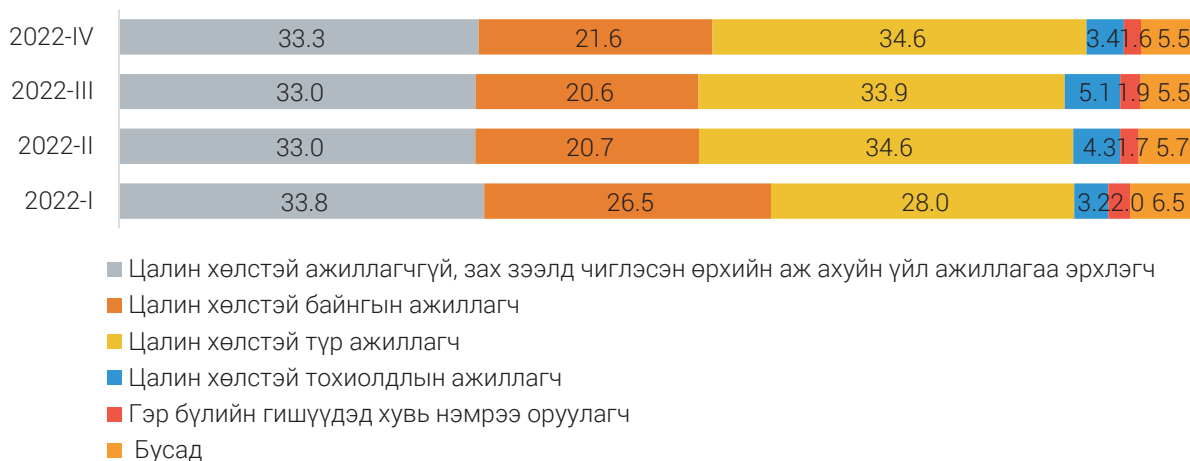
Ажиллагчдын улирлаарх өөрчлөлтийг тэдний эрхэлж буй ажил мэргэжлээр нь авч үзэхэд, үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил, үйлчилгээний ажилтан, машин механизм, төхөөрөмжийн операторч, угсрагч болон худалдаа, үйлчилгээний ажилтны өөрчлөлт голлон нөлөөлсөн байна.

Зураг 2.4. Ажиллагчид, ажил мэргэжил, дүнд эзлэх хувиар, улирлаар

Харин хөдөлмөр эрхлэлтийн статусаар авч үзвэл, цалин хөлстэй ажиллагчгүй зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуй эрхлэгч, цалин хөлстэй түр эсвэл тохиолдлын ажиллагчдын тооны өөрчлөлт голлон нөлөөлсөн байна. Үүнээс харахад хавар, зун улирлын чанартай түр ажлын байр нэмэгддэгтэй холбоотойгоор иргэд хөдөлмөрийн зах зээлд идэвхтэй оролцож байгаа нь ажиглагдаж байна.

Зураг 2.5. Ажиллагчид, хөдөлмөр эрхлэлтийн статусаар, дүнд эзлэх хувь, улирлаар

2.3. ХӨДӨЛМӨРИЙН ДУТУУ АШИГЛАЛТ

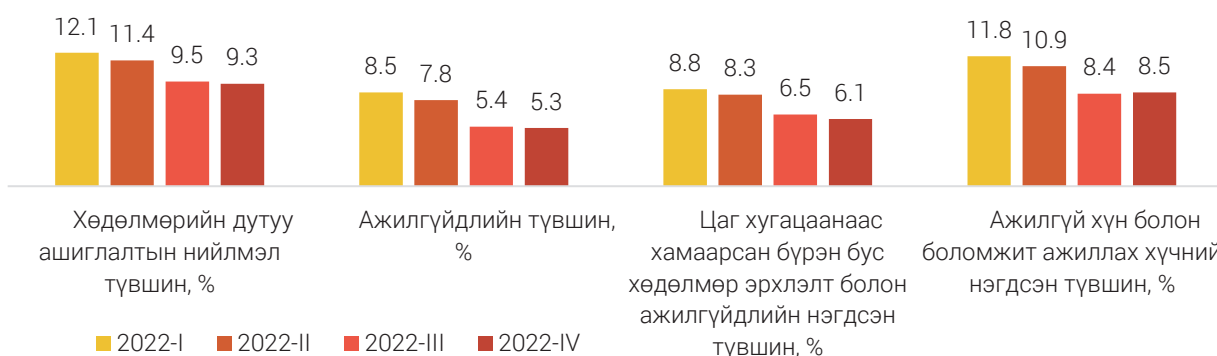
Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт 1 дүгээр улиралд хамгийн их буюу 155.0 мянга байсан бол аажмаар буурч 4 дүгээр улиралд 117.9 мянга болсон байна. Уг өөрчлөлтөд ажилгүй хүний өөрчлөлт голлон нөлөөлсөн байна.

Хүснэгт 2.2. Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт, мянган хүн, байршлаар

Үзүүлэлт	2022-I	2022-II	2022-III	2022-IV
Нийт хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт	155.0	149.4	123.5	117.9
Ажилгүй хүн	104.4	98.5	68.1	64.6
Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгч	4.0	6.3	14.0	9.9
Боломжит ажиллах хүч	46.5	44.6	41.3	43.4

Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын түвшнүүдийг авч үзэхэд, 1 дүгээр улиралд хамгийн өндөр түвшинд буюу хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын нийлмэл түвшин 12.1 хувь, ажилгүйдлийн түвшин 8.5 хувь, цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэлт болон ажилгүйдлийн нэгдсэн түвшин 8.8 хувь, ажилгүй хүн болон боломжит ажиллах хүчний нэгдсэн түвшин 11.8 хувь байсан бол 3 дугаар улиралд хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын нийлмэл түвшин 9.3 хувь, 4 дүгээр улиралд ажилгүйдлийн түвшин 5.3 хувь, цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэлт болон ажилгүйдлийн нэгдсэн түвшин 6.1 хувь, ажилгүй хүн болон боломжит ажиллах хүчний нэгдсэн түвшин 8.5 хувь байгаа нь хамгийн бага түвшинд байна.

Зураг 2.6. Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын түвшин, улирлаар

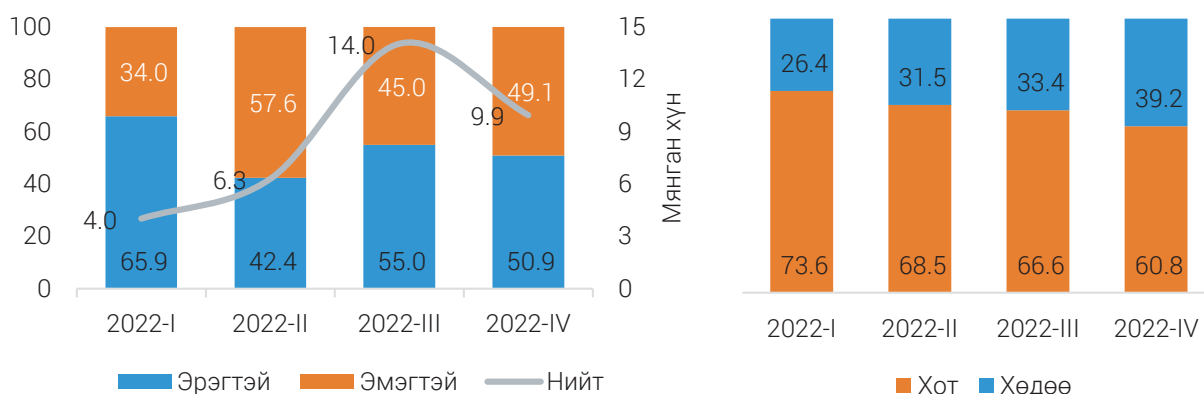
Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн хувьд, 1 дүгээр улиралд хамгийн бага буюу 4.0 мянга байсан бол аажмаар өсөж 3 дугаар улиралд 14.0 мянгад хүрч, 4 дүгээр улиралд буурч 9.9 мянгад хүрсэн байна. Уг улирлын хэлбэлзлийг эдийн засгийн салбараар нь авч үзвэл, голлон бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклийн засвар үйлчилгээний, боловсруулах үйлдвэрлэлийн, барилгын, боловсролын, болон тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагааны салбарт ажиглагдаж байна.

Хүснэгт 2.3. Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар, дүнд эзлэх хувь, улирлаар

Эдийн засгийн салбар	2022-I	2022 -II	2022-III	2022-IV
Хөдөө аж ахуй, ойн аж ахуйн, загас барилт, ан агнуур	37.5	38.7	29.6	37.2
Боловсруулах үйлдвэрлэл	1.5	18.9	12.6	14.6
Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт	-	-	-	3.6
Барилга	-	9.0	-	1.1
Бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклийн засвар үйлчилгээ	1.1	10.7	6.9	28.1
Тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа	27.5	16.5	12.7	7.3
Зочид буудал, байр сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ	-	-	5.6	0.7
Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	2.6	1.0	0.4	-
Мэргэжлийн шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	-	-	-	0.6
Удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	-	-	2.8	-
Боловсрол	21.8	-	20.0	-
Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам	8.0	-	-	-
Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	-	-	9.4	6.8
Хүн хөлслөн ажиллуулдаг өрхийн үйл ажиллагаа	-	5.2	-	-
Нийт	100.0	100.0	100.0	100.0

Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн улирлын хэлбэлзлийн хандлага байршлын хувьд хадгалагдаж байна. Тухайлбал, хот суурин газарт 2 дугаар улиралд цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгч өмнөх улирлаас 1.5 дахин, хөдөөд 1.9 дахин өссөн, 3 дугаар улиралд өмнөх улирлаас хот, суурин газарт 2.2 дахин, хөдөөд 2.4 дахин өссөн байна.

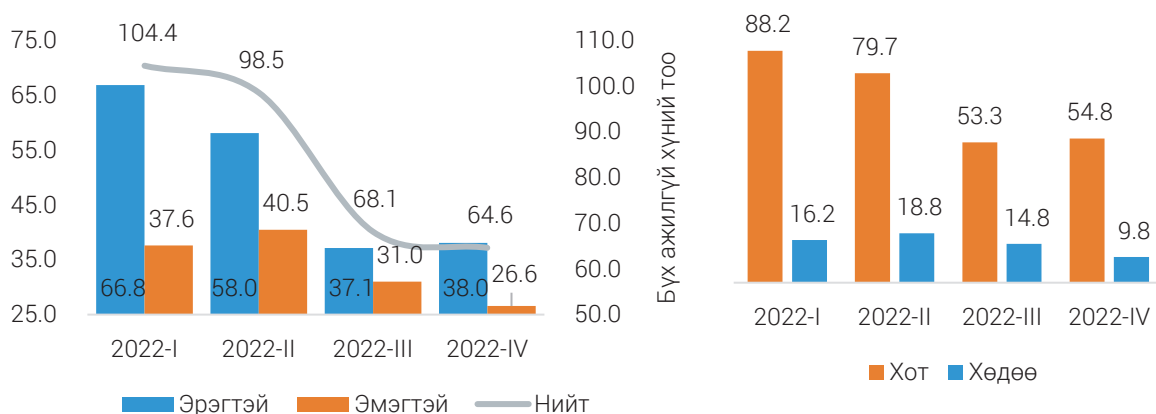
Зураг 2.7. Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчид, байршлаар, хүйс, дүнд эзлэх хувь, улирлаар

Ажилгүй хүн 1 дүгээр улиралд хамгийн их буюу 104.4 мянга байсан бол аажмаар буурч 4 дүгээр улиралд хамгийн бага буюу 64.6 мянгад хүрсэн байна. Уг өөрчлөлтийн хандлага хүйсийн хувьд

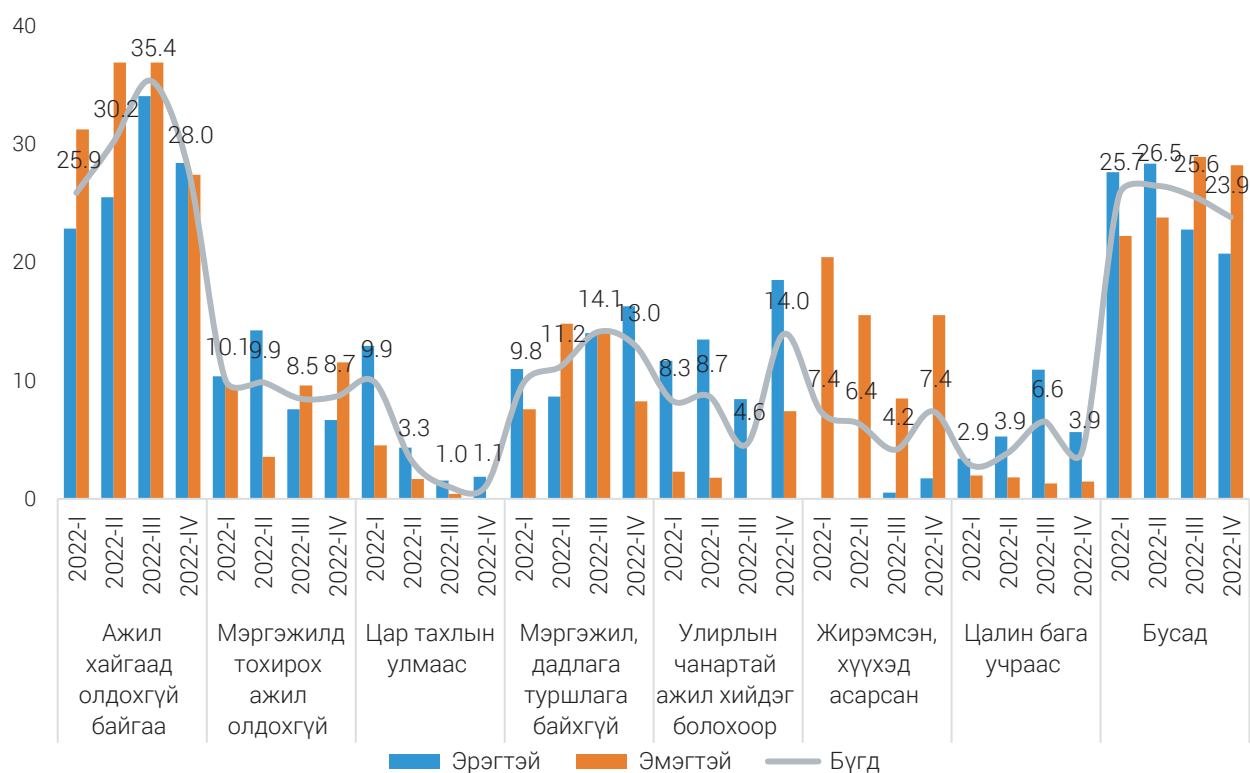
эмэгтэйчүүд, байршлын хувьд хөдөөд хадгалагдаж байгаа бол эрэгтэйчүүдийн хувьд 1 дүгээр улирлаас 3 дугаар улиралд буурч 66.8 мянгаас 37.1 мянгад хүрсэн бол 4 дүгээр улиралд 38.0 мянга болж дахин өссөн байна. Эрэгтэйчүүдийн уг өөрчлөлтийн хандлага хот суурин газарт ажиглагдаж, 1 дүгээр улирлаас 3 дугаар улиралд буурч 88.2 мянгаас 53.3 мянга болсон бол 4 дүгээр улиралд 54.8 мянга болж өссөн байна.

Зураг 2.8. Ажилгүй хүн, хүйс, байршлаар, мянган хүн, улирлаар

Ажилгүй хүний ажилгүй байгаа шалтгааныг авч үзэхэд, бүх улиралд хамгийн их хувийг ажил хайгаад олдохгүй байна гэсэн шалтгаан эзэлж байна. Уг шалтгааны хувьд 2 дугаар улиралд хамгийн их буюу 29.8 мянган хүн, 4 дүгээр улиралд хамгийн бага буюу 18.1 мянган хүн байна. Мөн бүх улиралд бараг арван хүн тутмын нэг нь мэргэжилд тохирох ажил олдохгүй байна гэсэн шалтгаанаар ажилгүй байна.

Зураг 2.9. Ажилгүй иргэдийн ажилгүй байгаа шалтгаан, хүйс, дүнд эзлэх хувь, улирлаар

Боломжит ажиллах хүчний улирлын хэлбэлзлийг ажилгүй хүнийхтэй харьцуулахад харьцангуй бага байгаа ч ажиллагчдын улирлын хэлбэлзэлтэй урвуу хамаарал буюу ажиллагчид өсөхөд боломжит ажиллах хүч буурсан, буурахад өссөн байна.

Зураг 2.10. Боломжит ажиллах хүчний бүтэц, байршил, дүнд эзлэх хувь, улирлаар

Боломжит 10 ажиллах хүчний 1 нь сүүлийн 30 хоногт цалин, хөлстэй ажил хайгаагүй, ямар нэгэн бизнес эрхлэх оролдлого хийгээгүй байна. Тэдгээрийн ажил хайгаагүй, бизнес эрхлэх оролдлого хийгээгүй шалтгааныг дараах хүснэгтээр харууллаа.

Хүснэгт 2.4. Сүүлийн 30 хоногт хөдөлмөр эрхлэх оролдлого хийхгүй боломжит ажиллах хүч, шалтгаанаар, дүнд эзлэх хувь, улирлаар

Шалтгаан	2022-I	2022-II	2022-III	2022-IV
Өмнөх ажил хайлтын үр дүнг хүлээж байна	2.4	5.2	5.4	3.7
Өмнөх ажлаас утасдахыг хүлээж байгаа	1.3	0.4	1.7	1.4
Улирлаас шалтгаалаад эхлэхийг нь хүлээж байгаа	8.0	8.2	3.9	7.3
Ажил хайгаад залхсан ажлын байр байхгүй гэж бодож байна	4.9	9.2	8.0	4.5
Ур чадварт тохирох ажил байхгүй туршлага байхгүй	10.8	2.1	13.1	8.0
Ажил олгогчдын зүгээс хэтэрхий залуу, хөгшин байна гэж үздэг	4.8	18.3	12.7	14.4
Ажил олгогчид эрэгтэй, эмэгтэй хүн ажилд авахыг илүүд үздэг	-	0.3	0.3	-
Суралцаж байсан, сургалтад хамрагдаж байгаа	5.1	12.1	7.0	6.3
Гэр бүлийн шалтгаанаар	24.3	18.7	30.0	26.3
Өрхийн хэрэгцээний хөдөө аж ахуйн болон болон загас үржүүлгийн ажилд туслахаар	0.4	0.1	-	2.3
Өвчтөн, хөгжлийн бэрхшээлтэй	12.3	7.8	4.4	16.3
Цар тахлын улмаас	8.9	4.0	2.4	2.3
Бусад	16.7	13.5	11.1	7.2
Нийт	100.0	100.0	100.0	100.0

Сүүлийн 30 хоногт цалинтай ажил олох болон бизнес эрхлэх оролдлого хийгээгүй боломжит ажиллах хүчний шалтгааныг байршлаар авч үзэхэд, ажил олгогчдын зүгээс хэтэрхий залуу эсвэл хөгшин байна гэж үздэг, улирлаас шалтгаалаад эхлэхийг нь хүлээж байгаа гэсэн шалтгаануудын эзлэх хувь хөдөө орон нутагт улирлын хэлбэлзэл ихтэй. Харин хот суурин газарт гэр бүлийн шалтгаан болон суралцаж байсан, сургалтад хамрагдаж байгаа гэсэн шалтгаануудын эзлэх хувь улирлын хэлбэлзэл ихтэй байна.

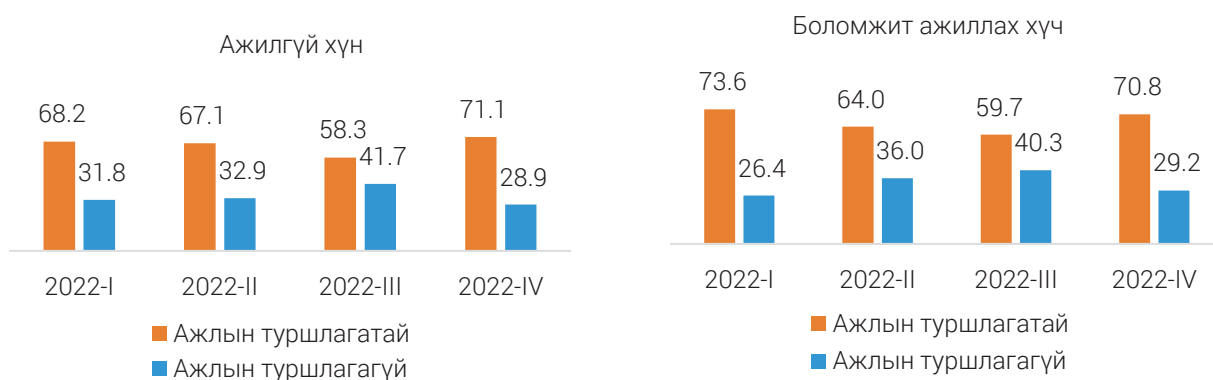
Хүснэгт 2.5. Сүүлийн 30 хоногт хөдөлмөр эрхлэх оролдлого хийхгүй боломжит ажиллах хүч, байгаа шалтгаан, байршлаар, дүнд эзлэх хувь, улирлаар

Шалтгаан	2022-I		2022-II		2022-III		2022-IV	
	Хот	Хөдөө	Хот	Хөдөө	Хот	Хөдөө	Хот	Хөдөө
Өмнөх ажил хайлтын үр дүнг хүлээж байна	2.4	2.3	6.4	0.7	6.2	2.1	3.6	4.6
Өмнөх ажлаас утасдахыг хүлээж байгаа	1.5	-	-	1.7	2.1	-	0.9	4.0
Улирлаас шалтгаалаад эхлэхийг нь хүлээсэн	8.8	3.9	8.7	6.4	3.6	4.9	6.3	13.3
Ажил хайгаад залхсан ажлын байр байхгүй гэж бодож байна	3.2	14.4	5.2	24.1	5.6	17.6	2.5	16.7
Ур чадварт тохирох ажил байхгүй туршлага байхгүй	11.5	7.0	1.3	5.2	13.2	12.7	7.1	13.8
Ажил олгогчдын зүгээс хэтэрхий залуу/ хөгшин байна гэж үздэг	3.5	12.0	19.4	13.9	14.7	4.7	15.4	8.1
Ажил олгогчид эрэгтэй, эмэгтэй хүн ажилд авахыг илүүд үздэг	-	-	-	1.5	-	1.8	-	-
Суралцаж байсан, сургалтад хамрагдсан	5.2	4.6	15.4	-	5.6	12.7	7.3	-
Гэр бүлийн шалтгаанаар	22.8	32.3	15.2	31.9	29.4	32.5	25.3	32.3
Өрхийн хэрэгцээний ХАА-н болон загас үржүүлгийн ажилд туслахаар	-	2.7	-	0.7	-	-	2.6	-
Өвчтөн, хөгжлийн бэрхшээлтэй	13.9	4.0	9.4	1.5	3.3	8.9	17.8	7.1
Цар тахлын улмаас	8.5	11.2	4.9	0.8	2.9	-	2.7	-
Бусад	18.7	5.5	13.9	11.6	13.3	2.1	8.4	-
Нийт	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

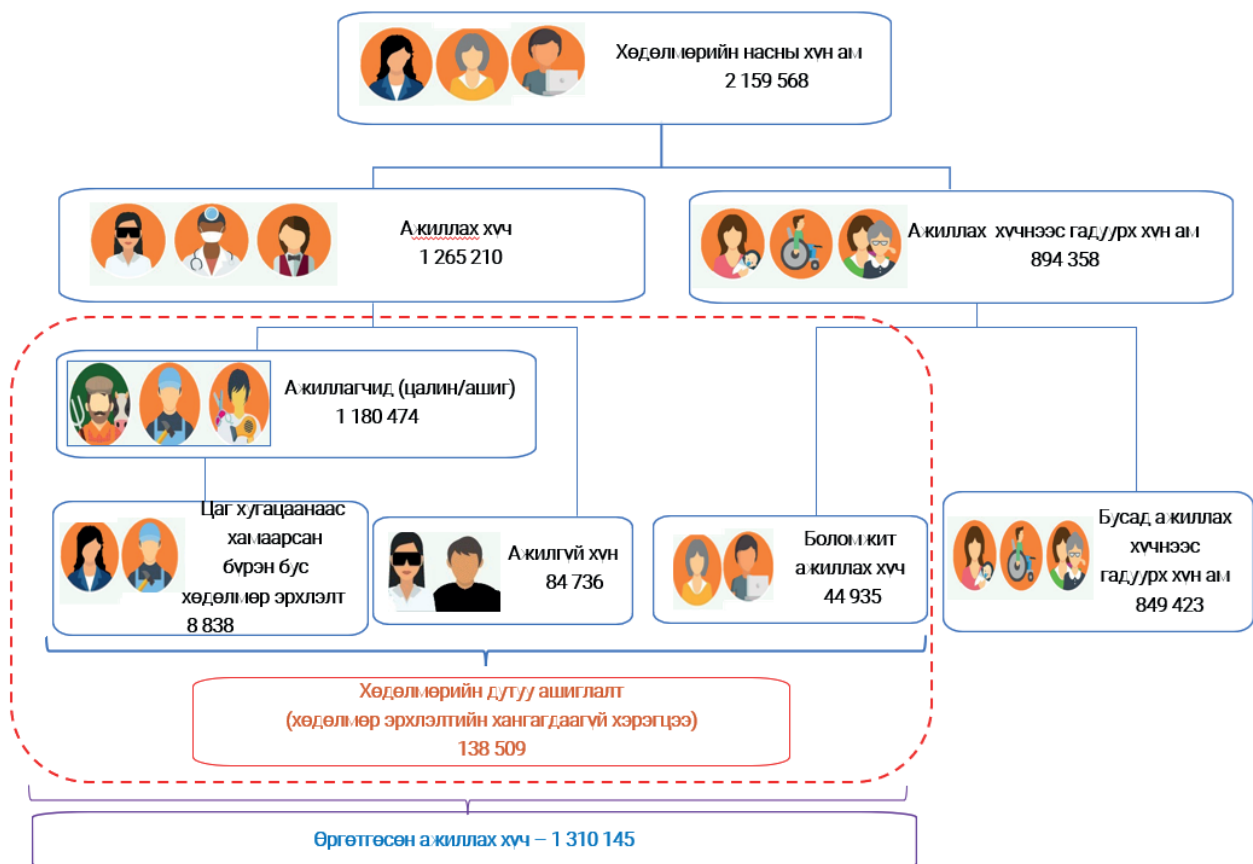
Урьд нь ажил хийж байсан туршлагагүй, хөдөлмөрийн зах зээлд анх орж ирж буй хүмүүсийн эзлэх хувь 1 дүгээр улиралд харьцангуй өндөр байгаа бөгөөд жилийн эцэс рүү бага зэрэг буурч байна. Энд нэг анхаарах асуудал нь хөдөлмөрийн зах зээлд анх хөл тавьж буй хүмүүс юм. Тэд ажил олж чадах уу, эсвэл итгэл алдарч ажил хайхаа зогсоох уу? Нэгдсэн түвшний тоо мэдээлэлд суурилсан дүн шинжилгээгээр хувь хүний түвшинд тохирох хариулт өгөх боломжгүй. Хөдөлмөрийн зах зээлийн төлөвүүд хоорондын өөрчлөлт хөдөлгөөнийг илүү сайн ойлгохын тулд илүү нарийвчилсан тоо мэдээлэл шаардлагатай.

Хөдөлмөрийн зах зээлд бүрэн ашиглагдахгүй байгаа хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт буюу ажилгүй хүн болон боломжит ажиллах хүчнийг хөдөлмөрийн зах зээлийн туршлагатай эсэхээр дараах зурагт харууллаа.

Зураг 2.11. Ажилгүй хүн болон боломжит ажиллах хүчний ажлын туршлага, дүнд эзлэх хувь, улирлаар

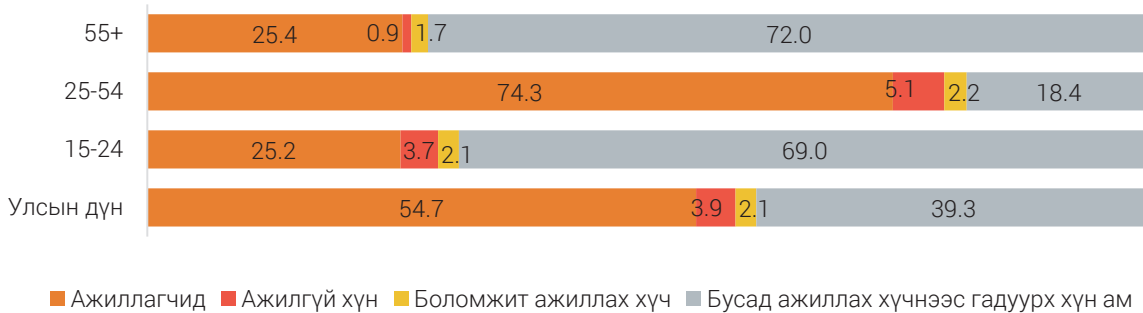
3. ХҮН АМЫН ХӨДӨЛМӨРИЙН ЗАХ ЗЭЭЛ ДЭХ ОРОЛЦОО

3.1. АЖИЛЛАХ ХҮЧ

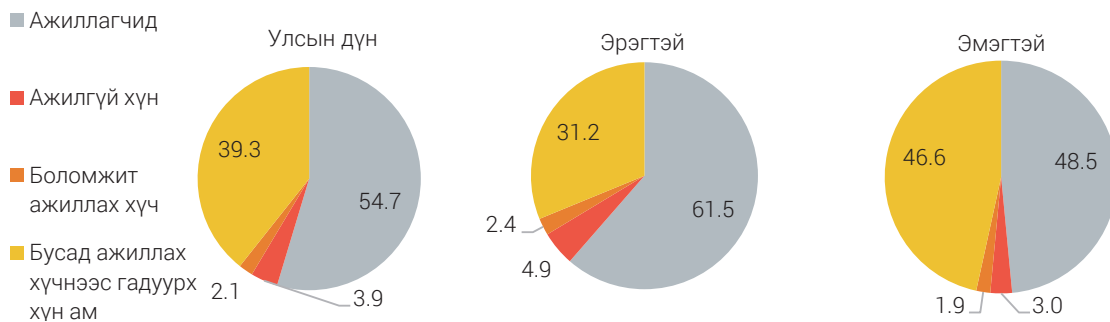
Судалгааны дүнгээр Монгол Улсын харьяат хөдөлмөрийн насны 2159.6 мянган хүн байгаагийн 1180.5 (54.7%) мянга нь ажиллагч, 84.7 (3.9%) мянга нь ажилгүй хүн, 44.9 (2.1%) мянга нь боломжит ажиллах хүч, 849.4 (39.3%) мянга нь бусад ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам байна.

Зураг 3.1. Хөдөлмөрийн насны суурин хүн амын бүтэц, насны бүлгээр, дүнд эзлэх хувиар

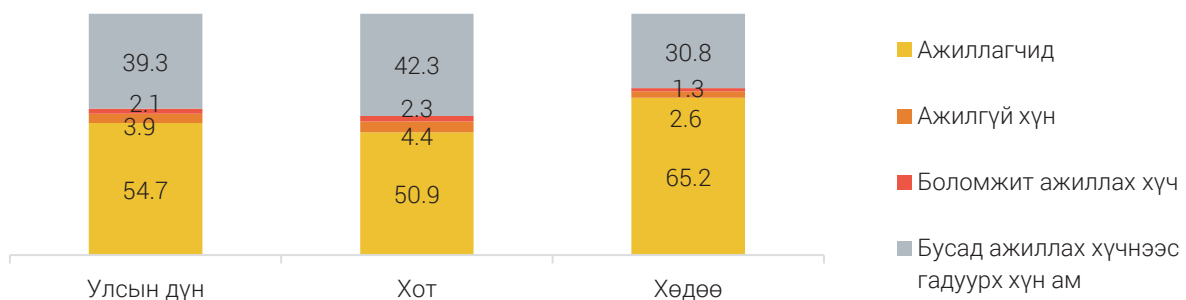
Хүйсийн хувьд ажиллагчдын 628.3 (53.2%) мянга нь эрэгтэйчүүд, 552.2 (46.8%) мянга нь эмэгтэйчүүд, ажилгүй хүний 50.5 (59.6%) мянга нь эрэгтэйчүүд, 34.3 (40.4%) мянга нь эмэгтэйчүүд, ажиллах хүчнээс гадуурх хүн амын 343.0 (38.4%) мянга нь эрэгтэйчүүд, 551.3 (61.6%) мянга нь эмэгтэйчүүд байна.

Зураг 3.2. Хөдөлмөрийн насны суурин хүн амын бүтэц, хүйсээр, дүнд эзлэх хувиар

Байршлын хувьд, хөдөөгийн хөдөлмөрийн насны хүн амд ажиллагчдын эзлэх хувь хот, суурин газрынхаас 14.3 нэгж хувиар их байгаа бол ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам 11.5 нэгж хувь, ажилгүй хүн 1.8 нэгж хувь, боломжит ажиллах хүч 1.0 нэгж хувиар бага байна.

Зураг 3.3. Хөдөлмөрийн насны суурин хүн амын бүтэц, байршлаар, дүнд эзлэх хувиар

Улсын хэмжээнд хөдөлмөрийн насны суурин хүн амын 1021.8 (47.3%) мянга нь эрэгтэйчүүд, 1137.8 (52.7%) мянга нь эмэгтэйчүүд, 1265.2 (58.6%) мянга нь ажиллах хүч, 894.4 (41.4%) мянга нь ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам байна.

Хүснэгт 3.1. Хөдөлмөрийн насны суурин хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн байдал, байршил, хүйсээр

Үндсэн үзүүлэлтүүд	Бүгд		Эрэгтэй		Эмэгтэй	
	Тоо	%	Тоо	%	Тоо	%
Улсын хэмжээнд						
Ажиллах хүч	1 265 210	100.0	678 757	53.6	586 453	46.4
Ажиллагчид	1 180 474	100.0	628 295	53.2	552 179	46.8
Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгч	8 838	100.0	4 661	52.7	4 177	47.3
Ажилгүй хүн	84 736	100.0	50 462	59.6	34 274	40.4
Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам	894 358	100.0	343 034	38.4	551 324	61.6
Боломжит ажиллах хүч	44 935	100.0	23 897	53.2	21 038	46.8
Бусад ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам	849 423	100.0	319 137	37.6	530 286	62.4
Ажиллах хүчний оролцооны түвшин		58.6		66.4		51.5
Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин		54.7		61.5		48.5
Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын нийлмэл түвшин		10.6		11.2		9.8
Ажилгүйдлийн түвшин		6.7		7.4		5.8
ЦХХББХЭ болон ажилгүйдлийн нэгдсэн түвшин		7.4		8.1		6.6
Ажилгүй хүн болон БАХ-ний нэгдсэн түвшин		10.6		11.2		9.8
Хот						
Ажиллах хүч	883 748	100.0	473 475	53.6	410 273	46.4
Ажиллагчид	813 784	100.0	431 630	53.0	382 154	47.0
Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгч	5 866	100.0	3 076	52.4	2 790	47.6
Ажилгүй хүн	69 964	100.0	41 845	59.8	28 119	40.2
Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам	713 742	100.0	267 412	37.5	446 330	62.5
Боломжит ажиллах хүч	37 406	100.0	19 844	53.1	17 562	46.9
Бусад ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам	676 336	100.0	247 568	36.6	428 768	63.4
Ажиллах хүчний оролцооны түвшин		55.3		63.9		47.9
Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин		50.9		58.3		44.6
Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын нийлмэл түвшин		12.3		13.1		11.3
Ажилгүйдлийн түвшин		7.9		8.8		6.9
ЦХХББХЭ болон ажилгүйдлийн нэгдсэн түвшин		8.6		9.5		7.5
Ажилгүй хүн болон БАХ-ний нэгдсэн түвшин		12.3		13.1		11.3
Хөдөө						
Ажиллах хүч	381 462	100.0	205 282	53.8	176 180	46.2
Ажиллагчид	366 690	100.0	196 665	53.6	170 025	46.4
Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгч	2 972	100.0	1 585	53.3	1 387	46.7
Ажилгүй хүн	14 772	100.0	8 617	58.3	6 155	41.7
Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам	180 616	100.0	75 622	41.9	104 994	58.1

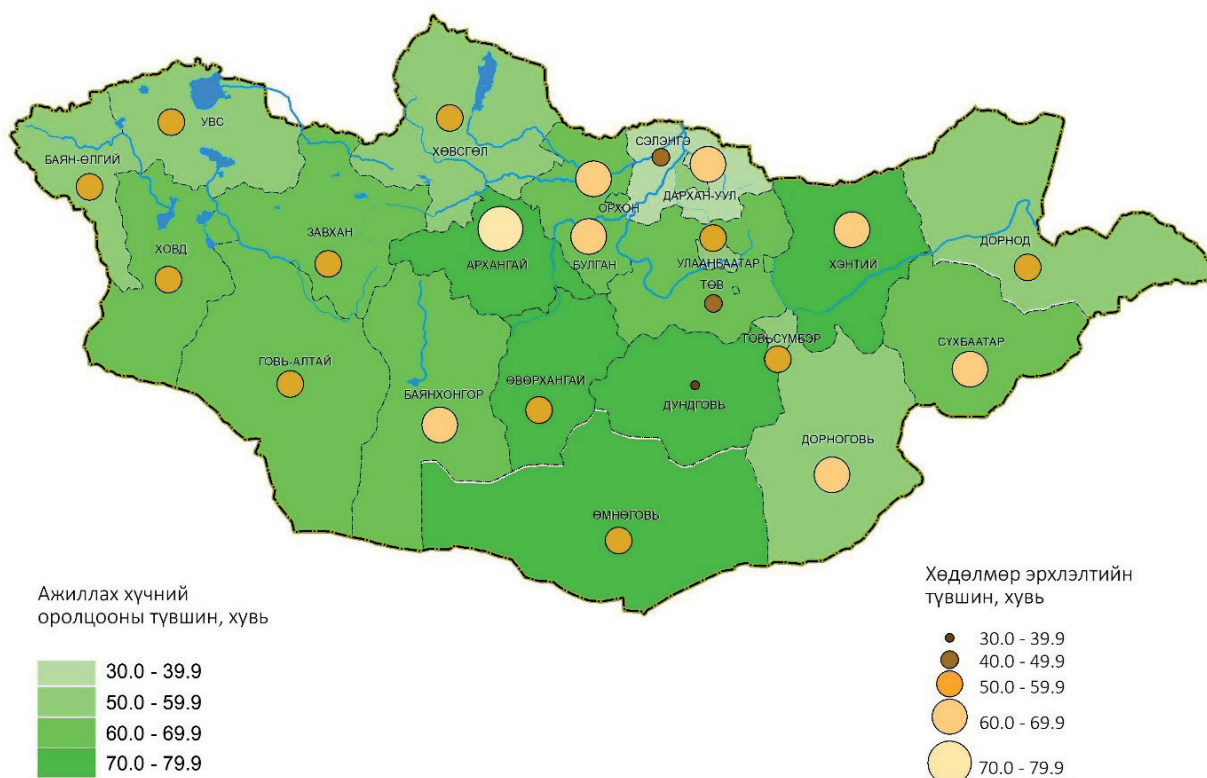
Үндсэн үзүүлэлтүүд	Бүгд		Эрэгтэй		Эмэгтэй	
	Тоо	%	Тоо	%	Тоо	%
Боломжит ажиллах хүч	7 529	100.0	4 053	53.8	3 476	46.2
Бусад ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам	173 087	100.0	71 569	41.3	101 518	58.7
Ажиллах хүчний оролцооны түвшин		67.9		73.1		62.7
Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин		65.2		70.0		60.5
Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын нийлмэл түвшин		6.5		6.8		6.1
Ажилгүйдлийн түвшин		3.9		4.2		3.5
ЦХХББХЭ болон ажилгүйдлийн нэгдсэн түвшин		4.7		5.0		4.3
Ажилгүй хүн болон БАХ-ний нэгдсэн түвшин		6.5		6.8		6.1

Тайлбар: -ЦХХББХЭ: Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгч.

Нийт ажиллах хүчний 69.8 хувь нь хот, суурин газарт, 30.2 хувь нь хөдөө орон нутагт амьдарч байна. Ажиллагчдыг хүйсээр авч үзэхэд хот, суурин газарт эрэгтэйчүүд эмэгтэйчүүдээс 6.1 нэгж хувь, хөдөөд 7.3 нэгж хувиар, ажилгүй хүний хувьд хот, суурин газарт эрэгтэйчүүд эмэгтэйчүүдээс 19.6 нэгж хувь, хөдөөд 16.7 нэгж хувиар тус тус илүү байна.

Ажиллах хүчний оролцооны түвшин хамгийн өндөр байгаа нь Архангай аймаг (74.3%), хамгийн бага байгаа нь Сэлэнгэ аймаг (35.9%) байна. Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин хамгийн өндөр байгаа нь Архангай аймаг (73.5%), хамгийн бага байгаа нь Сэлэнгэ аймаг (35.9%) байна.

Зураг 3.4. Ажиллах хүчний оролцооны болон хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, аймгаар

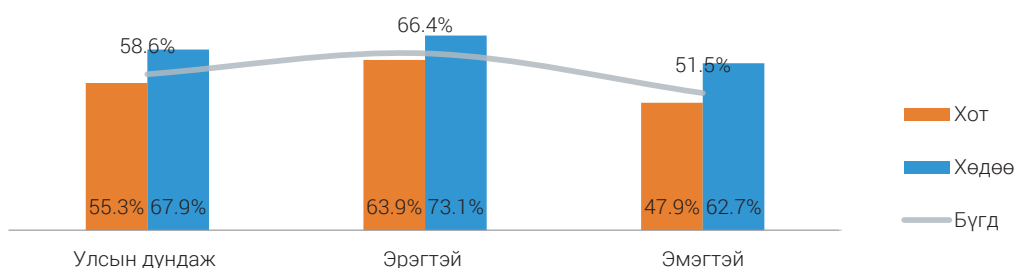

3.1.1. АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ ОРОЛЦООНЫ ТҮВШИН

Ажиллах хүчний оролцооны түвшин нь тухайн улсын хөдөлмөрийн насны хүн амын хөдөлмөр эрхлэх эсхүл ажлын байр хайх замаар хөдөлмөрийн зах зээлд идэвхтэй оролцож буй хувь хэмжээг илэрхийлдэг. Өөрөөр хэлбэл, бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, үйлчилгээ үзүүлэх боломжтой ажиллах хүчний нийлүүлэлтийн хэмжээ хөдөлмөрийн насны хүн амтай харьцуулахад хэчнээн байгааг илэрхийлдэг. Иймд уг үзүүлэлт нь тухайн улс орны хүний нөөцийн хэмжээ болон бүтцийг судлах, мөн ажиллах хүчний хэтийн нийлүүлэлтийг тооцоолоход голлох үүрэгтэй үзүүлэлт юм. Энэхүү мэдээлэл нь хөдөлмөр эрхлэлтийн бодлого боловсруулах, хүлээгдэж буй хөдөлмөрийн насыг хүйсээр тооцох, ажиллах хүч болон тэтгэвэрт гарах хүн амын түвшнийг тооцох зэрэгт ашиглагдахаас гадна нийгмийн хамгааллын системийн санхүүгийн төлөвлөлтөд чухал ач холбогдолтой болж өгдөг. Мөн хүн амын бүлгүүд хөдөлмөрийн зах зээл дээр хэрхэн өөрчлөгдөж буйг ойлгоход ашиглагддаг. Ажиллах хүчний түвшин болон оролцооны хэв маяг нь хөдөлмөр эрхлэх боломжууд болон орлогын эрэлт хэрэгцээнээс шалтгаалдаг хэдий ч хүн амын тодорхой бүлэг хооронд ялгаатай байх талтай. Жишээлбэл, эмэгтэйчүүдийн ажиллах хүчний оролцооны түвшин бүх талаараа буюу насны бүлэг, гэр бүлийн байдал, боловсролын түвшний хувьд эрэгтэйчүүдийнхээс их ялгаатай байдаг. Түүнчлэн хот, хөдөөгийн хүн амын оролцооны түвшин ч гэсэн их зөрүүтэй байдаг.

Ажиллах хүчний 2022 оны судалгаагаар АХОТ улсын хэмжээнд 58.6 хувь байна. Байршлын хувьд, хот, суурин газарт АХОТ нь хөдөө, орон нутгийнхаас 12.6 нэгж хувиар доогуур (эрэгтэйчүүдийнх 9.2 нэгж хувиар, эмэгтэйчүүдийнх 14.8 нэгж хувиар доогуур) байна.

Зураг 3.5. Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, байршил, хүйсээр

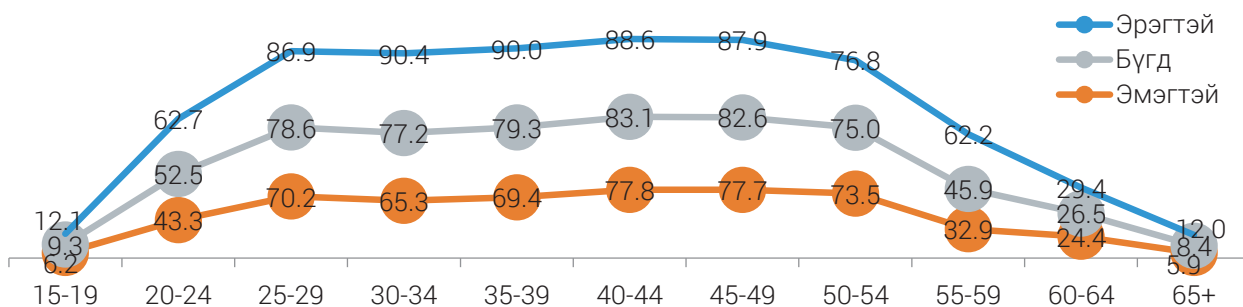

Харин улсын хэмжээнд хүйсээрх АХОТ-ний ялгаатай байдлыг авч үзэхэд эмэгтэйчүүдийнх эрэгтэйчүүдийнхээс 14.9 нэгж хувиар бага (хотод 16.0 нэгж хувиар, хөдөөд 10.4 нэгж хувиар доогуур) байна.

НАСНЫ БҮЛГЭЭР

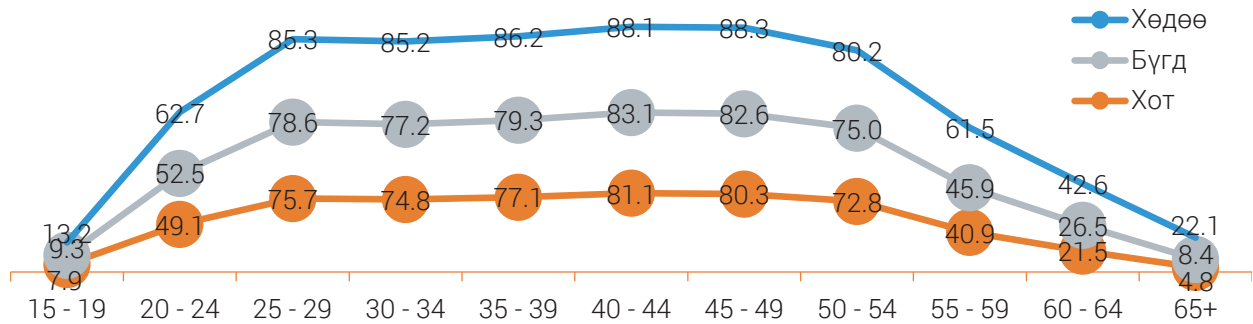
Ажиллах хүчний оролцооны түвшний хүйс, насны бүлгийн хувьд, 15-19, 50-54 болон 60-аас дээш насны бүлэгт харьцангуй ойролцоо буюу 3.3-6.2 нэгж хувиар их байна. Харин эмэгтэйчүүдийн АХОТ 20-39 болон 55-59 насны бүлэгт эрэгтэйчүүдийнхээс 16.7-29.2 нэгж хувиар бага байгаа нь тухайн насны эмэгтэйчүүдийн нөхөн үржихүй болон тэтгэврийн настай холбоотой юм.

Зураг 3.6. Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, насны бүлэг, хүйсээр

АХОТ хот, суурин газарт 15-19 болон 40-54 насанд хамгийн ойр буюу 5.3-8.0 нэгж хувь, 60-64 насанд хамгийн их буюу 21.1 нэгж хувийн зөрүүтэй байна. Хөдөө орон нутагт өрхийн аж ахуйд суурилсан хөдөлмөр эрхлэлт давамгайл байдгаас ажиллах хүчний оролцооны түвшин хот, суурин газрынхаас өндөр байна.

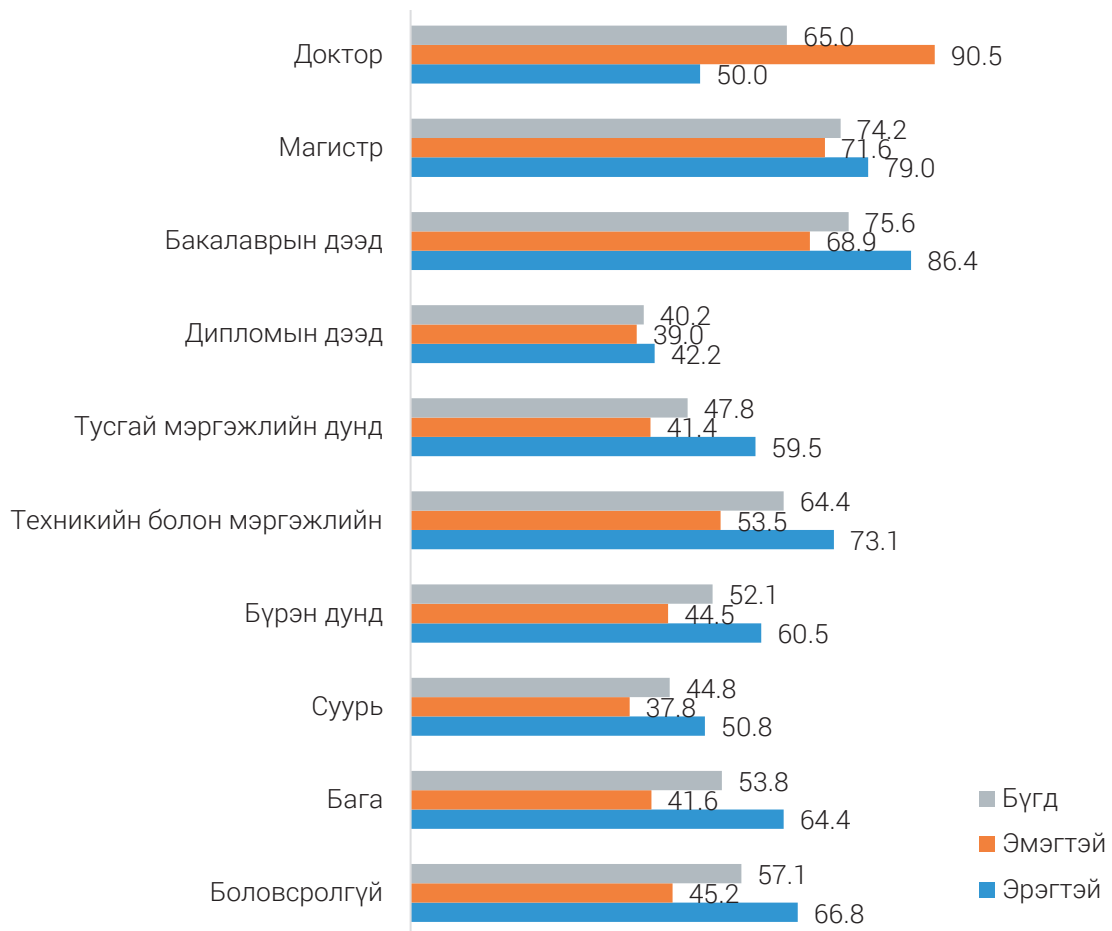
Зураг 3.7. Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, насны бүлэг, байршлаар

БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШНЭЭР

Техник, мэргэжлийн болон түүнээс дээш боловсролын түвшинд ажиллах хүчний оролцооны түвшин өндөр буюу 64.4-75.6 хувь байна. Хүйсээр авч үзэхэд, докторын боловсролын түвшнээс бусад түвшинд эрэгтэйчүүд эмэгтэйчүүдээс илүү байна.

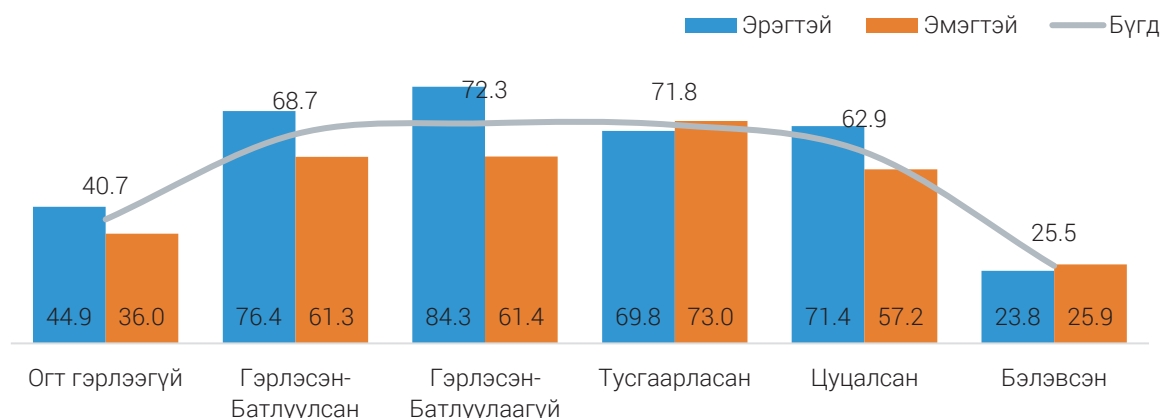
Зураг 3.8. Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, боловсролын түвшнээр, хувиар

ГЭРЛЭЛТИЙН БАЙДЛААР

АХОТ нь гэрлэлтийн байдлаас хэрхэн хамаарч байгааг авч үзвэл, огт гэрлээгүй болон бэлэвсэн хүмүүсийн оролцооны түвшин харьцангуй бага буюу 25.5-40.7 хувьтай байгаа нь тухайн насны хүн амын ихэнх нь сурч боловсрох насны эсвэл тэтгэврийн насны хүн байгаатай холбоотой. Харин гэрлэсэн, гэр бүлээ цуцлуулсан болон тусгаарласан хүмүүс хөдөлмөрийн зах зээлд идэвхтэй оролцож байна.

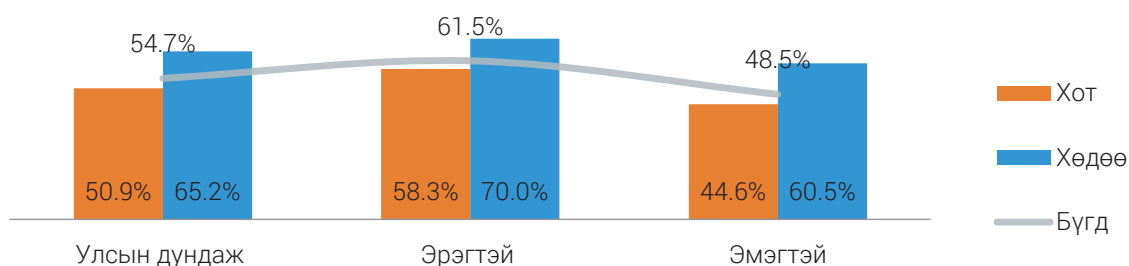
Зураг 3.9. Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, хүйс, гэрлэлтийн байдлаар

3.1.2. ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН ТҮВШИН

Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин улсын хэмжээнд 54.7 хувь, хөдөөд 65.2 хувь буюу хот, суурин газрынхаас 14.3 нэгж хувиар их байна. Хүйсийн хувьд, хөдөөгийн эрэгтэйчүүдийнх 11.7 нэгж хувиар, эмэгтэйчүүдийнх 15.9 нэгж хувиар хот, суурин газрынхаас өндөр байна.

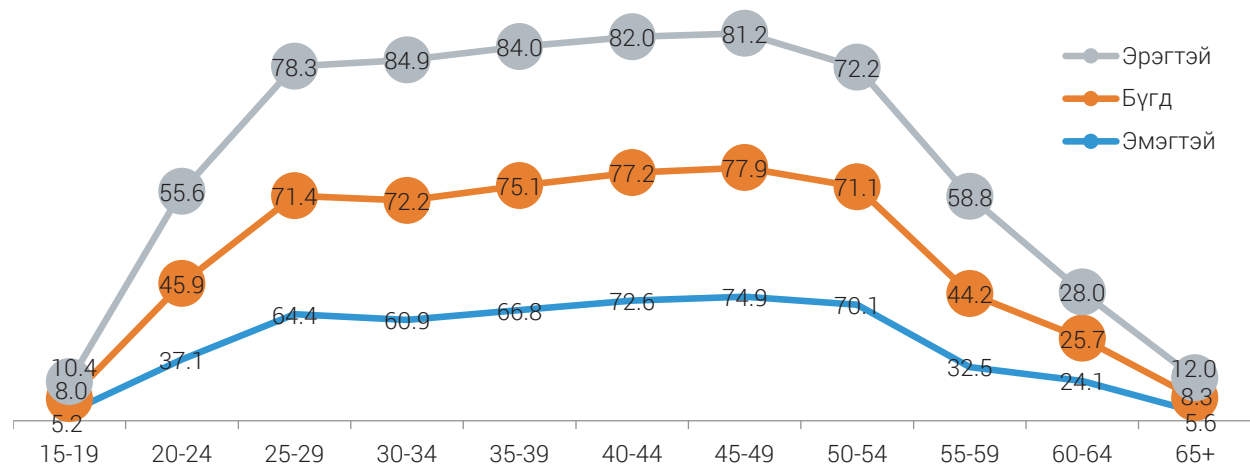
Зураг 3.10. Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, байршил, хүйсээр

НАСНЫ БҮЛГЭЭР

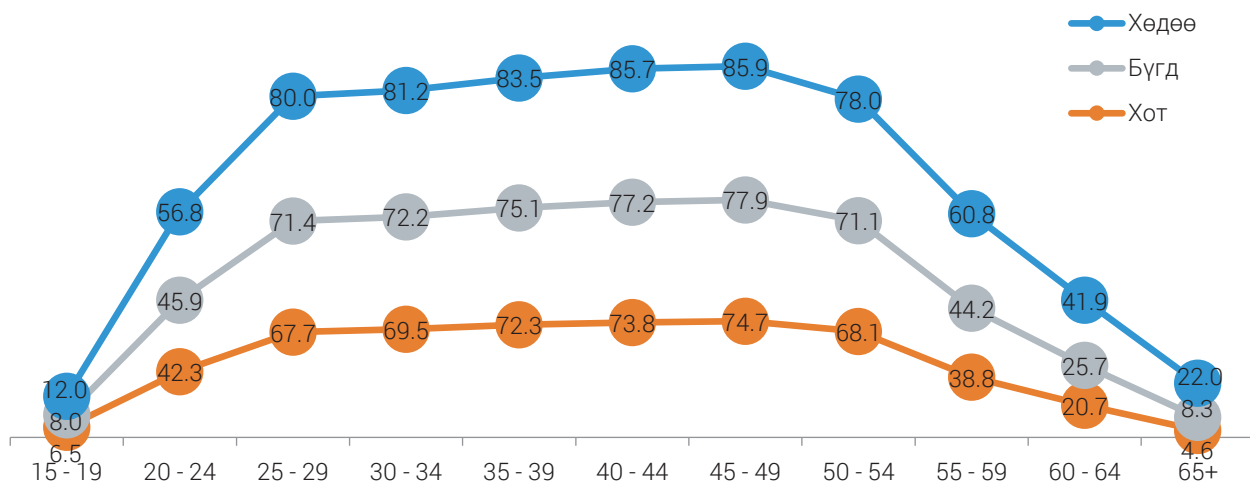
Хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшнийг насны бүлгээр нь авч үзэхэд, 15-24 болон 55-аас дээш насны бүлэгт харьцангуй бага буюу 8.0-45.9 хувь, 25-54 насны бүлэгт өндөр буюу 71.1-77.9 хувь байна. Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшний ялгаа хүйсийн хувьд 50-54, 60-64 насны бүлэгт харьцангуй ойролцоо буюу 2.0-3.9 нэгж хувь, 30-34 болон 55-59 насны бүлэгт хамгийн өндөр буюу 24.0-26.3 нэгж хувийн зөрүүтэй байна.

Зураг 3.11. Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин хүйс, насны бүлгээр

Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин байршлаар 15-19, 50-54 насны бүлэгт хөдөөд хот, суурин газрынхаас 5.5-9.9 нэг хувиар их буюу ялгаа бага ажиглагдаж байгаа бол хамгийн их ялгаатай байгаа нь 55 ба түүнээс дээш насанд хөдөөд хот, суурин газрынхаас 21.2-22.0 нэгж хувиар их байна.

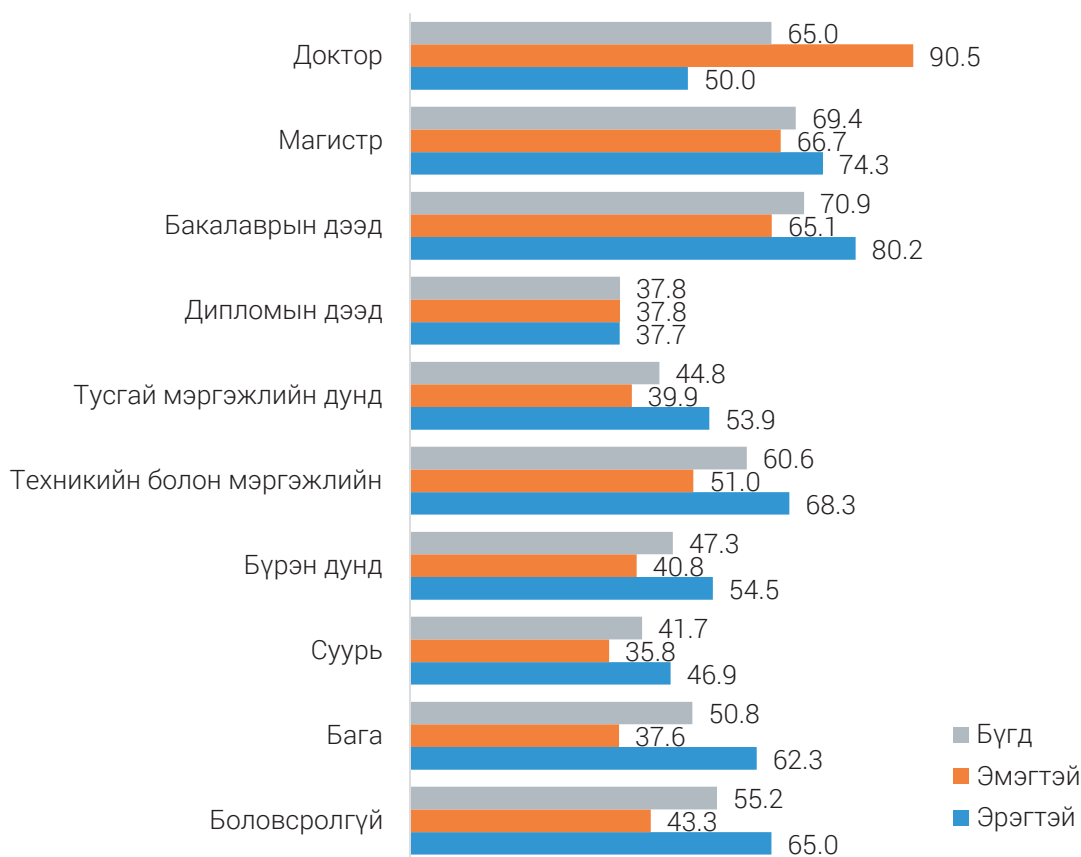
Зураг 3.12. Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, насны бүлэг, байршлаар

БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШНЭЭР

Бакалаврын дээд болон түүнээс дээш боловсролтой хүн амын ХЭТ хамгийн өндөр буюу 60.6-70.9 хувь байна. Энэ хандлага нь хүйсийн хувьд ч хадгалагдаж байна. Харин хүйсийн ялгааг авч үзэхэд, докторын боловсролын түвшинд эмэгтэйчүүд илүү, бусад боловсролын түвшинд эрэгтэйчүүд эмэгтэйчүүдээс илүү байна. Мөн боловсролгүй болон бага боловсролын түвшинд хүйсийн ялгаа их байна.

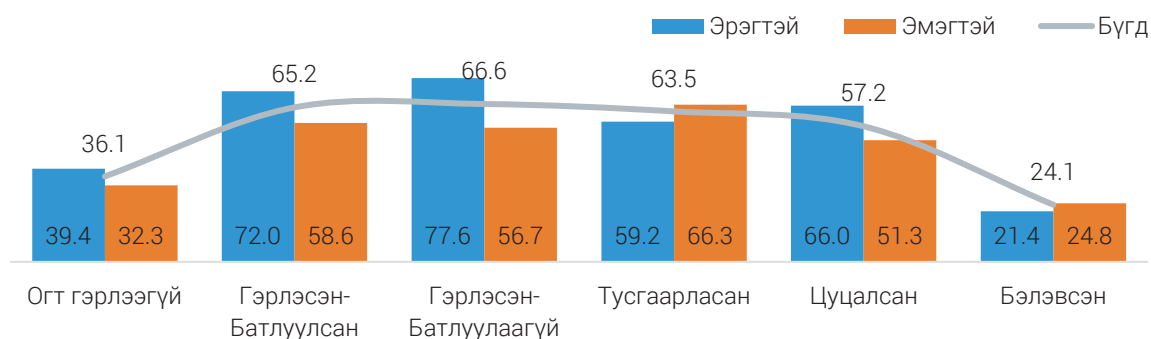
Зураг 3.13. Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, боловсролын түвшнээр, хувиар

ГЭРЛЭЛТИЙН БАЙДЛААР

Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин хүйс, гэрлэлтийн байдлаас хэрхэн хамаарч байгааг авч үзэхэд, гэр бүл тусгаарласан болон бэлэвсэн эмэгтэйчүүдийн ХЭТ эрэгтэйчүүдийнхээс их байгаа бол бусад гэрлэлтийн байдлын хувьд эрэгтэйчүүдийнх их байна. Түүнчлэн, гэрлээд, гэрлэлтээ батлуулсан эмэгтэйчүүдийн ХЭТ эрэгтэйчүүдийнхээс их ялгаатай буюу 20.9 нэгж хувиар бага байна.

Зураг 3.14. Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин, гэрлэлтийн байдлаар

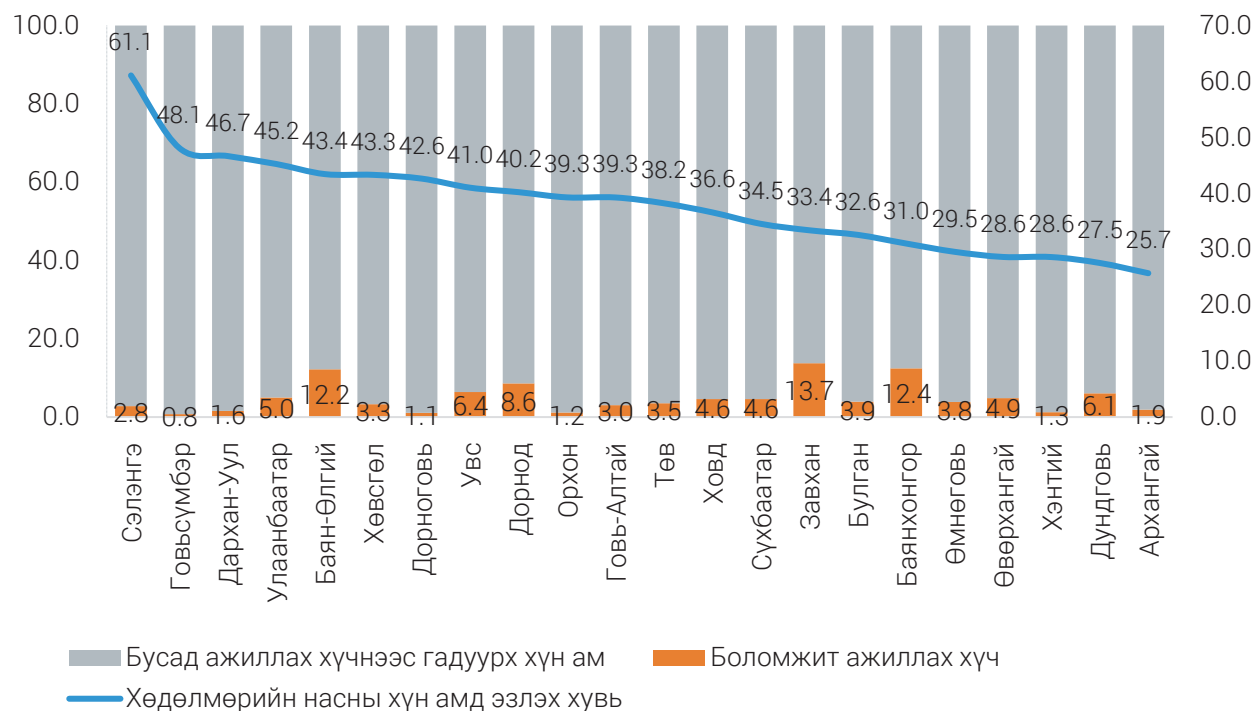

3.2. АЖИЛЛАХ ХҮЧНЭЭС ГАДУУРХ ХҮН АМ

Улсын хэмжээнд ажиллах хүчнээс гадуурх хүн амын 5.0 хувь нь боломжит ажиллах хүч байна. Аймаг, нийслэлээр авч үзэхэд, Завхан аймагт 13.7 хувь, Баянхонгор аймагт 12.4 хувь, Баян-Өлгий аймагт 12.2 хувь, Дорнод аймагт 8.6 хувь, Увс аймагт 6.4 хувь, Дундговь аймагт 6.1 хувь байгаа нь

улсын дунджаас харьцангуй өндөр байна. Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн амыг байршлаар авч үзэхэд, хотод 713.7 (79.8%) мянга байгаа бол хөдөөд 180.6 (20.2%) мянга байна. Улаанбаатар хотод ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам 468.2 (52.4%) мянга, тэдгээрээс боломжит ажиллах хүч 23.5 (5.0%) мянга, бусад ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам 444.7 (95.0%) мянга байна.

Зураг 3.15. Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам, аймаг, хувиар

Хүснэгт 3.2. Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн амын бүтэц, насны бүлэг, дүнд эзлэх хувиар

Насны бүлэг	Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам		Үүнээс, хувийн жингээр	
	Тоо	%	Боломжит ажиллах хүч	Бусад
Бүгд	894358	100.0	5.0	95.0
15-19	189969	21.2	1.2	98.8
20-24	82755	9.3	6.9	93.1
25-29	39075	4.4	10.8	89.2
30-34	59214	6.6	8.4	91.6
35-39	53433	6.0	9.4	90.6
40-44	37249	4.2	12.2	87.8
45-49	35973	4.0	11.0	89.0
50-54	42118	4.7	14.7	85.3
55-59	87576	9.8	4.5	95.5
60-64	101626	11.4	2.4	97.6
65-69	68322	7.6	1.9	98.1
70+	97048	10.9	0.3	99.7

Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн амыг насны бүлгээр авч үзвэл, 15-19 (21.2%) насны залуучууд хамгийн өндөр хувийг эзэлж байгаа нь тэдний сургуульд хамрагдалттай холбоотой юм. Харин нийт ажиллах

хүчнээс гадуурх хүн амын 25.2 хувийг ажил, хөдөлмөр эрхлэх боломжтой нас буюу 25-49 насныхан эзэлж байгаа бол тэдгээрийн 73.3 хувь нь эмэгтэйчүүд байна. Бүтцийн хувьд, боломжит ажиллах хүчний 50.5 хувь нь 25-49 насныхан, 17.8 хувь нь 15-24 насныхан, 22.5 хувь нь 50-59 насныхан байгаа бол бусад ажиллах хүчнээс гадуурх хүн амын 31.2 хувь нь 15-24 насныхан, 30.9 хувь нь 60 ба түүнээс дээш насныхан байна.

Хүснэгт 3.3. Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн амын бүтэц, шалтгаанаар, дүнд эзлэх хувиар

Шалтгаан	Боломжит ажиллах хүч				Бусад ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам			
	Бүгд		Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд		Эрэгтэй	Эмэгтэй
	Тоо	Хувь			Тоо	Хувь		
Бүгд	43 055	100.0	22 765	20 290	835 886	100.0	311 887	523 997
Суралцдаг	3 762	8.7	1 856	1 906	238 812	28.6	117 809	121 003
Тэтгэвэрт гарсан	6 659	15.5	2 495	4 164	329 845	39.5	115 843	214 002
Өвчтэй	2 522	5.9	1 978	544	37 453	4.5	18 586	18 867
Хөгжлийн бэрхшээлтэй	1 511	3.5	1 340	171	38 327	4.6	20 525	17 802
Жирэмсэн, хүүхэд асарсан	4 837	11.2	146	4 691	109 845	13.1	1 849	107 996
Бусдыг асарсан	2 615	6.1	1 458	1 156	15 749	1.9	4 734	11 015
Тухайн жилд цэргээс халагдсан	251	0.6	251	-	377	0.05	377	-
Тухайн жилд сургууль төгссөн	734	1.7	146	588	2 366	0.3	1 096	1 270
Аав, ээж, гэр бүл, үр хүүхдээ дагаад	229	0.5	40	189	3 430	0.4	1 476	1 954
Хүүхдээ сургуульд сургахаар	2 025	4.7	500	1 525	9 753	1.2	1 348	8 405
Гадаадад амьдарч байгаад ирсэн	690	1.6	690	-	1 460	0.2	411	1 049
Цомхотголд орсон	323	0.8	253	70	800	0.1	465	335
Улирлын чанартай ажил хийдэг болохоор	4 032	9.4	3 379	652	4 417	0.5	3 312	1 105
Мэргэжил, дадлага туршлага байхгүй	3 716	8.6	1 810	1 906	6 214	0.7	3 469	2 745
Мэргэжилд тохирох ажил олдохгүй	1 527	3.5	1 208	320	2 372	0.3	1 161	1 210
Ажил хайгаад олдохгүй байгаа	3 743	8.7	2 664	1 079	4 329	0.5	1 772	2 557
Цалин бага учраас	826	1.9	489	338	1 674	0.2	913	760
Голчлон өрхийн хэрэгцээнд зориулан мал малладаг	605	1.4	366	239	19 315	2.3	11 761	7 554
Үүсээд байгаа цар тахалтай холбоотой	2 448	5.7	1 696	752	9 348	1.1	4 980	4 368
Бусад	43 055	100.0	22 765	20 290	835 886	100.0	311 887	523 997

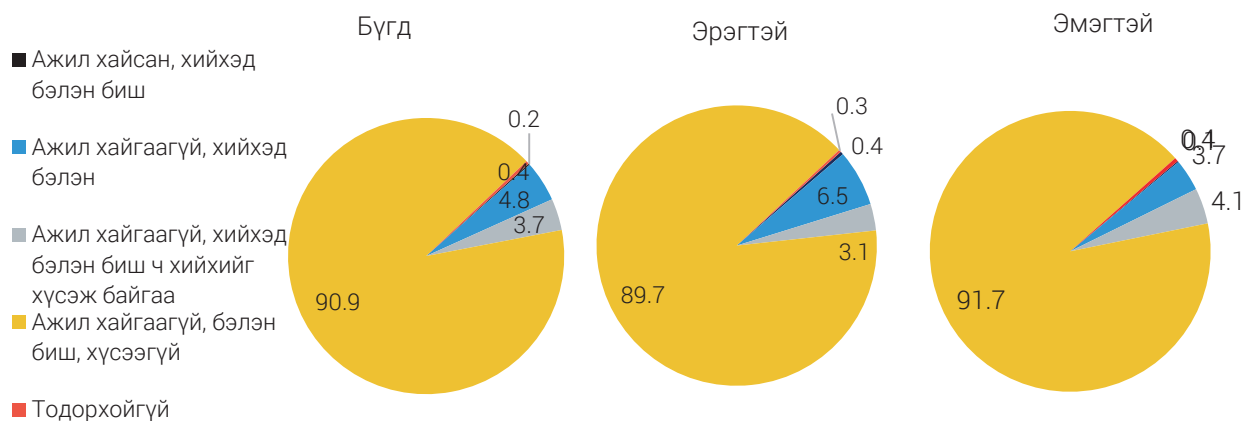
Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн амын 526.6 (58.9%) мянга нь өмнө нь ямар нэгэн хөдөлмөр эрхэлж байсан ба тэдгээрийн ихэнх нь буюу 218.3 (41.5%) мянга нь хамгийн сүүлд хийж байсан ажлаасаа тэтгэвэрт гарсан байна.

Зураг 3.16. Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам, сүүлийн ажлаас гарсан шалтгаанаар, хувиар

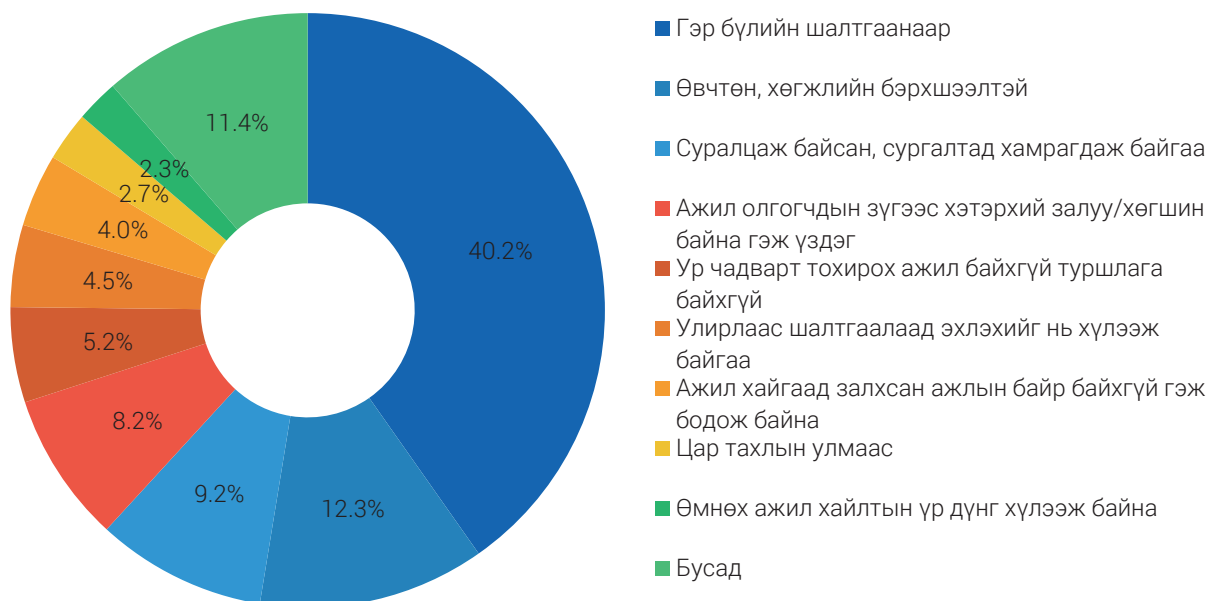
Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн амын 812.9 (90.9%) мянга нь сүүлийн 30 хоногт цалинтай ажил хайх, бизнес эрхлэх оролдлого хийгээгүй, ирээдүйд ямар нэгэн хөдөлмөр эрхлэхэд бэлэн биш болон ажил хийхийг хүсээгүй байна.

Зураг 3.17. Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн амын бүтэц, хөдөлмөрийн зах зээлийн оролцоогоор, дүнд эзлэх хувиар

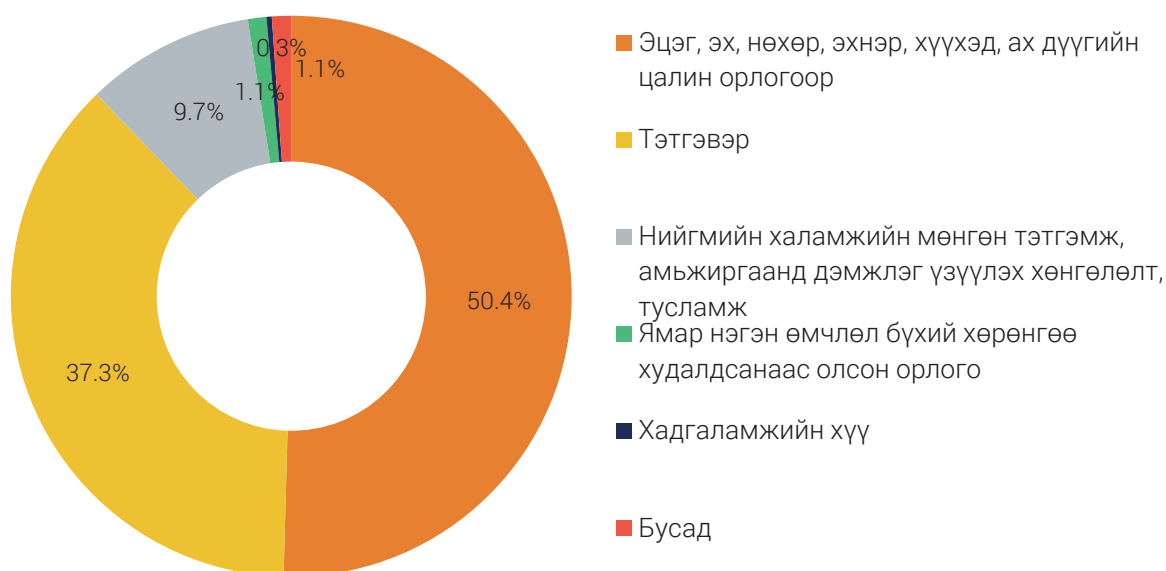
Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн амын 74.7 мянга буюу 8.5 хувь нь сүүлийн 30 хоногт цалинтай ажил хайх, бизнес эрхлэх оролдлого хийгээгүй ч хэрэв ажил, бизнес эрхлэх боломжтой болбол хийхийг хүсэж байсан ажиллах хүчнээс гадуурх хүн амыг шалтгаанаар авч үзэхэд 40.2 хувь нь гэр бүлийн, 12.3 хувь нь өвчтэй байсан, хөгжлийн бэрхшээлтэй гэж хариулсан нь өндөр хувийг эзэлж байна.

Зураг 3.18. Сүүлийн 30 хоногт хөдөлмөр эрхлэх оролдлого хийгээгүй ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам, шалтгаанаар, дүнд эзлэх хувиар

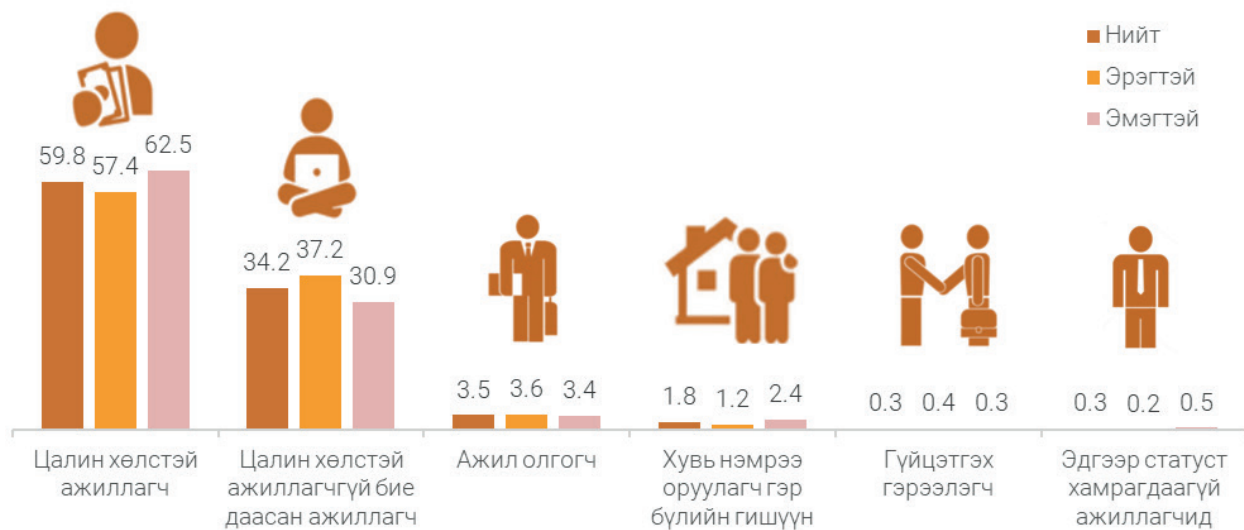
Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн амын ажилгүй байх үеийн орлогын гол эх үүсвэрийг судалж үзэхэд, ихэвчлэн гэр бүлийн гишүүдийн цалин болон тэтгэврийн орлого байна.

Зураг 3.19. Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам, ажилгүй байх үеийн орлогын гол эх үүсвэр, дүнд эзлэх хувиар

4. ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ

Ажиллагчид, хөдөлмөр эрхлэлтийн статусаар, дүнд эзлэх хувиар

4.1. АЖИЛЛАГЧИД

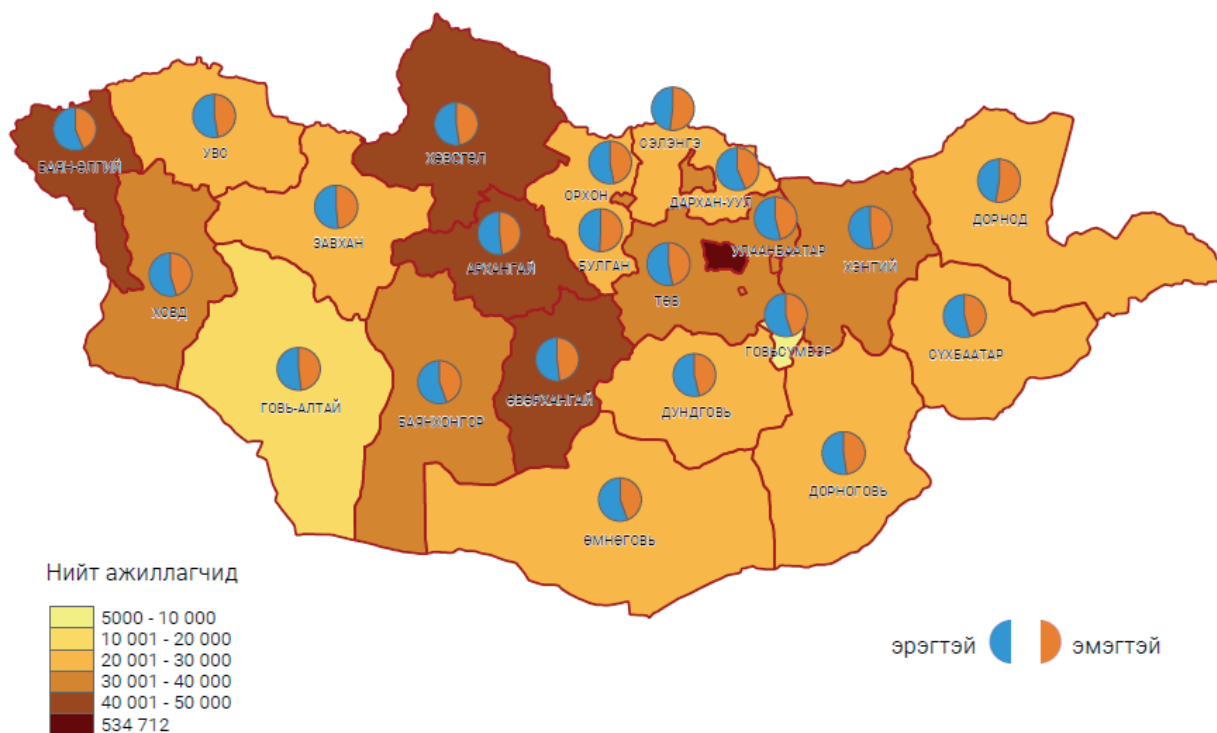
Судалгааны дүнгээр улсын хэмжээнд ажиллах хүчний 1180.5 (93.3%) мянга нь ажиллагчид байгаагийн 628.3 (53.2%) мянга нь эрэгтэйчүүд, 552.2 (46.8%) мянга нь эмэгтэйчүүд байна. Ажиллагчдын 813.8 (68.9%) мянга нь хот суурин газар, 366.7 (31.1%) мянга нь хөдөө орон нутагт оршин суугаа бөгөөд ажиллагчдын тоо бүс нутгаар нэлээд ялгаатай байна.

Хүснэгт 4.1. Ажиллагчид, байршил, бүс, хүйсээр

Байршил/Бүс	Тоо	%	Эрэгтэй		Эмэгтэй	
			Тоо	%	Тоо	%
Улсын дүн	1 180 474	100.0	628 295	100.0	552 179	100.0
Хот	813 784	68.9	431 630	68.7	382 154	69.2
Хөдөө	366 690	31.1	196 665	31.3	170 025	30.8
Баруун бүс	153 827	13.0	82 960	13.2	70 867	12.8
Хангайн бүс	230 197	19.5	120 643	19.2	109 554	19.9
Төвийн бүс	173 201	14.7	92 616	14.7	80 585	14.6
Зүүн бүс	88 537	7.5	45 275	7.2	43 262	7.8
Улаанбаатар	534 712	45.3	286 801	45.7	247 911	44.9

Ажиллагчдын 534.7 (45.3%) мянга нь Улаанбаатар хотод амьдарч байгаа бол аймгаар авч үзэхэд Өвөрхангай аймагт 47.4 (4.0%) мянга, Архангай аймагт 44.7 (3.8%) мянга, Хөвсгөл аймагт 43.2 (3.7%) мянга, Баян-Өлгий аймагт 42.9 (3.6%) мянга, Баянхонгор аймагт 38.5 (3.3%) мянга, Ховд аймагт 36.5 (3.1%) мянга, Хэнтий аймагт 35.2 (3.0%) мянга, Төв аймагт 35.0 (3.0%) мянга нь амьдарч байна.

Зураг 4.1. Ажиллагчид, аймгаар, хүйсээр

СҮҮЛИЙН 7 ХОНОГТ АЖЛЫН БАЙРАНДАА БАЙСАН ЭСЭХ

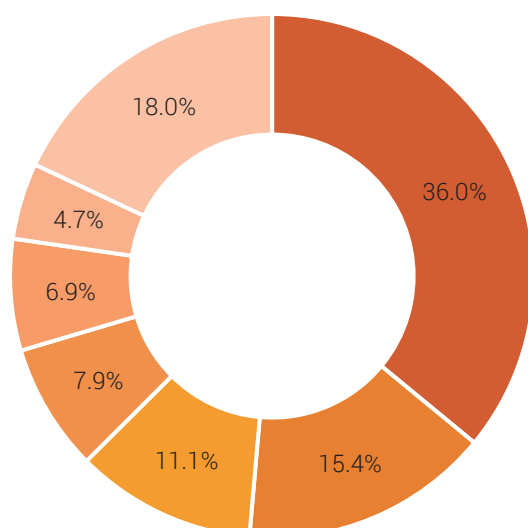
Нийт ажиллагчдын 1144.6 (97.0%) мянга нь сүүлийн 7 хоногт ажлын байрандаа тогтмол ажиллаж байсан бол 35.9 (3.0%) мянга нь ажлын байрандаа түр байгаагүй ажиллагчид байна. Байршлын хувьд, ажлын байрандаа түр эзгүй байгаа ажиллагчид хот суурин газарт 26.5 (3.2%) мянга, хөдөө орон нутагт 9.4 (2.6%) мянга байна.

Хүснэгт 4.2. Ажиллагчид, сүүлийн 7 хоногт ажлын байрандаа байсан эсэх, бүс, байршил

Байршил/Бүс	Бүгд		Сүүлийн 7 хоног ажлын байрандаа байгаа эсэх			
	Тоо	%	Ажлын байрандаа байсан		Ажлын байрандаа түр байгаагүй	
			Тоо	%	Тоо	%
Улсын дүн	1 180 474	100.0	1 144 607	100.0	35 867	100.0
Хот	813 784	68.9	787 311	68.8	26 473	73.8
Хөдөө	366 690	31.1	357 296	31.2	9 394	26.2
Баруун бүс	153 827	13.0	145 162	12.8	8 665	24.2
Хангайн бүс	230 197	19.5	224 482	19.6	5 715	15.9
Төвийн бүс	173 201	14.7	167 641	14.5	5 560	15.5
Зүүн бүс	88 537	7.5	86 636	7.6	1 901	5.3
Улаанбаатар	534 712	45.3	520 686	45.5	14 026	39.1

Сүүлийн 7 хоногт ажлын байрандаа түр байгаагүй ажиллагчдыг шалтгаанаар нь авч үзвэл, 11.4 (36.0%) мянга нь амралттай байсан, 4.9 (15.4%) мянга нь ажлын шинж байдлаас хамаарч ээлжийн ажил болон уян хатан цагаар ажилладаг, 3.5 (11.1%) мянга нь жирэмсний болон эцэг эх болсны амралттай байсан нь өндөр хувийг эзэлж байна.

Зураг 4.2. Сүүлийн 7 хоногт ажлын байрандаа түр байгаагүй ажиллагчид, шалтгаанаар, дүнд эзлэх хувиар

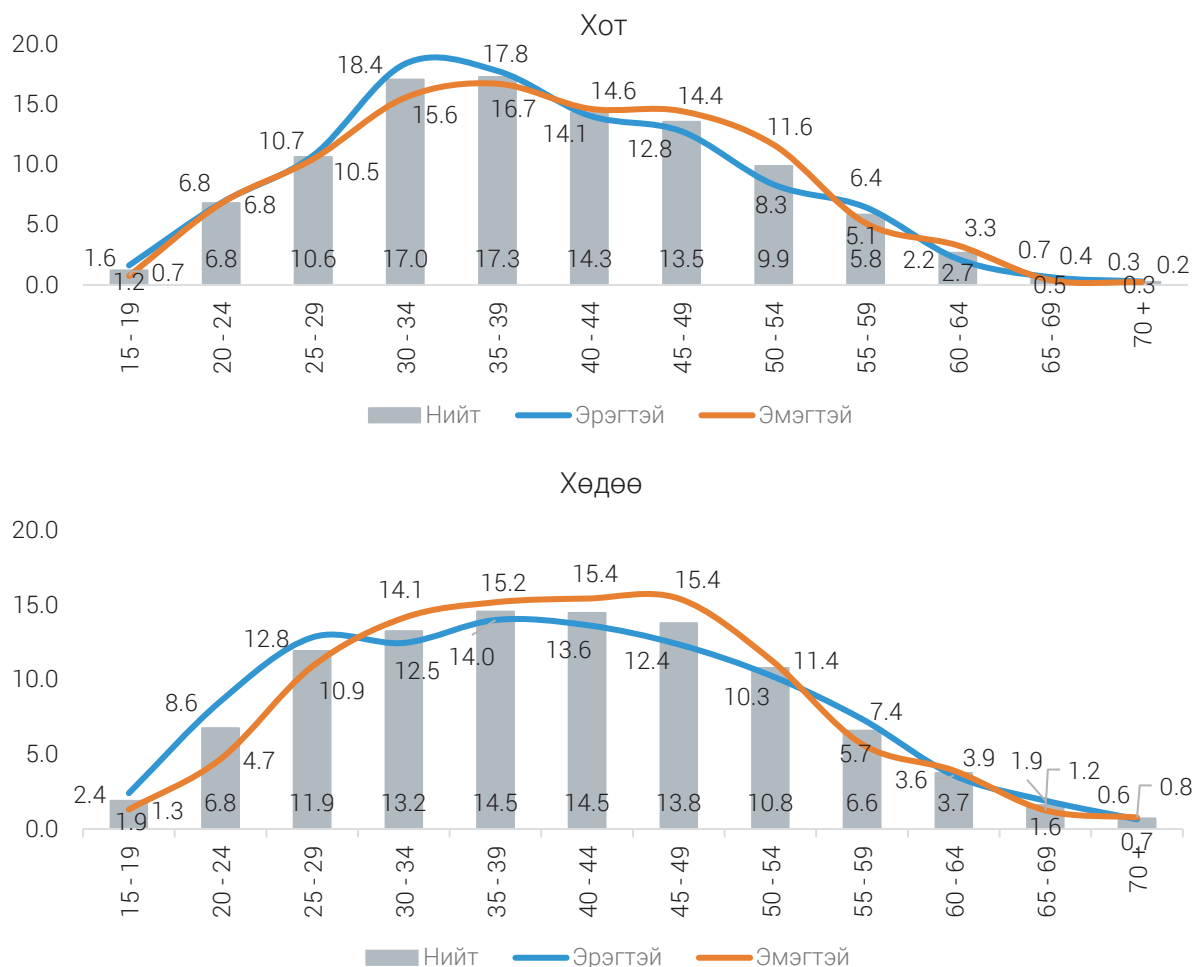

- Амралттай байсан, нийтээр амрах өдрүүд, жилийн ээлжийн амралт
- Ажлын шинж байдлаас хамаарч ээлжийн ажил болон уян хатан цагаар ажилладаг
- Жирэмсний болон эцэг эх болсоны амралт
- Өвчин осол гэмтэлд өртсөн
- Бусад хувийн амралттай (гэр бүлдээ анхаарах зэрэг)
- Тодорхой хадгалагдсан ажлын байргүй, улирлын чанартай ажил олддог
- Бусад

НАСНЫ БҮТЦЭЭР

Ажиллагчдын 96.8 (8.2%) мянга нь 15-24 насныхан (боловсрол, сургалтын дараах хөдөлмөрийн зах зээлд шинээр орж байгаа залуус), 961.5 (81.4%) мянга нь 25-54 насныхан (ерөнхий ажиллах хүч), 107.1 (9.1%) мянга нь 55-64 насныхан (тэтгэвэрт гарахад ойрхон байгаа) болон 15.0 (1.3%) мянга нь 65 ба түүнээс дээш насныхан байна.

Зураг 4.3. Ажиллагчид, насны бүлгээр, хүйс, байршлаар, дүнд эзлэх хувиар

ГЭРЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ

Олон улсын аргачлалын дагуу 15 ба түүнээс дээш насны ажиллагчдын гэрлэлтийн байдлыг гэрлэсэн /батлуулсан, батлуулаагүй/, огт гэрлээгүй, тусгаарласан, цуцалсан, бэлэвсэн гэсэн 6 бүлгээр авч үзсэн. Судалгааны дүнгээр ажиллагчдын 76.2 хувь нь гэрлэсэн, 15.7 хувь нь огт гэрлээгүй, 3.9 хувь нь бэлэвсэн хүмүүс байна. Энэ хандлага байршлын хувьд ажиглагдаж байгаа ч хот, суурин газарт гэр бүлээ батлуулсан ажиллагчдын эзлэх хувийн жин хөдөөгөөс 8.1 нэгж хувиар бага, батлуулаагүй гэр бүлтэй ажиллагчдын эзлэх хувийн жин 4.2 нэгж хувиар илүү байгаа ялгаа ажиглагдаж байна.

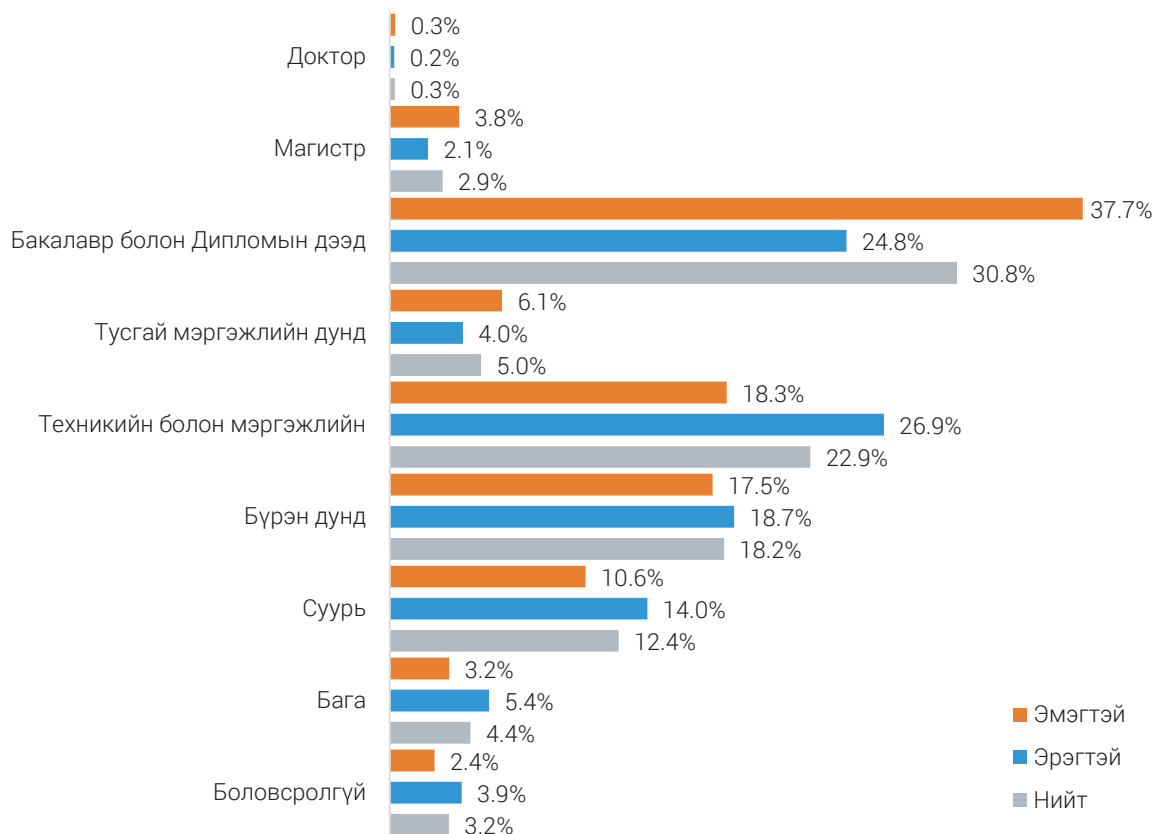
Хүснэгт 4.3. Ажиллагчид, гэрлэлтийн байдлаар, хүйс, байршлаар

Гэрлэлтийн байдал	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Хот	Хөдөө
Огт гэрлээгүй	15.7	17.2	14.0	16.3	14.5
Гэрлэсэн					
- Батлуулсан	66.3	68.0	64.4	63.8	71.9
- Батлуулаагүй	9.9	10.3	9.4	11.2	7.0
Тусгаарласан	2.7	1.9	3.7	3.3	1.3
Цуцалсан	1.5	1.3	1.7	1.8	0.9
Бэлэвсэн	3.9	1.3	6.8	3.6	4.4
Дүн, %	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
15, түүнээс дээш насны ажиллагчид	1 180 474	628 295	552 179	813 784	366 690

БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН

Улсын хэмжээнд арван ажиллагч тутмын гурав нь бакалавр болон дипломын дээд боловсролтой байна. рэгтэйчүүдийн хувьд дөрвөн хүн тутмын нэг нь бакалавр болон дипломын дээд боловсролтой байна.

Зураг 4.4. Ажиллагчид, боловсролын түвшин, хүйсээр, дүнд эзлэх хувиар

Ажиллагчдын боловсролын түвшнийг хүйсээр авч үзэхэд, техникийн болон мэргэжлийн, бүрэн дунд болон түүнээс доош боловсролтой ажиллагчдын хувьд эрэгтэйчүүдийн эзлэх хувь өндөр байгаа бол тусгай мэргэжлийн дунд болон түүнээс дээш боловсролтой ажиллагчдад эмэгтэйчүүд дийлэнх хувийг эзэлж байна.

Зураг 4.5. Ажиллагчид, боловсролын түвшин, хүйсээр, хувиар

ШИЛЖИХ ХӨДӨЛГӨӨН

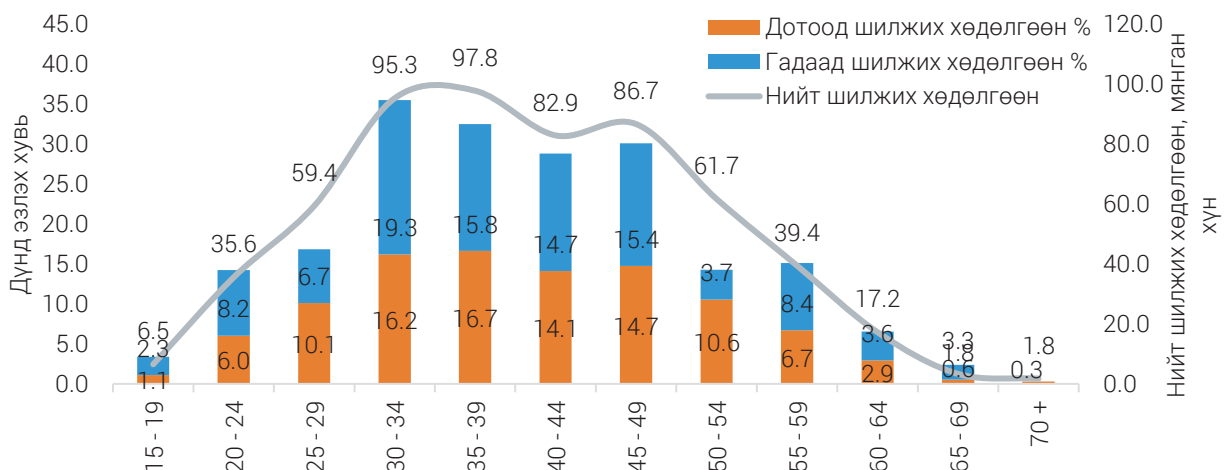
Нийт ажиллагчдын 587.5 (49.8%) мянга нь шилжих хөдөлгөөнд (хүн амын суурьшлын өөрчлөлтөөр тодорхойлогдоно) оролцсон байна. Шилжин суурьшиж байгаа ажиллагчдын 583.0 (99.2%) мянга нь дотоодод, үүнээс 415.5 (71.3%) мянга нь Улаанбаатар хотод руу чиглэсэн байна. Харин нийт ажиллагчдын 4.6 (0.8%) мянга нь гадаад шилжих хөдөлгөөнд оролцсоны 2.6 (56.2%) мянга нь мөн гадаадаас Улаанбаатар хотод ирсэн байна. Аймгаар авч үзэхэд, Орхон, Дархан-Уул аймагт дотоод шилжих хөдөлгөөн хамгийн их буюу 3.4-4.5 хувь байгаа бол Орхон аймагт гадаад шилжих хөдөлгөөн хамгийн их буюу 23.2 хувь байна.

Зураг 4.6. Ажиллагчид, шилжих хөдөлгөөнөөр, аймгаар, дүнд эзлэх хувиар

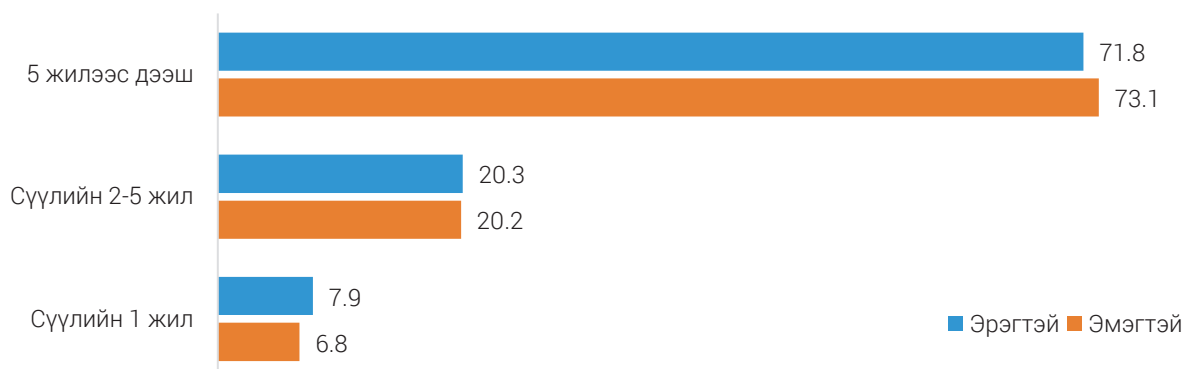
Дотоод шилжих хөдөлгөөнд оролцогчдын насны бүтцийн хувьд, ихэнх нь залуу, хөдөлмөрийн насны хүн ам байна. Залуучуудыг шилжих хөдөлгөөнд оролцсон шалтгаанаар нь харахад, ихэвчлэн амьдрах нөхцөлөө сайжруулах, орон байраа өөрчлөхөөр, аав, ээж, гэр бүл, үр хүүхдээ дагаад, гэрлэсэн зэрэг шалтгаан дийлэнх хувийг эзэлж байна. Гадаад шилжих хөдөлгөөний хувьд 30-49 насныхан илүү байна.

Зураг 4.7. Ажиллагчид, шилжих хөдөлгөөнөөр, насны бүлэг, дүнд эзлэх хувиар

Шилжих хөдөлгөөнд оролцсон ажиллагчдын дийлэнх буюу 72.4 хувь нь 5-аас дээш жилийн өмнө харин 7.4 хувь нь сүүлийн нэг жилийн дотор одоогийн байршилдаа шилжин ирсэн бөгөөд хүйсийн хувьд ойролцоо байна.

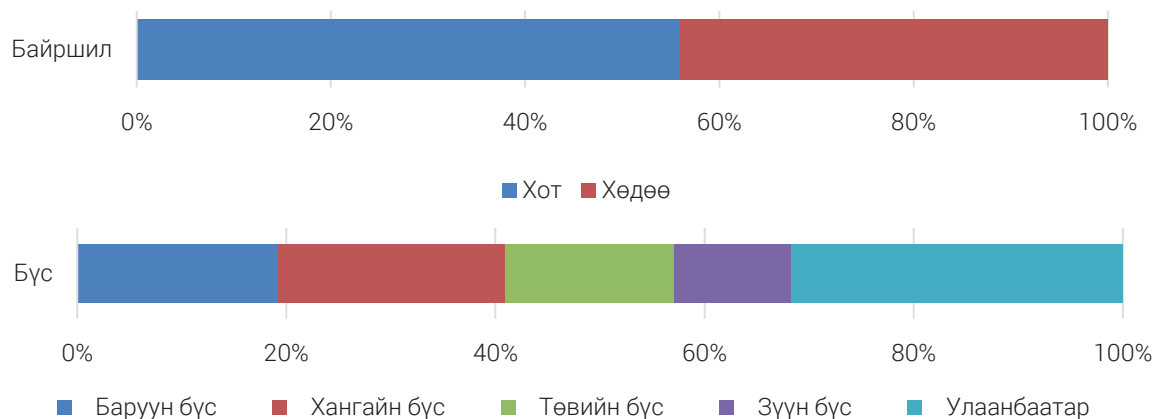
Зураг 4.8. Ажиллагчид, шилжих хөдөлгөөнд оролцсон хугацаагаар, хүйс, хувиар

АЖИЛЛАГЧИД, ҮЙЛДЛИЙН ЧАДАМЖААР

Нийт ажиллагчдын 20.8 (1.8%) мянга нь үйлдлийн чадамжийн хувьд хүндрэлтэй байна. Байршлаар авч үзэхэд хот суурин газарт 11.6 (56.0%) мянга, хөдөө орон нутагт 9.2 (44.0%) мянга байгаа бол хотод их хүндрэлтэй гэж хариулсан хүмүүс 10.6 (55.0%) мянга байгаа нь хамгийн өндөр хувийг эзэлж байна. Бүсээр авч үзэхэд Улаанбаатар хотод 6.6 (31.7%) мянга, Хангайн бүсэд 4.5 (21.8%) мянга байгаа нь хамгийн их, харин Зүүн бүсэд 2.3 (11.2%) мянга байгаа нь хамгийн бага хувийг эзэлж байна.

Зураг 4.9. Ажиллагчид, үйлдлийн чадамжаар, байршлаар, дүнд эзлэх хувиар

Эдгээр ажиллагчдыг эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбараар авч үзэхэд ХАА, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуурын салбарт 8.9 (42.6%) мянга, боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарт 2.7 (12.9%) мянга байгаа нь дийлэнх хувийг эзэлж байна.

Зураг 4.10. Үйлдлийн чадамжийн бэрхшээлтэй ажиллагчид, салбараар, дүнд эзлэх хувиар

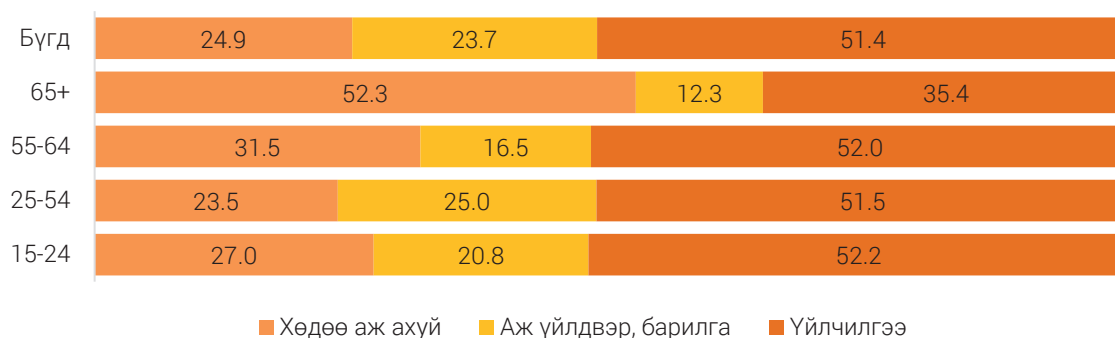

4.2. АЖИЛЛАГЧДЫН ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

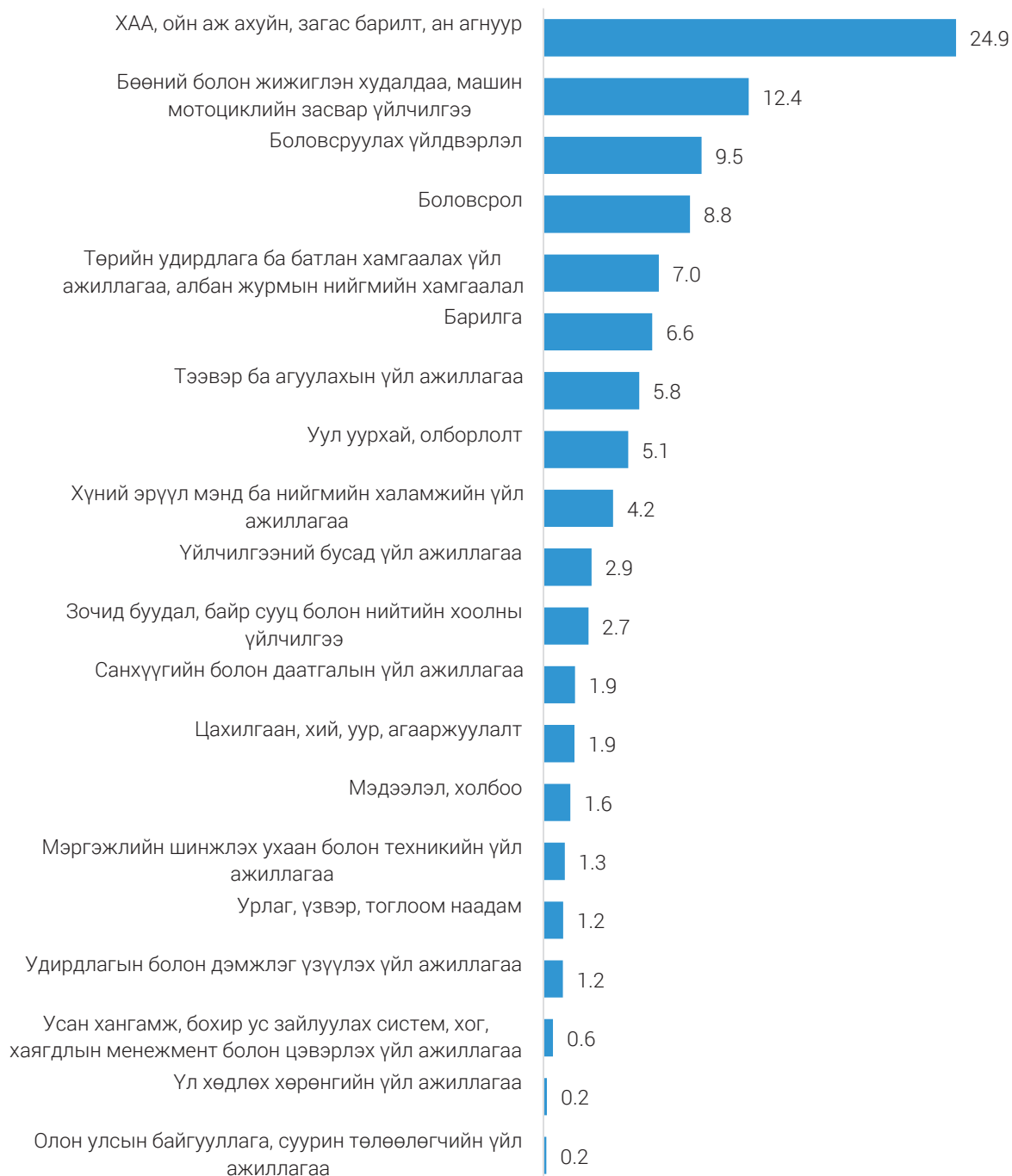
ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ САЛБАРААР

Ажиллагчдын 607.1 (51.4%) мянга нь үйлчилгээний, 294.0 (24.9%) мянга нь хөдөө аж ахуйн салбарт, 279.4 (23.7%) мянга нь аж үйлдвэр, барилгын салбарт ажиллаж байна.

Зураг 4.11. Ажиллагчид, насны бүлэг, салбараар, хувиар

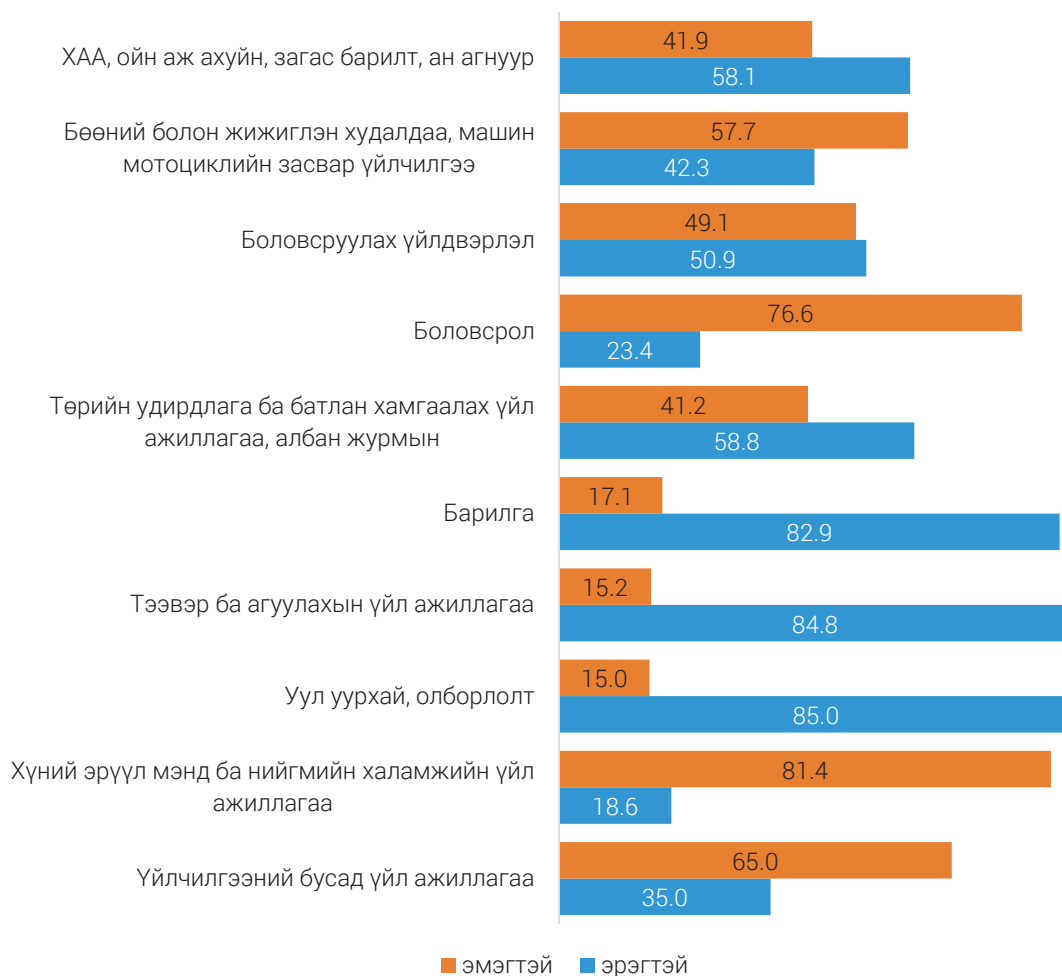
Зураг 4.12. Ажиллагчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбараар, дүнд эзлэх хувиар

Ажиллагчдын салбарын ялгааг хүйсээр харуулахад, эрэгтэйчүүд ХАА, ойн аж ахуйн, загас барилт, ан агнуур (27.2%), барилга (10.2%), бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклийн засвар үйлчилгээ (9.8%), тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа (9.2%), боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарт (9.1%) ажиллаж байгаа нь хамгийн өндөр хувийг эзэлж байгаа бол эмэгтэйчүүд ХАА, ойн аж ахуйн, загас барилт, ан агнуур (22.3%), бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклийн засвар үйлчилгээ (15.3%), боловсрол (14.5%), боловсруулах үйлдвэрлэл (10.0%), хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагааны салбарт (7.3%) ажиллаж байгаа нь хамгийн өндөр хувийг эзэлж байна.

Ажиллагчдыг эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын хувьд өндөр хувь эзэлж байгаа 10 салбарыг хүйсээр харуулав.

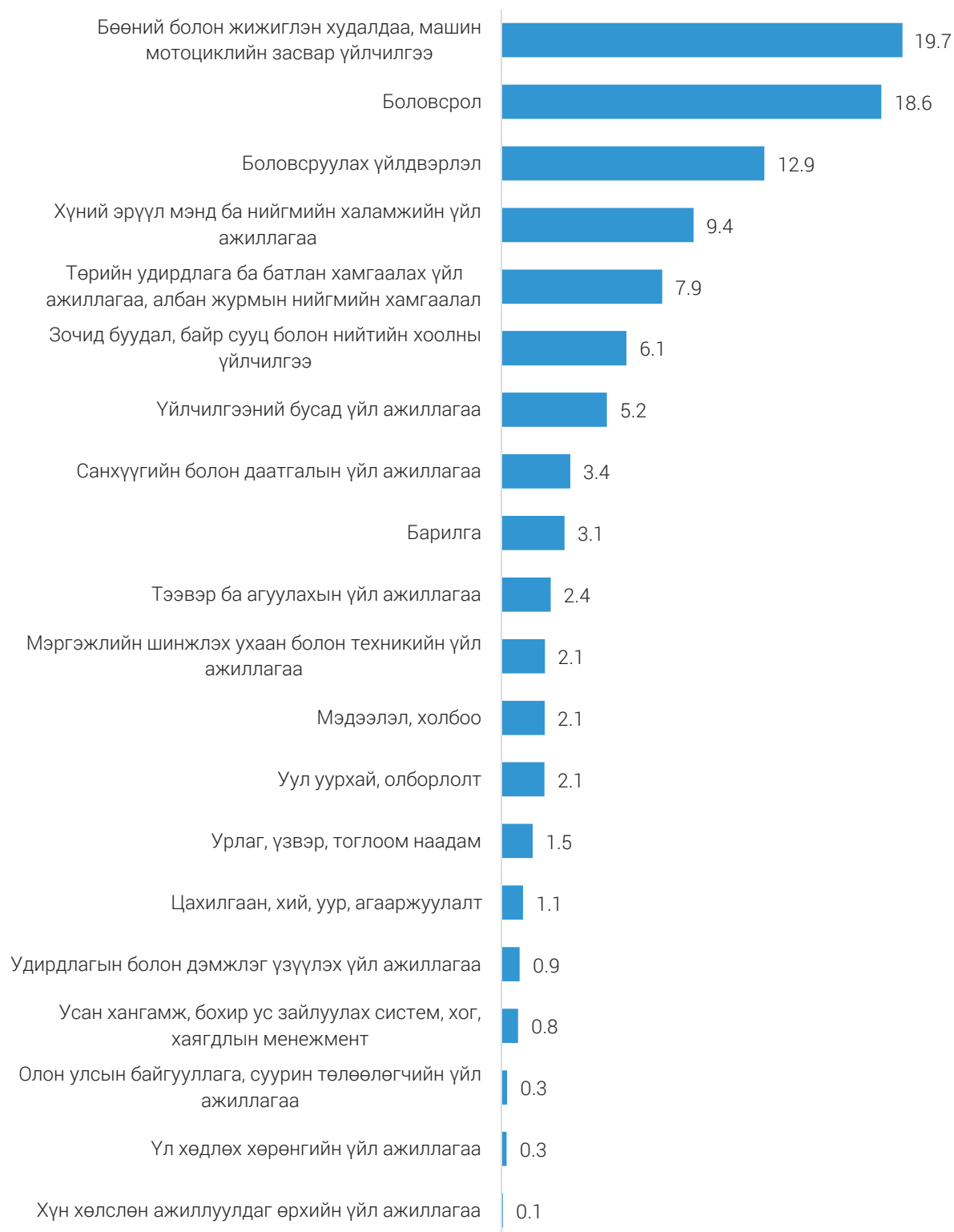
Зураг 4.13. Ажиллагчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангиллаар хүйс, хувиар

Нийт ажиллагчдын 886.5 (75.1%) мянга нь хөдөө аж ахуйн бус салбарт цалин хөлстэй ажиллаж байгаа бөгөөд тэдгээрийн 457.5 (51.6%) мянга нь эрэгтэйчүүд, 429.0 (48.4%) мянга нь эмэгтэйчүүд байна.

Харин нийт ажиллагчдын 552.2 (46.8%) мянга нь эмэгтэй ажиллагчид, тэдний 429.0 (77.7%) мянга нь хөдөө аж ахуйн бус салбарт цалинтай хөдөлмөр эрхэлж байна. ХАА-н бус салбарт цалинтай ажиллаж буй таван эмэгтэй тутмын нэг нь бөөний болон жижиглэн худалдааны салбарт, нэг нь боловсролын салбарт ажиллаж байна.

Зураг 4.14. ХАА-н бус салбарт ажиллагч эмэгтэйчүүд, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарт эзлэх хувиар

Зураг 4.15. ХАА-н бус салбарт цалинтай ажиллагч эмэгтэйчүүд, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарт эзлэх хувиар

АЖИЛ МЭРГЭЖЛЭЭР

Ажиллагчдын 290.3 (24.6%) мянга нь хөдөө аж ахуй, ой, загас агнуурын мэргэшсэн ажилтан, 198.2 (16.8%) мянга нь мэргэжилтэн, 180.2 (15.3%) мянга нь худалдаа, үйлчилгээний ажилтан, 122.9 (10.4%) мянга нь үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил, үйлчилгээний ажилтан, 119.4 (10.1%) мянга нь машин механизм, төхөөрөмжийн операторч, угсрагч, 110.8 (9.4%) мянга нь энгийн ажил, мэргэжлээр ажиллаж байна.

Зураг 4.16. Ажиллагчид, ажил мэргэжлийн ангиллаар, дүнд эзлэх хувиар

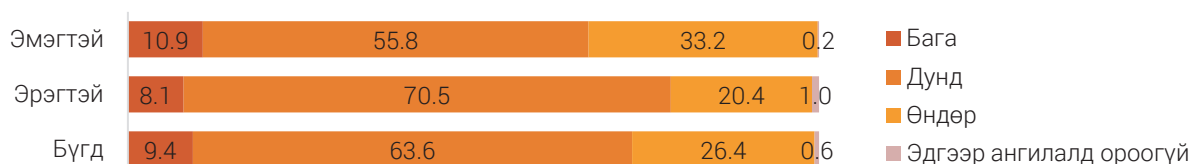
Ажиллагчдыг ажил мэргэжил, хүйсээр дүнд эзлэх хувийг авч үзэхэд машин механизм, төхөөрөмжийн операторч, угсрагчаар ажиллагч эрэгтэйчүүд өндөр хувьтай, харин контор, үйлчилгээний ажилтнаар ажиллагч эмэгтэйчүүд илүү өндөр хувьтай байна.

Зураг 4.17. Ажиллагчид, ажил мэргэжлийн ангилал, хүйс, дүнд эзлэх хувиар

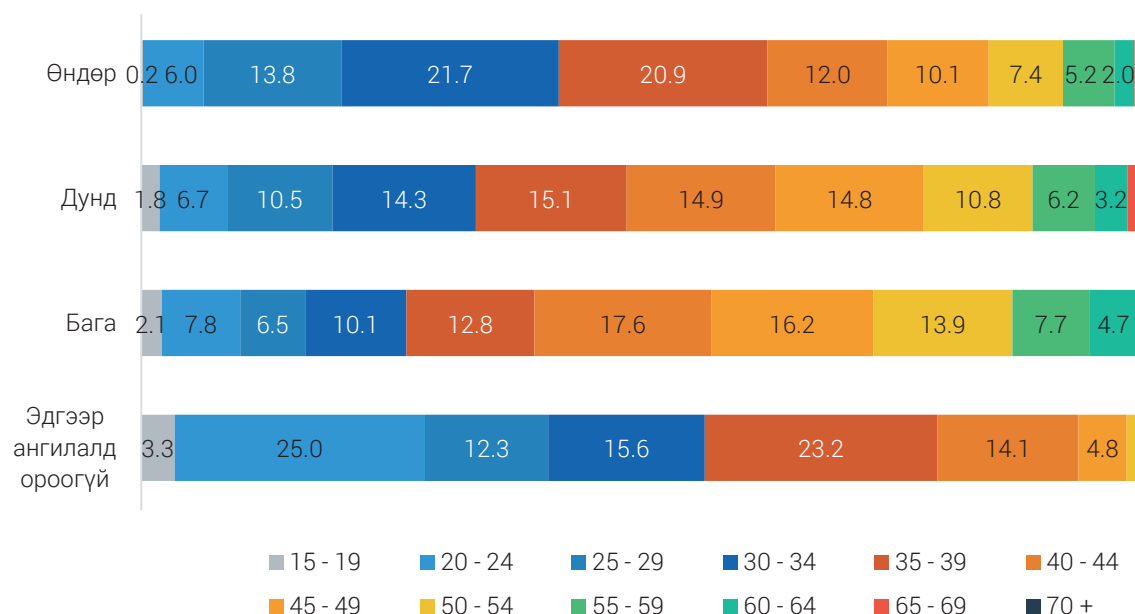
Ажиллагчдыг эрхэлж байгаа ажил мэргэжлийн ур чадварын түвшинд авч үзвэл, дунд түвшний ур чадвар бүхий ажиллагчид 750.7 (63.6%) мянга байгаа нь хамгийн өндөр хувийг эзэлж байгаа бол 311.4 (26.4%) мянга нь өндөр түвшний ур чадвартай, 110.8 (9.4%) мянга нь бага түвшний ур чадвартай, 7.6 (0.6%) мянга нь аль нэгэн түвшний ангилалд ороогүй хүмүүс ажиллаж байна.

Зураг 4.18. Ажиллагчид, эрхэлж байгаа ажил мэргэжлийн ур чадварын түвшин, хүйсээр, хувиар

Насны бүлгээр авч үзэхэд, бага ур чадвар бүхий түвшний ажиллагчид 40-44 насанд 19.5 (17.6%) мянга, дунд ур чадвар бүхий түвшний ажиллагчид 35-39 насанд 113.0 (15.1%) мянга, өндөр ур чадвар бүхий түвшний ажиллагчид 30-34 насанд 67.5 (21.7%) мянга байгаа нь хамгийн өндөр хувийг эзэлж байна.

Зураг 4.19. Ажиллагчид, эрхэлж байгаа ажил мэргэжлийн ур чадварын түвшин, насны бүлэг, хувиар

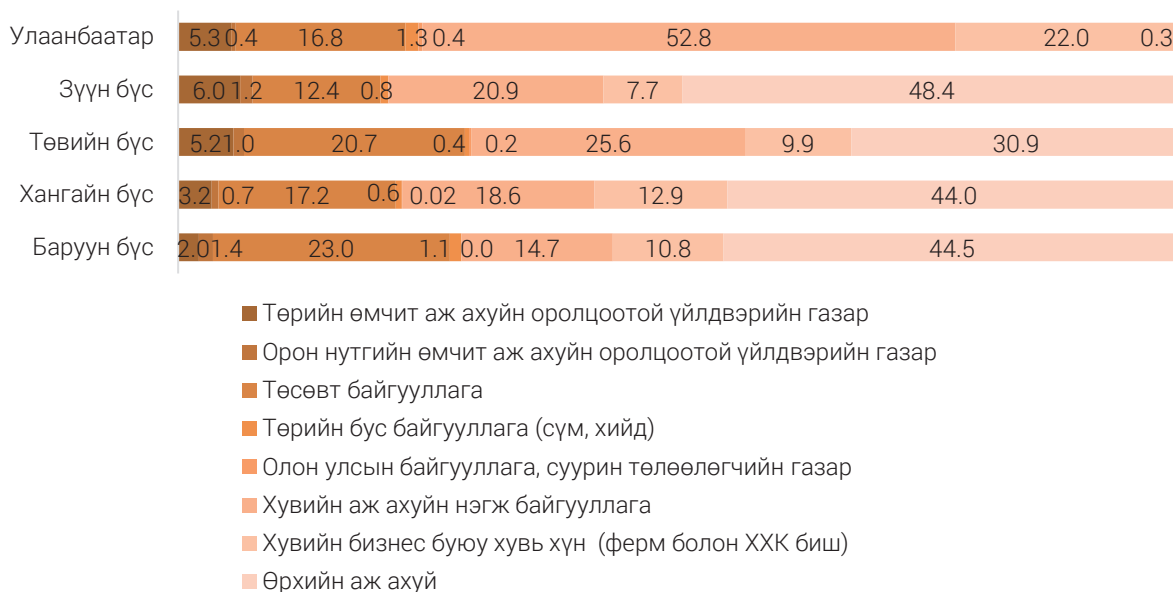
АЖ АХУЙН НЭГЖ БАЙГУУЛЛАГЫН ХАРИУЦЛАГЫН ХЭЛБЭРЭЭР

Нийт ажиллагчдын 599.0 (50.7%) мянга нь хувийн хэвшилд, 273.5 (23.2%) мянга нь төрийн байгууллага (төсөвт, төрийн болон орон нутгийн өмчийн)-д ажиллаж байна. Хувийн хэвшилд ажиллагчдын 410.9 (68.6%) мянга нь хувийн аж ахуйн нэгж байгууллага, 188.1 (31.4%) мянга нь хувийн бизнес эрхлэгч хувь хүн байна.

Хүснэгт 4.4. Ажиллагчид, аж ахуйн нэгж байгууллагын хариуцлагын хэлбэр, байршлаар

Хариуцлагын хэлбэр	Бүгд		Байршил			
			Хот		Хөдөө	
	Тоо	%	Тоо	%	Тоо	%
Төрийн өмчит аж ахуйн оролцоотой үйлдвэрийн газар	53 061	4.5	44 501	5.5	8 560	2.3
Орон нутгийн өмчит аж ахуйн оролцоотой үйлдвэрийн газар	8 675	0.7	6 798	0.8	1 877	0.5
Төсөвт байгууллага	211 795	17.9	163 809	20.1	47 986	13.1
Төрийн бус байгууллага (сүм, хийд)	11 445	1.0	10 938	1.3	507	0.1
Олон улсын байгууллага, суурин төлөөлөгчийн газар	2 452	0.2	2 140	0.3	312	0.1
Хувийн аж ахуйн нэгж байгууллага	410 929	34.8	373 148	45.9	37 781	10.3
Хувийн бизнес буюу хувь хүн (ферм болон ХХК биш)	188 111	16.0	158 851	19.5	29 260	8.0
Өрхийн аж ахуй	267 720	22.7	41 395	5.1	226 325	61.7
Бусад	23 528	2.0	10 872	1.3	12 656	3.5
Мэдэхгүй	2 758	0.2	1 332	0.2	1 426	0.4
Нийт	1 180 474	100.0	813 784	100.0	366 690	100.0

Зураг 4.20. Ажиллагчид, байгууллагын хариуцлагын хэлбэр, бүсээр, хувиар

ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН СТАТУСААР

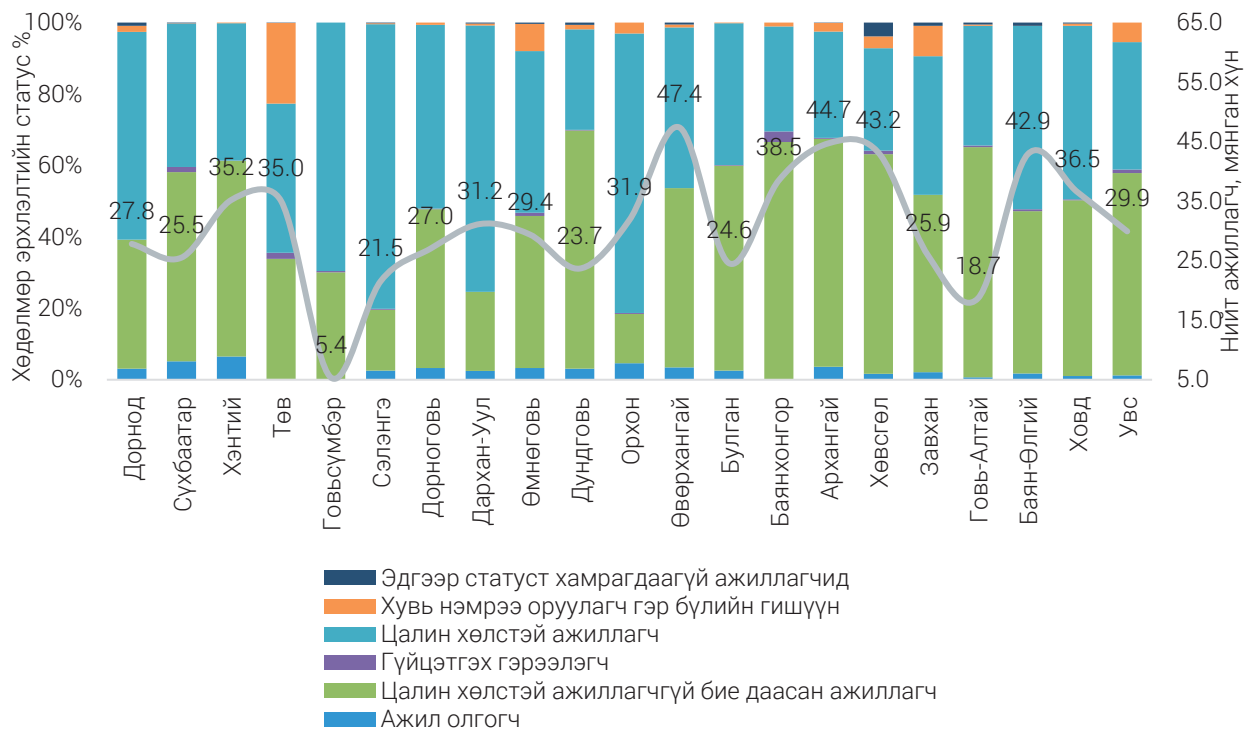
Ажиллагчдыг хөдөлмөр эрхлэлтийн статусаар авч үзэхэд гурван хүн тутмын нэг нь цалин хөлстэй ажиллагчгүй, зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн үйл ажиллагаа эрхлэгч, нэг нь цалин хөлстэй түр ажиллагч байна. Түүнчлэн энэ харьцаа хүйсийн хувьд хадгалагдаж байна.

Хүснэгт 4.5. Ажиллагчид, хөдөлмөр эрхлэлтийн статус, хүйс, дүнд эзлэх хувиар

Статус	Бүгд		Эрэгтэй		Эмэгтэй	
	Тоо	%	Тоо	%	Тоо	%
Нийт ажиллагчид	1 180 474	100.0	628 295	100.0	552 179	100.0
Ажил олгогч:						
Аж ахуйн нэгж, байгууллагын ажил олгогч	19 680	1.7	11 143	1.8	8 537	1.5
Зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн нэгжийн ажил олгогч	21 936	1.9	11 432	1.8	10 504	1.9
Цалин хөлстэй ажиллагчгүй бие даасан ажиллагч:						
Цалин хөлстэй ажиллагчгүй аж ахуйн нэгж, байгууллагын үйл ажиллагаа эрхлэгч	15 003	1.3	7 421	1.2	7 582	1.4
Цалин хөлстэй ажиллагчгүй, зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн үйл ажиллагаа эрхлэгч	389 034	33.0	226 034	36.0	163 000	29.5
Гүйцэтгэх гэрээлэгч	4 014	0.3	2 590	0.4	1424	0.3
Цалин хөлстэй ажиллагч:						
Цалин хөлстэй байнгын ажиллагч	262 656	22.3	125 210	19.9	137 446	24.9
Цалин хөлстэй түр ажиллагч	391 026	33.1	201 666	32.1	189 360	34.3
Цалин хөлстэй тохиолдлын ажиллагч	47 673	4.0	31 363	5.0	16 310	3.0
Цалин хөлстэй дагалдан ажилтан, мэргэшиж буй дадлагажигч ажилтан, дагалдан дадлагажигч	4 436	0.4	2 671	0.4	1 765	0.3
Хувь нэмрээ оруулагч гэр бүлийн гишүүн	21 108	1.8	7 632	1.2	13 476	2.4
Эдгээр статуст хамрагдаагүй ажиллагчид	3 908	0.3	1 133	0.2	2 775	0.5

Ажиллагчдын 290.3 (24.6%) мянга нь хөдөө аж ахуй, ой, загас агнуурын мэргэшсэн ажилтан болон өрхийн хэрэгцээт амь зуулгын фермийн ажил мэргэжлээр (малчид) ажиллаж байна. Харин статусын хувьд цалин хөлстэй ажиллагчгүй, зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн үйл ажиллагаа эрхлэгч 389.0 мянган ажиллагчдын 247.2 (63.5%) мянга нь хөдөө аж ахуй, ой, загас агнуурын мэргэшсэн ажилтан болон өрхийн хэрэгцээт амь зуулгын фермийн ажил мэргэжлээр (малчид) ажиллаж байна.

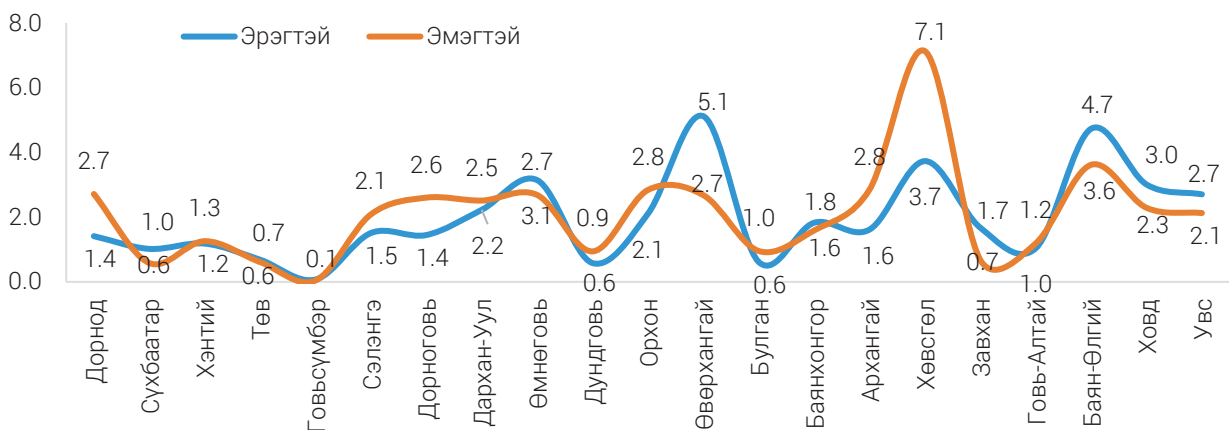
Зураг 4.21. Ажиллагчид, хөдөлмөр эрхлэлтийн статусаар, аймгаар

ХУВИАРАА ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭГЧИД

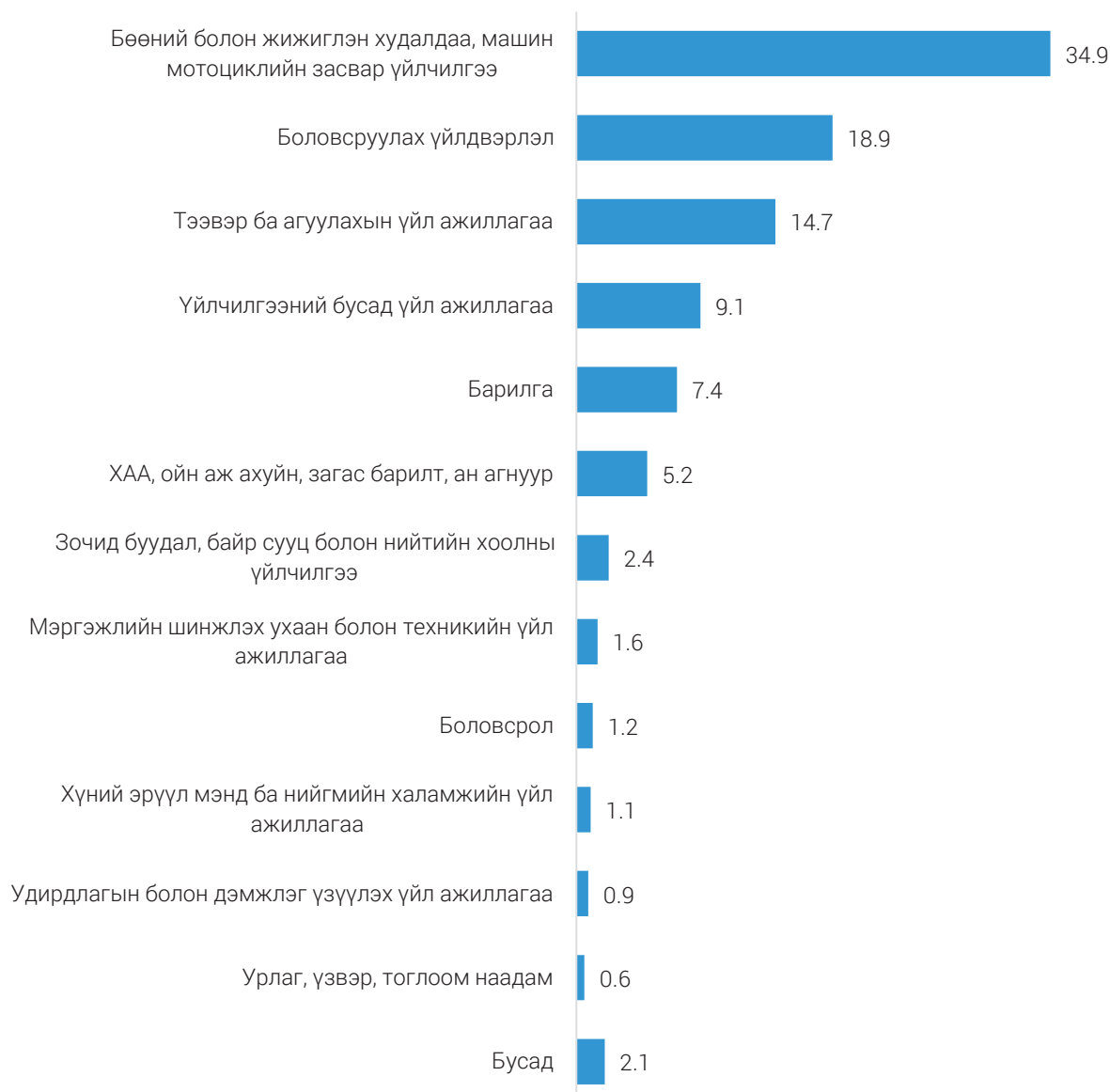
Нийт ажиллагчдын 200.8 (17.0%) мянга нь хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчид байна. Тэдгээрийн 112.6 (56.1%) мянга нь эрэгтэйчүүд, 88.1 (43.9%) мянга нь эмэгтэйчүүд байна. Хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчдийн 57.4 хувь нь Улаанбаатар хотод, 5.2 хувь нь Хөвсгөл, 4.2 хувь нь Баян-Өлгий, 4.0 хувь нь Өвөрхангай аймагт байгаа нь хамгийн өндөр хувийг эзэлж байна.

Зураг 4.22. Хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчид, аймаг, хүйсээр, дүнд эзлэх хувиар

Хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчдийг эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбараар харахад бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклийн засвар үйлчилгээний салбарт 70.2 (34.9%) мянга, боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарт 37.9 (18.9%) мянга, тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагааны салбарт 29.4 (14.7%) байгаа нь хамгийн өндөр хувийг эзэлж байна.

Зураг 4.23. Хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчид, салбараар, дүнд эзлэх хувиар

ИХЭВЧЛЭН ЗАХ ЗЭЭЛД ОРОЛЦОЖ БУЙ МАЛЧИД

Нийт ажиллагчдын 276.5 (23.4%) мянга нь жилийн 4 улирлын туршид мал аж ахуй эрхэлж малын ашиг шим нь тэдний амьжиргааны эх үүсвэр нь болж байгаа иргэд буюу малчид байна. Малчдыг бүсээр авч үзэхэд Хангайн бүсэд хамгийн өндөр буюу 37.7 хувь, Улаанбаатар хот болон Зүүн бүсэд хамгийн бага буюу 1.8-16.0 хувийг эзэлж байна. Судалгааны дүнгээр нийт мал аж ахуй эрхлэгчдийн 3.2 (1.1%) мянга нь цалин хөлстэй туслах малчин, байршлын хувьд Зүүн бүсэд хамгийн их буюу 1.8 (58.1%) мянган хүн, Улаанбаатар хотод хамгийн бага буюу 93 (2.9%) хүн байна.

Хүснэгт 4.6. Нийт ажиллагчид болон нийт малчид, байршил, бүсээр

Байршил/Бүс	Нийт ажиллагчид	%	Нийт малчин (үүнээс):		Туслах малчин	
			Тоо	%	Тоо	%
Улсын дүн	1 180 474	100.0	276 501	100.0	3 155	100.0
Хот	813 783	68.9	30 991	11.2	1 194	37.9
Хөдөө	366 691	31.1	245 511	88.8	1 961	62.1
Баруун бүс	153 827	13.0	63 334	22.9	729	23.1
Хангайн бүс	230 197	19.5	104 339	37.7	220	7.0
Төвийн бүс	173 200	14.7	59 772	21.6	280	8.9
Зүүн бүс	88 537	7.5	44 152	16.0	1 833	58.1
Улаанбаатар	534 712	45.3	4 904	1.8	93	2.9

4.3. АЖЛЫН ЦАГ

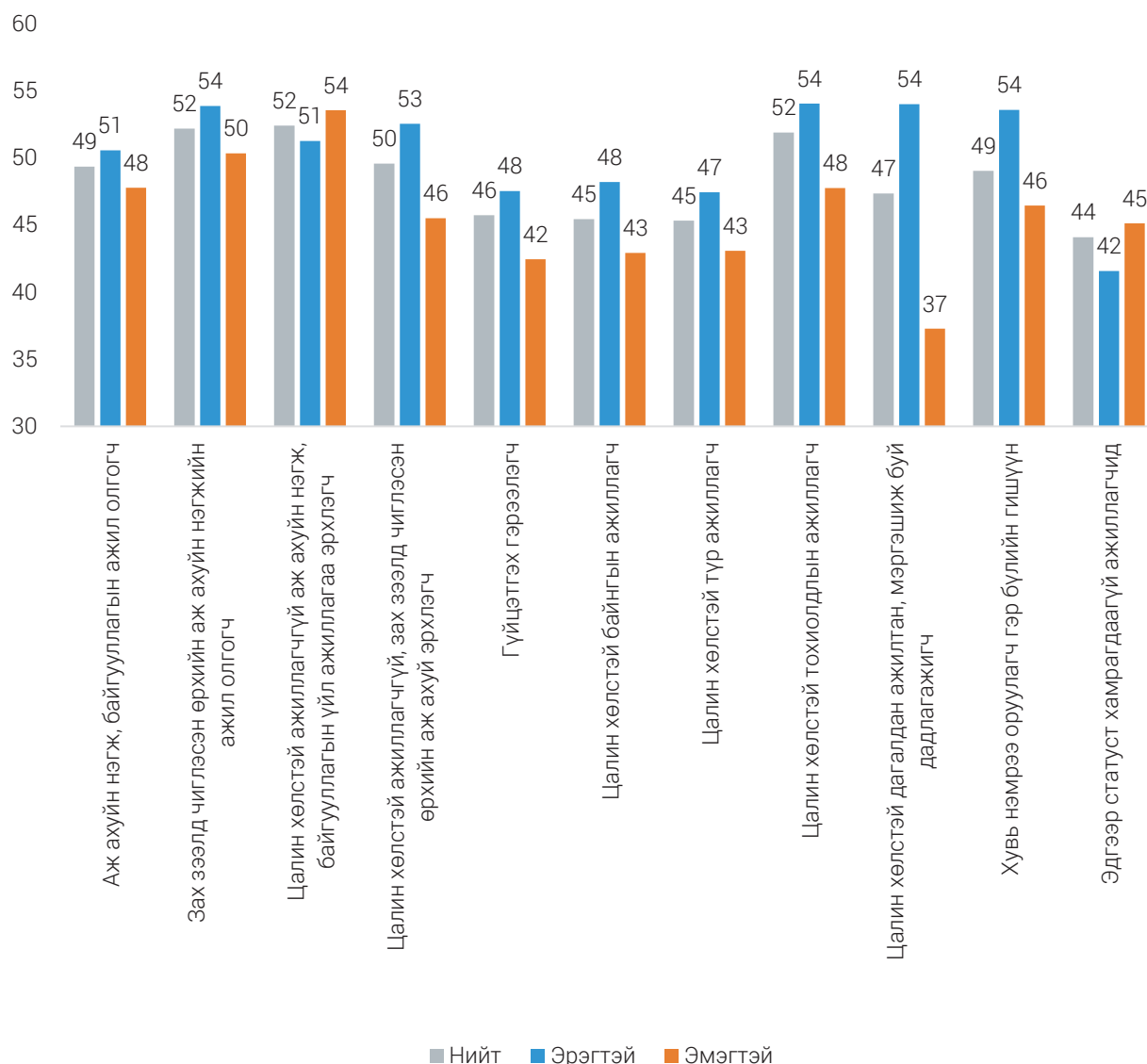
Улсын хэмжээнд ажиллагчид үндсэн ажилдаа долоо хоногт дунджаар тогтмол 47 цаг ажиллаж байгаа бөгөөд хүйсийн хувьд эрэгтэйчүүдийнх 50 цаг, эмэгтэйчүүдийнх 44 цаг байна. Нийт ажиллагчдын 411.2 (34.8%) мянга нь 7 хоногт тогтмол 48 цагаас дээш цагаар ажиллаж байна.

Хүснэгт 4.7. Ажиллагчдын долоо хоногт тогтмол ажилладаг цаг, үндсэн ажлаар

Ажлын цаг	Нийт		Эрэгтэй		Эмэгтэй	
	Тоо	%	Тоо	%	Тоо	%
Нийт	1 180 474	100.0	628 295	100.0	552 179	100.0
1-14 цаг	8 344	0.7	2 717	0.4	5 627	1.0
15-29 цаг	30 959	2.6	9 891	1.6	21 068	3.8
30-34 цаг	14 378	1.2	7 367	1.2	7 011	1.3
35-39 цаг	32 251	2.7	11 332	1.8	20 919	3.8
40-48 цаг	683 372	57.9	316 553	50.4	366 819	66.4
48-аас дээш цаг	411 171	34.9	280 436	44.6	130 735	23.7

Ажиллагчдын үндсэн ажилдаа 7 хоногт тогтмол ажилладаг дундаж цагийг хөдөлмөр эрхлэлтийн статусын хувьд авч үзэхэд, цалин хөлстэй ажиллагчгүй аж ахуйн нэгж, байгууллагын үйл ажиллагаа эрхлэгч, зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн нэгжийн ажил олгогч, цалин хөлстэй тохиолдлын ажиллагч 52 цаг зарцуулж байгаа нь хамгийн өндөр байгаа бол эдгээр статуст хамрагдаагүй эрэгтэй ажиллагчид хамгийн бага буюу 44 цаг зарцуулж байна. Хүйсийн хувьд зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн нэгжийн ажил олгогч, цалин хөлстэй тохиолдлын ажиллагч, цалин хөлстэй дагалдан ажилтан, мэргэшиж буй дадлагажигч, хувь нэмрээ оруулагч гэр бүлийн гишүүн эрэгтэй ажиллагчид хамгийн өндөр буюу 54 цаг байхад цалин хөлстэй ажиллагчгүй аж ахуй нэгж, байгууллагын үйл ажиллагаа эрхлэгч эмэгтэй ажилтных 54 цаг байгаа нь хамгийн өндөр байна.

Зураг 4.24. Ажиллагчдын долоо хоногт тогтмол ажилладаг цаг, үндсэн ажлаар, хөдөлмөр эрхлэлтийн статусаар, хүйсээр

Нийт ажиллагчдын 53.7 (4.5%) мянга нь долоо хоногт тогтмол бага цагаар (долоо хоногт 35-аас бага цаг) ажиллаж байгаагаас дийлэнх нь хотод ажиллаж байна. Ажиллагчдыг эдийн засгийн үйл ажиллагааны үндсэн салбараар авч үзэхэд үйлчилгээний салбарт (47.7%), хөдөлмөр эрхлэлтийн статусаар цалин хөлстэй ажиллагчгүй зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуй эрхлэгчид (58.4%) дийлэнх хувийг эзэлж байна.

Харин нийт ажиллагчдын 411.2 (34.8%) мянга нь долоо хоногт тогтмол урт цагаар (долоо хоногт 48-аас дээш цаг) ажиллаж байгаагаас дийлэнх нь хотод ажиллаж байна. Ажиллагчдыг эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбараар авч үзэхэд хөдөө аж ахуйн салбарт (45.2%), хөдөлмөр эрхлэлтийн статусаар цалин хөлстэй ажиллагчгүй, зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн үйл ажиллагаа эрхлэгчид (51.6%) дийлэнх хувийг эзэлж байна.

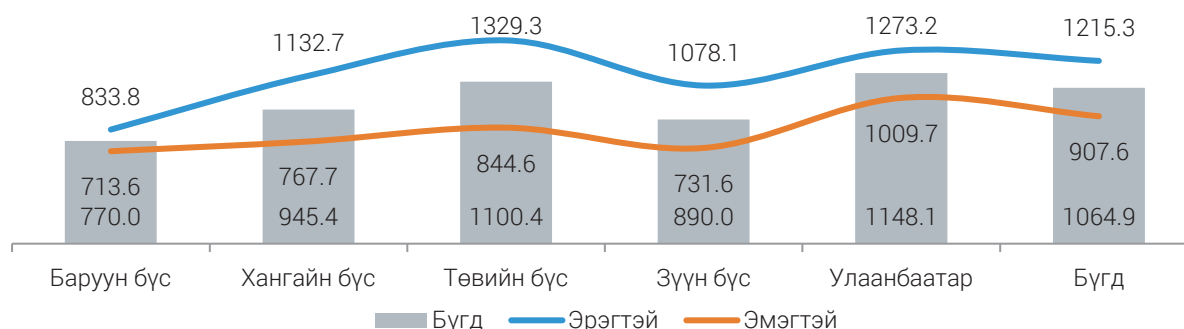
Хүснэгт 4.8. Үндсэн ажилдаа бага болон урт цагаар ажиллагчид, хүйс, салбар, хөдөлмөр эрхлэлтийн статусаар, дүнд эзлэх хувиар

Үзүүлэлтүүд	Нийт	Бага цагаар ажиллагчид (долоо хоногт 35 хүртэл цаг)		Урт цагаар ажиллагчид (долоо хоногт 48-аас дээш цаг)	
		Тоо	%	Тоо	%
Бүгд	1 180 474	53 680	100.0	411 171	100.0
Эрэгтэй	628 295	19 974	37.2	280 436	68.2
Эмэгтэй	552 179	33 706	62.8	130 735	31.8
Хот	813 783	33 070	61.6	219 085	53.3
Хөдөө	366 691	20 610	38.4	192 086	46.7
Үндсэн салбараар:					
Хөдөө аж ахуй	293 974	20 314	37.8	185 767	45.2
Аж үйлдвэр, барилга	279 408	7 786	14.5	105 405	25.6
Үйлчилгээний	607 092	25 580	47.7	119 999	29.2
Хөдөлмөр эрхлэлтийн статусаар:					
Аж ахуйн нэгж, байгууллагын ажил олгогч	19 680	859	1.6	6 806	1.7
Зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн нэгжийн ажил олгогч	21 936	870	1.6	12 498	3.0
Цалин хөлстэй ажиллагчгүй аж ахуйн нэгж, байгууллагын үйл ажиллагаа эрхлэгч	15 003	835	1.6	8 408	2.0
Цалин хөлстэй ажиллагчгүй, зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн үйл ажиллагаа эрхлэгч	389 034	31 350	58.4	212 054	51.6
Гүйцэтгэх гэрээлэгч	4 014	435	0.8	2 155	0.5
Цалин хөлстэй байнгын ажиллагч	262 656	3 584	6.7	53 042	12.9
Цалин хөлстэй түр ажиллагч	391 026	9 842	18.3	76 797	18.7
Цалин хөлстэй тохиолдлын ажиллагч	47 673	2 078	3.9	23 506	5.7
Цалин хөлстэй дагалдан ажилтан, мэргэшиж буй дадлагажигч ажилтан	4 436	479	0.9	1 552	0.4
Хувь нэмрээ оруулагч гэр бүлийн гишүүн	21 108	2 509	4.7	11 982	2.9
Эдгээр статуст хамрагдаагүй ажиллагчид	3 908	839	1.5	2 371	0.6

4.4. ЦАЛИН, ОРЛОГО

Судалгаагаар албан болон албан бус салбарт, өрхийн нэгжид ажиллаж байгаа бүх цалин хөлстэй ажиллагчдын цалингийн мэдээллийг гарт олгогдсон дүнгээр авсан болно. Эдийн засгийн бүх нэгжид ажиллаж буй цалинтай ажиллагчдын сарын дундаж цалин улсын хэмжээнд 1064.9 мянга, Улаанбаатарт хамгийн өндөр буюу 1148.1 мянга, хамгийн бага нь Баруун бүсэд 770.0 мянган төгрөг байна.

Зураг 4.25. Цалинтай ажиллагчдын сарын дундаж цалин, хүйс, бүсээр, мянган төгрөгөөр

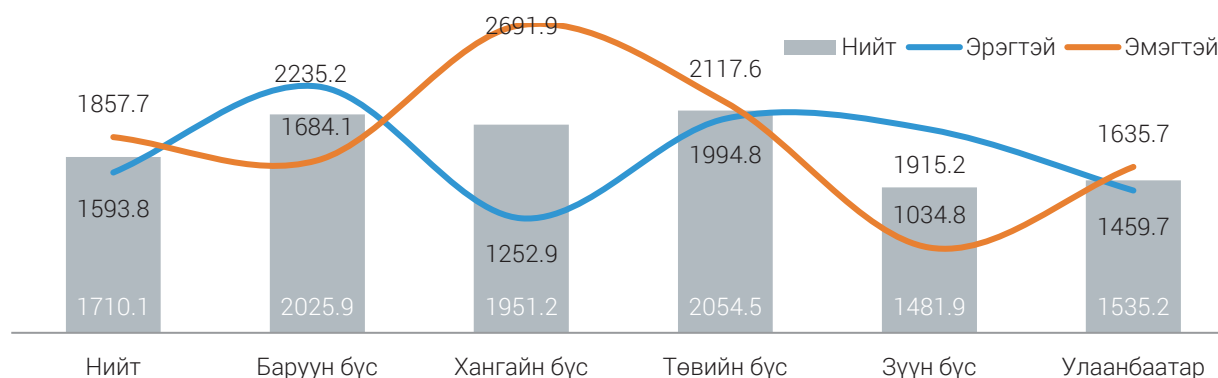
Цалинтай ажиллагчдын цагийн дундаж цалин улсын хэмжээнд 5.8 мянга, эрэгтэйчүүдийнх 6.4 мянга, эмэгтэйчүүдийнх 5.1 мянган төгрөг байна. Жендэрт суурилсан цалингийн ялгаа улсын хэмжээнд 20.6 хувь байна. Энэ үзүүлэлт нь байршлын хувьд 0.8 нэгж хувийн ялгаатай байна.

Хүснэгт 4.9. Цалинтай ажиллагчдын нэг цагийн дундаж цалин, хүйсээр

Үзүүлэлт	Нэг цагийн дундаж цалин		
	Бүгд	Хот	Хөдөө
Улсын дундаж, мянган төгрөг	5.8	5.9	5.0
Эрэгтэй	6.4	6.5	5.6
Эмэгтэй	5.1	5.2	4.5
Жендэрт суурилсан цалингийн ялгаа (%)	20.6	20.5	19.8

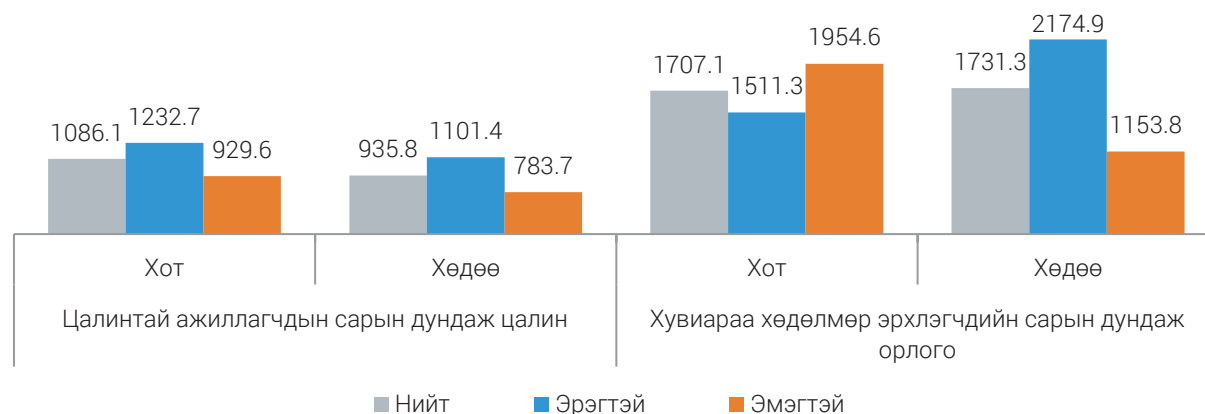
Судалгаагаар мөн хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчдийн орлогын мэдээллийг асуусан ба хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчдийн сарын дундаж орлого улсын хэмжээнд 1.7 сая төгрөг байна. Бүсээр авч үзэхэд хамгийн өндөр нь Төвийн бүсэд 2.1 сая төгрөг, хамгийн бага нь Зүүн бүс 1.5 сая төгрөг байна.

Зураг 4.26. Хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчдийн сарын дундаж орлого, хүйс, бүсээр, мянган төгрөгөөр

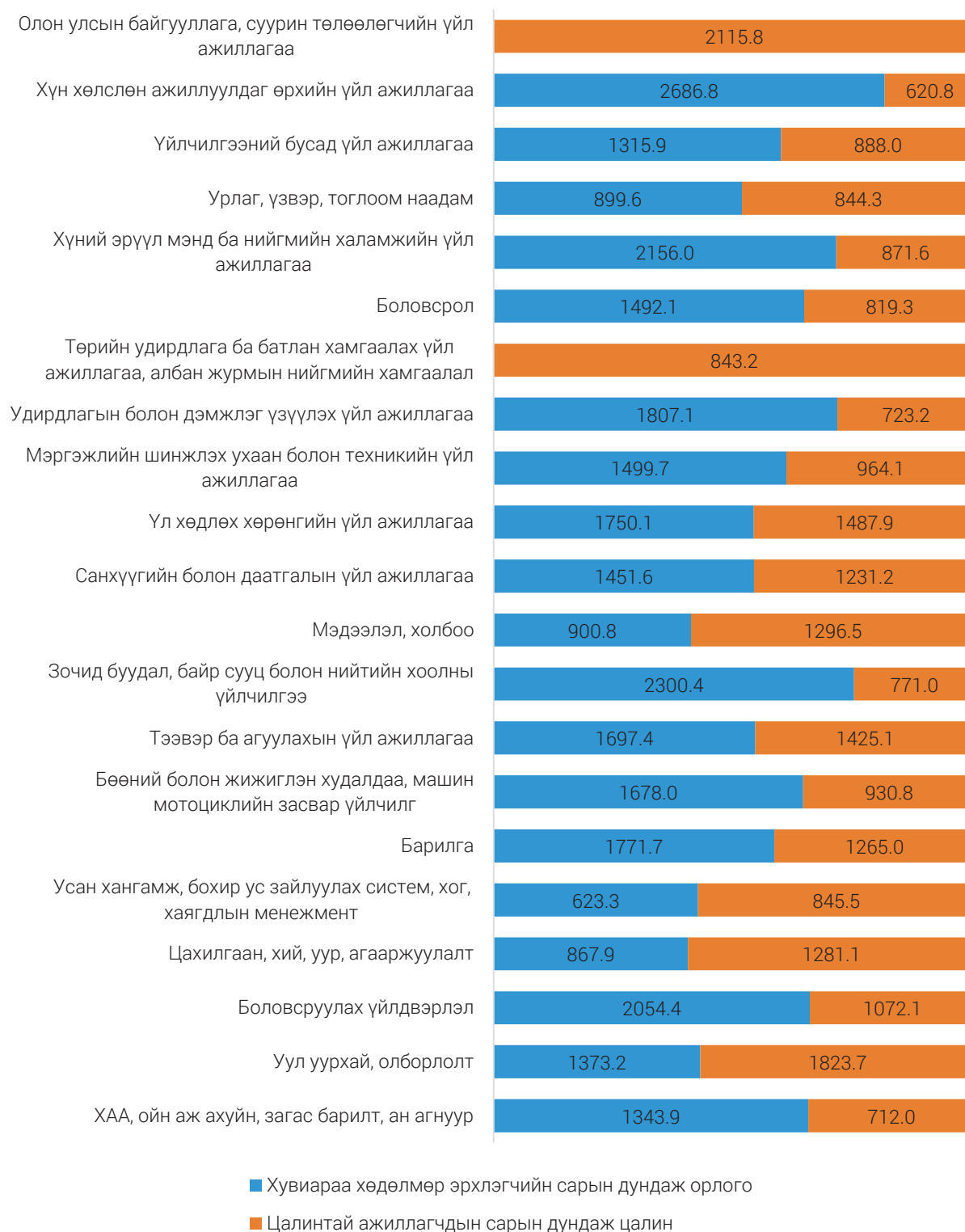
Цалинтай ажиллагчдын сарын дундаж цалин хот суурин газарт 1086.1 мянган төгрөг, хөдөө орон нутагт 935.8 мянган төгрөг байна. Харин хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчдийн хувьд сарын дундаж орлого нь хот суурин газарт 1707.1 мянган төгрөг, хөдөө орон нутагт 1731.3 мянган төгрөг байна.

Зураг 4.27. Ажиллагчдын сарын дундаж цалин болон орлого, байршил, хүйсээр, мянган төгрөгөөр

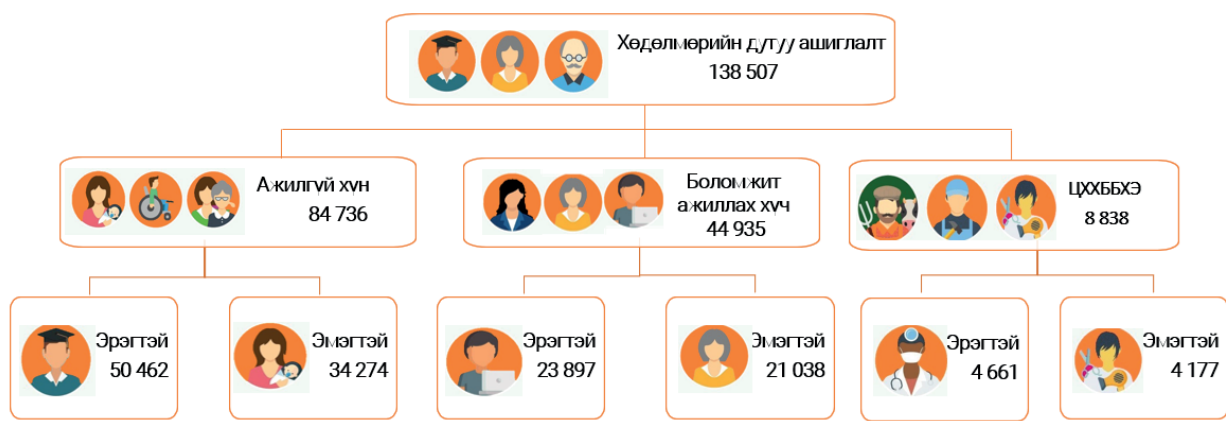

Цалинтай ажиллагчдын сарын дундаж цалинг эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбараар авч үзэхэд хамгийн өндөр нь олон улсын байгууллага, суурин төлөөлөгчийн үйл ажиллагааны салбарт 2.1 сая төгрөг, уул уурхай, олборлолтын салбарт 1.8 сая төгрөг байна. Харин хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчдийн сарын дундаж орлогыг эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбараар авч үзэхэд, хүн хөлслөн ажиллуулдаг өрхийн үйл ажиллагааны салбарт 2.7 сая төгрөг, зочид буудал, байр сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээний салбарт 2.3 сая төгрөг байгаа нь өндөр үзүүлэлттэй байна.

Зураг 4.28. Ажиллагчдын сарын дундаж цалин болон орлого, салбар, мянган төгрөгөөр

5. ХӨДӨЛМӨРИЙН ДУТУУ АШИГЛАЛТ

5.1. ХӨДӨЛМӨРИЙН ДУТУУ АШИГЛАЛТЫН ХЭМЖЭЭ, БҮТЭЦ

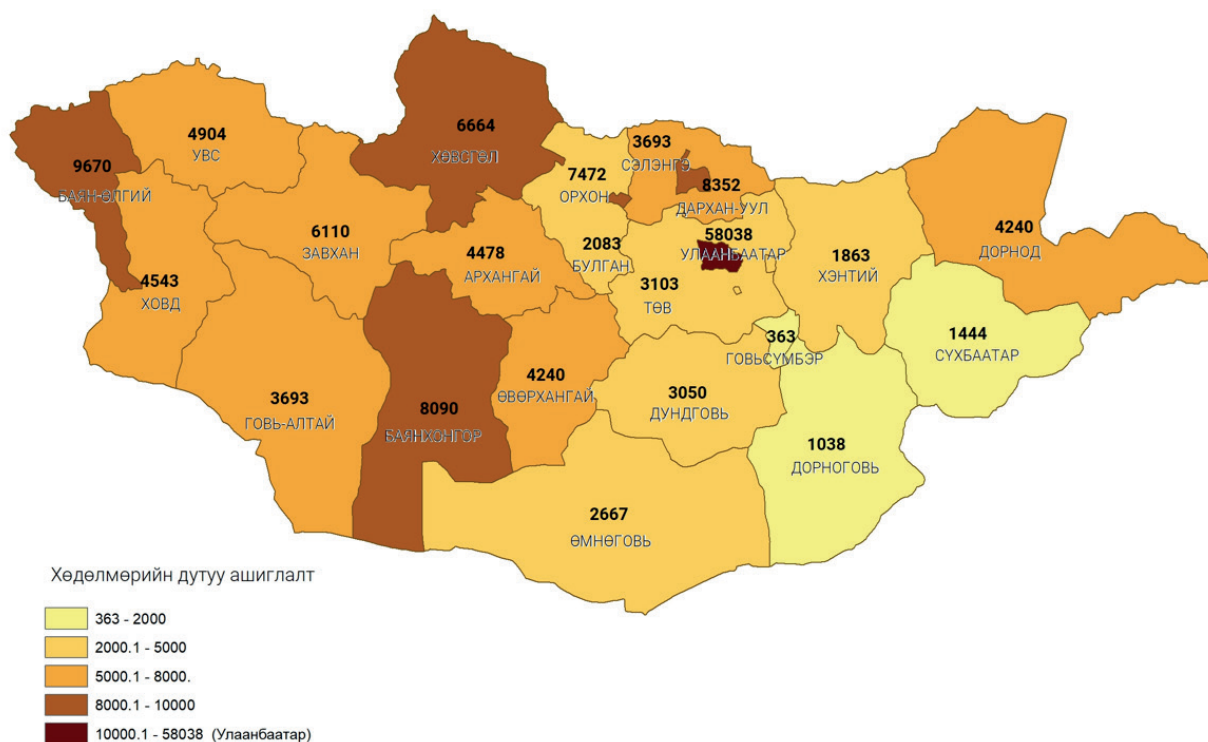
Судалгааны 2022 оны дүнгээр улсын хэмжээнд хөдөлмөр эрхлэлтийн хэрэгцээ бүрэн хангагдахгүй байгаа хөдөлмөрийн насны хүн ам буюу хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт 138.5 мянга байгаагийн 84.8 (61.2%) мянга нь ажилгүй хүн, 44.9 (32.4%) мянга нь боломжит ажиллах хүч, 8.8 (6.4%) мянга нь цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчид байна.

Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын 58.0 (41.9%) мянга нь Улаанбаатар хотод амьдарч байна.

Хүснэгт 5.1. Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт, байршил, бүс, хүйсээр

Байршил/Бүс	Бүгд		Ажилгүй хүн		Боломжит ажиллах хүч		Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэлт	
	Тоо	%	Тоо	%	Тоо	%	Тоо	%
Хот	113 236	81.8	69 964	82.6	37 406	83.2	5 866	66.4
Хөдөө	25 273	18.2	14 772	17.4	7 529	16.8	2 972	33.6
Эрэгтэй	79 020	57.1	50 462	59.6	23 897	53.2	4 661	52.7
Эмэгтэй	59 489	42.9	34 274	40.4	21 038	46.8	4 177	47.3
Баруун бүс	32 844	23.7	18 303	21.6	9 453	21.0	5 088	57.6
Хангайн бүс	25 753	18.6	19 421	22.9	5 737	12.8	594	6.7
Төвийн бүс	14 249	10.3	10 518	12.4	3 635	8.1	96	1.1
Зүүн бүс	7 624	5.5	4 473	5.3	2 573	5.7	579	6.5
Улаанбаатар	58 039	41.9	32 021	37.8	23 537	52.4	2 481	28.1
Дүн, %		100.0		100.0		100.0		100.0
Улсын дүн	138 509		84 736		44 935		8 838	

Зураг 5.1. Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт, аймаг, нийслэл, хүнээр

АЖИЛГҮЙ ХҮН

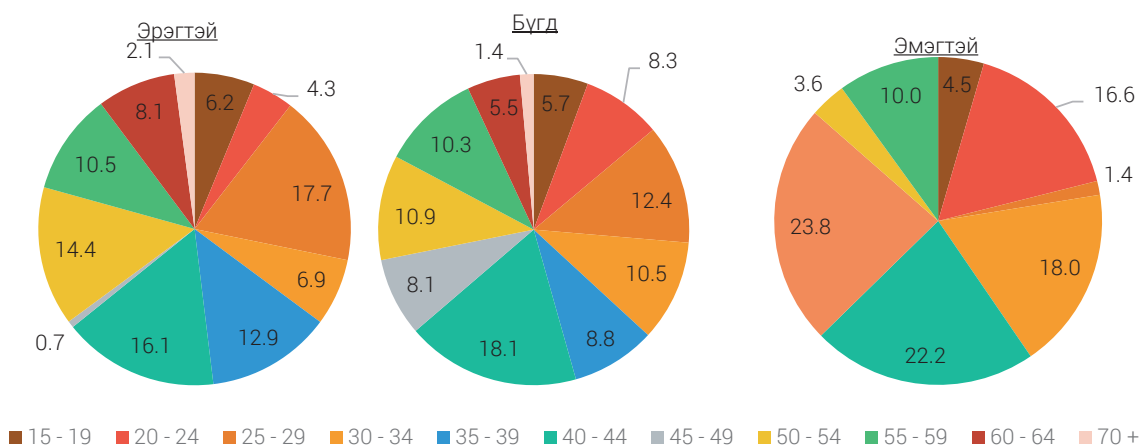
Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын 84.7 (61.2%) мянга нь ажилгүй хүн байгаагийн 50.5 (59.6%) мянга нь эрэгтэйчүүд, 34.3 (40.4%) мянга нь эмэгтэйчүүд байна. Байршлын хувьд, 70.0 (82.6%) мянга нь хот, суурин газарт, бүсийн хувьд, 32.0 (37.8%) мянга нь Улаанбаатар хотод, 19.4 (22.9%) мянга нь Хангайн бүсэд, 18.3 (21.6%) мянга нь Баруун бүсэд, 10.5 (12.4%) мянга нь Төвийн бүсэд, 4.5 (5.3%) мянга нь Зүүн бүсэд амьдарч байна. Нийт ажилгүй хүний 6.6 хувь нь Баянхонгор аймагт байгаа нь хамгийн өндөр, 0.3 хувь нь Дорноговь аймагт байгаа нь хамгийн бага хувийг эзэлж байна.

Насны бүлгээр авч үзэхэд 15.5 хувийг 25-29, 15.2 хувийг 30-34 насны залуус эзэлж байна. Уг үзүүлэлт нас ахих тусам буурч, 55-59 насанд 3.3 хувьд хүрсэн байна.

Залуу хүмүүс, ялангуяа ажиллах хүчний эгнээнд шинээр элсэн орж буй хүмүүс ажилгүйдэлд илүүтэй өртөж байгаа нь насны бүлэг дэх ажилгүйдлийн тоо болон ажилгүйдлийн түвшин (дараагийн дэд бүлэгт)-ээс харагдаж байна.

Насны бүлэг дэх хүйсийн ялгааг авч үзэхэд, 65 ба түүнээс дээш насны эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь тухайн насны эрэгтэйчүүдийнхээс 100.0 нэгж хувиар илүү, бусад насны бүлэгт эрэгтэйчүүд эмэгтэйчүүдээс 2.5-71.1 нэгж хувиар илүү байна.

Зураг 5.2. Ажилгүй хүн, насны бүлэг, хүйс, дүнд эзлэх хувиар

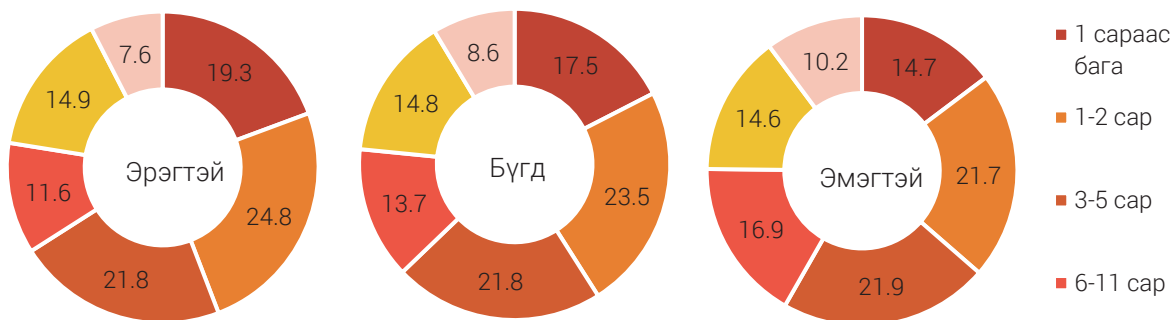
Ажилгүй арван хүн тутмын хоёр нь техникийн болон мэргэжлийн, бараг гурав нь дипломын дээд болон бакалаврын боловсролтой, мөн гурав нь бүрэн дунд боловсролтой хүн байна. Харин ажилгүй хүний хувьд боловсролгүй болон бага боловсролтой хүний эзлэх хувь нэлээд бага буюу 5.1 хувь байна.

Хүснэгт 5.2. Ажилгүй хүн, боловсролын түвшин, хүйс, дүнд эзлэх хувиар

Боловсролын түвшин	Бүгд	Хүйсээр	
		Эрэгтэй	Эмэгтэй
Боловсролгүй	1.5	1.4	1.7
Бага	3.6	2.2	5.5
Суурь	12.6	14.6	9.6
Бүрэн дунд	25.8	25.9	25.7
Техникийн болон мэргэжлийн	20.2	23.8	14.8
Тусгай мэргэжлийн дунд	4.6	5.2	3.8
Дипломын дээд болон бакалавр	28.9	25.2	34.4
Магистр ба түүнээс дээш	2.8	1.6	4.5
Дүн, %	100.0	100.0	100.0
Улсын дүн	84 736	50 462	34 274

Нийт ажилгүй хүний 4.5 (5.3%) мянга нь ямар нэгэн ажилд орох, бизнес эхлүүлэхээр болсон байгаа бол 80.2 (94.7%) мянга нь ажил хайсан хэвээр байна. Эдгээр ажил хайж байгаа 80.2 мянган ажилгүй хүний 18.8 (23.4%) мянга нь урт хугацаагаар буюу 12 сар, түүнээс дээш хугацаагаар хөдөлмөр эрхлээгүй байна. Урт хугацааны ажилгүйдлийг хүйсээр авч үзэхэд, эмэгтэйчүүдийн 24.8 хувь, эрэгтэйчүүдийн 22.5 хувийг эзэлж байна.

Зураг 5.3. Ажилгүй хүн, хөдөлмөр эрхлээгүй хугацаагаар, хүйс, дүнд эзлэх хувиар

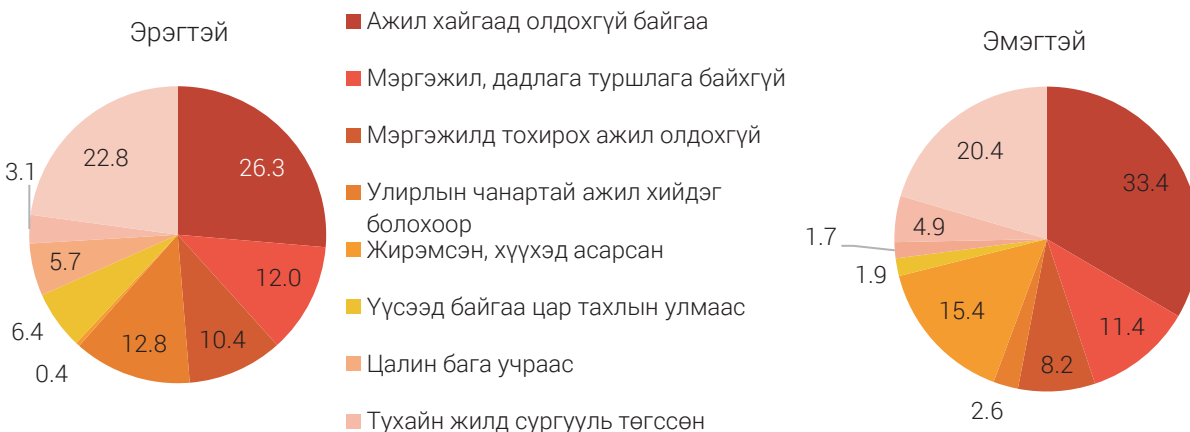

Ажилгүй хүнийг ажилгүй байгаа шалтгаанаар авч үзвэл, 24.8 (29.2%) мянга нь ажил хайгаад олдохгүй байгаа, 10.0 (11.8%) мянга нь мэргэжил, дадлага туршлага байхгүй, 8.0 (9.5%) мянга нь мэргэжилд тохирох ажил олдохгүй байгаа гэж хариулсан хүмүүс дийлэнх хувийг эзэлж байна.

Зураг 5.4. Ажилгүй хүн, ажилгүй байгаа шалтгаанаар, дүнд эзлэх хувиар

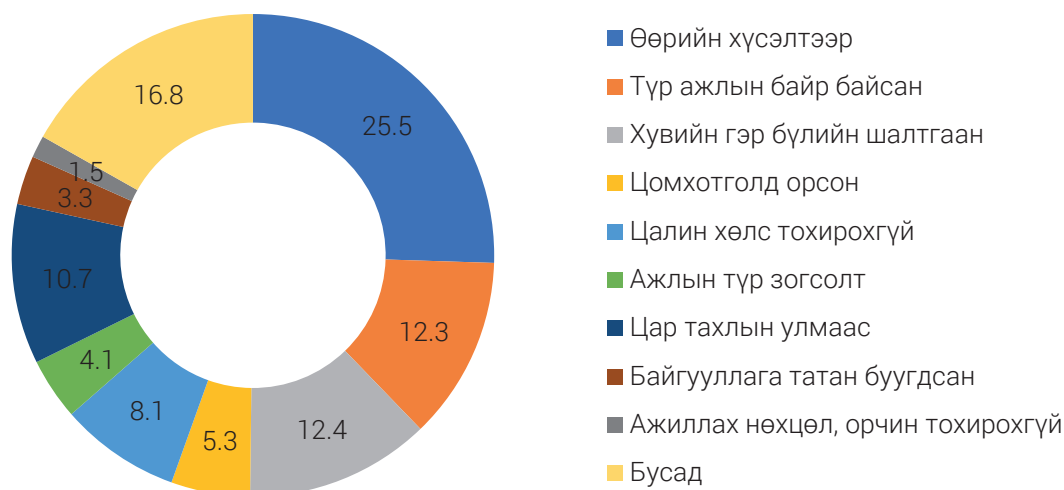

Зураг 5.5. Ажилгүй хүн, ажилгүй байгаа шалтгаанаар, хүйсээр, дүнд эзлэх хувиар

Ажилгүй хүний 56.4 (66.6%) мянга нь өмнө нь ямар нэгэн хөдөлмөр эрхэлж байсан бөгөөд өмнөх ажлаасаа гарсан шалтгаанаар нь авч үзвэл, 14.4 (25.5%) мянга нь өөрийн хүсэлтээр, 6.9 (12.3%) мянга нь түр ажлын байр байсан, 7.0 (12.4%) мянга нь хувийн, гэр бүлийн шалтгаантай, 6.0 (10.7%) мянга нь цар тахлын улмаас гэсэн шалтгаантай хүмүүс хамгийн өндөр хувийг эзэлж байна.

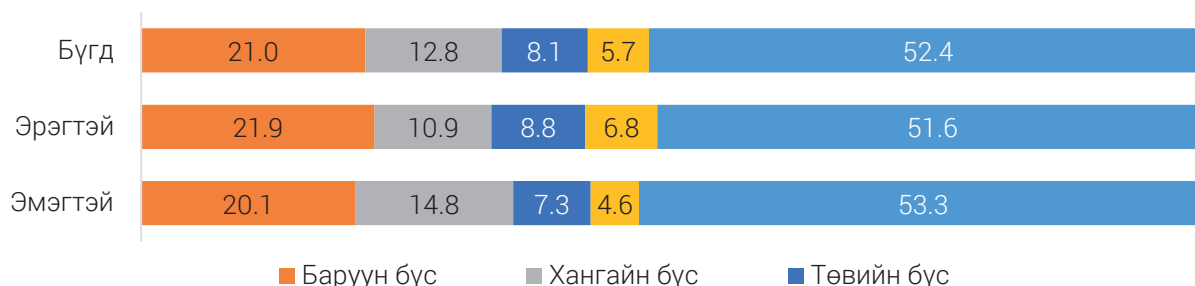
Зураг 5.6. Ажилгүй хүн, өмнөх ажлаасаа гарсан шалтгаан, дүнд эзлэх хувиар

БОЛОМЖИТ АЖИЛЛАХ ХҮЧ

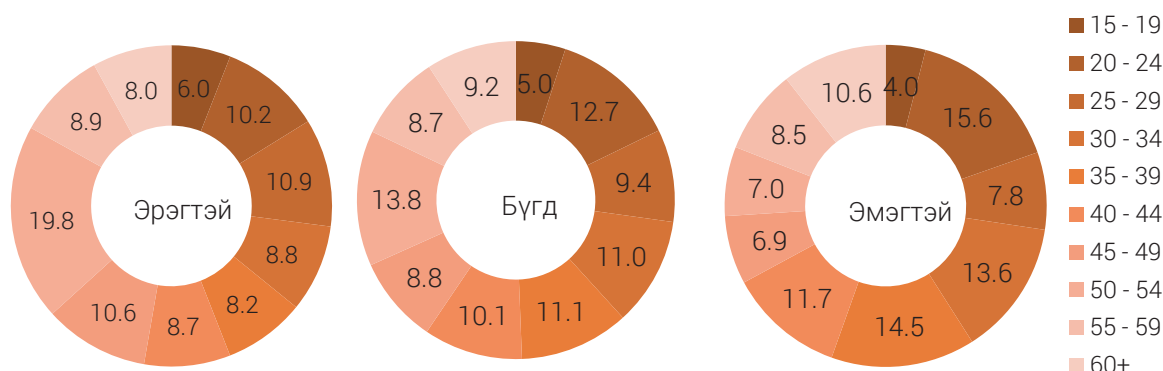
Улсын хэмжээнд цалин хөлс, орлого олох зорилгоор ажил хайх эсвэл хийх нөхцөл нь бүрдвэл ажил хийхэд бэлэн байгаа хөдөлмөрийн насны хүн ам буюу боломжит ажиллах хүч 44.9 мянга байгаагийн 23.9 (53.2%) мянга нь эрэгтэйчүүд, 21.0 (46.8%) мянга нь эмэгтэйчүүд байна. Боломжит ажиллах хүчний 37.4 (83.2%) мянга нь хот, суурин газарт, 7.5 (16.8%) мянга нь хөдөө орон нутагт амьдарч байна. Боломжит ажиллах хүч бүс нутгаар нэлээд ялгаатай байгааг доорх зурагт харуулав. Нийт боломжит ажиллах хүч Улаанбаатар хотод 23.5 (52.4%) мянга, Баруун бүсэд хамгийн өндөр буюу 9.5 (21.0%) мянга, Зүүн бүсэд хамгийн бага буюу 2.6 (5.7%) мянган хүн байна.

Зураг 5.7. Боломжит ажиллах хүч, бүс, хүйсээр, дүнд эзлэх хувиар

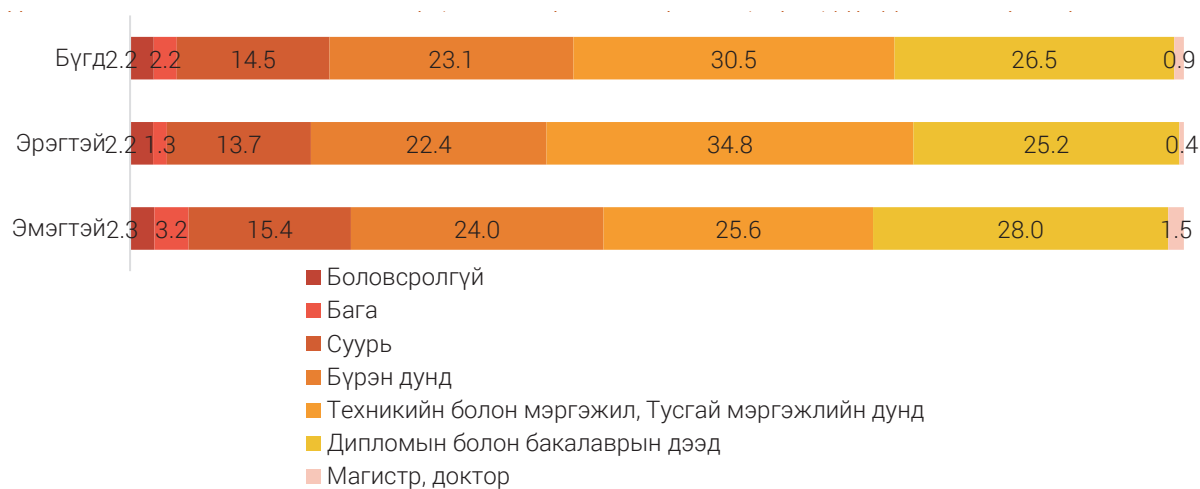
Насны бүлэг, хүйсээр авч үзэхэд, нийт боломжит ажиллах хүчний 17.8 хувийг 15-24 насныхан, 64.3 хувийг 24-54 насныхан, 17.9 хувийг 55 ба түүнээс дээш насныхан эзэлж байна. Боломжит ажиллах хүч нас ахих тусам буурч, 60-аас дээш насанд 9.2 хувь болсон байна. Эндээс харахад дунд насныхан илүүтэй ажил хийх нөхцөл нь бүрдвэл ажил хийхэд бэлэн байгаа нь харагдаж байна. Боломжит ажиллах хүчийг хүйсээр авч үзэхэд, 20-24 болон 30-44 насны бүлэгт эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь тухайн насны эрэгтэйчүүдийнхээс 8.4-21.7 нэгж хувиар их байгаа бол бусад насны бүлэгт эрэгтэйчүүдийн эзлэх хувь тухайн насны эмэгтэйчүүдийнхээс 8.9-52.7 нэгж хувиар илүү байна. Хүйсийн ялгаа 50-57 насны бүлэгт хамгийн их ажиглагдаж байна.

Зураг 5.8. Боломжит ажиллах хүч, насны бүлэг, хүйс, дүнд эзлэх хувиар

Боломжит ажиллах хүчний 57.9 хувь нь тодорхой хэмжээний ажил мэргэжил эзэмших түвшний боловсролтой байна.

Зураг 5.9. Боломжит ажиллах хүч, боловсролын түвшин, хүйс, дүнд эзлэх хувиар

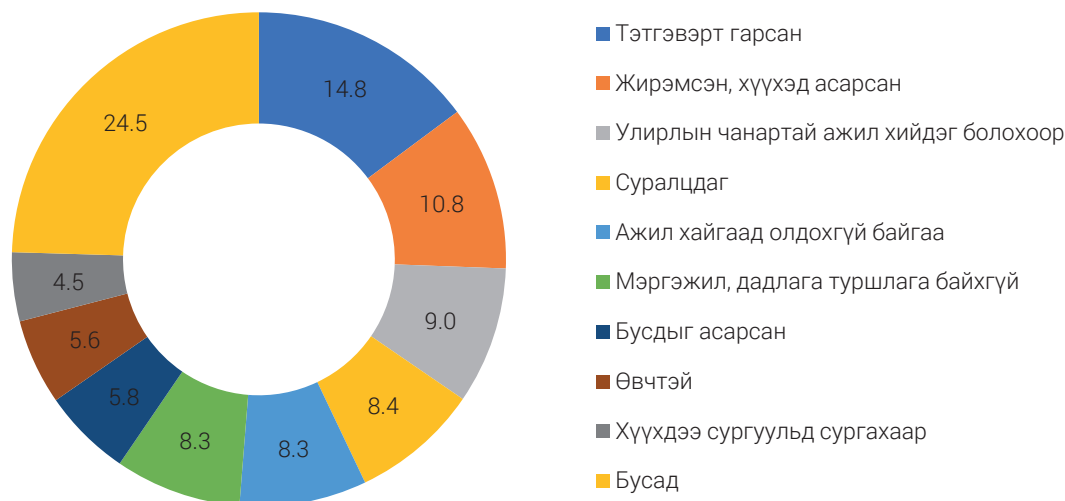
Боломжит ажиллах хүчний 11.5 (25.6%) мянга нь итгэл алдарсан ажил хайгчид байна. Итгэл алдарсан ажил хайгч гэж ажил хийх боломжтой байгаа ч хөдөлмөрийн зах зээлтэй холбоотой шалтгаанаар ажил хайгаагүй, ажлын байр хайж олох найдвараа алдсан хөдөлмөрийн насны хүн ам юм. Хөдөлмөрийн зах зээлтэй холбоотой гэдэг нь мэргэжил, дадлага туршлага байхгүйгээс тохирох ажлын байранд ажиллаж чадахгүй, хэтэрхий залуу, хөгшин байна гэсэн шалтгаанаар ажил олгогчдын шаардлагад нийцэхгүй байгааг олгоно.

Хүснэгт 5.3. Итгэл алдарсан ажил хайгчид, насны бүлэг, хүйсээр

Насны бүлэг	Бүгд		Эрэгтэй		Эмэгтэй	
	Тоо	%	Тоо	%	Тоо	%
Бүгд	11 523	100.0	4 851	100.0	6 672	100.0
15-24	1 043	9.1	533	11.0	510	7.6
25-34	1 054	9.2	199	4.1	856	12.8
35-44	2 135	18.5	603	12.4	1 532	23.0
45-54	2 776	24.1	1 667	34.4	1 108	16.6
55-64	3 140	27.3	1 178	24.3	1 963	29.4
65-69	1 045	9.1	465	9.6	580	8.7
70+	329	2.9	206	4.2	123	1.8

Боломжит ажиллах хүчний ажилгүй байгаа шалтгааныг авч үзэхэд, 6.7 (14.8%) мянга нь тэтгэвэрт гарсан, 4.8 (10.8%) мянга нь жирэмсэн, хүүхэд асарсан, 4.0 (9.0%) мянга нь улирлын чанартай ажил хийдэг, 3.8 (8.4%) мянга нь суралцдаг гэх шалтгаан хамгийн өндөр хувийг эзэлж байна.

Зураг 5.10. Боломжит ажиллах хүч, ажилгүй байгаа шалтгаанаар, дүнд эзлэх хувиар

Нийт боломжит ажиллах хүчний 41.6 (92.5%) мянга нь сүүлийн 30 хоногт цалинтай ажил болон бизнес эрхлэх гэж оролдоогүй бөгөөд шалтгаанаар авч үзвэл, 10.3 (24.7%) мянга нь гэр бүлийн шалтгаанаар, 5.2 (12.4%) мянга нь ажил олгогчдын зүгээс хэтэрхий хөгшин, залуу байна гэж үздэг, 3.6 (8.6%) мянга нь ур чадварт тохирох ажил байхгүй туршлага байхгүй гэж хариулсан хүмүүс хамгийн өндөр хувийг эзэлж байна.

Хүснэгт 5.4. Боломжит ажиллах хүч, сүүлийн 30 хоногт цалинтай ажил олох болон бизнес эрхлэх гэж оролдоогүй шалтгаан, байршил, дүнд эзлэх хувиар

Шалтгаан	Бүгд		Хот		Хөдөө	
	Тоо	%	Тоо	%	Тоо	%
Бүгд	41 570	100.0	34 414	100.0	7 156	100.0
Өмнөх ажил хайлтын үр дүнг хүлээж байна	1 732	4.2	1 575	4.6	156	2.2
Өмнөх ажлаас утасдахыг хүлээж байгаа	488	1.2	395	1.1	93	1.3
Улирлаас шалтгаалаад эхлэхийг нь хүлээж байгаа	2 932	7.1	2 410	7.0	522	7.3
Ажил хайгаад залхсан ажлын байр байхгүй гэж бодож байна	2 743	6.6	1 372	4.0	1 371	19.2
Ур чадварт тохирох ажил байхгүй туршлага байхгүй	3 586	8.6	2 913	8.5	673	9.4
Ажил олгогчдын зүгээс хэтэрхий залуу/хөгшин байна гэж үздэг	5 141	12.4	4 439	12.9	702	9.8
Суралцаж байсан, сургалтад хамрагдаж байгаа	52	0.1	0	0.0	52	0.7
Гэр бүлийн шалтгаанаар	3 201	7.7	2 900	8.4	302	4.2
Өрхийн хэрэгцээний ХАА-н болон загас үржүүлгийн ажилд туслахаар	10 280	24.7	7 996	23.2	2 284	31.9
Өвчтөн хөгжлийн бэрхшээлтэй	276	0.7	224	0.7	51	0.7
Бусад орлогын эх үүсвэртэй	4 269	10.3	3 899	11.3	370	5.2
Үүсээд байгаа цар тахлын улмаас	1 891	4.5	1 682	4.9	209	2.9
Бусад	4 979	12.0	4 609	13.4	371	5.2

Боломжит ажиллах хүчний 30.3 (67.4%) мянга нь өмнө нь хөдөлмөр эрхэлж байсан бөгөөд өмнөх ажлаасаа гарсан шалтгаанаар авч үзвэл, 7.0 (23.1%) мянга нь өөрийн хүсэлтээр, 6.0 (19.9%) мянга нь хувийн болон гэр бүлийн шалтгаанаар, 3.9 (12.8%) мянга нь тэтгэвэрт гарсан, 2.3 (7.7%) мянга нь цар тахлын улмаас гэсэн шалтгаан өндөр хувийг эзэлж байна.

Зураг 5.11. Өмнө нь хөдөлмөр эрхэлж байсан боломжит ажиллах хүч, сүүлийн ажлаасаа гарсан шалтгаанаар, дүнд эзлэх хувиар

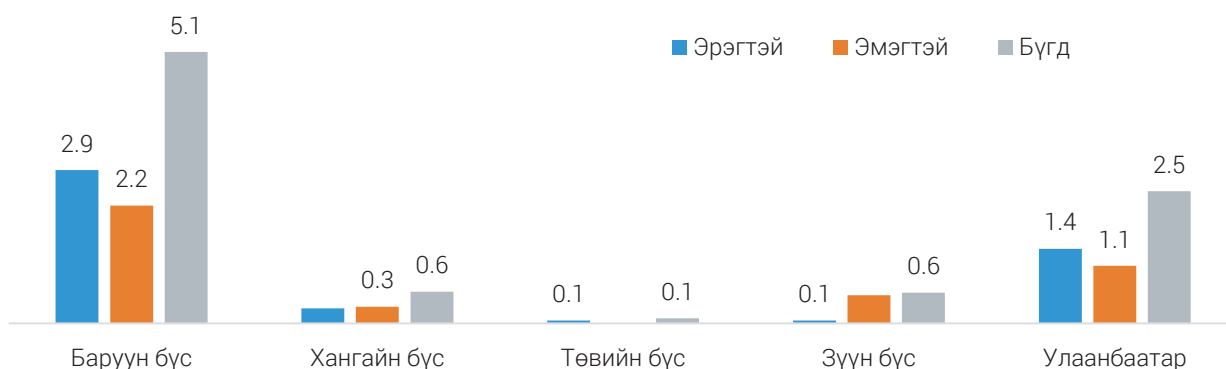

ЦАГ ХУГАЦААНААС ХАМААРСАН БҮРЭН БУС ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭГЧ

Хөдөлмөр эрхэлж буй ажиллагчийн ажлын цаг нь хуульд заасан босго цагаас бага, нэмэлт ажил хийх хүсэлтэй үед цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэлт бий болдог. Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчид 2022 онд 8.8 мянгад хүрсэн байна.

Нийт ажиллагчдад цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн эзлэх хувь 2022 оны байдлаар 0.7 хувьтай байна. Энэ нь хөдөлмөрийн зах зээлд ажиллагчдын нийлүүлэлтийн дутуу ашиглалтыг харуулж байгаа ба ажилгүй хүнээс гадна тэр хэмжээний нөөц хөдөлмөрийн зах зээлд бий болж байгааг харуулж байна.

Зураг 5.12. Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчид, хүйс, бүс, мянган хүнээр

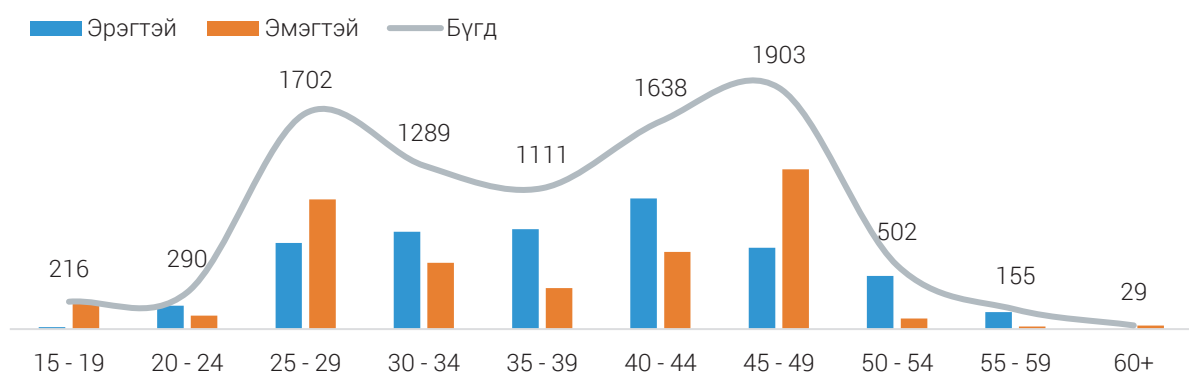
Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн ихэнх буюу 4.7 (52.7%) мянга нь эрэгтэйчүүд байна. Мөн 5.0 (57.6%) мянга нь Баруун бүсэд, үүнээс Баян-Өлгий, Завхан аймагт хамгийн өндөр байна.

Зураг 5.13. Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчид, хүйс, аймаг, дүнд эзлэх хувиар

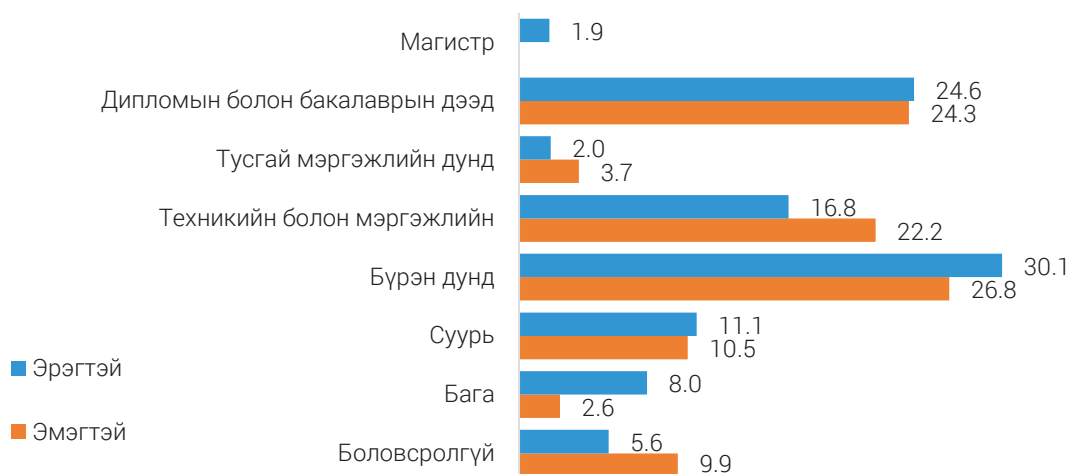
Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчдийг насны бүлгээр харахад, ихэнх нь буюу 7.6 (86.5%) мянга 25-49 насныхан байна. Хүйсээр авч үзвэл, 15-19 насны бүлэгт эмэгтэйчүүд эрэгтэйчүүдээс 12.6 дахин их байгаа бол 55-59 насны бүлэгт 6.5 дахин бага байна.

Зураг 5.14. Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчид, насны бүлэг, хүйс, хүнээр

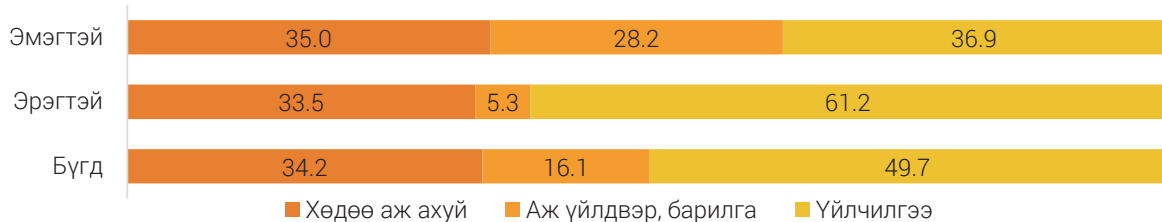
Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгч дөрвөн хүн тутмын нэг нь дипломын болон бакалаврын дээд боловсролтой байгаа бол эмэгтэйчүүдийн хувьд есөн хүн тутмын нэг нь техникийн болон мэргэжлийн боловсролтой байна.

Зураг 5.15. Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчид, боловсролын түвшин, хүйс, дүнд эзлэх хувиар

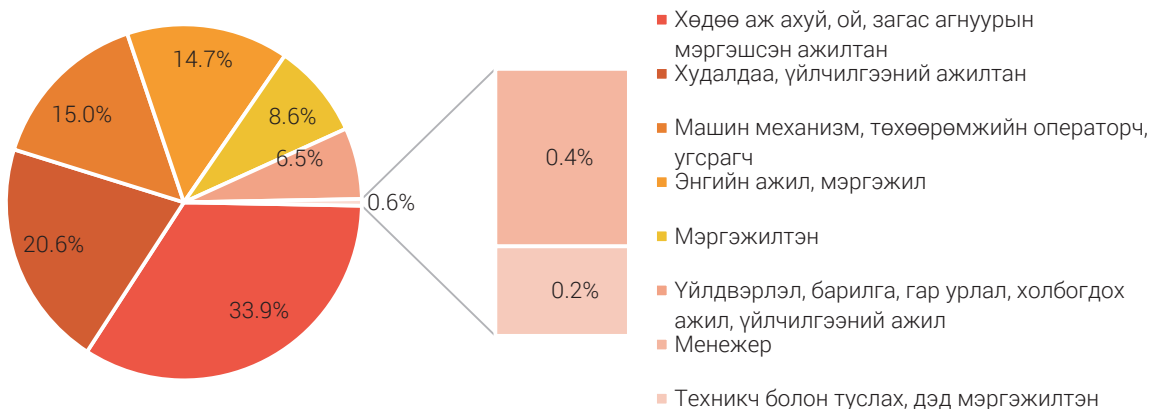
Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчдийг эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбараар авч үзэхэд, 4.4 (49.7%) мянга нь үйлчилгээний, 3.0 (34.2%) мянга нь хөдөө аж ахуйн, 1.4 (16.1%) мянга нь аж үйлдвэр, барилгын салбарт ажиллаж байна.

Зураг 5.16. Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны үндсэн салбар, хүйс, дүнд эзлэх хувиар

Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчдийг эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбараар авч үзэхэд 4.4 (49.7%) мянга нь үйлчилгээний, 3.0 (34.2%) мянга нь хөдөө аж ахуйн, 1.4 (16.1%) мянга нь аж үйлдвэр, барилгын салбарт ажиллаж байна.

Зураг 5.17. Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчид, ажил мэргэжлийн ангилал, дүнд эзлэх хувиар

Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгч арван хүн тутмын долоо нь цалин хөлстэй ажиллагчгүй, зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуй эрхлэгч байна.

Зураг 5.18. Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчид, хөдөлмөр эрхлэлтийн статус, хүйс, дүнд эзлэх хувиар

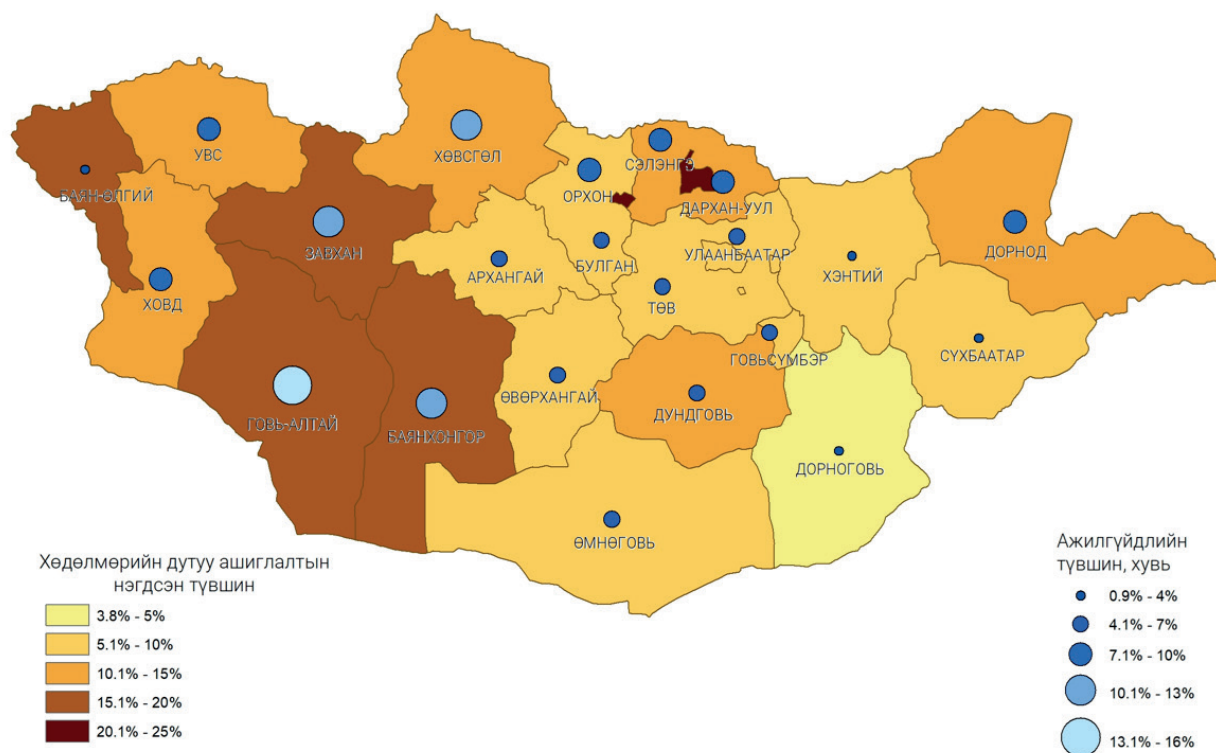
5.2. ХӨДӨЛМӨРИЙН ДУТУУ АШИГЛАЛТЫН ТҮВШИН

Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтыг үнэлэх дөрвөн үзүүлэлтийг 2022 оны байдлаар авч үзэхэд, хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын нийлмэл түвшин 10.6 хувь, ажилгүйдлийн түвшин 6.7 хувь байна. Харин ажилгүй хүн болон боломжит ажиллах хүчний нэгдсэн түвшин 9.9 хувь, цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэлт болон ажилгүйдлийн нэгдсэн түвшин 7.4 хувь байна.

Аймгаар авч үзэхэд, хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын түвшин Баян-Өлгий, Завхан аймагт бусад аймгуудаас өндөр хувийг эзэлж байна.

Ажилгүйдлийн түвшнийг хүйсээр авч үзэхэд, эрэгтэйчүүдийнх 7.4 хувь, эмэгтэйчүүдийнх 5.8 хувь байна. Хот, суурин газрын хүн амын ажилгүйдлийн түвшин 7.9 хувь буюу улсын дунджаас 1.2 нэгж хувиар дээгүүр, харин хөдөө орон нутагт ажилгүйдлийн түвшин 3.9 хувь байгаа нь улсын дунджаас 2.8 нэгж хувиар доогуур байна. Ажилгүйдлийн түвшнийг бүсээр харахад, Баруун бүсэд 10.6 хувь, Хангайн бүсэд 7.8 хувь байгаа нь улсын дунджаас 1.1-3.9 нэгж хувиар дээгүүр байна.

Зураг 5.19. Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын нийлмэл түвшин болон ажилгүйдлийн түвшин, аймаг, нийслэлээр

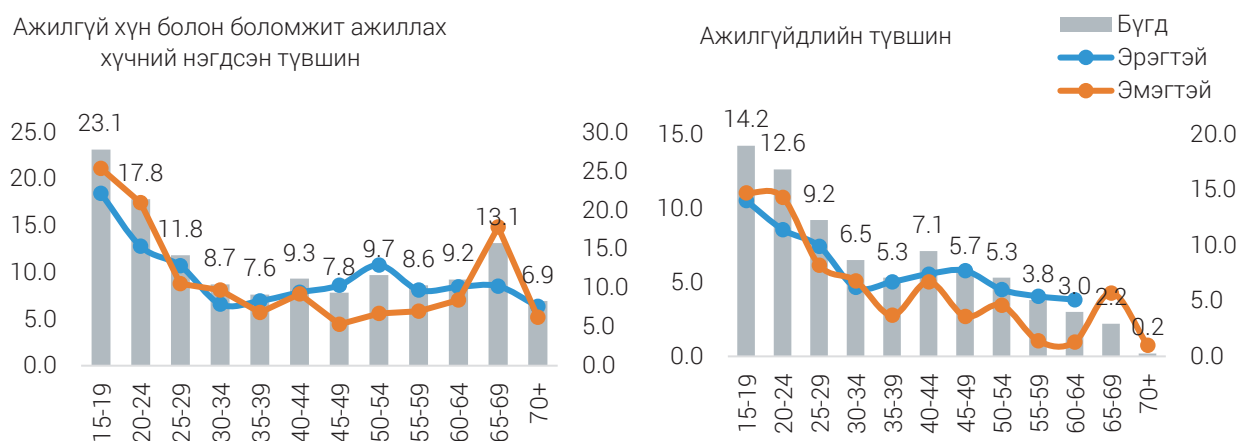
Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын үзүүлэлтүүдийг 15-24 насны (боловсрол, сургалтын дараах хөдөлмөрийн зах зээлд шинээр орж байгаа залуучууд), 25-54 насны (ерөнхий ажиллах хүчний насныхан) болон 55-64 насны (тэтгэвэрт гарахад ойрхон байгаа), 65 ба түүнээс дээш насны бүлгээр дараах харуулав.

Зураг 5.20. Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын түвшин, насны бүлэг, хувиар

Ажилгүйдлийн түвшнийг насны бүлгээр авч үзэхэд, 15-19 (14.2%), 20-24 (12.6%) насны залуучуудын ажилгүйдлийн түвшин хамгийн өндөр, улсын дунджаас 5.9-7.5 нэгж хувиар дээгүүр байна.

Зураг 5.21. Ажилгүй хүн болон боломжит ажиллах хүчний нэгдсэн түвшин, ажилгүйдлийн түвшин, насны бүлэг, хүйсээр

6. АЛБАН БУС ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ

ХАА-н бус
салбарт
ажиллагчдын
215.4 мянга
24.3%

Нийт
ажиллагчдын
500.3 мянга
42.4%

6.1. АЛБАН БУС ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ

Хөгжиж буй орнуудад хөдөө аж ахуйн салбар дахь албан бус хөдөлмөр эрхлэлтийг тодорхойлоход бэрхшээлтэй байдаг тул албан бус салбарт зөвхөн хөдөө аж ахуйн /ХАА-н/ бус чиглэлийн үйл ажиллагааг хамруулан тооцож байна. Иймд ОУХБ-аас улс орнуудын харьцуулагдах байдлыг хангах үүднээс эдгээр улс орнуудын хувьд “ХАА-н салбарыг оруулсан дүнгээрх албан бус хөдөлмөр эрхлэлтийг хамт зарлах”-ыг зөвлөмж болгосон. Манай улсын хувьд дээрх зөвлөмжийг мөрдлөг болгож байгаа бөгөөд энэхүү бүлэгт албан бус хөдөлмөр эрхлэлтийн хэмжээ, бүтцийг илэрхийлсэн статистикийн мэдээллийг улсын болон аймгийн түвшинд харуулав.

Улсын хэмжээнд нийт 1180.5 мянган ажиллагчдын 294.0 (24.9%) мянга нь ХАА-н салбарт ажиллаж байна.

Хөдөө аж ахуйн салбарын ажиллагчдыг оруулсан дүнгээр буюу нийт ажиллагчдын 500.3 (42.4%) мянга нь албан бус хөдөлмөр эрхэлж байна. Хөдөлмөр эрхлэлтийн статусын хувьд, цалин хөлстэй ажиллагчгүй, зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн үйл ажиллагаа эрхлэгчид хамгийн өндөр буюу 350.6 (70.1%) мянга байна.

Хүснэгт 6.1. ХАА-н салбарыг оруулсан дүнгээрх албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид, статусаар, үйл ажиллагааны нэгжээр, мянган хүнээр

Хөдөлмөр эрхлэлтийн статус	Нийт ажиллагчид	Албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид	Үйл ажиллагааны нэгж		
			Албан	Албан бус	Өрхийн нэгж
Нийт ажиллагч	1180.5	500.3	79.1	420.3	0.9
Аж ахуйн нэгж, байгууллагын ажил олгогч	19.7	0.1	-	0.1	-
Зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн нэгжийн ажил олгогч	22.0	14.5	-	14.5	-
Цалин хөлстэй ажиллагчгүй аж ахуйн нэгж, байгууллагын үйл ажиллагаа эрхлэгч	15.0	0.8	-	0.8	-
Цалин хөлстэй ажиллагчгүй, зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн үйл ажиллагаа эрхлэгч	389.0	350.6	-	350.4	0.2
Гүйцэтгэх гэрээлэгч	4.0	3.9	-	3.9	-
Цалин хөлстэй байнгын ажиллагч	262.7	18.3	14.3	4.0	-
Цалин хөлстэй түр ажиллагч	391.0	53.0	41.7	11.3	-
Цалин хөлстэй тохиолдлын ажиллагч	47.7	32.6	19.4	12.5	0.7
Цалин хөлстэй дагалдан ажилтан, мэргэшиж буй дадлагажигч ажилтан	4.4	1.7	1.3	0.4	-
Гэр бүлийн гишүүдэд хувь нэмрээ оруулагч	21.1	21.1	2.1	19.0	-
Эдгээр статуст хамрагдаагүй ажиллагчид	3.9	3.7	0.3	3.4	-

Нийт ажиллагчдын 886.5 (75.1%) мянга нь ХАА-н бус салбарт ажиллаж, тэдгээрийн 215.4 (24.3%) мянга нь албан бус хөдөлмөр эрхэлж байна. Хөдөлмөр эрхлэлтийн статусын хувьд, цалин хөлстэй ажиллагчгүй, зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн үйл ажиллагаа эрхлэгчид хамгийн өндөр буюу 106.3 (49.4%) мянга байна.

Нийт ажиллагчдад албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн эзлэх хувь ХАА-н бус салбарт 24.3 хувь, ХАА-н салбарыг оруулсан дүнгээр 42.4 хувь байна.

Хүснэгт 6.2. ХАА-н бус салбарт албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид, статусаар, үйл ажиллагааны нэгжээр, мянган хүнээр

Хөдөлмөр эрхлэлтийн статус	Нийт ажиллагчид	Албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид	Үйл ажиллагааны нэгж		
			Албан	Албан бус	Өрхийн нэгж
Нийт ажиллагч	886.5	215.4	76.7	137.9	0.8
Аж ахуйн нэгж, байгууллагын ажил олгогч	18.9	-	-	-	-
Зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн нэгжийн ажил	13.7	6.5	-	6.5	-
Цалин хөлстэй ажиллагчгүй аж ахуйн нэгж, байгууллагын үйл ажил	14.4	0.7	-	0.7	-
Цалин хөлстэй ажиллагчгүй, зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн	142.2	106.3	-	106.2	0.1
Гүйцэтгэх гэрээлэгч	1.0	1.0	-	1.0	-
Цалин хөлстэй байнгын ажиллагч	258.8	16.5	13.9	2.6	-
Цалин хөлстэй түр ажиллагч	385.8	50.5	40.9	9.6	-
Цалин хөлстэй тохиолдлын ажиллагч	43.5	28.7	18.9	9.1	0.7
Цалин хөлстэй дагалдан ажилтан, мэргэшиж буй дадлагажигч ажил	4.4	1.6	1.3	0.3	-
Хувь нэмрээ оруулагч гэр бүлийн гишүүн	2.9	2.9	1.4	1.5	-
Эдгээр статуст хамрагдаагүй ажиллагчид	0.9	0.7	0.3	0.4	-

Улсын хэмжээнд ХАА-н бус салбарт албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн 128.2 (59.5%) мянга нь эрэгтэйчүүд, 87.2 (40.5%) мянга нь эмэгтэйчүүд байна. ХАА-н бус салбарт ажиллагчдад албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн эзлэх хувийн жинг хүйсээр авч үзэхэд, эрэгтэйчүүдийнх 28.0 хувь, эмэгтэйчүүдийнх 20.3 хувь байгаа нь эрэгтэйчүүдэд эмэгтэйчүүдээс илүү албан бус хөдөлмөр эрхэлж байгааг харуулж байна. Гэсэн хэдий ч эмэгтэйчүүд албан бус эдийн засагт эмзэг буюу далд хэлбэрээр оролцож өрх гэрийн ажлаа хийх, гэрийн үйлчлэгч эсвэл гэр бүлийн ажилд цалин хөлсгүйгээр хувь нэмэр оруулах нь эрэгтэйчүүдээс илүү их байдаг. Түүнчлэн, хөдөлмөрийн зах зээл дэх эмэгтэйчүүдийн оролцоо бага байх тусам нийт эмэгтэй ажиллагчдын албан бус хөдөлмөр эрхлэлтийн эзлэх хувь бага байна.

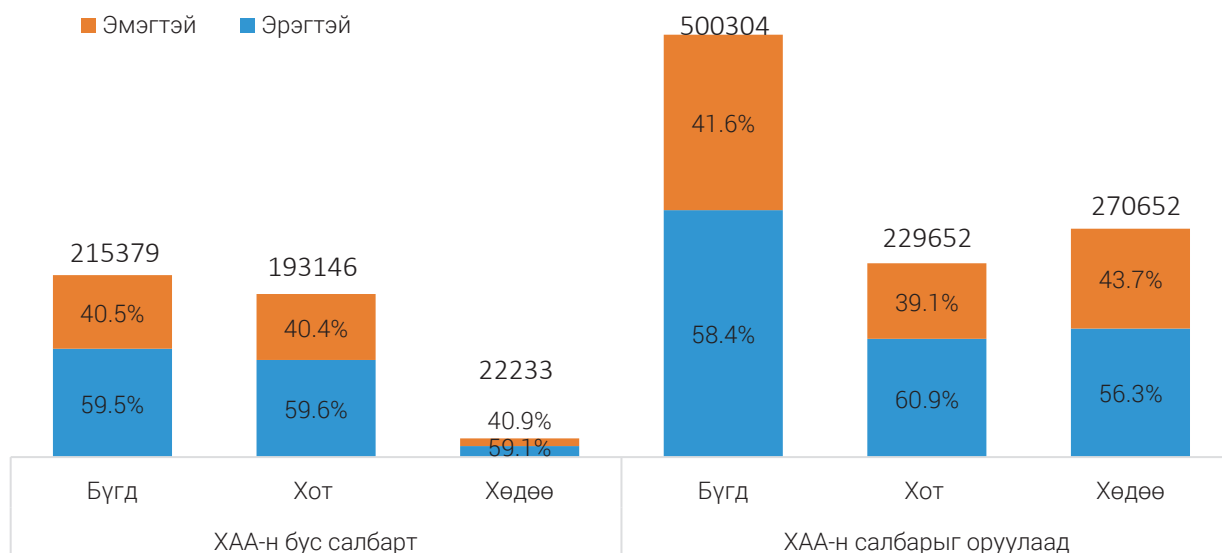
Хүснэгт 6.3. Албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид, үйл ажиллагааны нэгжээр, хүйсээр

Үзүүлэлт	Бүгд		Эрэгтэй		Эмэгтэй	
	Тоо	%	Тоо	%	Тоо	%
Нийт ажиллагч	1 180 474	-	628 295	-	552 179	-
Албан бус хөдөлмөр эрхлэгч, ХАА-н салбарыг оруулсан	500 304	42.4	292 361	46.5	207 943	37.7
Албан салбарт	79 137	15.8	43 645	14.9	35 492	17.1
Албан бус салбарт	420 267	84.0	248 051	84.9	172 216	82.8
Өрхийн нэгжид	900	0.2	665	0.2	235	0.1
Хөдөө аж ахуйн бус салбарт ажиллагч	886 500	75.1	457 466	72.8	429 034	77.7
Албан бус хөдөлмөр эрхлэгч, ХАА-н салбарыг оруулаагүй	215 379	24.3	128 199	28.0	87 180	20.3
Албан салбарт	76 759	35.6	42 363	33.0	34 396	39.4
Албан бус салбарт	137 871	64.0	85 316	66.6	52 555	60.3
Өрхийн нэгжид	749	0.4	520	0.4	229	0.3

ХАА-н бус салбарт албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн 193.2 (89.7%) мянга нь хот, суурин газарт, 22.2 (10.3%) мянга нь хөдөө орон нутагт амьдарч байна. Харин ХАА-н салбарын ажиллагчдыг оруулсан

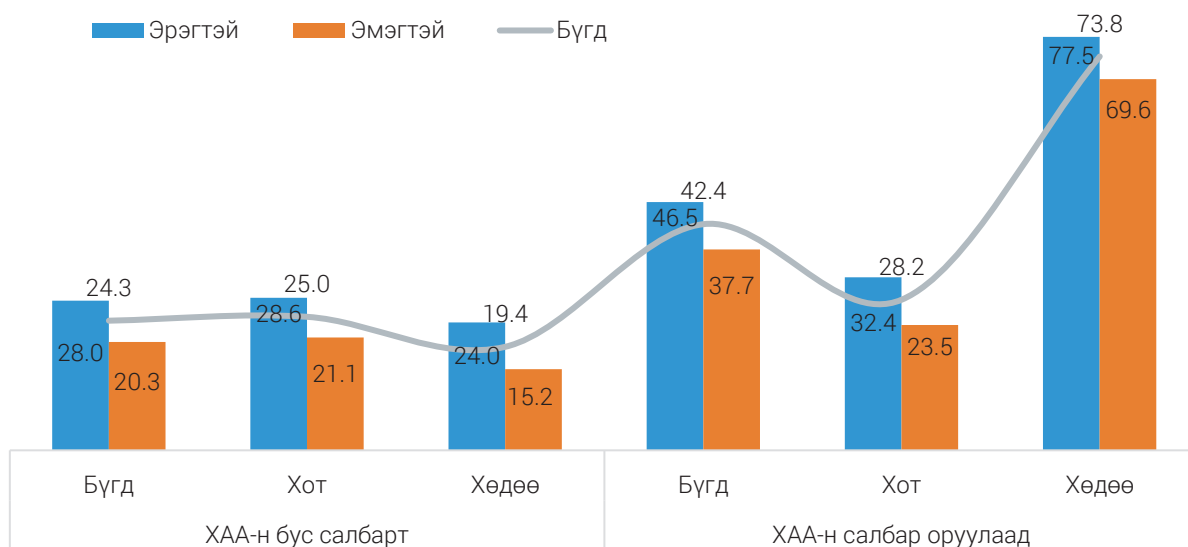
дүнгээр буюу нийт ажиллагчдын хувьд, албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн 229.7 (45.9%) мянга нь хот, суурин газарт, 270.6 (54.1%) мянга нь хөдөө орон нутагт амьдарч байна. Энэ нь манай орны онцлог болох өрхийн аж ахуйд суурилсан нүүдлийн мал аж ахуй эрхэлдэгтэй холбоотой.

Зураг 6.1. Албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид, хүйс, байршлаар

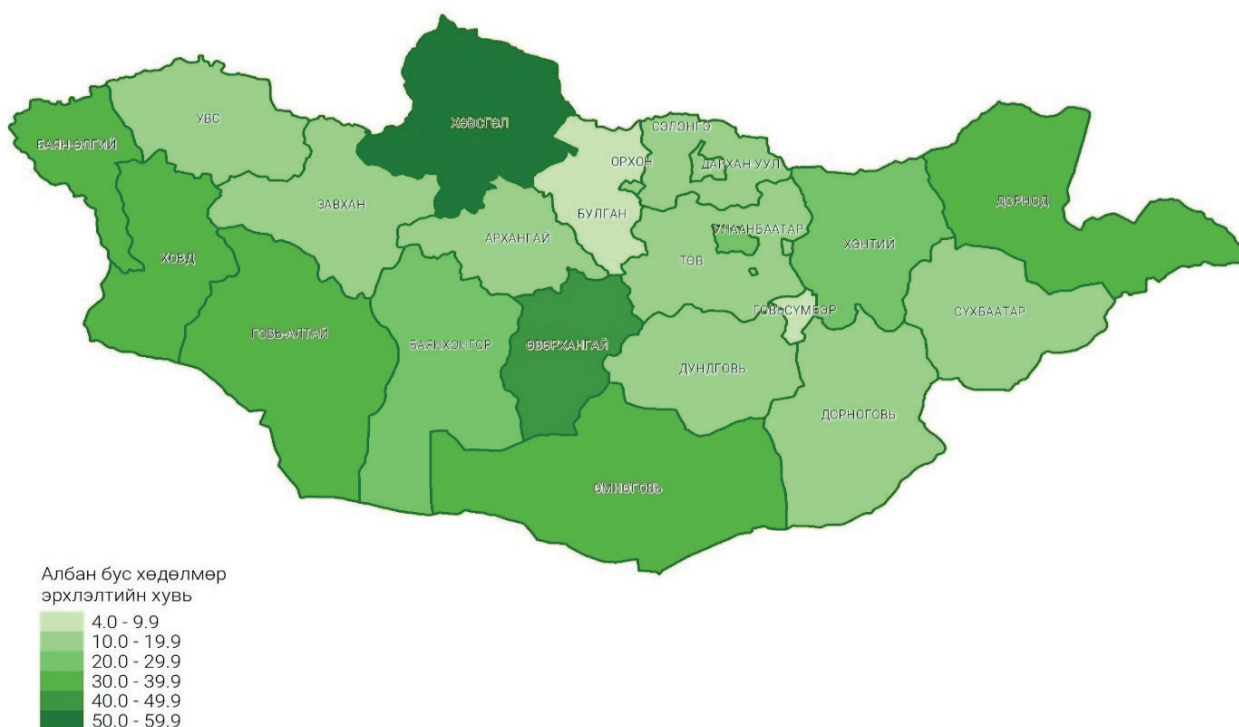
ХАА-н бус салбарт ажиллагчдад албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн эзлэх хувь хот, суурин газарт 25.0 хувь байгаа нь хөдөө орон нутгийнхаас 5.6 нэгж хувиар их байна.

Зураг 6.2. Ажиллагчдад албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн эзлэх хувь, хүйс, байршлаар

Харин аймгаар авч үзэхэд, Хөвсгөл аймагт ХАА-н бус салбарт ажиллагч таван хүн тутмын гурав нь, Өвөрхангай аймагт таван хүн тутмын хоёр нь, Баян-Өлгий, Говь-Алтай, Дорнод, Өмнөговь, Ховд аймагт арван хүн тутмын гурав нь албан бус хөдөлмөр эрхэлж байна.

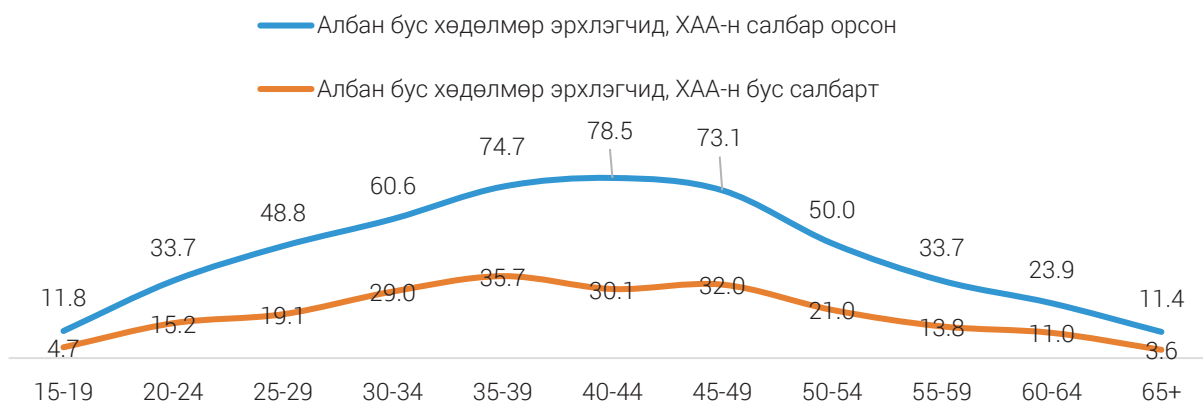
Зураг 6.3. ХАА-н бус салбарт ажиллагчдад албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн эзлэх хувь, аймгаар

НАСНЫ БҮЛЭГ

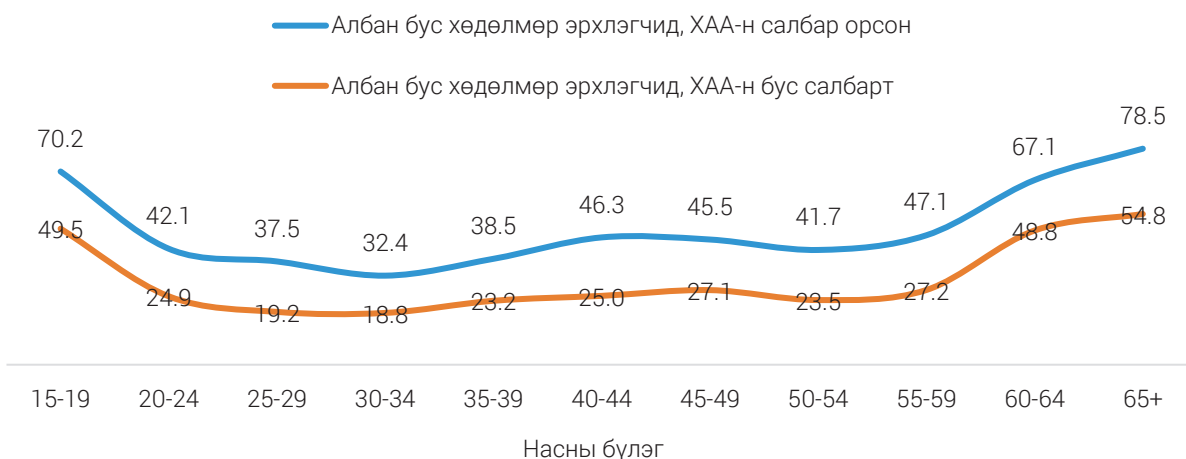
Албан бус хөдөлмөр эрхлэгч (ХАА-н салбарыг оруулсан, оруулаагүй адилхан) таван хүн тутмын дөрөв нь 25-54 насны хүн ам (ерөнхий ажиллах хүч) байна.

Зураг 6.4. Албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид, насны бүлгээр, мянган хүнээр

ХАА-н бус салбарт ажиллагч 15-19, 60-64, 65 ба түүнээс дээш насны хоёр ажиллагч тутмын нэг нь албан бус хөдөлмөр эрхэлж байна. Мөн 20-54 насны таван ажиллагч тутмын нэг нь албан бус хөдөлмөр эрхэлж байна. Эндээс харахад улсын хэмжээнд ахмад настан (55-аас дээш нас) болон залуучууд (15-19 нас)-ын албан бус хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин өндөр байна.

Зураг 6.5. Ажиллагчдад албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн эзлэх хувь, насны бүлгээр

БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН

Хөдөө аж ахуйн бус салбарт албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн 72.1 (33.5%) мянга нь техникийн болон мэргэжлийн, 52.0 (24.1%) мянга нь бүрэн дунд, 45.8 (21.3%) мянга нь дипломын болон бакалаврын дээд боловсролтой байна.

Хүснэгт 6.4. Албан бус хөдөлмөр эрхлэлт, боловсролын түвшнээр, хувиар

Боловсролын түвшин	Албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид, ХАА-н салбар орсон		Албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид, ХАА-н бус салбарт	
	Дүнд эзлэх хувийн жин	Нийт ажиллагчдад эзлэх хувь	Дүнд эзлэх хувийн жин	Нийт ажиллагчдад эзлэх хувь
Бүгд	100.0	42.4	100.0	24.3
Боловсролгүй	7.2	94.4	2.4	75.2
Бага	9.5	91.5	2.8	59.1
Суурь	23.6	80.5	10.1	44.0
Бүрэн дунд	22.7	52.9	24.1	34.4
Техникийн болон мэргэжлийн	21.4	39.6	33.5	31.2
Тусгай мэргэжлийн дунд	3.2	27.4	4.6	19.1
Дипломын болон бакалаврын дээд	11.8	16.2	21.3	13.1
Магистр	0.6	8.5	1.2	7.6

Ажиллагчдын боловсролын түвшин буурах тусам албан бус хөдөлмөр эрхлэлт өссөн нь нийт ажиллагчдад албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн эзлэх хувийн жингийн өсөлтөөс харагдаж байна.

ГЭРЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ

ХАА-н бус салбарт албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийг гэрлэлтийн байдлаар авч үзэхэд, 76.2 хувь нь гэрлэсэн, 16.3 хувь нь огт гэрлээгүй байна.

Хүснэгт 6.5. Албан бус хөдөлмөр эрхлэлт, гэрлэлтийн байдлаар, хувиар

Гэрлэлтийн байдал	Албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид, ХАА-н салбар орсон		Албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид, ХАА-н бус салбарт	
	Дүнд эзлэх хувийн жин	Нийт ажиллагчдад эзлэх хувь	Дүнд эзлэх хувийн жин	Нийт ажиллагчдад эзлэх хувь
Бүгд	100.0	42.4	100.0	24.3
Огт гэрлээгүй	16.3	44.0	18.5	27.9
Гэрлэсэн- Батлуулсан	66.7	42.6	59.6	22.5
Гэрлэсэн- Батлуулаагүй	9.5	40.7	12.6	28.3
Тусгаарласан	2.3	35.5	3.7	27.5
Цуцалсан	1.1	29.7	1.5	21.2
Бэлэвсэн	4.1	45.6	4.1	26.4

6.2. АЛБАН БУС ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭГЧДИЙН ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ

ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА ЯВУУЛЖ БУЙ НЭГЖ

Эдийн засгийн үйл ажиллагаа явуулж буй нэгжийн хувьд албан бус сектор, өрхийн нэгжид төдийгүй албан секторт ч албан бус хөдөлмөр эрхлэлт байсаар байна. ХАА-н бус салбарт албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн 64.0 хувь нь албан бус нэгжид, 35.6 хувь нь албан нэгжид, 0.4 хувь нь эдийн засгийн үйл ажиллагаа эрхэлж буй өрхийн нэгжид ажиллаж байна.

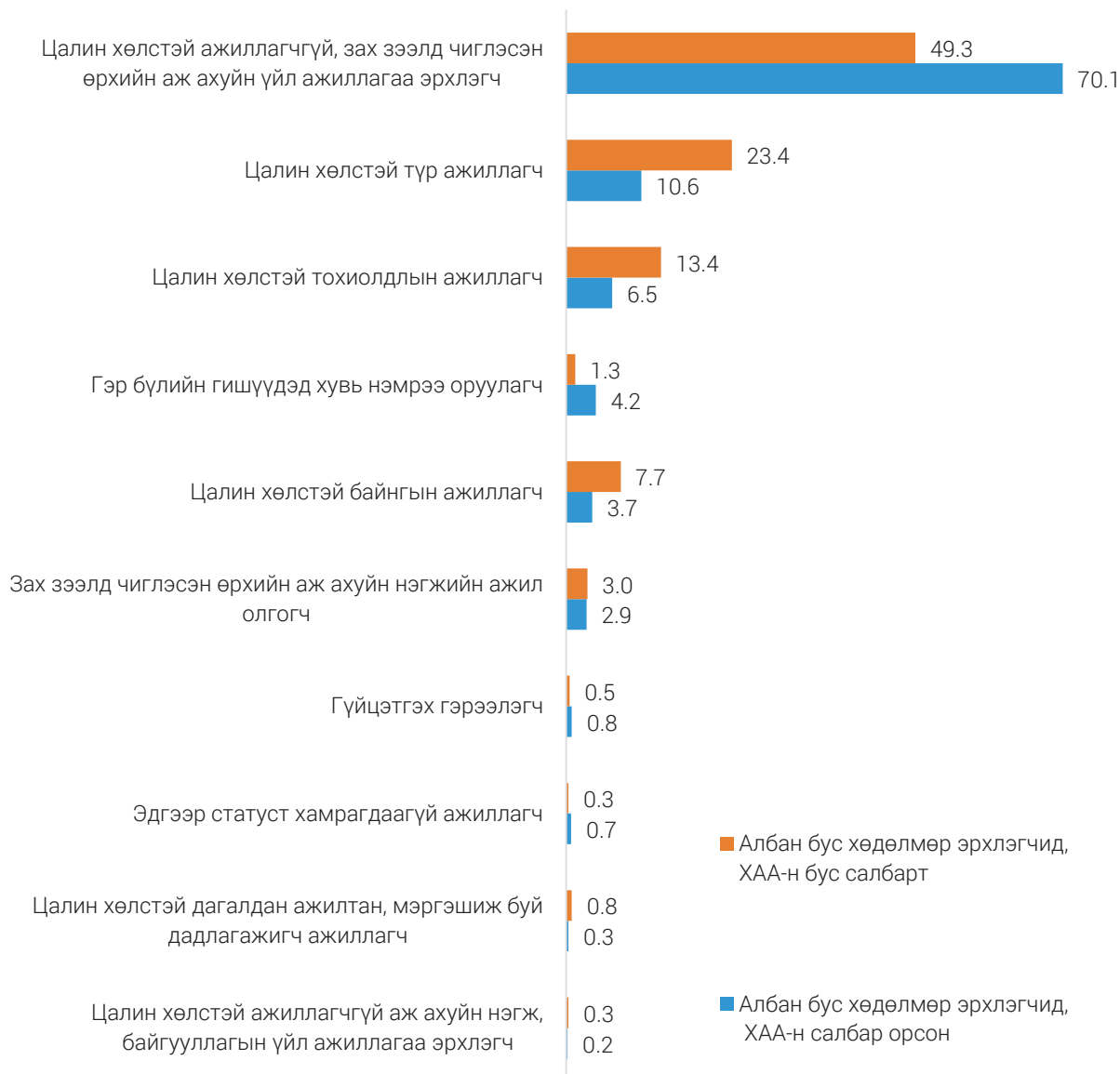
Хүснэгт 6.6. Албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид, үйл ажиллагааны нэгж, хүйс, байршлаар, мянган хүнээр

Үйл ажиллагааны нэгж	Нийт			Хот			Хөдөө		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
Албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид, ХАА-н салбар орсон									
Бүгд	500.3	292.4	207.9	229.7	140.0	89.7	270.6	152.4	118.2
Албан салбарт	79.1	43.6	35.5	71.5	39.5	32.0	7.6	4.1	3.5
Албан бус салбарт	420.3	248.1	172.2	157.5	100.0	57.5	262.8	148.1	114.7
Өрхийн нэгжид	0.9	0.7	0.2	0.7	0.5	0.2	0.2	0.2	0.0
Албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид, ХАА-н бус салбарт									
Бүгд	215.4	128.2	87.2	193.2	115.1	78.1	22.2	13.1	9.1
Албан салбарт	76.7	42.3	34.4	70.4	38.8	31.6	6.3	3.5	2.8
Албан бус салбарт	137.9	85.3	52.6	122.1	75.8	46.3	15.8	9.5	6.3
Өрхийн нэгжид	0.8	0.6	0.2	0.7	0.5	0.2	0.1	0.1	-

ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН СТАТУСААР

Улсын хэмжээнд ХАА-н бус салбарт албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн 49.3 хувь нь цалин хөлстэй ажиллагчгүй зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн үйл ажиллагаа эрхлэгч, 23.4 хувь нь цалин хөлстэй ажиллагчид байна.

Зураг 6.6. Албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид, хөдөлмөр эрхлэлтийн статус, дүнд эзлэх хувиар

ХАА-н бус салбарт ажиллаж буй гэр бүлийн гишүүдэд хувь нэмрээ оруулагчид нь бүгд албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид байна. Харин гүйцэтгэх гэрээлэгч, цалин хөлстэй ажиллагчгүй, зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн үйл ажиллагаа эрхлэгчдийн болон цалин хөлстэй тохиолдлын ажиллагчдын 91.5-99.0 хувь нь албан бус хөдөлмөр эрхэлж байна.

Зураг 6.7. Ажиллагчдад албан бус хөдөлмөр эрхлэгчийн эзлэх хувь, хөдөлмөр эрхлэлтийн статусаар

ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ САЛБАРААР

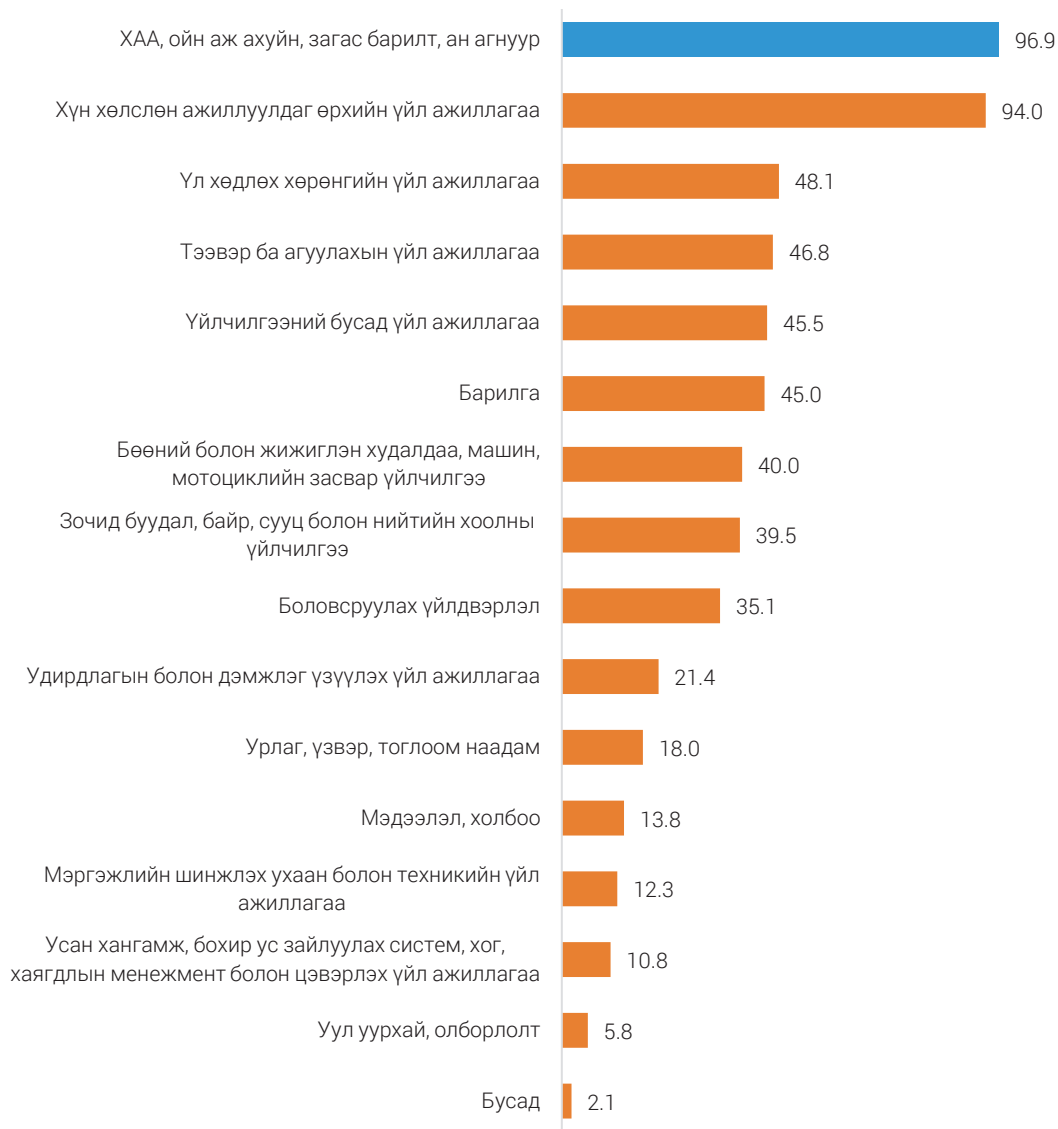
ХАА-н бус салбарт албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийг эдийн засгийн үйл ажиллагааны үндсэн салбараар авч үзэхэд, үйлчилгээний салбарт 63.0 хувь, аж үйлдвэр, барилгын салбарт 37.0 хувь нь ажиллаж байна. Тухайлбал, 58.4 (27.1%) мянга нь бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклийн засвар, үйлчилгээний, 39.5 (18.4%) мянга нь боловсруулах үйлдвэрлэлийн, 34.8 (16.2%) мянга нь барилгын, 31.9 (14.8%) мянга нь тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагааны салбарт ажиллаж байна.

Зураг 6.8. Албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар, дүнд эзлэх хувиар

Хүн хөлслөн ажиллуулдаг өрхийн үйл ажиллагааны салбарт ажиллагч арван хүн тутмын ес нь, үйл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагааны, тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагааны үйлчилгээний бусад үйл ажиллагааны болон барилгын салбарт бараг хоёр ажиллагч тутмын нэг нь албан бус хөдөлмөр эрхэлж байна.

Зураг 6.9. Ажиллагчдад албан бус хөдөлмөр эрхлэгчийн эзлэх хувь, салбараар

АЖИЛ МЭРГЭЖЛЭЭР

ХАА-н бус салбарт албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн 63.1 (29.3%) мянга нь худалдаа, үйлчилгээний, 60.2 (27.9%) мянга нь үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил, үйлчилгээний ажил эрхэлсэн нь дийлэнх хувийг эзэлж байна. Хүйсээр авч үзвэл, контор, үйлчилгээний ажил эрхлэгчдийн 0.9 (69.2%) мянга нь эрэгтэйчүүд, харин худалдаа, үйлчилгээний ажил эрхлэгчдийн 44.5 (70.5%) мянга нь эмэгтэйчүүд байгаа нь дийлэнх хувийг эзэлж байна.

Харин суурин төхөөрөмж, машин механизмын операторч, угсрагч мэргэжлээр ажиллагчдын 49.2 хувь нь албан бус хөдөлмөр эрхэлж байгаагийн 38.3 (96.3%) мянга эрэгтэйчүүд байна.

Хүснэгт 6.7. Албан бус хөдөлмөр эрхлэлт, ажил мэргэжлийн ангиллаар, хувиар

Ажил мэргэжил	Албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид, ХАА-н салбар орсон		Албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид, ХАА-н бус салбарт	
	Дүнд эзлэх хувийн жин	Нийт ажиллагчдад эзлэх хувь	Дүнд эзлэх хувийн жин	Нийт ажиллагчдад эзлэх хувь
БҮГД	100.0	42.4	100.0	24.3
Менежер	1.0	6.9	2.2	6.8
Мэргэжилтэн	1.5	3.9	3.5	3.8
Техникч болон туслах, дэд мэргэжилтэн	0.9	10.7	2.2	10.7
Контор, үйлчилгээний ажилтан	0.3	3.4	0.6	3.4
Худалдаа, үйлчилгээний ажилтан	12.7	35.2	29.3	35.1
Хөдөө аж ахуй, ой, загас агнуурын ажилтан	56.7	97.8	0.5	69.1
Үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил, үйлчилгээний ажил	12.0	49.0	27.9	49.2
Суурин төхөөрөмж, машин механизмын операторч, угсрагч	8.0	33.5	18.4	33.5
Энгийн ажил, мэргэжил	6.9	31.1	15.4	30.5

Дараах зургаар ХАА-н бус салбарт албан бус хөдөлмөр эрхэлж байгаа ажиллагчдыг эрхэлж буй ажил мэргэжил болон хүйсээр харууллаа. Уг зургаарх хандлага ХАА-н салбарыг оруулсан дүнгээрх албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн хувьд хадгалагдаж байна.

Зураг 6.10. ХАА-н бус салбарт албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид, ажил мэргэжил, хүйсээр, дүнд эзлэх хувь

АЖЛЫН ЦАГ

ХАА-н бус салбарт албан бус хөдөлмөр эрхэлж буй ажиллагчдын долоо хоногийн тогтмол ажилладаг цагийн дундаж нь 49 цаг, жинхэнэ ажилласан цагийн дундаж 48 цаг байна. Албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн 15.9 хувь нь 40 цагаас бага цагаар (жинхэнэ ажилласан цаг нь), 65.0 хувь нь 40 цагаас их цагаар ажилласан бөгөөд хамгийн их цагийг авч үзэхэд 7 хоногт 98 цаг ажилласан байна.

Хүснэгт 6.8. Албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн ажлын цаг, үндсэн ажлаар, тогтмол болон жинхэнэ ажилласан цагаар, дүнд эзлэх хувиар

Ажлын цаг	Албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид, ХАА-н салбар орсон		Албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид, ХАА-н бус салбарт	
	Тогтмол ажлын цаг	Жинхэнэ ажилласан цаг	Тогтмол ажлын цаг	Жинхэнэ ажилласан цаг
Нийт	100.0	100.0	100.0	100.0
0	-	1.2	-	1.9
1-14	1.3	1.5	1.5	1.6
15-29	5.1	5.5	4.8	5.3
30-34	1.8	2.0	3.5	3.7
35-39	5.0	5.4	3.2	3.4
40-48	32.2	30.6	44.3	42.0
48-аас дээш цаг	54.6	53.8	42.7	42.1

ЦАЛИН, ОРЛОГО

ХАА-н бус салбарт албан бус хөдөлмөр эрхэлж буй ажиллагчдын 45.0 хувь нь цалин хөлстэй үйл ажиллагаа эрхэлсэн бол 54.8 хувь нь хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчид байна. Судалгаагаар албан болон албан бус салбарт, өрхийн нэгжид ажиллаж байгаа бүх цалин хөлстэй ажиллагчдын цалингийн мэдээллийг гарт олгогдсон дүнгээр авсан болно.

ХАА-н бус салбарт цалин хөлстэй ажиллаж буй албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн сарын дундаж цалин улсын хэмжээнд 998.0 мянган төгрөг, тэдгээрийн 57.7 хувь нь улсын дунджаас доогуур цалин хөлстэй байна. Харин ХАА-н бус салбарт хувиараа хөдөлмөр эрхэлж буй албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн сарын дундаж орлого улсын хэмжээнд 1531.8 мянган төгрөг, тэдгээрийн 78.8 хувь нь улсын дунджаас доогуур орлоготой байна.

ХАА-н бус салбарт албан бус хөдөлмөр эрхэлж буй цалин хөлстэй ажиллагчдын ихэнх нь 301.0-500.9 (20.1%) мянган төгрөгийн цалинтай байна. Харин ХАА-н бус салбарт хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчдийн ихэнх нь сарын 300.9 (28.5%) мянган төгрөгийн орлоготой байна.

Хүснэгт 6.9. Албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид, сарын цалин, орлогын бүлгээр, дүнд эзлэх хувиар

Цалин, орлогын бүлэг	Албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид, ХАА-н салбар орсон		Албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид, ХАА-н бус салбарт	
	Цалин хөлстэй ажиллагчид	Хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчид	Цалин хөлстэй ажиллагчид	Хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчид
Нийт	100.0	100.0	100.0	100.0
300.9 хүртэл	6.0	28.5	6.0	28.5
301.0-500.9	20.1	19.4	20.1	19.4
501.0-700.9	18.2	14.4	18.2	14.4
701.0-900.9	14.9	10.4	14.9	10.4
901.0-1100.9	14.5	9.2	14.5	9.2
1101.0-1600.9	17.0	8.9	17.0	8.9
1601.0-2100.9	5.0	4.3	5.0	4.3
2101.0-3000.9	3.0	2.8	3.0	2.8
3001 болон түүнээс дээш	1.3	2.1	1.3	2.1

ХАА-н бус салбарт цалин хөлстэй албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн сарын дундаж цалинг эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбараар авч үзэхэд, хамгийн өндөр цалинтай байгаа нь олон улсын байгууллага, суурин төлөөлөгчийн үйл ажиллагааны салбарт тохиолдлын болон түр цалинтай ажиллагчдынх 3.3 сая төгрөг байна. Хувиараа хөдөлмөр эрхэлж буй албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн сарын дундаж орлогын хувьд, хүн хөлслөн ажиллуулдаг өрхийн үйл ажиллагааны салбарт 2.7 сая төгрөг, үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагааны салбарт 2.0 сая төгрөг байна.

Хүснэгт 6.10. Албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн сарын дундаж цалин, орлого, салбараар, мянган төгрөгөөр

Эдийн засгийн салбар	Хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчдийн сарын дундаж орлого	Цалин хөлстэй ажиллагчдын сарын дундаж цалин
Улсын дундаж	917.7	972.1
Хөдөө аж ахуй, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур	655.8	656.9
Уул уурхай, олборлолт	1 437.8	1 250.5
Боловсруулах үйлдвэрлэл	1 966.1	1 087.2
Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт	865.4	294.1
Усан хангамж; бохир ус зайлуулах систем, хог, хаягдлын менежмент болон цэвэрлэх үйл ажиллагаа	623.3	380.0
Барилга	1 698.6	1 225.1
Бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин, мотоциклийн засвар үйлчилгээ	1 177.3	824.2
Тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа	1 600.5	1 586.0
Зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ	1 304.7	680.2
Мэдээлэл, холбоо	715.8	658.7
Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	994.1	920.8
Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	2 000.4	2 120.2
Мэргэжлийн шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	1 027.7	718.3
Удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	1 490.1	562.4
Төрийн удирдлага ба батлан хамгаалах үйл ажиллагаа, албан журмын нийгмийн хамгаалал	-	644.6
Боловсрол	892.7	657.4
Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагаа	854.5	665.1
Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам	1 331.3	1 106.2
Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	1 508.6	632.0
Хүн хөлслөн ажиллуулдаг өрхийн үйл ажиллагаа	2 686.7	598.3
Олон улсын байгууллага, суурин төлөөлөгчийн үйл ажиллагаа	-	3 264.6

Ажиллах хүчний судалгаанд багтсан Албадан хөдөлмөрийн модуль судалгааны үр дүнг танилцуулсан бүлгийг ОУХБ, АНУ-ын Хөдөлмөрийн яамны IL-30147-16-75-K-11 тоот MAP16 төслийг хэрэгжүүлэх хамтын ажиллагааны гэрээний хүрээнд санхүүжүүлэв. MAP16 төслийн санхүүжилт нь нийт 23,945,000 ам.доллар (дэлхийн хэмжээнд) бөгөөд АНУ-ын Засгийн газраас бүрэн санхүүжүүлж байгаа болно. Судалгааны энэхүү бүлэгт багтсан санаа, агуулга нь АНУ-ын Хөдөлмөрийн яамны байр суурийг илэрхийлэхгүй бөгөөд бараа бараа бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний нэр, арилжааны бүтээгдэхүүн, байгууллагын нэрийг дурдаж байгаа нь түүнийг АНУ-ын Засгийн газрын зүгээс хүлээн зөвшөөрсөн явдал биш болно.

7. АЛБАДАН ХӨДӨЛМӨР

7.1. ЕРӨНХИЙ МЭДЭЭЛЭЛ

Монгол Улсын Үндэсний Статистикийн Хороо нь 2022 онд Олон Улсын Хөдөлмөрийн Байгууллагын дэмжлэгтэйгээр албадан хөдөлмөрийг илрүүлэх, түүнийг судлах зорилгоор Ажиллах хүчний судалгааны хавсарга хэлбэрээр албадан хөдөлмөрийн судалгааг зохион байгууллаа.

Монгол Улсад анх удаа Албадан хөдөлмөр эрхлэлтийн судалгааны аргачлал, мэдээллийг бий болгож буй энэхүү хавсарга судалгаа нь цалин, орлого олох зорилгоор ажиллаж буй насанд хүрсэн хүн ам (18 ба түүнээс дээш нас)-ын дунд, мөн хугацаат цэргийн албанд албадан хөдөлмөр байгаа эсэх, байгаа тохиолдолд түүнийг хэмжих зорилготой юм. Монгол Улс нь албадан хөдөлмөрийн судалгааг анх удаа хувийн хэвшил, хугацаат цэргийн албанд хавсарга модуль байдлаар зохион байгуулсан анхны орнуудын нэг бөгөөд хугацаат цэргийн хөдөлмөрийг статистик аргачлалаар судлахыг оролдсон анхны улс юм.

7.2. ОЙЛГОЛТ, ТОДОРХОЙЛОЛТ

Албадан хөдөлмөр эрхлэлтийн тухай ОУХБ-ын 1930 оны 29 дүгээр конвенцын 2 дугаар зүйлийн дагуу Албадан хөдөлмөр эрхлэлт гэж “ямар нэг торгууль шийтгэл ногдуулахаар заналхийлж аливаа иргэнээс өөрийгөө сайн дураар санал болгоогүй байхад шаардах аливаа ажил, үйлчилгээ”¹ гэж тодорхойлсон байдаг.

Статистикийн зорилгоор албадан хөдөлмөр эрхлэлтийг төрөөс албадан хөдөлмөрлүүлэх, хувь хүн, хувийн хэвшилд албадан хөдөлмөрлүүлэх гэсэн хоёр үндсэн бүлэгт хувааж үзэж байна.²

Албадан хөдөлмөрийн тухай ОУХБ-ын 29 дүгээр конвенцод дараах тохиолдлуудад тухайн ажил, үйлчилгээг албадан хөдөлмөрийн тодорхойлолтод хамруулахгүй болохыг заасан байна. Үүнд:

- Цэргийн алба заавал хаахыг хзаасан хуулийн дагуу цэвэр цэргийн шинжтэй ажил гүйцэтгэхтэй холбогдсон аливаа ажил буюу үйлчилгээ;
- Иргэний хувьд хүлээсэн иргэний ердийн үүрэг;
- Шүүхийн шийдвэрээр ногдуулсан шийтгэлийн үр дүнд төрийн хяналтан дор гүйцэтгэж буй аливаа ажил, үйлчилгээ
- Дайн, байгалийн гамшиг зэрэг онцгой байдлын үеийн ажил, үйлчилгээ,
- Олон нийтийн шууд ашиг сонирхолд үйлчлэх олон нийтийн чанартай багахан хэмжээний ажил үйлчилгээ³ багтана.

Албадан хөдөлмөрийг устгах тухай ОУХБ-ын 1957 оны 105 дугаар конвенцын 1 дүгээр зүйлийн дагуу ОУХБ-ын гишүүн улс бүр албадан хөдөлмөрийн аливаа хэлбэрийг хориглох, дараах зорилгоор ашиглахгүй байх үүргийг хүлээдэг. Үүнд:

- Улс төр, нийгэм, эдийн засгийн тогтолцоог шүүмжлэх улс төрийн үзэл бодолтой байсан буюу үзэл бодлоо илэрхийлснийх нь төлөө шийтгэж, улс төрийн албадлага буюу хүмүүжлийн арга хэрэгсэл болгох,
- Эдийн засгийн хөгжлийн зорилгоор дайчлах, ашиглах арга хэрэгсэл болгох,
- Ажил хаялтад оролцсоных нь төлөө шийтгэх,
- Арьс өнгө, нийгэм, үндэс угсаа, шашин шүтлэгээр нь ялгаварлан гадуурхах арга хэрэгсэл болгох зэрэг орно.⁴

Судалгаанд Албадан хөдөлмөрийг хэмжих гарын авлагын дагуу тодорхой лавлагаа хугацаанд тухайн хүнийг өөрөө хүсээгүй байхад нь ямар нэг торгууль шийтгэл ногдуулахаар заналхийлж бусдын болон өөрийн хэрэглээнд зориулж бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, үйлчилгээ үзүүлэх аливаа үйл ажиллагаанд оролцуулсан бол хувийн хэвшил дэх албадан хөдөлмөр эрхлэлт⁵ гэж авч үзлээ. Судалгааны лавлагаа хугацааг судалгаанаас өмнөх гурван жил гэж тодорхойлсон. Өөрөөр хэлбэл, судалгаанаас өмнөх гурван жилийн аль ч үед албадан хөдөлмөрийн нөхцөлд байсан хүмүүсийн эзлэх хувиар албадан хөдөлмөрийн тархалтыг харуулсан.

Өмнө дурдсанчлан энэхүү судалгааны шинэлэг тал нь Монгол Улсад сүүлийн гурван жилийн хугацаанд хугацаат цэргийн алба хааж байсан хүмүүсийн дунд албадан хөдөлмөр эрхлэлтийн тархалтыг үнэлэх бүлгийг багтаасан явдал юм. Цэргийн алба хааж байх хугацаандаа цэргийн бус шинжтэй үйл

1 ОУХБ Албадан хөдөлмөр эрхлэлтийн тухай конвенц, 1930 (№29). Convention C29 - Forced Labour Convention, 1930 (No. 29) (ilo.org).

2 ОУХБ, Албадан хөдөлмөрийг хэмжих гарын авлага, ХСОУ-ын 20 дугаар хурал, Женев хот, 2018 оны 10 дугаар сарын 10-19-ний өдөр

3 ОУХБ, Албадан хөдөлмөрийг хэмжих гарын авлага, ХСОУ-ын 20 дугаар хурал, Женев хот, 2018 оны 10 дугаар сарын 10-19-ний өдөр

4 ОУХБ Албадан хөдөлмөр эрхлэлтийг цуцлах тухай конвенц, 1957 (№105). Convention C105 - Abolition of Forced Labour Convention, 1957 (No. 105) (ilo.org).

5 Тайлан III. ХСОУ-ын 20 дугаар хурлын тайлан, Женев хот, 2018 оны 10 дугаар сарын 10-19-ний өдөр, ОУХБ, Статистикийн газар, 2018

ажиллагаа эрхэлж, эдгээр нь тухайн цэргийн албан дах цэргийн шинжтэй ажил, онцгой байдлын үеийн ажил, цэргийн бус ч мэргэжил олгох сургалт (сайн дурын үндсэн дээр байдаг бөгөөд тухайн хүнд гэрчилгээ олгогдсон байх)-д хамрагдахтай холбоогүй бол албадан хөдөлмөр эрхэлж байна гэж үзнэ. Цэргийн бус шинж чанартай үйл ажиллагааны жишээнд хувийн барилга байгууламж барих, засвар үйлчилгээ хийх, хувийн компаниудад жолоочоор ажиллах, уурхайд ажиллах, ургац хураах зэрэг үйл ажиллагаа орох бөгөөд эдгээр нь аливаа онцгой байдлын нөхцөл байдалд хамаарахгүй.

Харамсалтай нь Ажиллах хүчний 2022 оны судалгаанд тухайн хүний цэргийн шинжтэй ажил болон мэргэжил олгох сургалтад хамрагдсан эсэх талаарх тоон мэдээлэл дутмаг байгаагаас хугацаат цэргийн алба хаагчдын албадан хөдөлмөрийг үнэн зөв хэмжих боломж хязгаарлагдмал байлаа.

Эдгээр хязгаарлалтыг харгалзан үзсэний үндсэн дээр цэргийн алба хааж байгаа хүн цэргийн бус шинж чанартай ажил, үйлчилгээ гүйцэтгэсэн, эсвэл мэргэжил олгох сургалтад заавал хамрагдсантай нь холбоотойгоор ажил үйлчилгээ гүйцэтгэсэн тохиолдлыг албадан хөдөлмөр гэж үзлээ.

7.3. ХАРГАЛЗАХ ХҮЧИН ЗҮЙЛС

Судалгааны үр дүнг танилцуулахаас өмнө албадан хөдөлмөр маш цөөн тохиолдогийг тэмдэглэх нь зүйтэй юм. Энэхүү судалгаанд хавсарга судалгааны аргачлалыг ашигласан бөгөөд Ажиллах хүчний үндсэн судалгааны түүврийг өөрчлөхгүйгээр зохион байгуулсан болно. Түүнчлэн, 2022 оны ажиллах хүчний судалгаанд зөвхөн Монгол Улсын иргэдийг хамруулсан бөгөөд албадан хөдөлмөр эрхлэлтэд илүү өртөмтгий буюу ажлын байр, байгууллагаас хангаж буй нийтийн байранд амьдардаг ажилчид, цагаачид гэх мэт өрхөд оршин суудаггүй хүмүүсийг хамруулаагүй болно.^{6,7} Энэ нь нэлээдгүй хязгаарлалтыг бий болгосон ба үр дүнг зөвхөн Монгол Улсын иргэдийг хамарсан доод хязгаарын утга гэж үзэх хэрэгтэй. Судалгаанд 18 ба түүнээс дээш насны 152.0 мянган хүн хамрагдсанаас гурван жилийн лавлагаа хугацаанд хувийн хэвшилд албадан хөдөлмөр эрхэлсэн гэж үзэхээр ердөө 3,575 тохиолдол илэрсэн байна.

Дор харуулсан бүх тооцооллыг доод хязгаарын утга гэж үзэх бөгөөд ямар нэгэн дүгнэлт хийхээс зайлсхийх хэрэгтэй.

7.4. ХУВИЙН ХЭВШИЛ ДЭХ АЛБАДАН ХӨДӨЛМӨР

Судалгаанаас харахад Монгол Улсад 18 ба түүнээс дээш насны 3,575 орчим хүн тодорхой лавлагаа хугацаанд хувийн хэвшилд албадан хөдөлмөр эрхэлж байна. Өөрөөр хэлбэл, сүүлийн гурван жилийн хугацаанд ойролцоогоор 1,000 насанд хүрэгчдийн хоёр нь хувийн хэвшилд албадан хөдөлмөр эрхэлж байна. Зураг 7.1-д хүн амын бүлгүүдийн дунд хувийн хэвшилд албадан хөдөлмөр эрхэлж байгааг тархаан харуулав. Энэ зурагт тооцооллын доод хязгаарыг харуулж байгаа гэдгийг дахин онцлон тэмдэглэх нь зүйтэй.

Зураг 7.1-ээс харахад албадан хөдөлмөр нь жендерийн чухал хэмжигдэхүүнтэй байдгийг илтгэж байгаа ба эрэгтэйчүүд эмэгтэйчүүдээс илүү албадан хөдөлмөр эрхлэх магадлал өндөр байна. Насанд хүрсэн 1000 эмэгтэйтэй тутмын хоёр нь хувийн хэвшилд албадан хөдөлмөр эрхэлж байгаа бол, эрэгтэйчүүдийн хувьд арай өндөр буюу 1,000 насанд хүрсэн эрэгтэй тутмын гурав нь эдийн засгийн секторт албадан хөдөлмөр эрхэлж байна.

Мөн насны бүлгүүдийн хувьд албадан хөдөлмөрийн тархалтын мэдэгдэхүйц ялгаа ажиглагдаж байна. Албадан хөдөлмөр эрхлэх магадлал 18-34 насны залуучуудын дунд өндөр байгаа бол нас ахих тусам албадан хөдөлмөр эрхэлж буй хүмүүсийн хувь буурах хандлагатай байна. Судалгааны

6 Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage. International Labour Organization (ILO), Walk Free, and International Organization for Migration (IOM), Geneva, 2022.

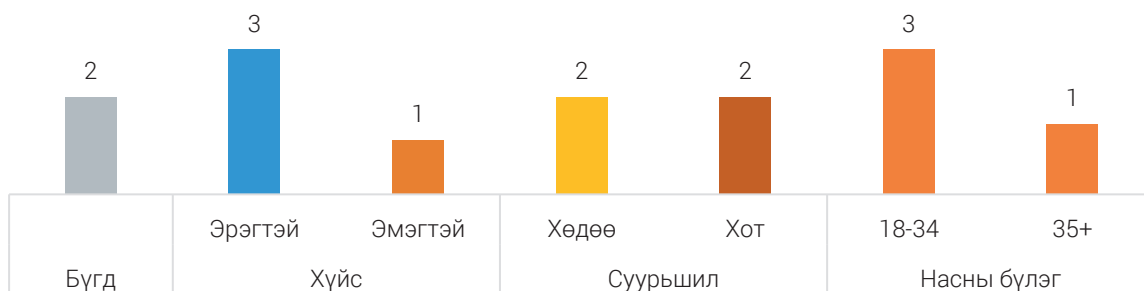
7 Evidence indicates the existence of forced labour among migrants in Mongolia. <https://survey.ituc-csi.org/Chinese-migrant-workers-forced.html?lang=en>

лавлагаа хугацаанд 18-34 насны 1,000 хүн тутмын 3 нь албадан хөдөлмөр эрхэлж байсан бол 35-аас дээш насны 1,000 хүн тутмын 1 нь албадан хөдөлмөр эрхэлж байна.

Бусад ангиллуудаас ялгаатай нь хот, хөдөөгийн хүн амын дунд албадан хөдөлмөрийн тархалтын ялгаа харьцангуй бага байна.

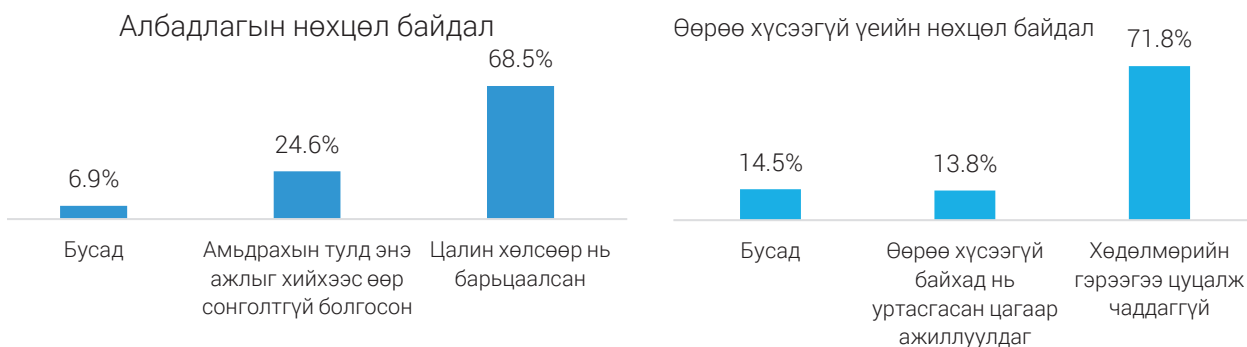
Монгол Улс дахь албадан хөдөлмөрийн өөр нэг чухал үзүүлэлт бол тухайн хүний албадан хөдөлмөрт өртсөн дундаж хугацаа юм. Судалгаагаар албадан хөдөлмөрт өртсөн иргэд дунджаар лавлагаа хугацааны гурван жилээс 1.3 жилийг ийм нөхцөл байдалд өнгөрүүлсэн нь албадан хөдөлмөрийн хугацаа харьцангуй удаан хугацаанд үргэлжилдэг болохыг илтгэж байна.

Зураг 7.1 Албадан хөдөлмөрийн тооцоолол (1000 хүнд ногдох), 18 ба түүнээс дээш нас, хүйс, суурьшил, насны бүлгээр

Зураг 7.2-оос харахад албадан хөдөлмөр эрхэлж буй хүмүүсийн дийлэнх нь (68.5%) ямар нэгэн төлбөр, цалингаар барьцаалагдаж, түүнийгээ авахгүй байх вий гэсэн дарамт заналхийллийн дор албадлагын шинж чанартай хөдөлмөр эрхэлсэн байна. Өөрөө хүсээгүй үеийн нөхцөл байдлыг авч үзэхэд, албадан хөдөлмөр эрхэлж буй хүмүүсийн 71.8 хувь нь ажил олгогчтой байгуулсан хөдөлмөрийн гэрээгээ цуцалж чадахгүй байгаа нь түгээмэл байна.

Зураг 7.2. Албадан хөдөлмөрт өртсөн хохирогчдын эзлэх хувийн жин, албадлагын болон өөрөө хүсээгүй үеийн нөхцөл байдлаар

7.5. ХУГАЦААТ ЦЭРГИЙН АЛБА ХААГЧДЫН АЛБАДАН ХӨДӨЛМӨР

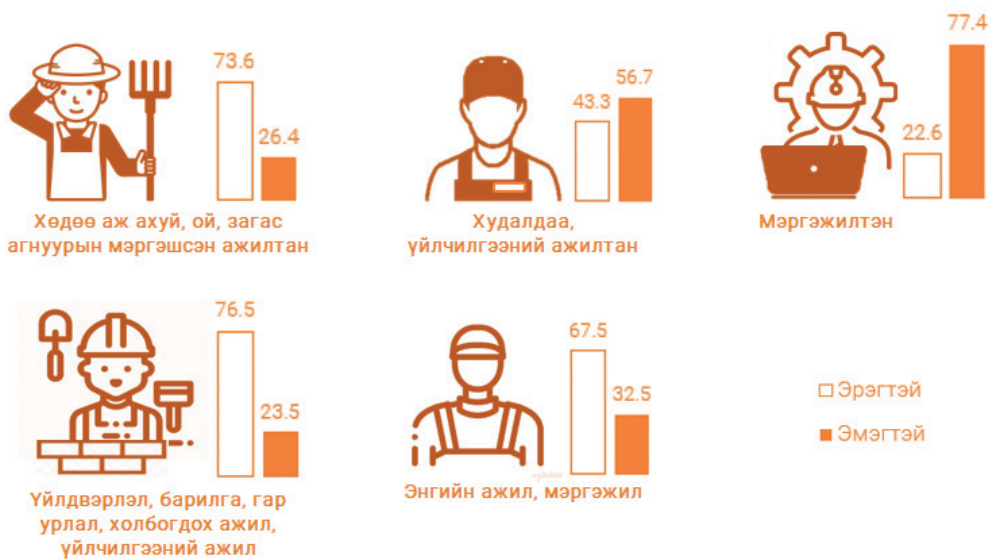
Судалгааны дүнгээс үзэхэд лавлагаа хугацаанд (сүүлийн 3 жил) цэргийн алба хаасан хүмүүсийн 7.3 хувь нь цэргийн алба хааж байхдаа цэргийн бус шинжтэй ажил, үйлчилгээг гүйцэтгэсэн бөгөөд (880 алба хаагчийн хариулснаар) уг үйл ажиллагаа нь онцгой байдлын шинжтэй ажил биш гэж үзжээ. Цэргийн бус ажил гүйцэтгэсэн нийт хүмүүсээс 262 (29.8%) нь ямар нэгэн үнэмлэх, гэрчилгээ авалгүйгээр мэргэжил олгох сургалтад хамрагдаж байсан бөгөөд эдгээрийг албадан хөдөлмөр эрхэлж байсан гэж үзсэн.

Хүснэгт 7.1. Цэргийн албадан хөдөлмөр эрхлэлтийн тохиолдлын тоо

	Ажиглалтын утга /жинлэсэн/
Хугацаат цэргийн алба хаагч	12 106
Цэргийн бус ажилд оролцсон алба хаагч	880
Онцгой байдлын үед хамааралгүй цэргийн бус ажилд оролцсон алба хаагч	880
Албадан хөдөлмөр (заавал мэргэжил олгох сургалттай холбоотой цэргийн бус ажил)	262

8. ХӨДӨЛМӨРИЙН ЗАХ ЗЭЭЛ ДЭХ ЗАЛУУЧУУДЫН ОРОЛЦОО

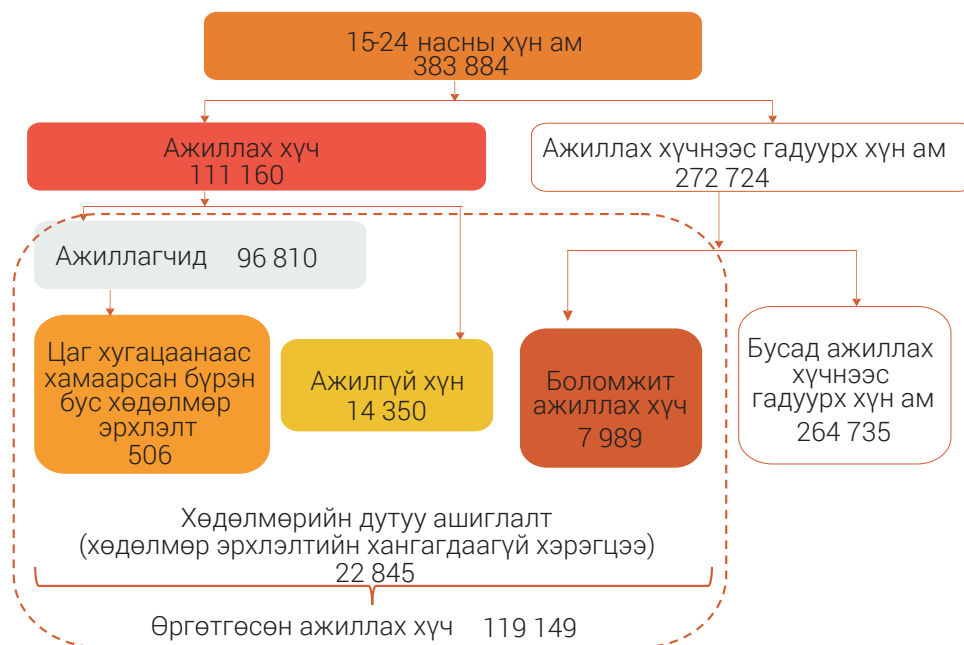
Залуу ажиллагчид, ажил мэргэжлийн ангилал, дүнд эзлэх хувиар

8.1. ЗАЛУУЧУУДЫН ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ

Олон улсын хөдөлмөрийн байгууллагаас “залуучууд” гэдэг нэр томъёонд 15-24 насны хүмүүсийг, “ерөнхий хөдөлмөрийн насанд хүрэгсэд” гэдэгт 25 ба түүнээс дээш насны хүн амыг хамруулдаг.

Зураг 8.1. 15-24 насны залуучуудын хөдөлмөрийн зах зээл дэх оролцоо

Судалгааны дүнгээр хөдөлмөрийн насны хүн амын 383.9 (178%) мянга нь 15-24 насны залуучууд байгаагийн 196.0 (51.1%) мянга нь эрэгтэй, 187.9 (48.9%) мянга нь эмэгтэйчүүд байна. Эдгээр залуучуудын 111.2 (29.0%) мянга нь ажиллах хүч, 272.7 (71.0%) мянга нь ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам байна. Ажиллах хүчний 96.8 (87.1%) мянга нь ажиллагчид, 14.4 (12.9%) мянга нь ажилгүй хүн байна.

Хүснэгт 8.1. Залуучуудын хөдөлмөрийн зах зээл дэх оролцоо, зарим түвшний үзүүлэлтээр, байршил, бүс, хүйсээр

Байршил / Бүс	Ажиллах хүчний оролцооны түвшин			Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин			Идэвхгүй байдлын түвшин		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
Улсын дүн	29.0	33.5	24.2	25.2	29.6	20.7	71.0	66.5	75.8
Хот	27.0	29.7	24.3	23.1	25.6	20.5	73.0	70.3	75.7
Хөдөө	34.5	43.8	23.9	31.2	39.9	21.4	65.5	56.2	76.1
Баруун	24.4	29.5	19.1	18.6	24.3	12.8	75.6	70.5	80.9
Хангайн	32.8	41.0	25.1	29.4	37.3	21.9	67.2	59.0	74.9
Төвийн	25.0	33.4	15.6	21.4	29.6	12.4	75.0	66.6	84.4
Зүүн	33.3	44.4	21.6	30.4	41.4	18.8	66.7	55.6	78.4
Улаанбаатар	29.8	31.5	28.2	26.5	27.6	25.4	70.2	68.5	71.8

Залуучуудын ажиллах хүчний оролцооны түвшин 29.0 хувь, хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин 25.2 хувь байгаа бол тэдгээрийн идэвхгүй байдлын түвшин 71.0 хувь байна. Эдгээр түвшний үзүүлэлтийг дараах дэд бүлгүүдэд бусад холбогдох үзүүлэлтээр тайлбарлан харууллаа.

15-24 НАСНЫ АЖИЛЛАГЧИД

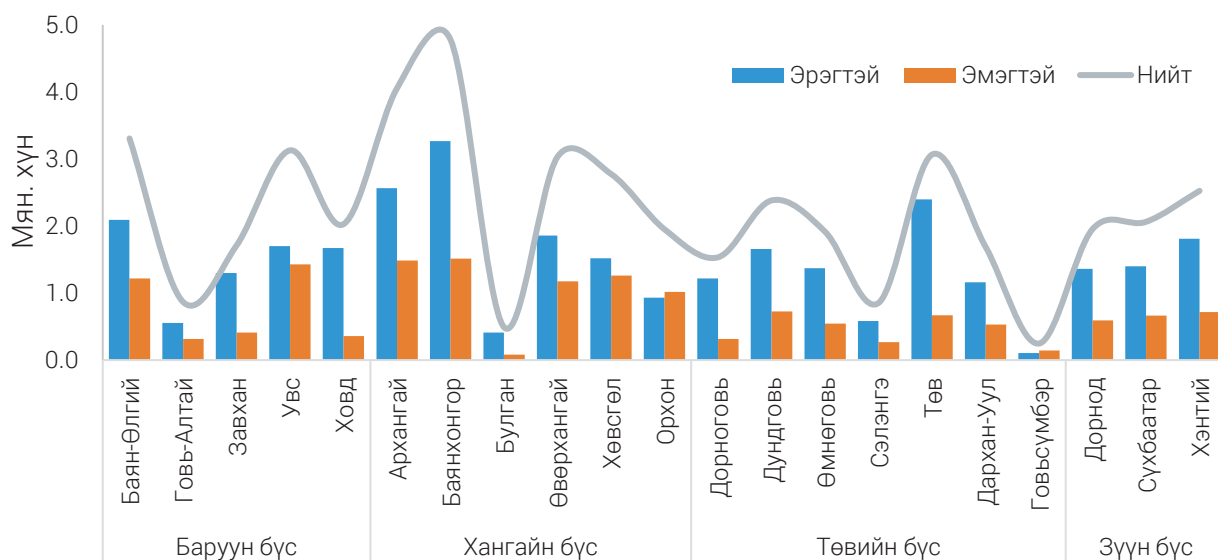
Нийт ажиллагчдын 96.8 (8.2%) мянга нь 15-24 насны залуучууд байна. Үүнээс хүйсийн хувьд, 59.8 хувь нь эрэгтэйчүүд, 40.2 хувь нь эмэгтэйчүүд байна. Харин залуу ажиллагчдын 67.2 хувь нь хотод, 32.8 хувь нь хөдөөд амьдарч байна.

Хүснэгт 8.2. Залуу ажиллагчид, байршил, бүс, хүйсээр

Байршил / Бүс	Дүн		Хүйсээр			
			Эрэгтэй		Эмэгтэй	
	Тоо	%	Тоо	%	Тоо	%
Хот	65 093	67.2	36 384	62.8	28 709	73.8
Хөдөө	31 717	32.8	21 534	37.2	10 183	26.2
Баруун бүс	11 036	11.4	7 311	12.6	3 725	9.6
Хангайн бүс	17 082	17.6	10 547	18.2	6 535	16.8
Төвийн бүс	11 684	12.1	8 492	14.7	3 192	8.2
Зүүн бүс	6 539	6.8	4 569	7.9	1 970	5.1
Улаанбаатар	50 469	52.1	26 999	46.6	23 470	60.3
Дүн, %		100.0		100.0		100.0
Улсын дүн	96 810		57 918		38 892	

Бүсийн хувьд Улаанбаатар хотыг оруулахгүйгээр Хангайн, Төв болон Баруун бүсэд залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлт өндөр (17.6%-11.4%), Зүүн бүсэд харьцангуй бага (6.8%) байна. Улаанбаатар хотыг оруулахгүйгээр аймгуудын хувьд харьцуулахад, залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлт өндөр болон бага байгаа байдлыг бүсийн ялгаатай байдлаар дараах зурагт харуулав.

Зураг 8.2. Залуу ажиллагчид, бүс, аймаг, хүйсээр

БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШНЭЭР

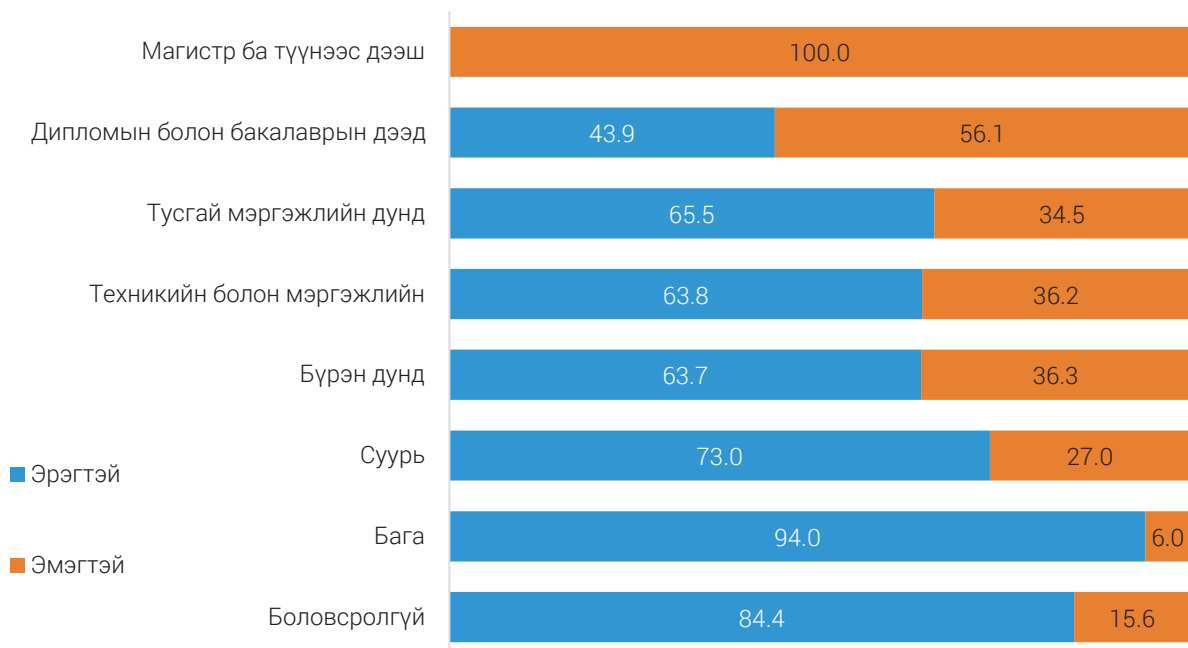
Залуу ажиллагчдын хувьд арван хүн тутмын гурав нь дипломын болон бакалаврын дээд мөн гурав нь бүрэн дунд боловсролтой, дөрвөн хүн тутмын нэг нь техникийн болон мэргэжлийн боловсролтой залуучууд байгаа бол 1.3 хувь нь боловсролгүй байна.

Хүснэгт 8.3. Залуу ажиллагчид, боловсролын түвшин, хүйсээр

Боловсролын түвшин	Бүгд		Эрэгтэй		Эмэгтэй	
	Тоо	%	Тоо	%	Тоо	%
Боловсролгүй	1 291	1.3	1 089	1.9	202	0.5
Бага	2 161	2.2	2 032	3.5	129	0.3
Суурь	11 077	11.5	8 086	14.0	2 991	7.7
Бүрэн дунд	26 658	27.5	16 983	29.3	9 675	24.9
Техникийн болон мэргэжлийн	22 335	23.1	14 260	24.6	8 075	20.8
Тусгай мэргэжлийн дунд	4 288	4.4	2 807	4.8	1 481	3.8
Дипломын болон бакалаврын дээд	28 811	29.8	12 661	21.9	16 150	41.5
Магистр	189	0.2	-	-	189	0.5
Дүн, %		100.0		100.0		100.0
Улсын дүн	96 810		57 918		38 892	

Хүйсийн хувьд харахад, эрэгтэй залуу ажиллагчдын хамгийн өндөр буюу 29.3 хувь нь бүрэн дунд боловсролтой байгаа бол хамгийн бага буюу 1.9 хувь нь боловсролгүй байна. Харин эмэгтэй залуу ажиллагчдын хувьд хамгийн өндөр буюу 41.5 хувь нь дипломын болон бакалаврын дээд боловсролтой байгаа бол хамгийн бага буюу 0.5 хувь нь боловсролгүй байна. Эндээс залуу эмэгтэй ажиллагчид боловсрол өндөртэй нь харагдаж байна.

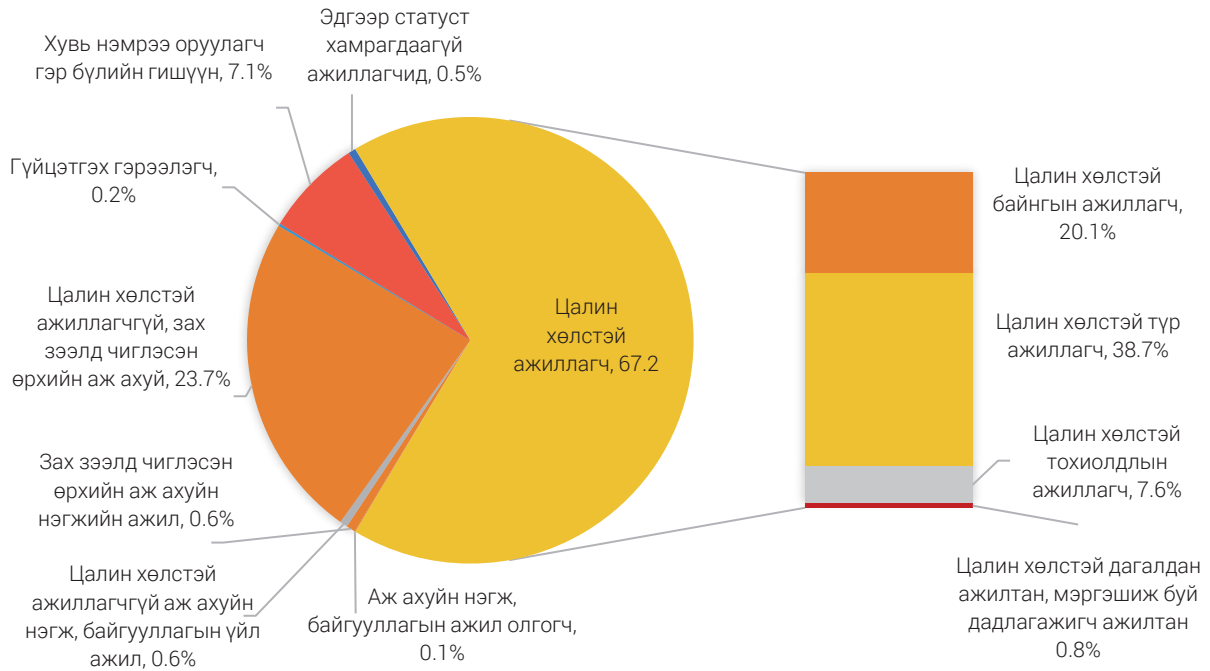
Зураг 8.3. Залуу ажиллагчид, боловсролын түвшин, хүйс, дүнд эзлэх хувиар

ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН СТАТУСААР

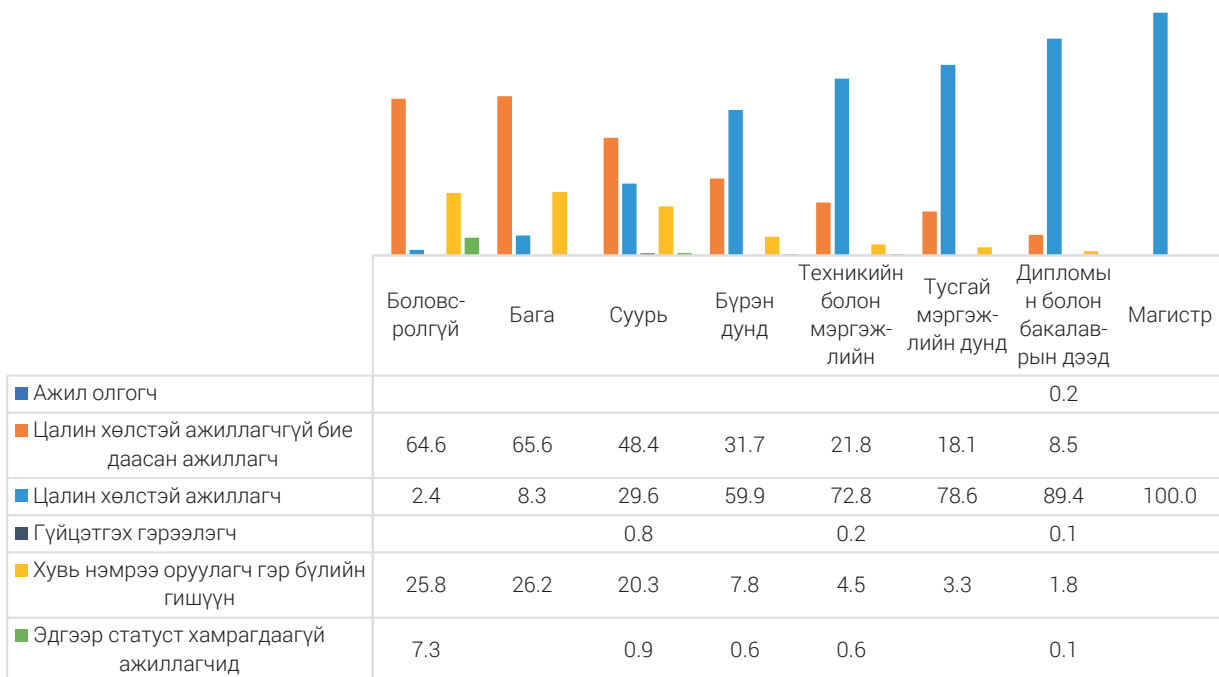
Залуу ажиллагчдыг хөдөлмөр эрхлэлтийн статусаар харахад, нийт ажиллагчдын 65.1 (67.2%) мянга нь цалин хөлстэй ажиллагч, 22.9 (23.7%) мянга нь цалин хөлстэй ажиллагчгүй, зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн үйл ажиллагаа эрхлэгч байна. Мөн цалин хөлстэй ажиллагч хоёр залуучууд тутмын нэг нь түр ажиллагч буюу 3 сараас дээш хугацаатай гэрээтэй түр ажлын байранд ажилласан байна.

Зураг 8.4. Залуу ажиллагчид, хөдөлмөр эрхлэлтийн статус, дүнд эзлэх хувиар

Залуу ажиллагчдын хөдөлмөр эрхлэлтийн статусыг боловсролын түвшинтэй нь уялдуулан харахад, суурь ба түүнээс доош түвшний боловсролтой залуучуудын дийлэнх нь цалин хөлстэй ажиллагчгүй бие даасан ажиллагч болон хувь нэмрээ оруулагч гэр бүлийн гишүүн байна. Харин залуу ажиллагчдын боловсролын түвшин бүрэн дунд ба түүнээс дээш боловсролтой байхын хэрээр тэдгээр залуучууд цалин, хөлстэй хөдөлмөр эрхлэх нь нэмэгдэж байна. Тухайлбал, магистрын боловсролтой залуус бүгд цалин хөлстэй ажиллагч байна.

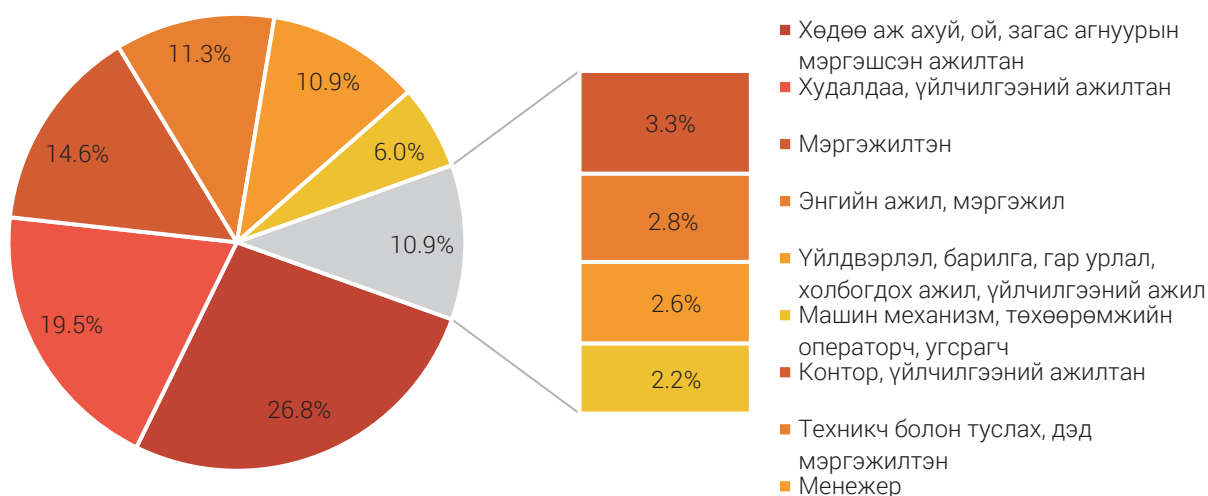
Зураг 8.5. Залуу ажиллагчид, хөдөлмөр эрхлэлтийн статус, боловсролын түвшин, дүнд эзлэх хувиар

АЖИЛ МЭРГЭЖЛЭЭР

Хөдөлмөр эрхэлсэн залуу ажиллагчдыг ажил мэргэжлийн ангиллаар харьцуулан харуулбал, 4 хүн тутмын нэг буюу 25.9 (26.8%) мянга нь хөдөө аж ахуй, ой, загас агнуурын ажил хийж байгаа нь нийт залуу ажиллагчдын дунд хамгийн их хувийг эзэлж байна. Хүйсээр харьцуулан харуулбал, машин механизм, төхөөрөмжийн операторч, угсрагч (98.7%) болон техникч болон туслах, дэд мэргэжилтнээр (83.4%) ажиллаж буй ажиллагчдад эрэгтэйчүүдийн эзлэх хувь өндөр байгаа бол мэргэжилтэн (77.4%) болон контор үйлчилгээний ажилтнаар (73.0%) ажиллаж буй ажиллагчдад эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь өндөр байна.

Зураг 8.6. Залуу ажиллагчид, ажил мэргэжлийн ангилал, дүнд эзлэх хувиар

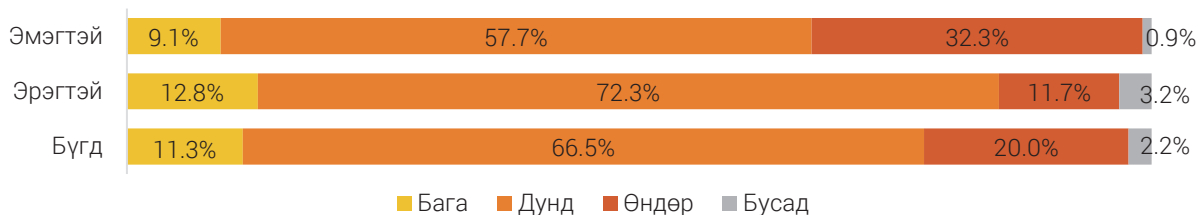

Зураг 8.7. Залуу ажиллагчид, ажил мэргэжил, хүйс, дүнд эзлэх хувиар

Залуу ажиллагчдын эрхэлж байгаа ажил мэргэжлийн ур чадварын түвшний хувьд 3 ажиллагч тутмын 2 нь дунд түвшний ур чадвар бүхий ажил мэргэжлээр ажиллаж байна. Харин өндөр ур чадвар бүхий түвшний ажил мэргэжлээр ажиллаж байгаа залуу ажиллагчид 20.0 хувийг эзэлж байна.

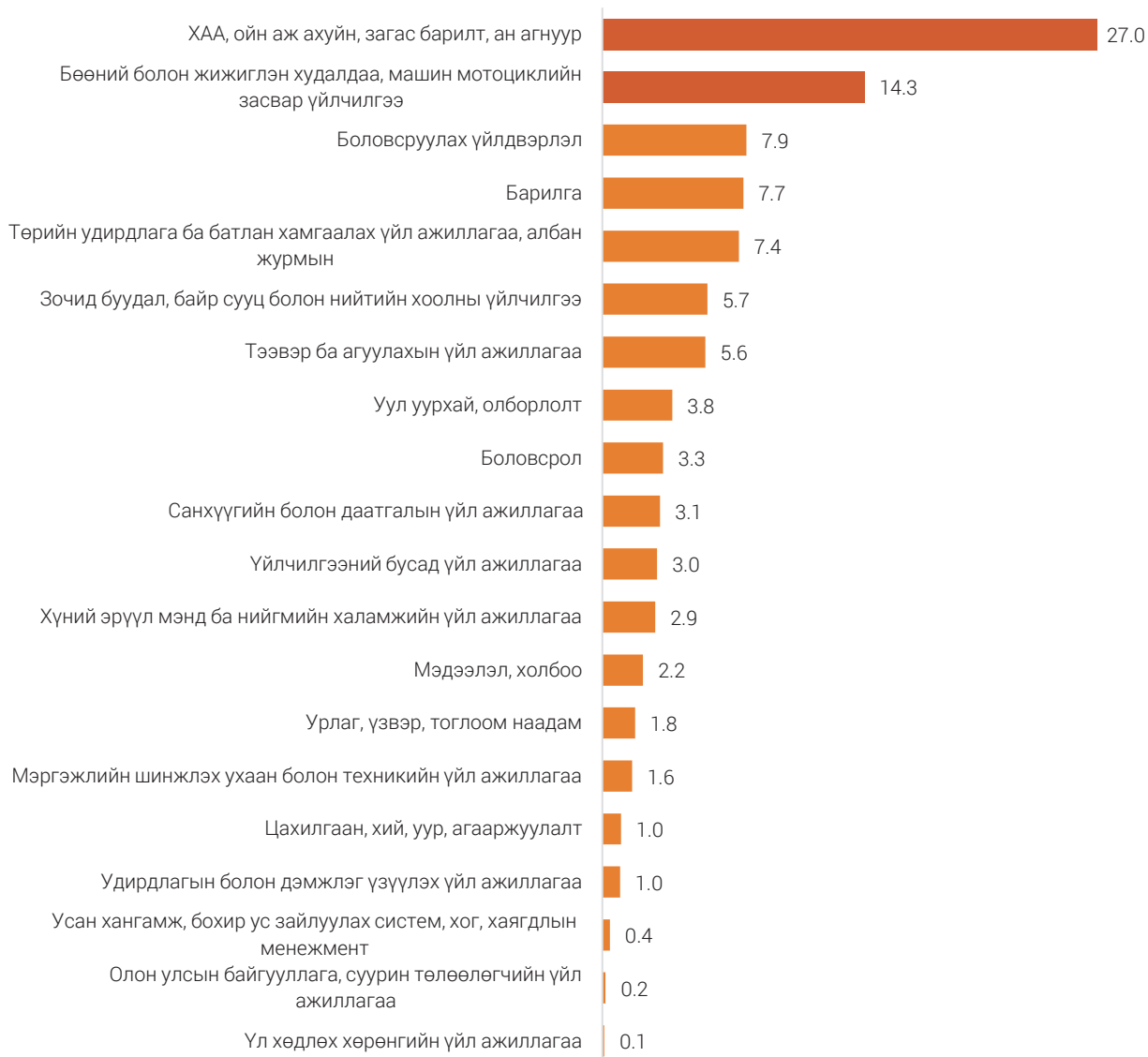
Зураг 8.8. Залуу ажиллагчид, эрхэлж байгаа ажил мэргэжлийн ур чадварын түвшнээр

ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ САЛБАРААР

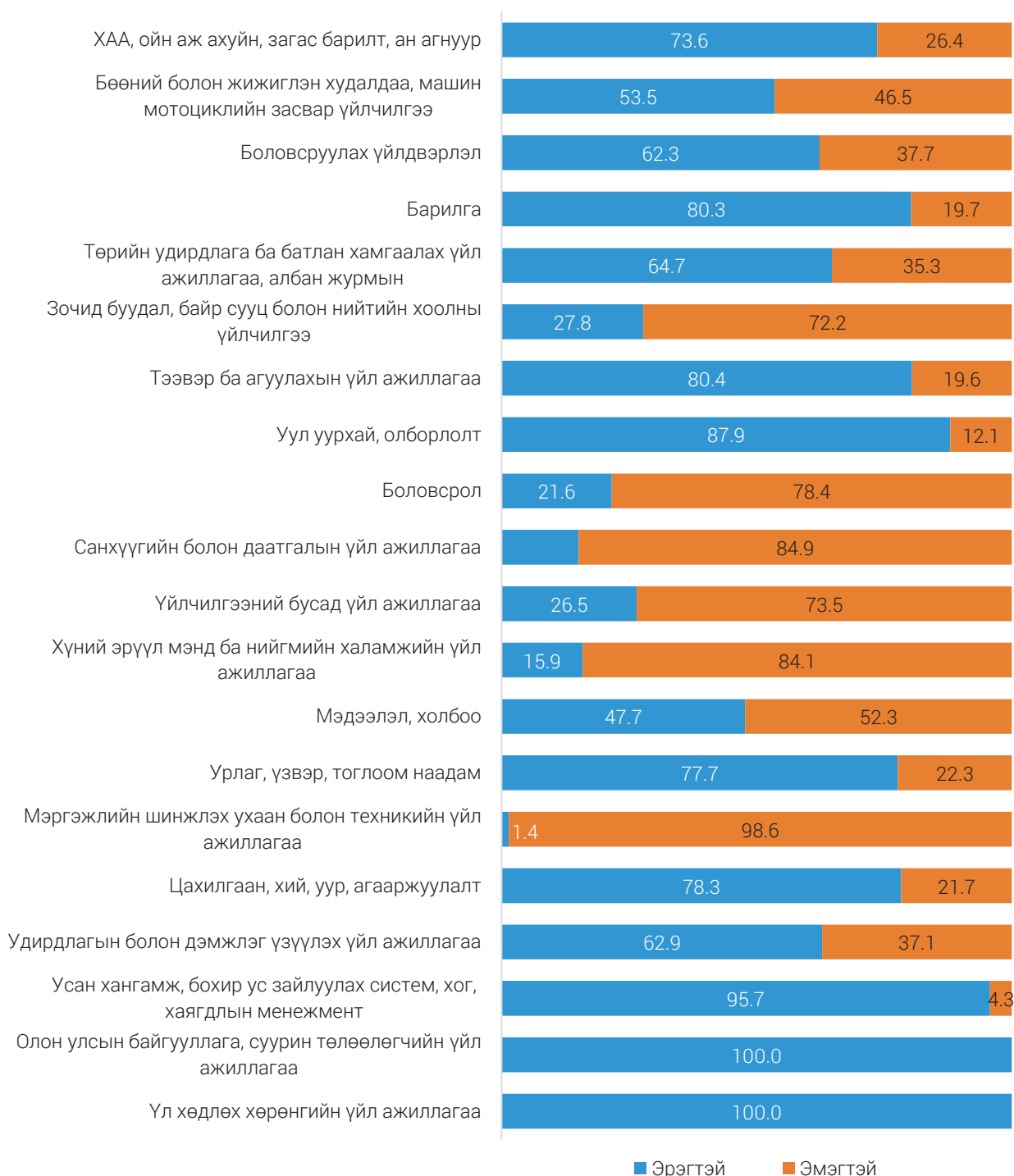
Эдийн засгийн дэд салбарын хувьд авч үзэхэд, залуу ажиллагчдын 26.1 мянга буюу 27.0 хувь (эрэгтэйчүүдийн 11.3%, эмэгтэйчүүдийн 5.6%) нь хөдөө аж ахуйн салбарт, 13.8 мянга буюу 14.3 хувь (эрэгтэйчүүдийн 12.0%, эмэгтэйчүүдийн 7.6%) нь бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклийн засвар үйлчилгээний салбарт ажиллаж байгаа нь бусад салбартай харьцуулахад хамгийн өндөр түвшинд байна.

Зураг 8.9. Залуу ажиллагчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар, дүнд эзлэх хувиар

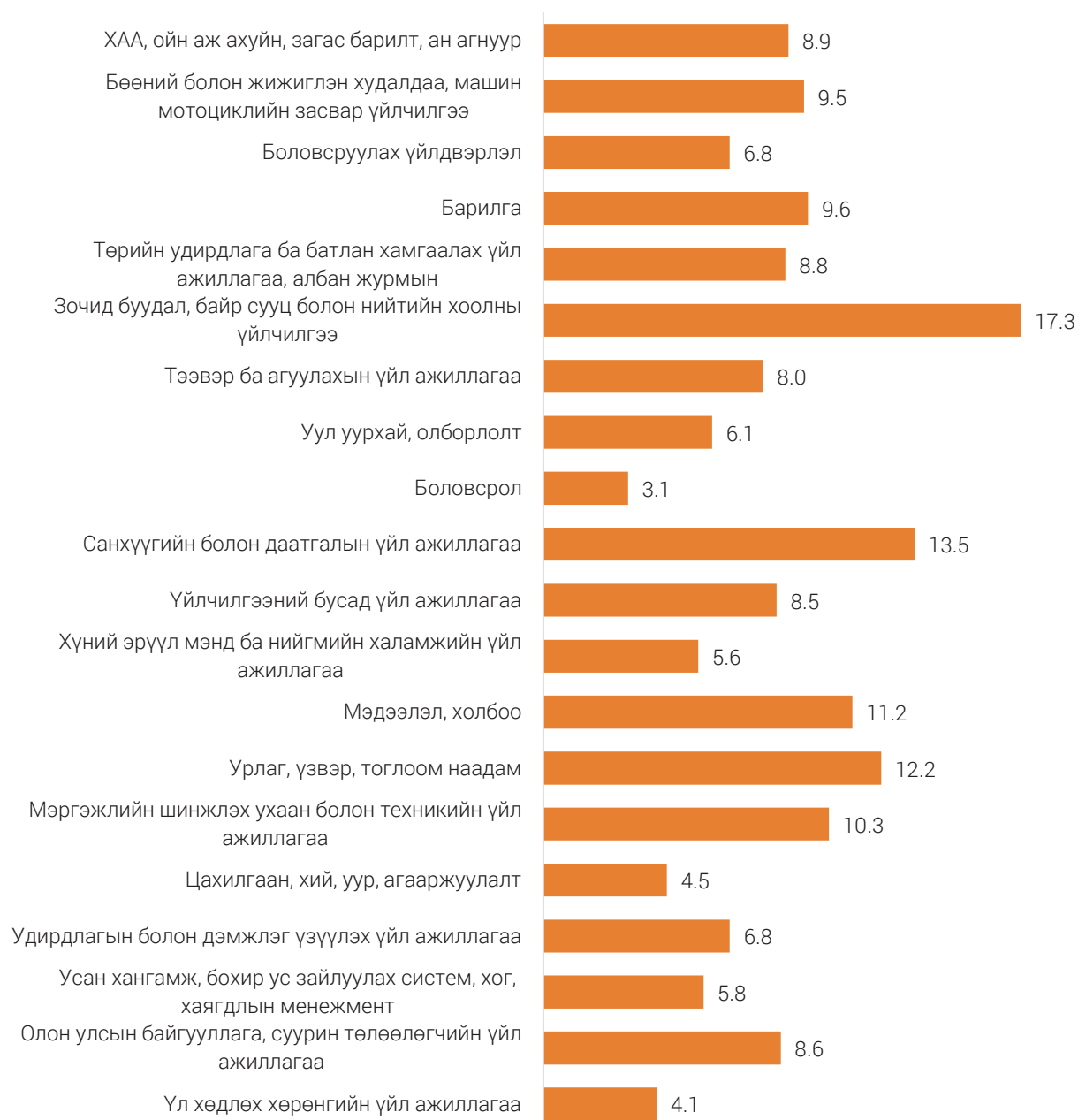
Залуу ажиллагчдыг хүйсээр, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын онцлогоос хамаарч нэлээд ялгаатай байна. Тухайлбал, усан хангамж, бохир ус зайлуулах систем, хог, хаягдлын менежмент, уул уурхай, олборлолт, тээвэр ба агуулах, барилга, цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт, урлаг үзвэр тоглоом наадмын үйл ажиллагааны салбарт ажиллагчдын 77.7-95.7 хувь нь эрэгтэйчүүд байхад мэргэжлийн шинжлэх ухаан болон техник, санхүүгийн болон даатгал, хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамж, боловсролын салбарт ажиллагчдын 78.4-98.6 хувь нь эмэгтэйчүүд байна. Олон улсын байгууллага, суурийн төлөөлөгчийн үйл ажиллагаа болон үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагааны салбарт ажиллагсад бүгд эрэгтэйчүүд байна.

Зураг 8.10. Залуу ажиллагчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар, хүйс, дүнд эзлэх хувиар

Нийт ажиллагчдад залуучуудын эзлэх хувь 8.2% байгаа бол эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын хувьд, зочид буудал, байр сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээний, санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагааны, урлаг, үзвэр, тоглоом наадам, мэдээлэл, холбооны, мэргэжлийн шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагааны, барилгын, бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклийн засвар үйлчилгээний, ХАА, ойн аж ахуйн, загас барилтын, төрийн удирдлага ба батлан хамгаалах үйл ажиллагааны, албан журмын нийгмийн хамгааллын, олон улсын байгууллага, суурин төлөөлөгчийн үйл ажиллагааны болон үйлчилгээний бусад салбарт улсын дунджаас дээгүүр буюу 8.5-17.3 хувь, хүн хөлслөн ажиллуулдаг өрхийн үйл ажиллагааны, усан хангамж, бохир ус зайлуулах систем, хог, хаягдлын менежмент болон цэвэрлэх үйл ажиллагааны, цахилгаан, хий, уур, агааржуулалтын, уул уурхай, олборлолтын, удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагааны, боловсролын, хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагааны, боловсруулах үйлдвэрлэлийн болон тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагааны салбарт улсын дунджаас доогуур буюу 1.5-7.2 хувийг эзэлж байна.

Зураг 8.11. Нийт ажиллагчдад 15-24 насны залуу ажиллагчдын эзлэх хувь, салбараар

МАЛЧИД БОЛОН ХУВИАРАА ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭГЧИД

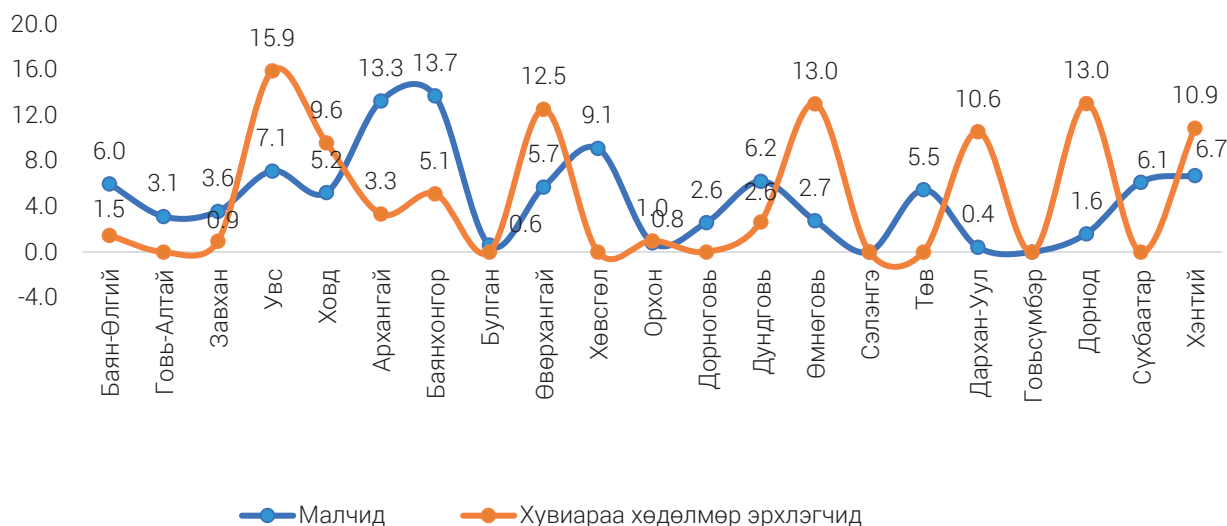
Судалгааны дүнгээр нийт залуу ажиллагчдын 24.9 (25.7%) мянга нь малчид (эрэгтэйчүүд 72.5%, эмэгтэйчүүд 27.5%), 6.3 (6.6%) мянга нь хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчид (эрэгтэйчүүд 72.0%, эмэгтэйчүүд 28.0%) байна. Залуу малчдын 22.3 (89.5%) мянга нь хөдөө орон нутагт байгаа бол хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч залуучуудын 5.1 (80.6%) мянга нь хот, суурин газарт байна.

Хүснэгт 8.4. Малчид болон хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч залуучууд, байршил, бүс, хувиар

Байршил / Бүс	Бүгд		Малчид		Хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчид	
	Тоо	%	Тоо	%	Тоо	%
Хот	65 093	67.2	2 605	10.5	5 115	80.6
Хөдөө	31 717	32.8	22 283	89.5	1 231	19.4
Баруун бүс	11 036	11.4	6 165	24.8	607	9.6
Хангайн бүс	17 082	17.6	10 658	42.8	479	7.5
Төвийн бүс	11 684	12.1	4 297	17.3	571	9.0
Зүүн бүс	6 539	6.8	3 560	14.3	521	8.2
Улаанбаатар	50 469	52.1	208	0.8	4 168	65.7
Дүн, %		100.0		100.0		100.0
Улсын дүн	96 810		24 888		6 346	

Залуу малчид Баянхонгор, Архангай, Хөвсгөл аймгуудад, харин хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч залуучууд Увс, Өмнөговь, Дорнод, Өвөрхангай аймгуудад хамгийн өндөр хувийг эзэлж байна.

Зураг 8.12. Малчид болон хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч залуучууд, аймаг, дүнд эзлэх хувиар

АЖЛЫН ЦАГ

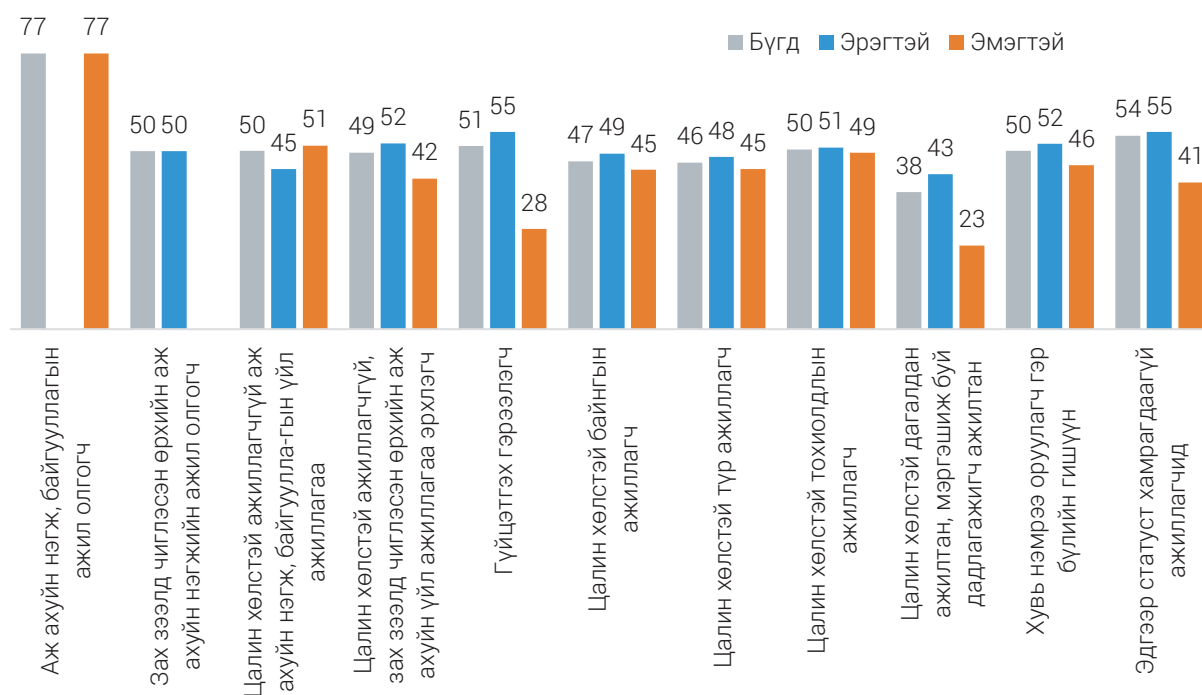
Залуу ажиллагчдын үндсэн ажилдаа долоо хоногт тогтмол зарцуулдаг цаг болон сүүлийн 7 хоногт жинхэнэ ажилласан цагийн дундаж адилхан 48 цаг байна. Залуу ажиллагчдын 2.9 хувь нь тогтмол ажлын цагаас нь бага цагаар, 1.8 хувь нь их цагаар (жинхэнэ ажилласан цаг) ажилласан байна. Залуу ажиллагчдын 36.0 (37.2%) мянга нь 7 хоногт тогтмол 48 цагаас дээш цагаар ажиллаж байна.

Хүснэгт 8.5. Залуу ажиллагчдын ажлын цаг, үндсэн ажлын тогтмол болон жинхэнэ ажилласан цаг, хүйсээр, дүнд эзлэх хувиар

Ажлын цаг	Тогтмол ажилласан цаг		Жинхэнэ ажилласан цаг	
	Тоо	%	Тоо	%
Нийт	96 810	100.0	96 810	100.0
0 цаг	-	-	1 081	1.1
1-14 цаг	861	0.9	958	1.0
15-29 цаг	2 533	2.6	2 837	2.9
30-34 цаг	688	0.7	712	0.7
35-39 цаг	2 950	3.0	3 041	3.1
40-48 цаг	53 786	55.6	52 084	53.8
48-аас дээш цаг	35 992	37.2	36 097	37.4

Залуу ажиллагчдын үндсэн ажилдаа 7 хоногт тогтмол ажилладаг дундаж цагийг хөдөлмөр эрхлэлтийн статусын хувьд авч үзвэл, аж ахуйн нэгжийн ажил олгогч 77 цаг ажиллаж байгаа нь хамгийн их байгаа бол цалин хөлстэй дагалдан ажилтан, мэргэшиж буй дадлагажигч ажилтан 38 цаг ажиллаж байгаа нь хамгийн бага байна.

Зураг 8.13. Залуу ажиллагчдын долоо хоногт тогтмол ажилладаг үндсэн ажлын дундаж цаг, хөдөлмөр эрхлэлтийн статусаар

Нийт залуу ажиллагчдын 4.1 (4.2%) мянга нь долоо хоногт тогтмол бага цагаар (долоо хоногт 35-аас бага цаг) ажиллаж байгааг салбарын хувьд авч үзэхэд, үйлчилгээний салбарт 1.9 мянга, хөдөлмөр эрхлэлтийн статусын хувьд цалин хөлстэй ажиллагчгүй, зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн үйл ажиллагаа эрхлэгч 1.6 мянга байгаа нь дийлэнх байна. Харин нийт залуу ажиллагчдын 36.0 (37.2%) мянга нь долоо хоногт тогтмол урт цагаар (долоо хоногт 48-аас дээш цаг) ажиллаж байгааг байршлаар авч үзэхэд хотод 18.5 мянга, салбарын хувьд хөдөө аж ахуйн салбарт 16.4 мянга, хөдөлмөр эрхлэлтийн статусын хувьд цалин хөлстэй ажиллагчгүй, зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн үйл ажиллагаа эрхлэгч 13.1 мянга байгаа нь дийлэнх байна.

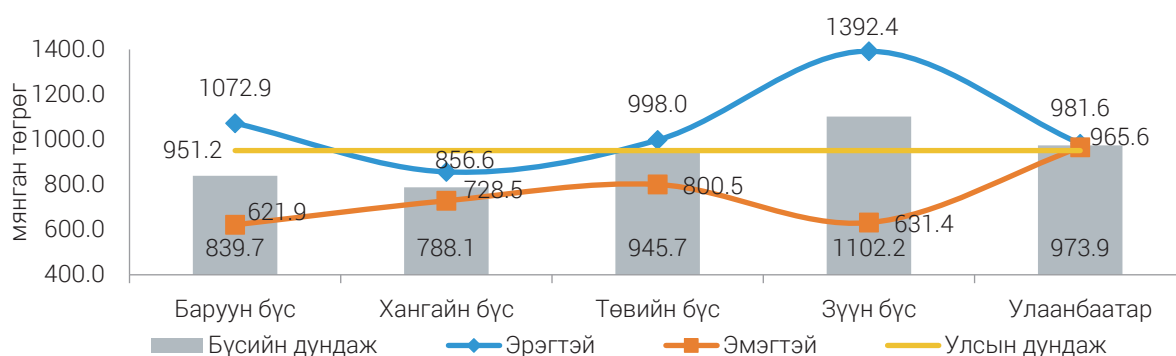
Хүснэгт 8.6. Үндсэн ажилдаа бага болон урт цагаар ажиллагч залуучууд, хүйс, үндсэн салбар, хөдөлмөр эрхлэлтийн статусаар

Үзүүлэлтүүд	Нийт залуу ажиллагчид	Богино цагаар ажиллагчид (долоо хоногт 35 хүртэл цаг)		Урт цагаар ажиллагчид (долоо хоногт 48-аас дээш цаг)	
		Тоо	%	Тоо	%
Бүгд	96 810	4 082	4.2	35 991	37.2
Эрэгтэй	57 918	1 927	3.3	27 063	46.7
Эмэгтэй	38 892	2 155	5.5	8 928	23.0
Хот	65 093	2 318	3.6	18 482	28.4
Хөдөө	31 717	1 764	5.6	17 509	55.2
Үндсэн салбараар:					
Хөдөө аж ахуйн	26 113	1 693	6.5	16 432	62.9
Үйлдвэрлэлийн	20 121	443	2.2	9 207	45.8
Үйлчилгээний салбар	50 576	1 946	3.8	10 352	20.5
Хөдөлмөр эрхлэлтийн статусаар:					
Аж ахуйн нэгж, байгууллагын ажил олгогч	51	-	-	51	100.0
Зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн нэгжийн ажил олгогч	629	-	-	216	34.3
Цалин хөлстэй ажиллагчгүй аж ахуйн нэгж, байгууллагын үйл ажиллагаа эрхлэгч	543	17	3.1	234	43.1
Цалин хөлстэй ажиллагчгүй, зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн үйл ажиллагаа эрхлэгч	22 941	1 601	7.0	13 117	57.2
Гүйцэтгэх гэрээлэгч	161	24	14.9	122	75.8
Цалин хөлстэй байнгын ажиллагч	19 461	377	1.9	4 768	24.5
Цалин хөлстэй түр ажиллагч	37 503	873	2.3	8 959	23.9
Цалин хөлстэй тохиолдлын ажиллагч	7 312	564	7.7	3 898	53.3
Цалин хөлстэй дагалдан ажилтан, мэргэшиж буй дадлагажигч ажил	817	312	-	216	26.4
Хувь нэмрээ оруулагч гэр бүлийн гишүүн	6 864	299	4.4	4 017	58.5
Эдгээр статуст хамрагдаагүй ажиллагчид	528	15	-	393	74

ЦАЛИН, ОРЛОГО

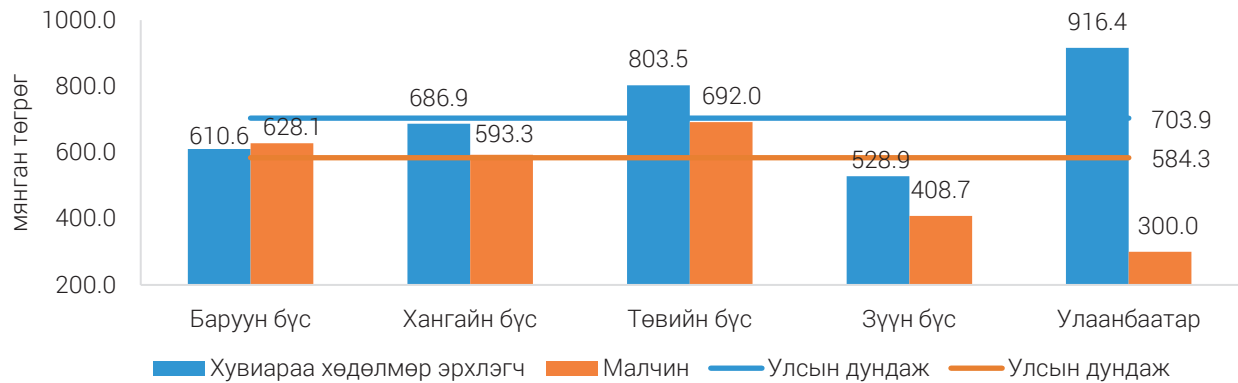
Судалгаагаар албан болон албан бус салбарт, өрхийн нэгжид ажиллаж байгаа бүх цалин хөлстэй ажиллагчдын цалингийн мэдээллийг гарт олгогдсон дүнгээр авсан болно. Эдийн засгийн бүх нэгжид ажиллаж буй цалинтай залуу ажиллагчдын сарын дундаж цалин улсын хэмжээнд 951.2 мянган төгрөг, Зүүн бүсийн хувьд хамгийн өндөр буюу 1102.2 мянга, бага нь Хангайн бүсэд 788.1 мянган төгрөг байна.

Зураг 8.14. Цалинтай залуу ажиллагчдын сарын дундаж цалин, хүйс, бүсээр

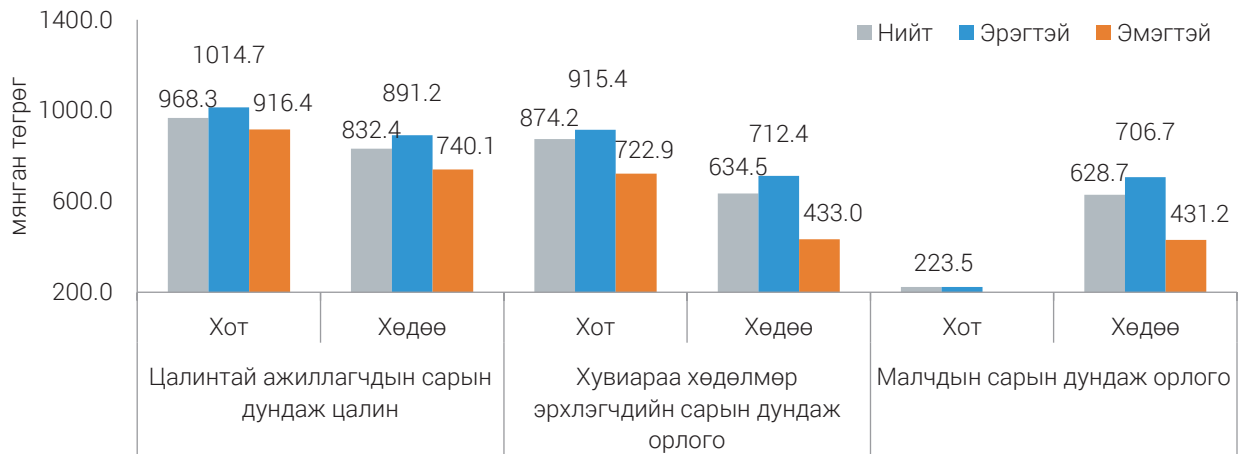
Улсын хэмжээнд хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч залуучуудын сарын дундаж орлого 703.9 мянга, залуу малчдын сарын дундаж орлого 584.3 мянган төгрөг байна. Бүсээр авч үзэхэд, хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч залуучуудын сарын дундаж орлого хамгийн өндөр нь Улаанбаатар хотод 916.4 мянга, хамгийн бага нь Зүүн бүсэд 528.9 мянган төгрөг байна. Харин залуу малчдын сарын дундаж орлого хамгийн өндөр нь Төвийн бүсэд 803.5 мянга, хамгийн бага нь Улаанбаатар хотод 300.0 мянган төгрөг байна.

Зураг 8.15. Хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч болон малчин залуучуудын сарын дундаж орлого, бүсээр

Цалинтай залуу ажиллагчдын сарын дундаж цалин хот, суурин газарт 968.3 мянган төгрөг, хөдөө орон нутагт 832.4 мянган төгрөг, хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч залуучуудын хувьд сарын дундаж орлого нь хот, суурин газарт 874.2 мянган төгрөг, хөдөө орон нутагт 634.5 мянган төгрөг байна. Харин залуу малчдын сарын дундаж орлого хот, суурин газарт 223.5 мянган төгрөг, хөдөө орон нутагт 628.7 мянган төгрөг байна.

Зураг 8.16. Залуу ажиллагчдын сарын дундаж цалин болон орлого, хүйс, хот, хөдөөгөөр

8.2. ЗАЛУУЧУУДЫН ХӨДӨЛМӨРИЙН ДУТУУ АШИГЛАЛТ

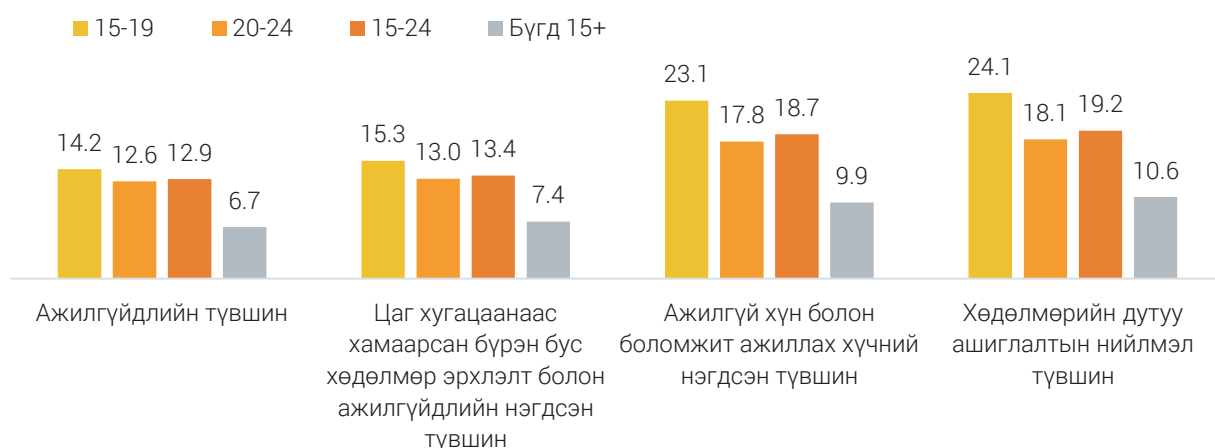
Судалгааны дүнгээр нийт хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын 22.8 (16.5%) мянга нь 15-24 насны залуучууд байгаагийн 11.9 (52.1%) мянга нь эрэгтэй, 10.9 (47.9%) мянга нь эмэгтэй байна. Эдгээр залуучуудын 14.3 (62.8%) мянга нь ажилгүй, 8.0 (35.0%) мянга нь боломжит ажиллах хүч, 0.5 (2.2%) мянга нь цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчид байна.

Хүснэгт 8.7. Залуучуудын хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт, хүйс, байршил, бүсээр

Байршил / Бүс	Бүгд		Эрэгтэй		Эмэгтэй	
	Тоо	%	Тоо	%	Тоо	%
Хот	18 279	80.0	9 031	75.9	9 248	84.5
Хөдөө	4 566	20.0	2 864	24.1	1 702	15.5
Баруун бүс	5 000	21.9	2 471	20.8	2 529	23.1
Хангайн бүс	2 514	11.0	1 064	8.9	1 450	13.2
Төвийн бүс	2 112	9.2	1 235	10.4	877	8.0
Зүүн бүс	823	3.6	505	4.2	318	2.9
Улаанбаатар	12 396	54.3	6 620	55.7	5 776	52.8
Дүн, %		100.0		100.0		100.0
Улсын дүн	22 845		11 895		10 950	

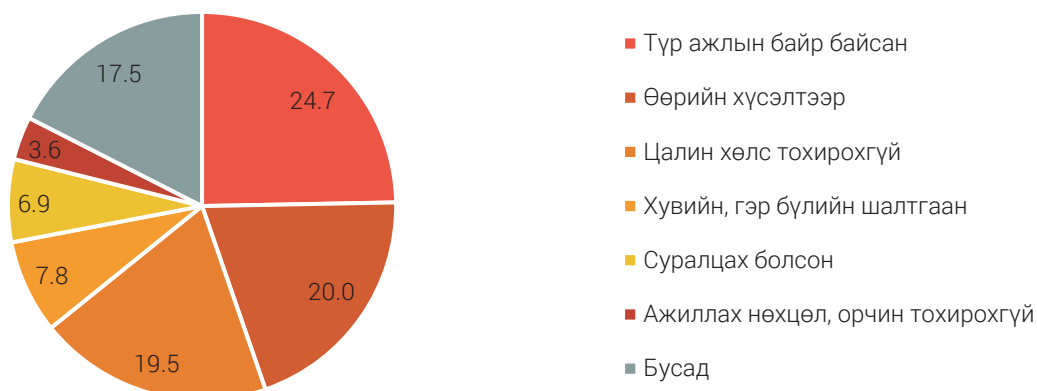
Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын нийлмэл түвшин 15-24 насны залуучуудын хувьд 24.1 хувь буюу улсын дунджаас 1.8 дахин их байна.

Зураг 8.17. Залуучуудын хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын түвшин, насны бүлэг, хувиар

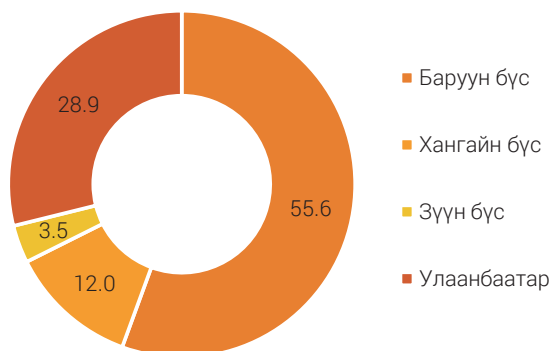

15-24 насны ажилгүйчүүдийн хувьд 4.2 (29.5%) мянга нь өмнө нь хөдөлмөр эрхэлж байсан бөгөөд өмнөх ажлаасаа гарсан шалтгаанаар нь авч үзвэл, 1.0 (24.7%) мянга нь түр ажлын байр байсан, 0.8 (20.0%) мянга нь өөрийн хүсэлтээр, 0.8 (19.5%) мянга нь цалин хөлс тохирохгүй, 0.3 (7.8%) мянга нь хувийн болон гэр бүлийн шалтгаанаар, 0.3 (6.9%) мянга нь суралцах болсон учраас гэсэн шалтгаантай хүмүүс хамгийн өндөр хувийг эзэлж байна.

Зураг 8.18. 15-24 насны ажилгүй хүн, өмнөх ажлаасаа гарсан шалтгаан, дүнд эзлэх хувиар

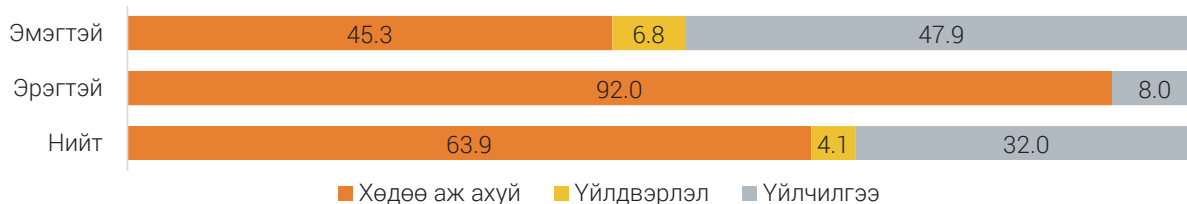
Зураг 8.19. 15-24 насны цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчид, бүс, дүнд эзлэх хувиар

Нийт цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн 0.5 (5.7%) мянга нь 15-24 насны залуучууд байна. Бүсээр авч үзэхэд баруун бүсэд хамгийн их буюу 55.6 хувь, Зүүн бүсэд хамгийн бага буюу 3.5 хувь нь байна.

15-24 насны цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчдийг эдийн засгийн салбарын ангиллаар авч үзэхэд, 0.3 (63.9%) мянга нь хөдөө аж ахуйн, 0.2 (32.0%) мянга нь үйлчилгээний 0.02 (4.1%) мянга нь аж үйлдвэр, барилгын салбарт ажиллаж байна.

Зураг 8.20. 15-24 насны цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны үндсэн салбар, хүйс, дүнд эзлэх хувиар

Нийт боломжит ажиллах хүчний 8.0 (17.8%) мянга нь 15-24 насныхан байгаагийн 3.9 (48.4%) мянга нь эрэгтэйчүүд, 4.1 (51.6%) мянга нь эмэгтэйчүүд байна.

15-24 насны боломжит ажиллах хүчний 88.5 хувь нь хот, суурин газарт, 11.5 хувь нь хөдөөд байна. Энэ насны боломжит ажиллах хүчний 5.9 (73.5%) мянга нь Улаанбаатар хотод, 1.3 (16.2%) мянга нь Баруун бүсэд байгаа нь хамгийн өндөр бол Төвийн бүсэд хамгийн бага буюу 0.2 (2.0%) мянга нь байна.

Хүснэгт 8.8. 15-24 насны боломжит ажиллах хүч, хүйс, байршил, бүсээр

Байршил/Бүс	Нийт		Эрэгтэй		Эмэгтэй	
	Тоо	%	Тоо	%	Тоо	%
Хот	7 070	88.5	3 293	85.2	3 777	91.6
Хөдөө	919	11.5	572	14.8	347	8.4
Баруун бүс	1 293	16.2	705	18.3	588	14.3
Хангайн бүс	469	5.9	37	0.9	432	10.5
Төвийн бүс	160	2.0	128	3.3	32	0.8
Зүүн бүс	189	2.4	162	4.2	27	0.6
Улаанбаатар	5 878	73.5	2 833	73.3	3 045	73.8
Дүн, %		100.0		100.0		100.0
Улсын дүн	7 989		3 865		4 124	

15-24 насны боломжит ажиллах хүчний 7.1 мянга буюу 89.1 хувь нь сүүлийн 30 хоногт цалин, хөлстэй ажил хайгаагүй, бизнес эрхлэх оролдлого хийгээгүй ч ажил хийх боломжтой байна. Тэдгээр хүн амын цалинтай ажил хайх эсвэл бизнес эрхлэх ямар нэгэн оролдлого хийгээгүй шалтгааныг дүнд эзлэх хувиар дараах зургаар харууллаа.

Зураг 8.21. Сүүлийн 30 хоногт ажил хайгаагүй боломжит ажиллах хүч, хайгаагүй шалтгаан, дүнд эзлэх хувиар

Харин 15-24 насны боломжит ажиллах хүчний 0.7 мянга буюу 8.7 хувь нь судалгаа явагдсан лавлагаа 7 хоног буюу тухайн хугацаанаас хойших 14 хоногт ажил хийхэд бэлэн биш байсан байна. Тэдгээр хүн амын 0.3 мянга (49.1%) нь гэр бүлийн шалтгаанаар, 0.1 мянга (21.1%) нь өмнөх ажлаас утасдахыг хүлээж байгаа, 0.1 мянга (21.1%) нь суралцаж байсан, сургалтад хамрагдаж байгаа гэсэн шалтгаантай нь хамгийн өндөр хувийг эзэлж байна.

15-24 насны боломжит ажиллах хүчийг хөдөлмөрийн зах зээлд идэвхтэй оролцохгүй байгаа шалтгаанаар нь авч үзэхэд, суралцдаг (3.5 мянга), жирэмсэн, хүүхэд асарсан (3.5 мянга) гэсэн шалтгаан дийлэнх хувийг эзэлж байна.

Зураг 8.22. 15-24 насны боломжит ажиллах хүч, ажилгүй байгаа шалтгаан, дүнд эзлэх хувиар

БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШНЭЭР

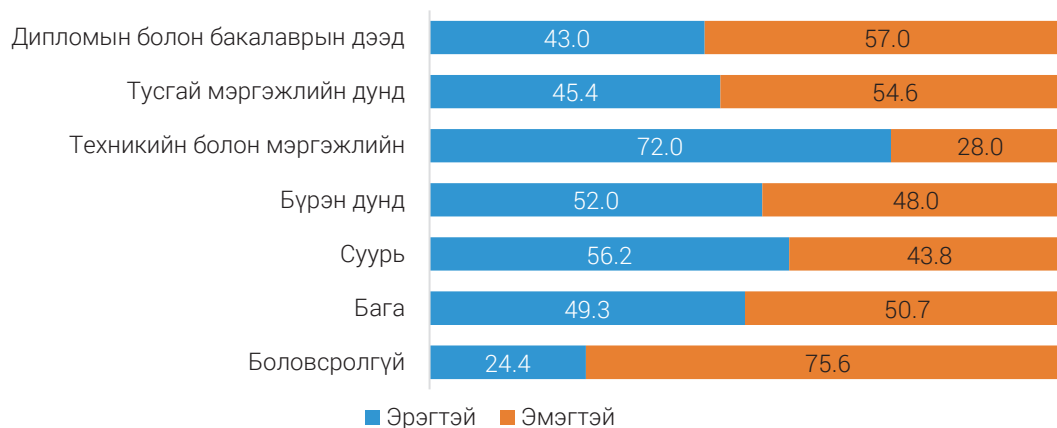
Залуучуудын хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын хувьд арван хүн тутмын гурав нь дипломын болон бакалаврын дээд, гурван хүн тутмын нэг нь бүрэн дунд, таван хүн тутмын нэг нь техникийн, мэргэжлийн болон тусгай дунд боловсролтой байгаа бол 1.3 хувь нь боловсрол эзэмшээгүй байна.

Хүснэгт 8.9. Залуучуудын хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт, боловсролын түвшин, хүйсээр

Боловсролын түвшин	Нийт		Эрэгтэй		Эмэгтэй	
	Тоо	%	Тоо	%	Тоо	%
Боловсролгүй	303	1.3	74	0.6	229	2.1
Бага	69	0.3	34	0.3	35	0.3
Суурь	2 496	10.9	1 402	11.8	1 094	10.0
Бүрэн дунд	8 204	35.9	4 263	35.8	3 941	36.0
Техникийн болон мэргэжлийн	3 577	15.7	2 577	21.7	1 000	9.1
Тусгай мэргэжлийн дунд	1 004	4.4	456	3.8	548	5.0
Дипломын болон бакалаврын дээд	7 192	31.5	3 089	26.0	4 103	37.5
Дүн, %		100.0		100.0		100.0
Улсын дүн	22 845		11 895		10 950	

Хүйсээр харахад, 15-24 насны эрэгтэйчүүдийн хувьд хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт хамгийн өндөр буюу 35.8 хувь нь бүрэн дунд боловсролтой, хамгийн бага буюу 0.3 хувь нь бага боловсролтой байна. Харин эмэгтэйчүүдийн хувьд хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын хувьд хамгийн өндөр буюу 37.5 хувь нь дипломын болон бакалаврын дээд боловсролтой байгаа бол хамгийн бага буюу 0.3 хувь нь бага боловсролтой байна.

Зураг 8.23. Залуучуудын хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт, боловсролын түвшин, хүйс, дүнд эзлэх хувиар

8.3. ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЭГҮЙ, БОЛОВСРОЛ, СУРГАЛТЫН ХӨТӨЛБӨРТ ХАМРАГДААГҮЙ ЗАЛУУЧУУД

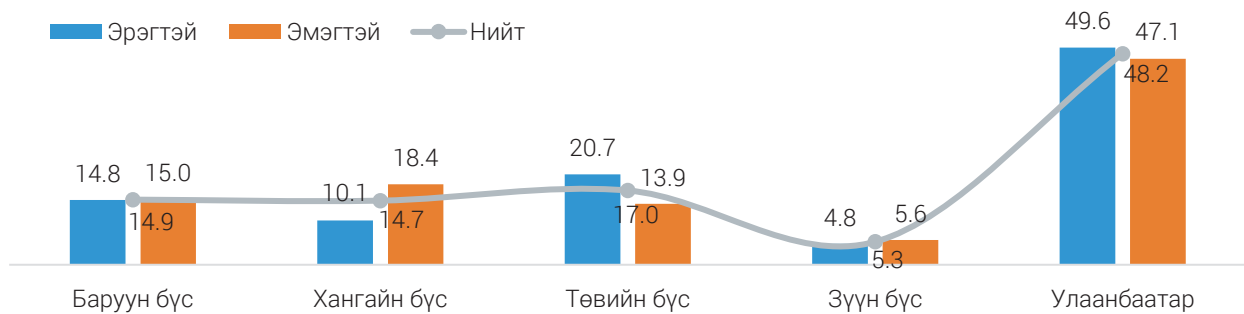
Залуучуудын ажилгүйдлийн түвшний үзүүлэлт нь залуучуудын хөдөлмөрийн зах зээлийн нөхцөл байдлын талаарх зарим мэдээллийг илэрхийлнэ. Өөрөөр хэлбэл эдгээр тоо мэдээлэл нь залуучуудад тулгарч буй асуудлыг бүрэн илэрхийлж чадахгүй бөгөөд шийдвэр гаргах үйл явцад үүнээс дэлгэрэнгүй, бодитой мэдээлэл шаардлагатай. Харин хөдөлмөр эрхлээгүй, боловсрол, сургалтад хамрагдаагүй байгаа залуучуудын талаарх үзүүлэлт нь ажилгүй залуучууд гэхээсээ илүүтэйгээр хөдөлмөрийн зах зээлд шинээр орж ирэх боломжтой ажиллах хүчний нөөцийн хэмжүүр болж өгдөг.

Үүнд ажил хайхаас шантарсан залуучууд болон хөгжлийн бэрхшээлтэй, гэр орныхоо ажилд тусалдаг гэх зэрэг бусад олон шалтгаанаар ажиллах хүчнээс гадуур байгаа залуучууд хамрагдана.

Тиймээс ч Тогтвортой хөгжлийн зорилгын “2030 он гэхэд хөдөлмөр эрхлээгүй, боловсрол, сургалтаас гадуур байгаа залуучуудын эзлэх хувийг үлэмж хэмжээгээр бууруулах” гэж авч үзсэн бөгөөд 8.6 дугаар Зорилтын хэрэгжилтийг 8.6.1 буюу “15-24 насны хөдөлмөр эрхлээгүй, боловсрол, сургалтаас гадуур байгаа залуучуудын эзлэх хувь” гэсэн шалгуур үзүүлэлтээр тооцно. Уг үзүүлэлт нь хөдөлмөр эрхэлдэггүй, сургуульд суралцдаггүй 15-24 насны залуучууд тухайн насны хүн амын хэдэн хувийг эзэлж буйг илэрхийлнэ.

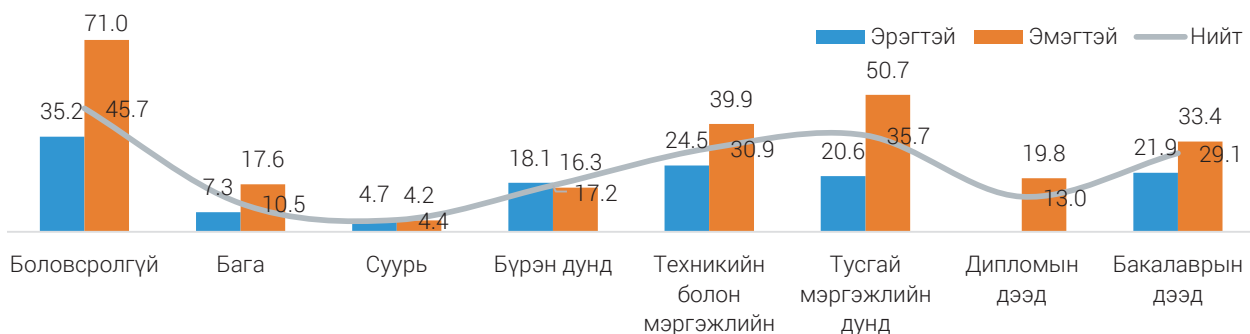
Судалгааны дүнгээр 15-24 насны нийт 383.9 мянган залуучууд байгаагийн 59.3 (15.4%) мянга нь тухайн хугацаанд хөдөлмөр эрхлээгүй болон боловсрол, сургалтын хөтөлбөрт хамрагдаагүй залуучууд байна. Бүс нутгаар авч үзэхэд эдгээр залуучуудын 48.2 хувь нь Улаанбаатар хотод байгаа бол 5.3 хувь нь Зүүн бүсэд байна.

Зураг 8.24. 15-24 насны хөдөлмөр эрхлээгүй, боловсрол, сургалтад хамрагдаагүй залуучууд, бүс, дүнд эзлэх хувиар

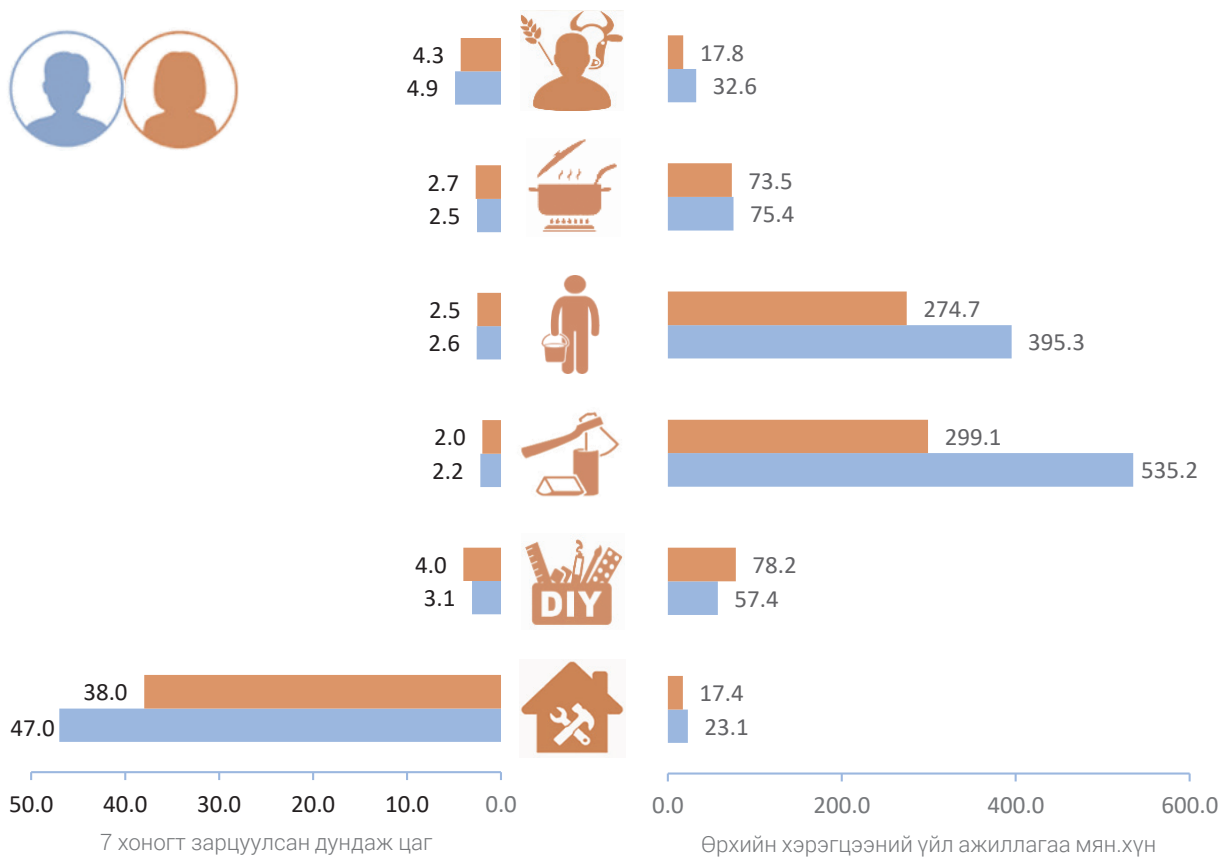

Улсын түвшин хөдөлмөр эрхлээгүй, боловсрол, сургалтад хамрагдаагүй байгаа залуучуудын тухайн насны хүн амд эзлэх хувь 15.4 хувь, эрэгтэйчүүдийнх 13.6 хувь, эмэгтэйчүүдийнх 17.4 хувь байна. Уг үзүүлэлтийг боловсролын түвшнээр харьцуулан харуулбал, хөдөлмөр эрхлээгүй, боловсрол, сургалтад хамрагдаагүй 15-24 насны залуучуудын 98.2 хувь нь боловсролтой, үүнээс 44.0 хувь нь мэргэжил эзэмших түвшний боловсролтой байна. Тухайлбал 21.8 хувь нь дээд боловсролтой, 22.2 хувь нь техникийн болон мэргэжлийн, тусгай мэргэжлийн дунд боловсролтой залуучууд байна. Харин бүрэн дунд боловсролтой залуучууд 41.9 хувь нь байна.

Зураг 8.25. 15-24 насны хөдөлмөр эрхлээгүй, боловсрол, сургалтад хамрагдаагүй байгаа залуучуудын эзлэх хувь, боловсролын түвшин, хүйсээр

9. ЭДИЙН ЗАСГИЙН БУС ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

Ажиллах хүчний судалгааны асуулгад 2019 оноос эхлэн хүн амын эдийн засгийн бус үйл ажиллагаанд хэчнээн цагийг зарцуулсан эсэхийг хэмжих үүднээс өрхийн гишүүдийн өөрийн хэрэгцээний үйлдвэрлэл болон өрхийн гишүүдийн цалин хөлсгүй ажил, үйлчилгээнд зарцуулсан цагийг асуусан асуултыг нэмэлт бүлэг болгон оруулсан болно.

9.1. ӨӨРИЙН ХЭРЭГЦЭЭНИЙ БҮТЭЭГДЭХҮҮН ҮЙЛДВЭРЛЭГЧ

Судалгааны дүнгээр 15 ба түүнээс дээш хүн амын 1076.8 (49.9%) мянга нь өөрийн хэрэгцээний бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаануудын аль алиныг эсвэл аль нэгийг нь эрхэлсэн байна.

Хүснэгт 9.1. Өөрийн хэрэгцээний бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл эрхэлсэн хүн ам, үйл ажиллагааны төрлөөр, давхардсан дүнгээр, хүйсээр, 7 хоногийн дундаж цагаар

Үйлдвэрлэл	Нийт			Эрэгтэй			Эмэгтэй		
	Хүний тоо	Хувь	Дундаж цаг	Хүний тоо	Хувь	Дундаж цаг	Хүний тоо	Хувь	Дундаж цаг
Өрхийн хэрэгцээний газар тариалан, хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэл	40 433	2.2	43	23 067	2.1	47	17 366	2.3	38
Өрхийн хэрэгцээний хоол хүнс бэлтгэн, хадгалах үйл ажиллагаа	135 616	7.2	4	57 403	5.1	3	78 213	10.3	4
Өрхийн хэрэгцээний ус зөөх, авах үйл ажиллагаа	834 354	44.4	2	535 233	47.8	2	299 121	39.3	2
Өрхийн хэрэгцээний түлээ, түлш бэлтгэх үйл ажиллагаа	669 933	35.6	3	395 264	35.3	3	274 669	36.1	3
Өөрийн хэрэгцээний бусад бараа бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэсэн үйл ажиллагаа	148 978	7.9	3	75 433	6.7	3	73 545	9.7	3
Өөрийн хэрэгцээний орон сууц, байшин барих, засварлах үйл ажиллагаа	50 382	2.7	5	32 563	2.9	5	17 819	2.3	4
Дүн		100.0			100.0			100.0	

ӨРХИЙН ХЭРЭГЦЭЭНИЙ ХҮНСНИЙ БҮТЭЭГДЭХҮҮН ҮЙЛДВЭРЛЭГЧ

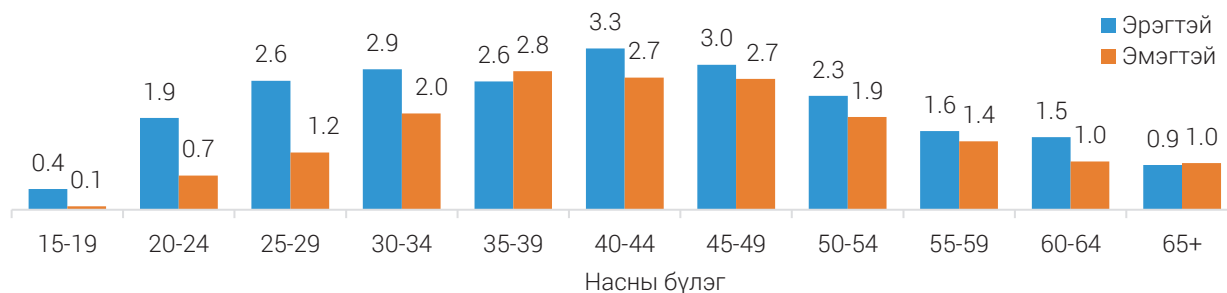
Өөрийн хэрэгцээний хүнсний бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэгч буюу өөрийн хэрэгцээний газар тариалан, хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэл эсвэл өрхийн хэрэгцээний хоол хүнс бэлтгэн, хадгалах үйл ажиллагаа эрхлэгчид давхардаагүй дүнгээрээ 170.3 мянган хүн байгаагийн 107.9 (63.3%) мянга нь ажиллагч, 55.4 (32.6%) мянга нь ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам, 7.0 (4.1%) мянга нь ажилгүй хүн байна.

Зураг 9.1. Өөрийн хэрэгцээний хүнсний бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэгч, хүйс, дүнд эзлэх хувиар

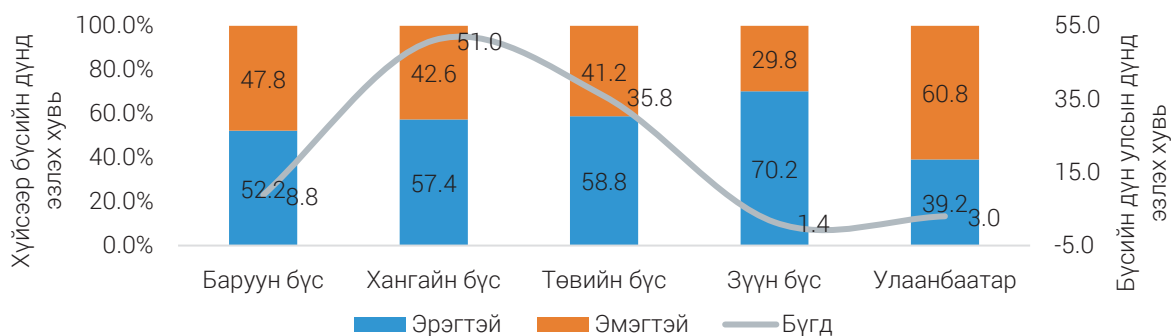
Өөрийн хэрэгцээний хүнсний бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэгчээс 40.4 мянга нь газар тариалан, хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэл эрхэлсэн байна. Эдгээр хүмүүсийн 57.1% нь эрэгтэйчүүд, 42.9% эмэгтэйчүүд байна. Насны бүлгээр авч үзэхэд 30-54 насныхан 64.8 хувийг (26.2 мянга) эзэлж байна.

Зураг 9.2. Өрхийн хэрэгцээний газар тариалан, хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэл эрхлэгчид насны бүлэг, хүйс, мянган хүнээр

Өрхийн хэрэгцээний газар тариалан, хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэл эрхлэгчдийг бүсээр авч үзвэл, Хангайн бүсэд хамгийн их буюу 20.1 (51.0%) мянган хүн, Зүүн бүсэд хамгийн бага буюу 0.6 (1.4%) мянган хүн байна.

Зураг 9.3. Өрхийн хэрэгцээний газар тариалан, хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэл эрхлэгчид, бүс, хүйс, нийт дүнд эзлэх хувиар

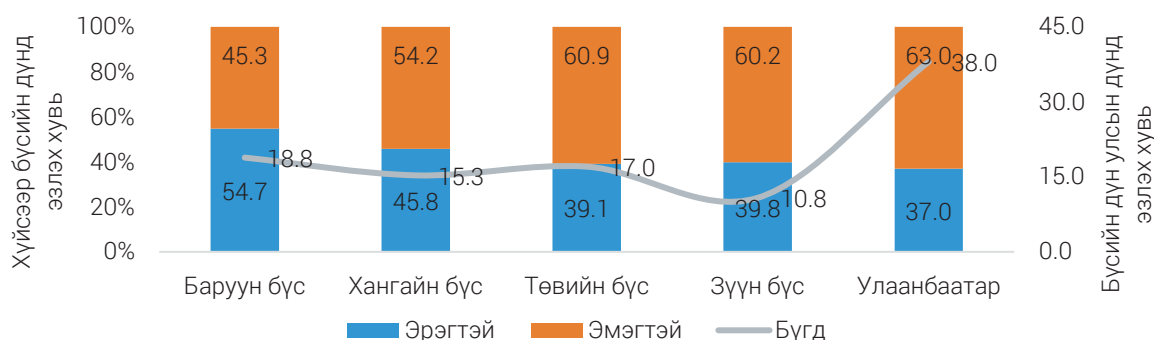
Хүснэгт 9.2. Өрхийн хэрэгцээний газар тариалан, хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлд зарцуулсан цаг, насны бүлэг, хүйсээр

Насны бүлэг	7 хоногт зарцуулсан дундаж цаг		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
Бүгд	43	47	38
15-19	39	41	34
20-24	43	46	36
25-29	43	47	35
30-34	44	49	38
35-39	44	49	39
40-44	45	51	39
45-49	45	48	41
50-54	44	47	39
55-59	40	44	36
60-64	42	47	37
65+	34	35	34

Өрхийн хэрэгцээний газар тариалан, хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлд зарцуулсан 7 хоногийн дундаж цагийг насны бүлгээр авч үзэхэд 40-49 насныхан хамгийн их буюу 45 цаг, 65-с дээш насныхан хамгийн бага буюу 34 цагийг зарцуулдаг байна. Хүйсээр авч үзэхэд, уг үйл ажиллагааг эрхэлсэн эрэгтэйчүүд 7 хоногт дунджаар 47 цаг, эмэгтэйчүүд 38 цаг зарцуулсан байна.

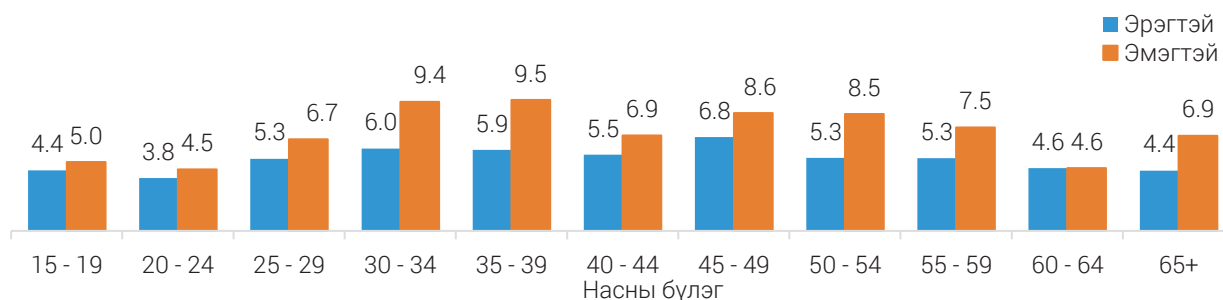
Өөрийн хэрэгцээний хүнсний бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэгчдээс өрхийн хэрэгцээний хоол хүнс бэлтгэн, хадгалах үйл ажиллагаанд 135.6 мянган хүн оролцсоны 57.4 (42.3%) мянга нь эрэгтэйчүүд, 78.2 (57.7%) мянга нь эмэгтэйчүүд байна. Бүсээр авч үзэхэд Улаанбаатарт хамгийн их буюу 26.2 (38.0%) мянга, Зүүн бүсэд хамгийн бага буюу 14.6 (10.8%) мянган хүн байна.

Зураг 9.4. Өрхийн хэрэгцээний хоол хүнс бэлтгэн, хадгалах үйл ажиллагаа эрхлэгчид, бүс, хүйс, нийт дүнд эзлэх хувиар

Өрхийн хэрэгцээний хоол хүнс бэлтгэн, хадгалах үйл ажиллагаанд оролцогчдыг насны бүлгээр авч үзвэл 30-39 насныхан 30.9 (22.8%) мянга, үүнээс эмэгтэйчүүд 19.0 (61.4%) мянга буюу хамгийн их хувийг эзэлж байна. Харин 20-24 насныхан хамгийн бага буюу 8.3 (6.1%) мянга байна.

Зураг 9.5. Өрхийн хэрэгцээний хоол хүнс бэлтгэн, хадгалах үйл ажиллагаа эрхлэгчид, насны бүлэг, хүйс, мянган хүнээр

Хүснэгт 9.3 Өрхийн хэрэгцээний хоол хүнс бэлтгэн, хадгалах үйл ажиллагаанд зарцуулсан цаг, насны бүлэг, хүйсээр

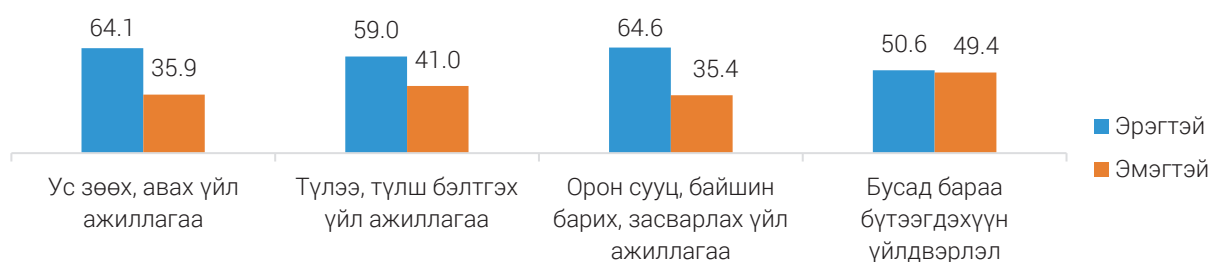
Насны бүлэг	7 хоногт зарцуулсан дундаж цаг		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
Бүгд	4	3	4
15-19	4	4	4
20-24	3	3	3
25-29	4	3	4
30-34	3	3	3
35-39	4	3	4
40-44	3	2	4
45-49	4	3	4
50-54	4	3	5
55-59	4	3	4
60-64	4	3	4
65+	5	4	5

Өрхийн хэрэгцээний хоол хүнс бэлтгэн, хадгалах үйл ажиллагаанд 7 хоногт зарцуулсан дундаж цагийг насны бүлгээр авч үзэхэд 65-аас дээш насныхан хамгийн их буюу эрэгтэйчүүд 4.1 цаг, эмэгтэйчүүд 5.2 цаг зарцуулдаг бол 40-44 насны эрэгтэйчүүд хамгийн бага буюу 2.4 цаг зарцуулжээ.

ӨРХИЙН ХЭРЭГЦЭЭНИЙ БУСАД БАРАА БҮТЭЭГДЭХҮҮН ҮЙЛДВЭРЛЭГЧ

Өрхийн хэрэгцээний ус зөөх үйл ажиллагаанд 834.4 мянган хүн оролцсоны 535.2 (64.1%) мянга нь эрэгтэйчүүд байна. Түлээ түлш бэлтгэх үйл ажиллагаанд 669.9 мянган хүн оролцсоны 395.3 (59.0%) мянга нь эрэгтэйчүүд байна. Орон сууц, байшин барих, засварлах үйл ажиллагаанд 50.4 мянган хүн оролцсоны 32.6 (64.6%) мянга нь эрэгтэйчүүд байна. Бусад бараа бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлд 149.0 мянган хүн оролцсоны 75.4 (50.6%) нь эрэгтэйчүүд байна. Эдгээр үйл ажиллагаанд 7 хоногт зарцуулсан дундаж цагийн хувьд, ус зөөх, авах үйл ажиллагаанд 2 цаг (хүйсийн хувьд ялгаагүй), түлээ, түлш бэлтгэх үйл ажиллагаанд 3 цаг (хүйсийн хувьд ялгаагүй), орон сууц, байшин барих, засварлах үйл ажиллагаанд 5 цаг (эрэгтэйчүүд 5, эмэгтэйчүүд 4), бусад бараа бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэхэд 3 цаг (хүйсийн хувьд ялгаагүй) зарцуулсан байна.

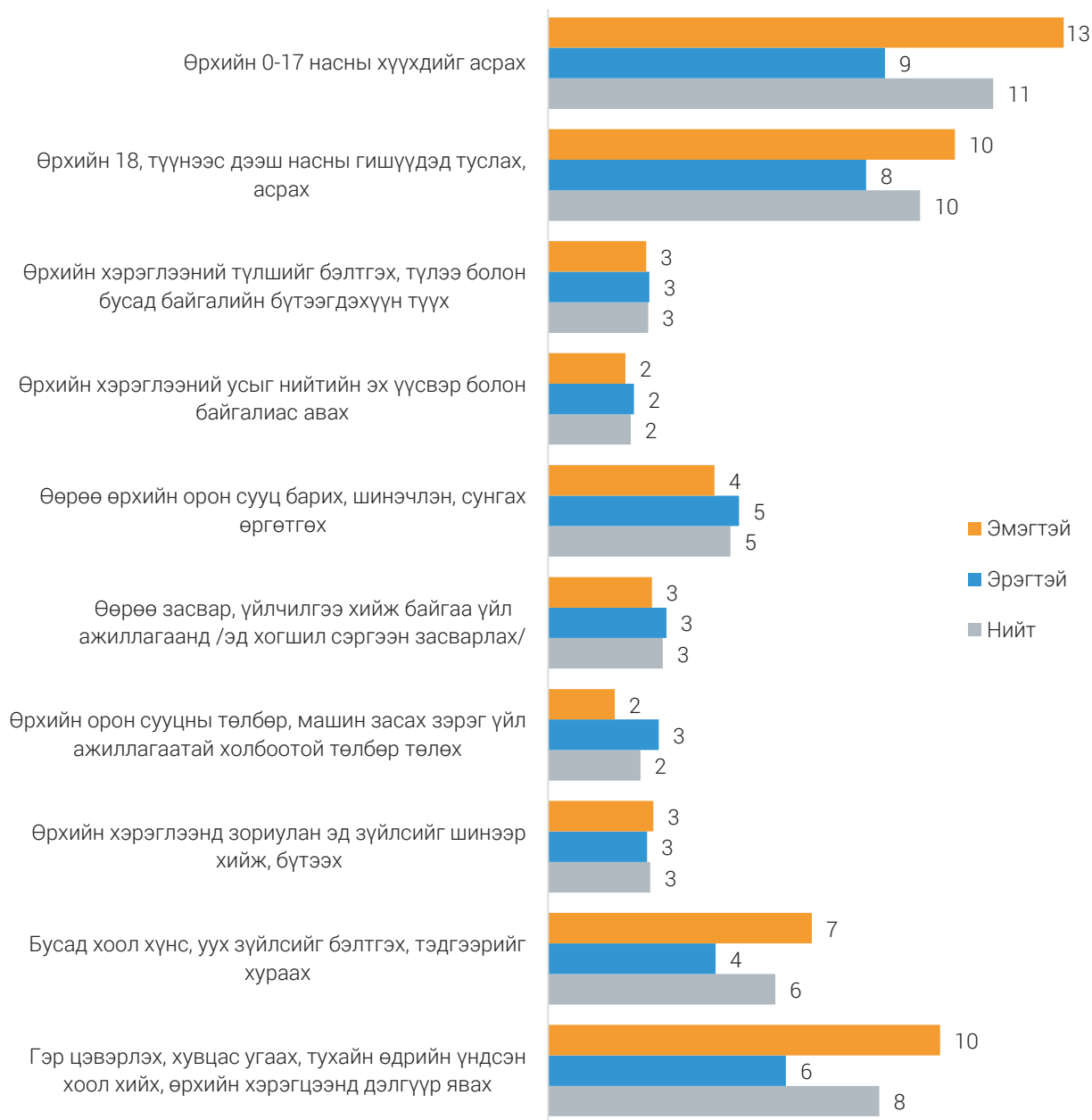
Зураг 9.6. Өрхийн хэрэгцээний бусад бараа бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаа эрхлэгчид, хүйсээр, нийт дүнд эзлэх хувиар

9.2. ӨРХИЙН ГИШҮҮДИЙН ӨӨРИЙН ЭЦСИЙН ХЭРЭГЛЭЭНИЙ ҮЙЛЧИЛГЭЭ БҮХИЙ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНД ЗАРЦУУЛСАН ЦАГ

Хөдөлмөрийн насны хүн амын 1.8 сая нь гэр цэвэрлэх, хувцас угаах, тухайн өдрийн үндсэн хоол хийх, өрхийн хэрэгцээт зүйлсийг худалдаж авах, дэлгүүр явах үйл ажиллагаанд оролцож, 7 хоногт дунджаар 8 цаг зарцуулсан байна. Харин өрхийн 18 ба түүнээс дээш насны гишүүдэд туслах, асрах үйл ажиллагаанд 72.7 мянган хүн оролцож, 7 хоногт дунджаар 10 цаг, өрхийн 0-17 насны хүүхдийг асрах үйл ажиллагаанд 829.5 мянган хүн, 7 хоногт дунджаар 11 цагийг зарцуулсан байна. Эдгээрийн 60.5-60.7 хувь нь эмэгтэйчүүд байна.

Зураг 9.7. Хөдөлмөрийн насны хүн амын өөрийн эцсийн хэрэглээний үйлчилгээний үйл ажиллагаанд зарцуулсан дундаж цаг, хүйсээр

БҮЛЭГ 10

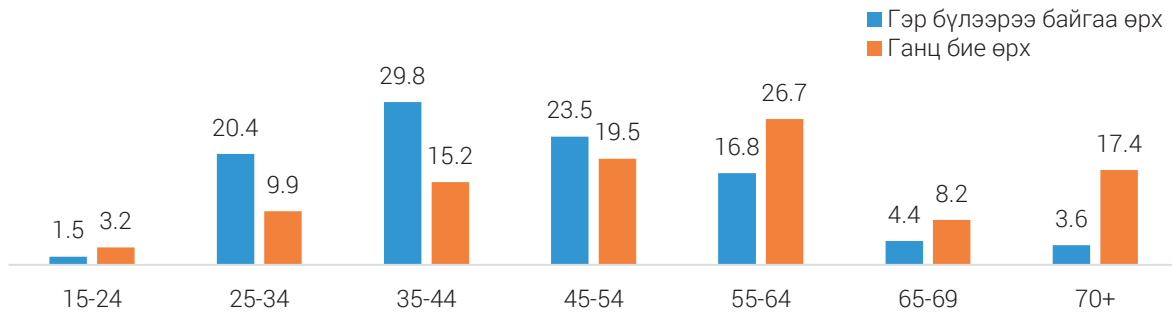
10. ӨРХ, ХҮН АМ ЗҮЙ

10.1. ӨРХ, ТҮҮНИЙ БҮТЭЦ

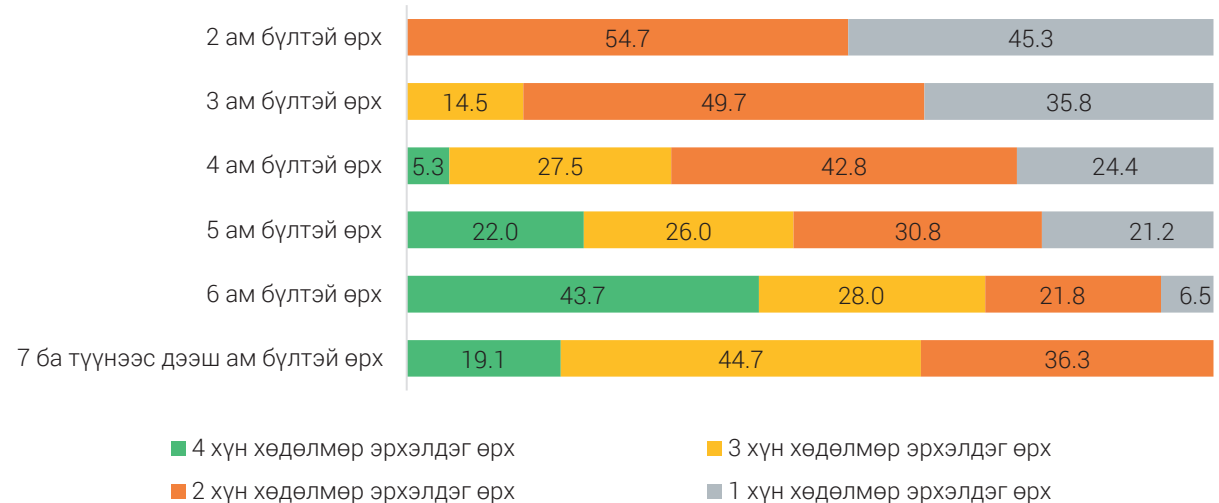
Монгол Улсад оршин суугаа хүн ам 2022 оны эцэст 3368.6 мянга, нийт өрх 941.5 мянга байна. Ажиллах хүчний судалгааны 2022 оны үр дүнгээр улсын хэмжээнд нийт өрхийн 70.1 хувь нь гэр бүлээрээ байгаа өрх⁸, 29.9 хувь нь ганц бие өрх⁹ байна. Гэр бүлээрээ байгаа өрхийн 84.1 хувь нь нэг болон түүнээс дээш ажиллагчтай байгаа бол 8.6 хувь нь ажилгүй хүнтэй байна. Харин ганц бие өрхийн 58.2 хувь нь нэг болон түүнээс дээш ажиллагчтай байгаа бол 6.8 хувь нь ажилгүй хүнтэй байна.

Зураг 10.1. Өрх, өрхийн тэргүүлэгчийн насны бүлгээр, хэлбэрээр, дүнд эзлэх хувиар

Нийт өрхийн 76.3 хувь нь цалин хөлс, орлого олох зорилгоор хөдөлмөр эрхэлж байгаа гишүүнтэй байна. Эдгээр өрхийн 10.1 хувь нь ганц гишүүнтэй өрх, 89.9 хувь нь 2 түүнээс дээш ам бүлтэй өрх байна.

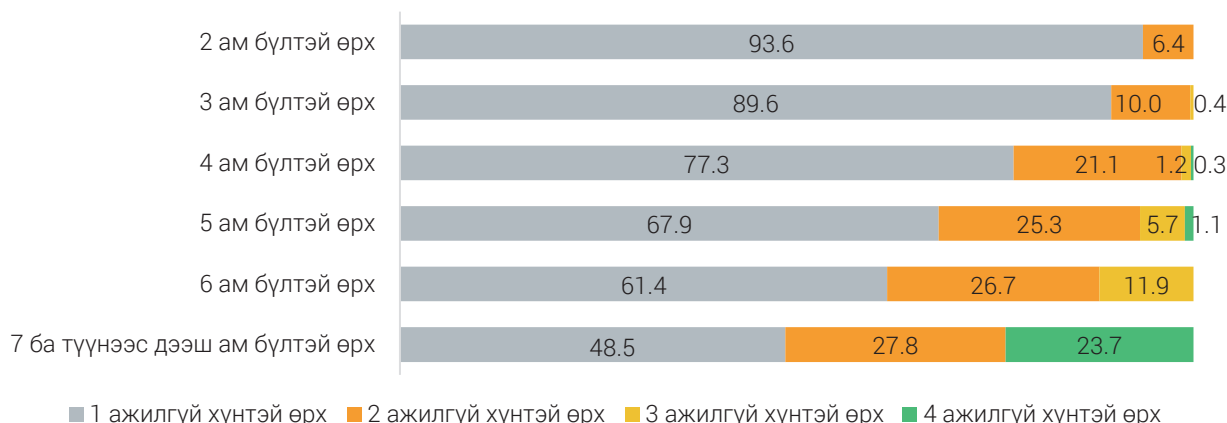
Зураг 10.2. Хөдөлмөр эрхэлж байгаа гишүүдтэй, 2 болон түүнээс дээш ам бүлтэй өрх, өрхийн ажиллагчдын тоогоор, хувиар

Улсын хэмжээнд нийт өрхийн 8.0 хувьд нь тухайн хугацаанд цалин хөлс, орлого олох хөдөлмөр эрхлээгүй, ажил хийхэд бэлэн болон ажил хайж байгаа ажилгүй хүн байна. Эдгээр өрхийн 7.7 хувь нь нэг ам бүлтэй өрх, 92.3 хувь нь 2 ба түүнээс дээш ам бүлтэй өрх байна.

8 Гэр бүлээрээ өрх гэдэгт өрхийн тэргүүлэгч гэрлэсэн-батлуулсан эсвэл гэрлэсэн-батлуулаагүй гэсэн статустай өрхийг ойлгоно.
 9 Ганц бие өрх гэдэгт өрхийн тэргүүлэгч огт гэрлээгүй, тусгаарласан, цуцалсан, бэлэвсэн гэсэн статустай өрхийг ойлгоно.

Зураг 10.3. Ажилгүй гишүүдтэй, 2 ба түүнээс дээш ам бүлтэй өрх, өрхийн ажилгүй хүний тоогоор, хувиар

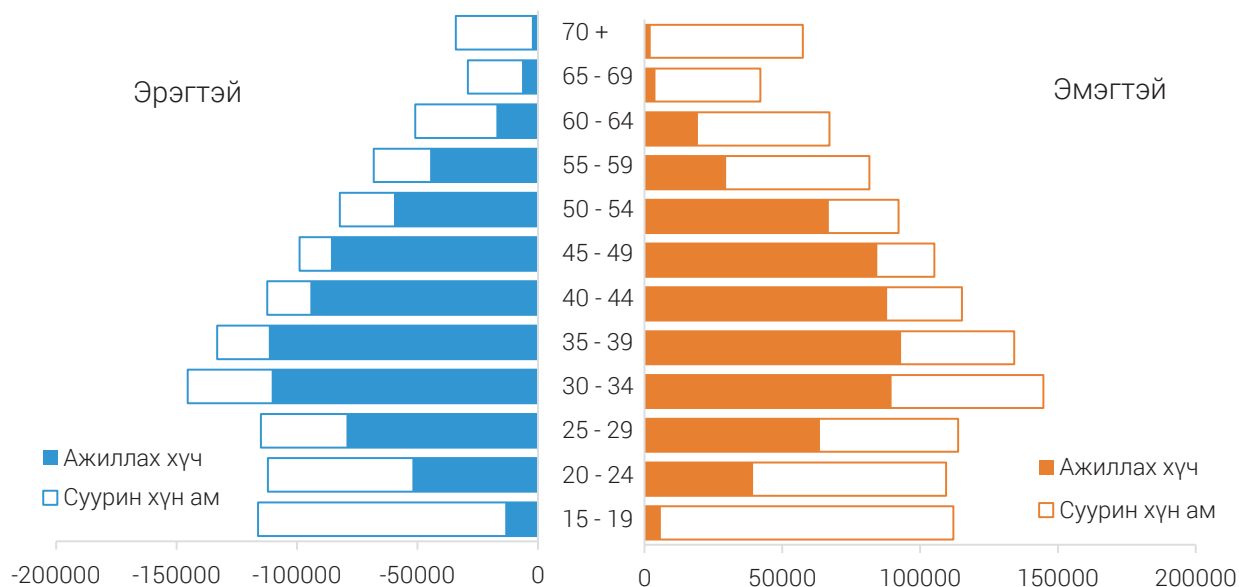

10.2. ХҮН АМ ЗҮЙ

ХӨДӨЛМӨРИЙН НАСНЫ ХҮН АМ

Судалгааны дүнгээр Монгол Улсад оршин суугаа, МУ-ын харьяат хүн амын 2159.6 мянга нь хөдөлмөрийн насны буюу 15, түүнээс дээш насны хүн ам байгаагийн 1180.5 (54.7%) мянга нь ажиллагч, 84.7 (3.9%) мянга нь ажилгүй хүн, 44.9 (2.1%) мянга нь боломжит ажиллах хүч, 849.4 (39.3%) мянга нь бусад ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам байна.

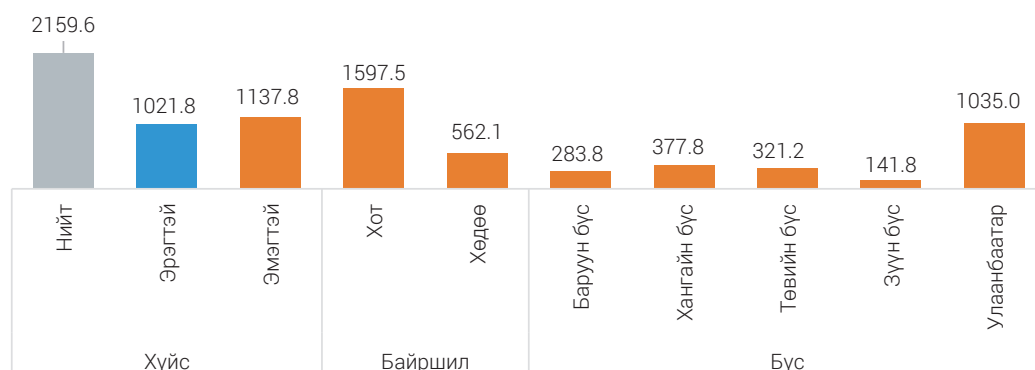
Зураг 10.4. Суурин хүн ам, ажиллах хүчний нас хүйсийн суварга

Хөдөлмөрийн насны хүн амын 1021.8 (47.3%) мянга нь эрэгтэйчүүд, 1137.8 (52.7%) мянга нь эмэгтэйчүүд байна. Байршлын хувьд хөдөлмөрийн насны 4 хүний 3 нь хот, суурин газарт (хот, суурин газарт 74.0%, хөдөөд 26.0%), бүсийн хувьд бараг 2 хүн тутмын 1 нь Улаанбаатар хотод (47.9%) амьдарч байгаа нь анхаарал татаж байна.

Манай орны хувьд боловсрол, эрүүл мэнд, бусад үйлчилгээний чанар хөдөө орон нутгаас илүү байдгийн зэрэгцээ ажлын байр олох боломж өндөр байдагтай холбоотойгоор хот, суурин газар руу чиглэсэн шилжих хөдөлгөөн жилээс жилд эрчимжиж байна.

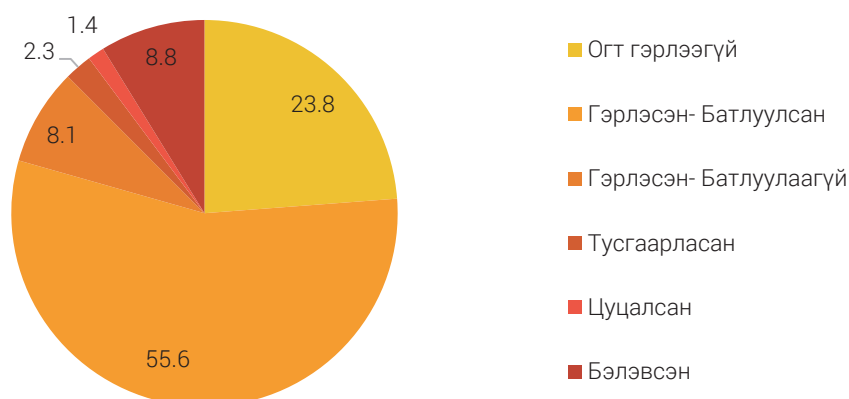
Зураг 10.5. Хөдөлмөрийн насны хүн ам, мянган хүн

ГЭРЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ

Олон улсын аргачлалын дагуу 15, түүнээс дээш насны хүн амын гэрлэлтийн байдлыг судалгааны үр дүнгээс харахад нийт хүн амын 63.7 хувь нь гэрлэсэн, 23.8 хувь нь огт гэрлээгүй, 8.8 хувь нь бэлэвсэн байна.

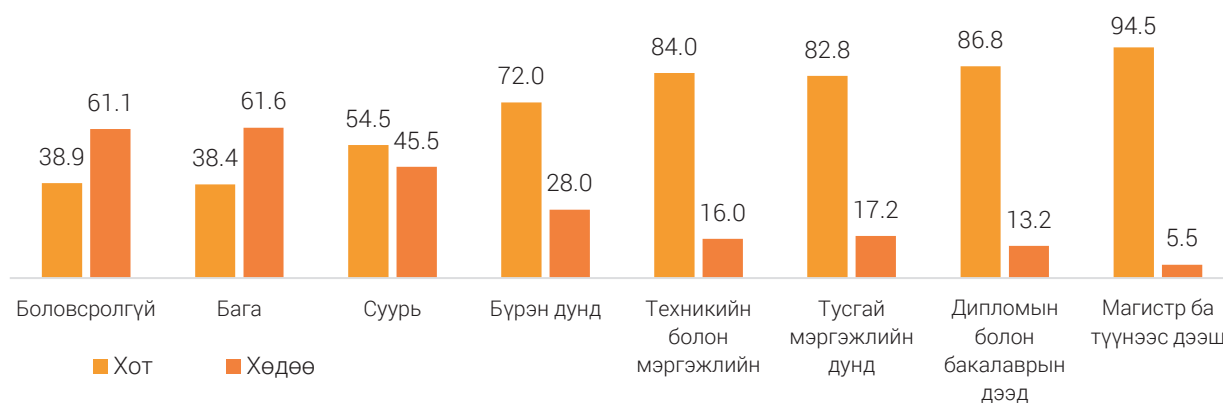
Зураг 10.6. 15, түүнээс дээш насны хүн амын гэрлэлтийн байдал, хувиар

БОЛОВСРОЛЫН ТҮВШИН

Хөдөлмөрийн насны хүн амын боловсролын түвшнийг байршлаар харвал боловсролгүй болон бага боловсрол эзэмшсэн хүн ам хөдөөд хотынхоос илүү байхад бусад боловсролын түвшингийн хувьд хотод хөдөөгийнхөөс илүү байна.

Зураг 10.7. Хөдөлмөрийн насны хүн амын боловсролын түвшин, байршлаар, хувиар

Хөдөлмөрийн насны хүн амын боловсролын түвшний хүйсийн ялгааг авч үзэхэд, эрэгтэйчүүдийн хамгийн их буюу 24.2 хувь нь техникийн болон мэргэжлийн боловсрол эзэмшсэн байхад эмэгтэйчүүдийн 30.0 хувь нь дипломын болон бакалаврын дээд боловсрол эзэмшсэн байна. Харин эрэгтэйчүүдийн 3.7 хувь, эмэгтэйчүүдийн 2.8 хувь нь боловсрол эзэмшээгүй байна.

Хүснэгт 10.1. Хөдөлмөрийн насны хүн амын боловсролын түвшин, байршил, хүйсээр, дүнд эзлэх хувиар

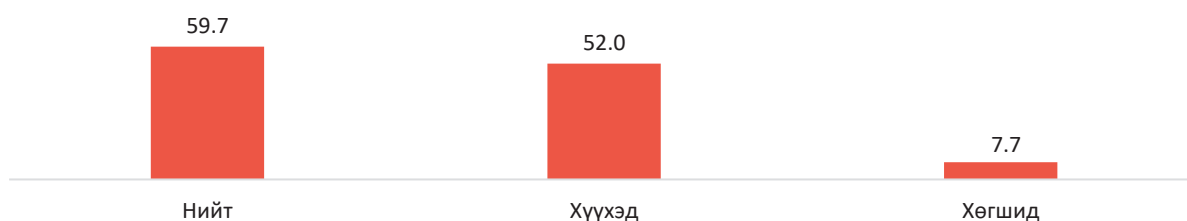
Боловсролын түвшин	Нийт			Хот			Хөдөө		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
Боловсролгүй	3.2	3.7	2.8	1.7	1.8	1.6	7.5	8.6	6.3
Бага	4.7	5.3	4.2	2.4	2.5	2.4	11.2	12.9	9.4
Суурь	16.3	18.4	14.4	12.0	13.8	10.4	28.5	30.4	26.6
Бүрэн дунд	21.0	21.1	20.9	20.4	20.8	20.1	22.6	21.9	23.3
Техникийн болон мэргэжлийн	20.6	24.2	17.4	23.4	28.0	19.5	12.7	14.2	11.2
Тусгай мэргэжлийн дунд	6.1	4.5	7.4	6.8	5.0	8.3	4.0	3.4	4.7
Дипломын болон бакалаврын дээд	25.6	20.8	30.0	30.1	25.4	34.1	13.0	8.5	17.6
Магистр ба түүнээс дээш	2.5	2.0	2.9	3.2	2.7	3.6	0.5	0.1	0.9
Дүн, %	100.0	100.1	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
15, түүнээс дээш насны хүн ам	2159.6	1021.8	1137.8	1597.5	740.9	856.6	562.1	280.9	281.2

ХҮН АМ ЗҮЙН АЧААЛАЛ

Монгол Улсын Хөдөлмөрийн тухай, Төрийн албаны тухай, Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэвэр тэтгэмжийн тухай хууль тогтоомжоор “ажилтан 60 нас хүрч өндөр насны тэтгэвэр авах эрх үүсэх” бөгөөд “эмэгтэй ажилтан өөрөө хүсвэл 55 наснаас өндөр насны тэтгэвэр авч болно” гэж заасан.

Хэдийгээр Монгол Улсын хууль тогтоомжид хөдөлмөрийн насны дээд хязгаарыг заасан ч олон улсын түвшинд харьцуулахуйц байдлыг хангах үүднээс хүүхдэд 0-14, өндөр настанд 65, түүнээс дээш настай хүн амыг хамруулж хүн ам зүйн ачааллыг тооцсон.

Зураг 10.8. Хүн ам зүйн ачаалал

Монгол Улсын суурин хүн амын хувьд хүн ам зүйн ачаалал 2022 онд 58.4 байна. Өөрөөр хэлбэл, 15-64 насны 5 хүн тутамд 0-14 насны болон 65 ба түүнээс дээш насны 3 хүн ногдож байна.

ХАВСРАЛТ А. АЖИЛЛАХ ХҮЧНИЙ СУДАЛГААНЫ ТАНИЛЦУУЛГА

1. НИЙТЛЭГ ЗҮЙЛ

Монгол Улсад АХС-г 2002-2003 онд хөдөлмөрийн статистикийг боловсронгуй болгох зорилгоор олон улсын нийтлэг жишиг аргачлалын дагуу улирлаар явуулсан нь хөдөлмөрийн зах зээл дэх улирлын хэлбэлзлийг тусгасан хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн үндэсний хэмжээний суурь судалгаа болсон билээ. Уг судалгааны үр дүнд үндэслэн ажилгүйдэл, бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэлтийг бууруулахад чиглэсэн хөдөлмөр эрхлэлтийн бодлого, хөтөлбөрийг боловсруулах, үр дүнг дүгнэхэд шаардлагатай статистикийн суурь мэдээллийг өргөжүүлэн баяжуулах, мэдээллийн давтамжийг тогтмолжуулах цаашлаад хөдөлмөрийн статистикийн системийг боловсронгуй болгох шаардлага зүй ёсоор тавигдсан. Энэхүү шаардлагын үүднээс олон улсын нийтлэг аргачлалын дагуу АХС-г улирлаар тогтмол явуулж байх нь зүйтэй гэж үзэн 2004 оны 4-р сарын 23-нд Монгол Улсын “Статистикийн тухай” хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулж, 7 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн ё-д “Хүн амын ажил эрхлэлтийн түүвэр судалгааг улирал тутам явуулж байх”-аар заасан. Иймд 2006 оноос эхлэн АХС-г улирлаар явуулж, үр дүнг нэгтгэн статистикийн бюллетень, танилцуулгад улирлаар, эмхэтгэлд жилээр оруулахаас гадна судалгааны тусгайлсан тайланг жил бүр тархааж байна.

2. СУДАЛГААНЫ ЗОРИЛГО

АХС нь эдийн засаг, нийгмийн төлөвлөлт, хяналтыг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах албан ёсны хөдөлмөрийн статистикийг бий болгох зорилготой улсын болон нийслэл, аймгийн түвшинд төлөөлөх чадвартай судалгаа юм.

АХС нь хөдөлмөрийн зах зээлийн хэмжээ, бүтэц, тэдгээрт гарч буй өөрчлөлтийг богино хугацаанд тодорхойлох мэдээллийн гол эх үүсвэр бөгөөд дүн шинжилгээ хийхэд ашиглагдах ажиллах хүч, ажиллагчид, тэдгээрийн хөдөлмөрийн нөхцөл, зохистой хөдөлмөр эрхлэлт, албан бус хөдөлмөр эрхлэлт, хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын үзүүлэлтүүд гэх мэт дэлгэрэнгүй мэдээллийн багцыг бий болгодог ач холбогдолтой.

Мөн АХС нь “Тогтвортой хөгжил -2030 хөтөлбөр”-ийн 8-р зорилго (Тогтвортой, хүртээмжтэй эдийн засгийн өсөлт, бүрэн, бүтээмжтэй ажил эрхлэлт, зохистой хөдөлмөрийг хөхүүлэн дэмжих), 5-р зорилго (Тогтвортой, хүртээмжтэй эдийн засгийн өсөлт, бүрэн, бүтээмжтэй ажил эрхлэлт, зохистой хөдөлмөрийг хөхүүлэн дэмжих)-ын хэрэгжилтийг хянах шалгуур үзүүлэлтүүдийн мэдээллийн анхдагч эх үүсвэр юм.

3. АРГАЧЛАЛ, АРГА ЗҮЙ

Ажиллах хүчний судалгааны ойлголт, тодорхойлолт нь олон улсын статистикийн аргачлал, стандарт, Олон улсын хөдөлмөрийн байгууллагын зөвлөмжид суурилсан байдаг.

Дэлхий дахинд Хөдөлмөрийн зах зээл маш хурдацтай өөрчлөгдөж буй өнөөгийн цаг үетэй хөл нийлүүлэн, нөхцөл байдлыг бодитоор харахын тулд 2013 онд болсон ОУХС-ын бага хурлаар 1982 онд гарсан “Эдийн засгийн идэвхтэй хүн ам, хөдөлмөр эрхлэлт, ажилгүйдэл болон бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэлтийн талаарх” аргачлалын тогтоолыг шинэчлэн “Ажил, хөдөлмөр эрхлэлт болон хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт”-ын аргачлал бүхий тогтоол гаргасан.

Иймд Монгол Улсад 2019 оны 1 дүгээр сараас эхлэн Үндэсний статистикийн хорооны дарга,

Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайдын хамтарсан тушаалаар батлагдсан “Хөдөлмөр эрхлэлтийн статистикийн үзүүлэлтийг тооцох шинэ аргачлал”-ыг мөрдөж байгаа бөгөөд судалгаа уг аргачлалын дагуу явагдсан.

ГОЛ ШИНЭЧЛЭЛТ:

- Хөдөлмөрийн насны дээд хязгаарыг тогтоож өгөөгүй бөгөөд, 15 ба түүнээс дээш болгосон. Ингэснээрээ, тэтгэвэр тогтоолгосон ч хөдөлмөр эрхэлж байгаа эсвэл хөдөлмөрлөх хүсэл зорилготой байгаа тэтгэврийн насны хүн амыг хөдөлмөрийн зах зээлд бүрэн хамруулах боломжтой юм (нийгэмд тэтгэврийн насны хүн жолооч, оёдолчин гэх мэт энгийн ажил мэргэжлээс эхлээд тодорхой ур чадвар шаардсан дотоодын зөвлөхөөр ч ажиллаж, мөн ажиллах хүсэл сонирхолтой байна).
- Өмнөх аргачлалд цалин хөлсгүй дадлагажигч ажилтан, сайн дурын ажилтан нь ажиллагчдын бүлэгт хамрагдаж байсан бол шинэ аргачлалаар ажиллагчдын бүлэгт эдгээр хүн ам хамрагдахгүй буюу зөвхөн цалин, ашгийн төлөө ажиллаж байгаа хүнийг хамааруулсан.
- Давхар хөдөлмөр эрхэлж байгаа ажиллагчийн хувьд үндсэн ажлыг тодорхойлох шалгуур нь хуучнаар хамгийн их цалин хөлс, орлого олдог ажил нь байсан бол шинэ аргачлалын дагуу цалин, орлогоос үл хамааран хамгийн их цаг зарцуулдаг ажлыг үндсэн ажил гэж тодорхойлсон.
- Хуучин аргачлалаар хөдөлмөр эрхлэлтийн хэрэгцээ нь хангагдахгүй байгаа хөдөлмөрийн насны хүн амыг зөвхөн ажилгүй хүний хүрээнд хэмждэг байсан бол шинэ аргачлалаар өргөн хүрээнд авч үзэн, Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын үзүүлэлтүүд болох ажилгүй хүн + боломжит ажиллах хүч + цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгч гэсэн 3 бүлэг хүн амаар хэмжих болсон. Мөн ажилгүй хүний шалгуур хуучнаар “ажиллагч биш, ажил хайсан эсвэл ажил хийхэд бэлэн” гэсэн шалгуур байсан бол шинэ аргачлалаар “ажиллагч биш, ажил хайсан болон ажил хийхэд бэлэн” болж өөрчлөгдсөн.

ГОЛ АЧ ХОЛБОГДОЛ:

Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын шинэ үзүүлэлтийг бий болгосон нь гол ач холбогдол юм. Учир нь ажиллагч хэдий ч ажлын цаг нь долоо хоногт 40 цагаас бага, нэмэлт ажил хайж, хийхэд бэлэн байгаа “Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгч” болон ажлын байр, ажил олгогчийн шалгуур, мэргэжил, ур чадвар гэх мэт нөхцөл нь бүрдвэл хөдөлмөр эрхлэхэд бэлэн байгаа “Боломжит ажиллах хүчин” нь хөдөлмөрийн зах зээлд “Ажилгүй хүн”-тэй адил хөдөлмөр эрхлэлтийн хэрэгцээ нь хангагдахгүй байгаа хүн ам юм.

4. СУДАЛГААНЫ АСУУЛГЫН ХУУДАС

Судалгааны зорилго, хамрах хүрээг Судалгааны асуулга нь 10 бүлэг бүхий “өрхийн гишүүдийн ерөнхий мэдээлэл, боловсрол, эрүүл мэнд, шилжих хөдөлгөөн, хөдөлмөр эрхлэлт ба түр хугацааны ажилгүйдэл, хөдөө аж ахуйн ажил ба зах зээл дэх оролцоо, үндсэн хөдөлмөр эрхлэлтийн шинж байдал, ажиллагчдын цалин, орлого, ажлын цаг, ажил хайгчдын шинж байдал, ажилгүй байгаа шалтгаан, өмнөх үеийн хөдөлмөр эрхлэлт, өрхийн гишүүдийн цалин хөлсгүй ажил”-ын талаар асуусан 192 асуултаас бүрдсэн.

5. СУДАЛГААНЫ ТҮҮВЭРЛЭЛТ

ҮСХ-ноос түүврийн дизайныг шинэчлэх туршилтын судалгааг 2018 онд явуулж, 2019 оноос “Ажиллах хүчний судалгаа” /АХС/-ны түүврийн дизайныг шинэчлэн хагас панел буюу ротациональ судалгааны дизайнд шилжсэн. 2022 оны судалгаанд нийт 15040 өрх, улирал тутам 3760 өрх судалгаанд хамруулсан.

ТҮҮВРИЙН ХҮРЭЭ:

Судалгаанд Монгол Улсын 2021 оны нийт өрх, хүн ам буюу ҮСХ-ны Хүн ам, өрхийн мэдээллийн санд бүртгэлтэй өрх, хүн амын жагсаалтыг түүврийн хүрээ болгон ашигласан. Мөн баг, хорооны түвшинд 15 ба түүнээс дээш насны хүн амыг нэмэлт мэдээлэл болгон авсан.

Судалгаа нь өрхөд суурилсан судалгаа бөгөөд цэргийн хуаран, дотуур байр, засан хүмүүжүүлэх газар, сүм хийд болон нийтийн байранд түр амьдрагчид, байнгын орон гэргүй хүн амыг хамруулахгүй болно. Өрхийн ам бүлийн тоонд тухайн өрхөд 6 сараас илүү хугацаагаар эзгүй байгаа (хугацаат цэргийн албан хаагч, оюутан сурагчид, гадаадад ажиллаж амьдарч байгаа болон цагдан хоригдож байгаа) хүнийг өрхийн гишүүнд тооцохгүй.

ТҮҮВРИЙН ҮЕ ШАТ:

Түүвэрлэлт хийх үйл ажиллагаа нь 2 үе шаттай бөгөөд сүүлийн шатанд сонгогдсон өрхийг төлөөлүүлэн мэдээлэл цуглуулалтын үйл ажиллагааг гүйцэтгэнэ.

Эхний үе шатанд Монгол Улсын бүх аймаг, дүүргийн нийт баг, хэсгийн жагсаалтаас харгалзах тооны түүврийн анхан шатны нэгж/ТАШН/ буюу кластеруудыг хот, хөдөөгөөр нь эрэмбэлэн бүлгүүдэд хуваасны дараа систем түүврийн арга ашиглан сонголтыг хийж гүйцэтгэнэ. Энд судалгааны ТАШН нь аймгийн түвшинд баг, нийслэл дүүргийн түвшинд хэсэг байна.

Хоёрдугаар шатанд сонгогдсон ТАШН-ийн өрхийн жагсаалтыг холбогдох мэдээллийн хамт бэлтгэж, энгийн санамсаргүй түүврийн аргыг ашиглан кластер бүрээс 10 өрхийг сонгоно.

ТҮҮВРИЙН ХЭМЖЭЭ:

Тодорхой нэг нутаг дэвсгэр эсвэл хүн амын тодорхой бүлгийн хувьд 2 үе шаттай түүвэр судалгааны түүврийн хэмжээг дараах томъёоллын дагуу тооцно. Үүнд:

$$n = \frac{z^2 \times P_0 \times (1 - P_0)}{e^2} * deff \quad (1)$$

z – 95 хувийн ач холбогдлын түвшин дэх t статистикийн тархалтын утга 1.96

P_0 – түлхүүр үзүүлэлтийн хувийн жин. (Орхон аймагт хамгийн их буюу ойролцоогоор 0.25)

e – таамаглаж байгаа алдааны хязгаарыг аль болох бага хэмжээтэйгээр авах бөгөөд практикт 5-15 хувийн харьцангуй алдаатай байхад судалгааны үр дүнг ашиглаж болдог. (буюу абсолют алдаа 0.05 хувь)

$deff$ – тооцох боломжгүй бөгөөд бид 2.0-той тэнцүү байна гэж таамагласан.

Улсын хэмжээнд нийт түүврийн хэмжээ нь 15040 буюу ТАШН-ийн тоо 1504 болсон.

ТҮҮВРИЙН РОТАЦИ ХУВААРИЛАЛТ:

Түүврийн ротаци хийх хуваарь

I улирал	II улирал	III улирал	IV улирал
PSU1			
PSU2	PSU2		
PSU3	PSU3	PSU3	
PSU4	PSU4	PSU4	PSU4
	PSU 5	PSU 5	PSU 5
		PSU 6	PSU 6
			PSU 7

Улирлаар ТАШН-д ротаци хийхдээ 25 хувийг нь шинээр сонгож, 75 хувийг нь өмнөх улирлынхыг хэвээр үлдээсэн. Түүврийн ротаци хийх хуваарийг дараах хүснэгтээр харуулж байна.

Жилийн эцэст нийт 581=83*7 ТАШН-ээс судалгаа авсан байна.

Кластерын сонголт хийхийн өмнө нийт баг/хэсгүүдийг тодорхой бүлгүүдэд хувааж пропорционалиар хуваарилна.

ТАШН болон ТХШН-ийн тоо, улирлаар

I улирал	II улирал	III улирал	IV улирал
94 PSU – 940 НН			
94 PSU – 940 НН	94 PSU – 940 НН		
94 PSU – 940 НН	94 PSU – 940 НН	94 PSU – 940 НН	
94 PSU – 940 НН	94 PSU – 940 НН	94 PSU – 940 НН	94 PSU – 940 НН
	94 PSU – 940 НН	94 PSU – 940 НН	94 PSU – 940 НН
		94 PSU – 940 НН	94 PSU – 940 НН
			94 PSU – 940 НН

ТҮҮВРИЙН ЖИН:

Өрхийн жин нь аймгийн түвшинд сум сонгогдох магадлалын урвуу харьцаа, сумын түвшинд ТАШН (баг, хороо) сонгогдох магадлалын урвуу харьцаа, ТАШН-ийн түвшинд өрх сонгогдох магадлалын урвуу харьцаануудын үржвэр байна.

ТХШН-ийн түвшинд жингийн томьёо:

$$w_i = \frac{H_i}{h_i} \quad (2)$$

Үүнд: H_i – i дугаар кластерт байгаа нийт өрхийн тоо

h_i – i дугаар кластераас сонгосон түүвэр өрхийн тоо (10 эсвэл ямар нэгэн шалтгаанаар татгалзсан судалгаанд хамрагдаагүй бол 10-аас бага байна)

ТАШН-ийн түвшинд жингийн томьёо:

$$w = \frac{N}{n} \quad (3)$$

Үүнд: N - домэйнд байгаа бүх ТАШН-ийн тоо

n - домэйнд байгаа бүх түүвэр ТАШН-ийн тоо

Эндээс i дугаар кластерын j дугаар өрхийн суурь жин нь

$$w_{ij} = \frac{N H_i}{n h_i} \quad \text{байна} \quad (4)$$

Нэг ТАШН-д байгаа өрхүүдийн түүврийн жин тэнцүү буюу ижил байна.

Судалгаанд 13290 өрх 100 хувь хамрагдсан бөгөөд түүврийн жин улс, бүс, аймаг, дүүргийн түвшинд төлөөлөх чадвартайд тооцогдсон.

ВАРИАЦ БОЛОН СТАНДАРТ АЛДАА:

Улсын хэмжээнд тодорхойлогдсон тооллогын нэгж бүрийн хувьд сонгосон түүврийн нэгжээс судалгаа авч үр дүнг тооцсонтой холбоотойгоор судалгааны үр дүн бодит утгаасаа ямархуу хэлбэлзэлтэй, төлөөлөх чадвартай байхыг вариацийн утга болон түүврийн алдаа илэрхийлнэ.

Судалгааны мэдээлэл боловсруулахад SPSS программыг ашигласан бөгөөд түүврийн алдааг тооцохдоо уг программын Analyze/Compare Means/Means цэсээр гүйцэтгэсэн. Ингэхдээ тоон утга болон хувиар илэрхийлэгдэх үзүүлэлт тус бүрийн хувьд дараах үр дүнг гаргасан. Үүнд:

- Ерөнхий олонлогийн үзүүлэлтийн тооцооны утга
- Тооцоо хийхэд ашиглагдсан ажиглалтын тоо
- Стандарт алдаа
- Вариацийн коэффициент
- 95 хувийн итгэмжлэгдэх интервал

Түүвэрлэлтийн алдааг судалгааны үндсэн үзүүлэлтийн хувьд улс, хот, хөдөө, хүйс, бүс нутаг, аймгийн түвшинд тооцсон.

ХАВСРАЛТ Б. ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН СТАТИСТИК ҮЗҮҮЛЭЛТИЙГ ТООЦОХ АРГАЧЛАЛ

ҮНДЭСНИЙ СТАТИСТИКИЙН ХОРООНЫ ДАРГА, ХӨДӨЛМӨР, НИЙГМИЙН ХАМГААЛЛЫН САЙДЫН ХАМТАРСАН ТУШААЛ

2019 оны 1 дүгээр
сарын 17-ны өдөр

Дугаар А/09 / А/08

Улаанбаатар
хот

Хөдөлмөр эрхлэлтийн статистикийн үзүүлэлтүүдийг тооцох аргачлалыг шинэчлэн батлах тухай

Монгол Улсын Засгийн газрын 2016-2020 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөний 3.3.2 дахь зорилтын 2 дахь арга хэмжээг хэрэгжүүлэх зорилгоор Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.2, Статистикийн тухай хуулийн 12 дугаар зүйлийн 12.3.4, 12.3.7, 15 дугаар зүйлийн 15.1.1 дэх хэсэг, заалтуудыг тус тус үндэслэн ТУШААХ НЬ:

1. Хөдөлмөр эрхлэлтийн статистикийн үзүүлэлтийг тооцох аргачлалыг хавсралтаар шинэчлэн баталж, 2019 оны 2 дугаар сарын 1-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдүүлсүгэй.
2. Хөдөлмөр эрхлэлтийн статистикийн үзүүлэлтийг тооцох аргачлалыг улсын хэмжээнд мөрдүүлж ажиллахыг Үндэсний статистикийн хорооны Хүн ам, нийгмийн статистикийн газар /А.Амарбал/, Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яамны Хөдөлмөр эрхлэлтийн бодлогын хэрэгжилтийг зохицуулах газар /Ц.Амартөгс/-т тус тус үүрэг болгосугай.
3. Энэ тушаалын хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллахыг Үндэсний статистикийн хорооны Тамгын газар /Ч.Цэвэгдорж/, Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яамны Төрийн захиргааны удирдлагын газар /Ц.Нямсүрэн/-т тус тус даалгасугай.
4. Энэхүү тушаал гарсантай холбогдуулан "Хөдөлмөр эрхлэлт, ажиллах хүчний статистикийн үзүүлэлтийг тооцох аргачлал батлах тухай" Үндэсний статистикийн хорооны дарга, Нийгмийн хамгаалал, хөдөлмөрийн сайдын 2009 оны 01-68/94 дугаар хамтарсан тушаалыг хүчингүй болсонд тооцсугай.

ҮНДЭСНИЙ СТАТИСТИКИЙН
ХОРООНЫ ДАРГА

А.АРИУНЗАЯА

ХӨДӨЛМӨР, НИЙГМИЙН
ХАМГААЛЛЫН САЙД

С.ЧИНЗОРИГ

НИЙТЛЭГ ҮНДЭСЛЭЛ

Хөдөлмөрийн статистикийн олон улсын стандартыг тогтоох механизм нь 5 жил тутам зохион байгуулж буй Хөдөлмөрийн статистикчдын олон улсын бага хурал(ХСОУБХ) юм. Сүүлийн жилүүдэд 1982 оны 13-р бага хурлаас баталсан хөдөлмөр эрхлэлтийн статистикийн аргачлал нь дэлхий дахинд хурдацтай өөрчлөгдөж буй хөдөлмөрийн зах зээлийн өнөөгийн дүр зургийг бодит байдалд нийцүүлэн гаргаж чадахгүй, улмаар хөдөлмөр эрхлэлтийн бодлогод төдийлөн үр дүнтэй ашиглагдаж чадахгүй байна гэж үзсэн. Иймд Хөдөлмөрийн статистикчдын олон улсын 19-р бага хурлаар ажиллах хүч, ажилгүйдлийн түвшинг тооцоход ашиглаж байсан “Эдийн засгийн идэвхтэй хүн ам, хөдөлмөр эрхлэлт, ажилгүйдэл, бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэлтийн үзүүлэлтүүдийг тооцох аргачлал”-ыг шинэчлэн “Ажил, хөдөлмөр эрхлэлт болон хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт”-ын талаарх аргачлал бүхий тогтоол гаргасан. Уг шинэчлэгдсэн стандарт ойлголт, тодорхойлолтод нийцүүлэн, өөрийн орны онцлогийг тусган энэхүү аргачлалыг боловсруулав.

Улсын хэмжээнд хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн статистикийн талаарх мэдээлэл гаргаж, судалгаа явуулан, холбогдох үндсэн үзүүлэлтийг тооцоход энэхүү аргачлалыг ашиглана.

ЗОРИЛГО, АЧ ХОЛБОГДОЛ

Хөдөлмөрийн статистикийн мэдээллийг бий болгох зорилго нь хөдөлмөрийн зах зээлийн хэмжээ, бүтэц, тэдгээрт гарч буй өөрчлөлтийг тодорхойлох, дүн шинжилгээ хийхэд ашигладаг тоон мэдээллийн багцыг бий болгоход оршино.

Энэхүү аргачлалыг мөрдлөг болгосноор хөдөлмөрийн зах зээлийн нөхцөл байдлын талаарх илүү нарийвчилсан мэдээлэл, түүнчлэн хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтыг бүрэн харуулах статистикийн үзүүлэлтийг бий болгож, бодлого боловсруулагчдыг зохих мэдээллээр хангах юм.

ХУУЛЬ ЭРХ ЗҮЙН ҮНДЭСЛЭЛ

Монгол Улсын Статистикийн тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 6 –д “статистикийн үзүүлэлт, арга зүй нь олон улсын статистикийн стандарт, арга зүйтэй нийцсэн байх”, 12 дугаар зүйлийн 7 –д “статистикийн үзүүлэлт, аргачлалыг олон улсын ангилал, аргачлал, стандартын жишигт нийцүүлэн гаргаж мөрдүүлэх” гэж заасан, мөн Монгол Улсын Засгийн газрын 2016-2020 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөний 3.3.2 дахь зорилтын 2 дахь арга хэмжээнд “Хөдөлмөр эрхлэлт, ажиллах хүчний статистик үзүүлэлтийг тооцох аргачлалыг шинэчлэх гэж тус тус заасан нь энэхүү аргачлалыг боловсруулах хууль эрх зүйн үндэслэл юм. Хөдөлмөрийн статистикчдын олон улсын 19-р бага хурлаар “Ажил, хөдөлмөр эрхлэлт болон хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт” олон улсын статистикийн стандарт арга зүйн баримт бичгийг баталж, улс орнуудад мөрдөхийг зөвлөмж болгосон.

ОЙЛГОЛТ, ТОДОРХОЙЛОЛТ

Ажил, түүний хэлбэр, ажлын байр

Ажил гэж аль ч нас, хүйсийн хүн амын бусдын эсвэл өөрийн хэрэглээнд зориулж бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, үйлчилгээ үзүүлэх албан ёсны болон албан бус бүхий л үйл ажиллагааг ойлгоно. Ажил гэсэн ойлголтод бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, үйлчилгээ үзүүлэхээс өөр үйлдэл (гуйлга гуйх, хулгай хийх), өөрийн биеийг арчлах (хувийн ариун цэвэр сахих, арьс арчилгаа хийх, өөрийгөө сувилах) болон тухайн хүний өмнөөс өөр хүн гүйцэтгэж үл чадах үйл ажиллагаа (унтах, суралцах, өөрийгөө хөгжүүлэх, амрах) хамаарахгүй (заалт 6, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1).

Ажлын хэлбэр гэж харилцан ялгаатай зорилгоор хийж гүйцэтгэдэг, өөр хоорондоо адилгүй олон төрлийн ажлыг үйлдвэрлэлийнх нь зориулалтаар (өөрийн эцсийн хэрэглээ болон бусдын хэрэглээнд), үйл ажиллагааных нь зорилгоос нь (цалин хөлстэй, орлого олох эсэх) хамаарч тус тусад нь хэмжихийг

ойлгоно (заалт 7, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1).

Өөрийн хэрэглээний үйлдвэрлэлийн ажил гэж ихэвчлэн өөрийн эцсийн хэрэглээнд зориулсан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, үйлчилгээ үзүүлэх үйл ажиллагаа юм (заалт 7а, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1).

Хөдөлмөр эрхлэлт гэж цалин хөлс, орлого олох зорилгоор бусдын хэрэглээнд зориулан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, үйлчилгээ үзүүлэх үйл ажиллагаа юм. Хөдөлмөр эрхлэлт гэсэн ажлын хэлбэр нь ажиллах хүчний статистикийн хамрах хүрээг тогтооно (заалт 7b, 11, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1).

Цалин хөлсгүй дадлагажих ажил гэж ажлын байрны болон мэргэжлийн хувьд дадлага, туршлага, ур чадвар эзэмших зорилгоор цалин хөлсгүйгээр бусдын хэрэглээнд зориулан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, үйлчилгээ үзүүлэх үйл ажиллагаа юм (заалт 7с, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1).

Сайн дурын ажил гэж заавал хийж гүйцэтгэх үүрэг хүлээгээгүй ч бусдын хэрэглээнд зориулан цалин хөлс, орлого олох зорилгогүйгээр бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, үйлчилгээ үзүүлэх албадлагын бус шинжтэй үйл ажиллагаа юм (заалт 7d, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1).

Бусад ажил гэж цалин хөлсгүй нийтийг хамарсан ажил, шүүх, түүнтэй адилтгах эрх мэдэл бүхий байгууллага, албан тушаалтны шийдвэрээр цалин хөлсгүйгээр хийж гүйцэтгэх хоригдлуудын ажил, цэрэг, цагдаагийн байгууллагаас цалин хөлсгүй гүйцэтгүүлж буй ажил (бусдад хөлсгүй хийж өгсөн албадлагын шинж чанартай ажил) юм (заалт 8, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1).

Ажлын байр гэж цалин хөлс, орлого олох зорилгоор бусдын хэрэглээнд зориулан хийж гүйцэтгэх ажил, үүрэг, албан тушаалыг хэлнэ. Тэгэхээр энэ үзүүлэлт нь зөвхөн ажиллагчид буюу хөдөлмөр эрхлэлтийн ажлын хэлбэрийн хүрээний ойлголт юм. Бусад ажлын хэлбэрийн хувьд ажлын үйл ажиллагаа гэж үзнэ (заалт 12.b, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1).

Үндсэн ажлын байр гэж тухайн хүн цалин хөлс, орлого олох зорилгоор хоёр болон түүнээс дээш ажлын байранд хөдөлмөр эрхэлж байгаа тохиолдолд тухайн хугацаанд хамгийн их цаг зарцуулсан ажил юм (заалт 12b, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1).

Шинэ ажлын байр гэж үйлдвэрлэл, үйлчилгээг бий болгох болон өргөтгөх замаар эдийн засгийн нэгж дэх албан ба албан бус салбарт шинээр бий болсон ажил, үүрэг, албан тушаалыг хэлнэ. Харин ажиллагчдын шилжилт хөдөлгөөн, тухайлбал ажиллагч тэтгэвэрт гарсны дараа орных нь хүнийг авах, эхийн чөлөөтэй байгаа хүний ажлын байран дээр хүн авч ажиллуулах, орон тоо шилжих, нэгтгэн зохион байгуулах зэрэг тохиолдлыг шинэ ажлын байранд тооцохгүй.

Эдийн засгийн үйл ажиллагаа гэж зах зээлд зориулж үйлдвэрлэсэн бараа, үйлчилгээ юм. Өөрөөр хэлбэл, үндэсний тооцооны системийн хүрээнд бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг зах зээлд худалдах, солилцох эсвэл өөрийн хэрэглээндээ зориулан өрхөд үйлдвэрлэж байгаа бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийг хамруулна. Харин өөрийн хэрэглээндээ зориулсан үйлчилгээ болон бусдын хэрэгцээнд зориулсан сайн дурын үйлчилгээг хамруулахгүй.

Эдийн засгийн бус үйл ажиллагаа гэж Үндэсний тооцооны системийн хүрээнээс гаднах хүүхэд, өндөр настан асрах, гэр цэвэрлэх, хоол унд бэлтгэх зэрэг цалин хөлс, орлого олох зорилгогүйгээр өөрийн хэрэглээний болон бусдын хэрэглээнд зориулж сайн дураар хийж гүйцэтгэсэн үйлчилгээ юм.

ХӨДӨЛМӨРИЙН НАСНЫ ХҮН АМ

Хөдөлмөрийн насны хүн ам гэж 15, түүнээс дээш насны хүн амыг хэлнэ. Хөдөлмөрийн насны хүн амыг ажиллах хүч болон ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам гэж ангилна (заалт 15, 65, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1).

Ажиллах хүч гэж тухайн хугацаанд зөвхөн хөдөлмөр эрхлэлтийн ажлын хэлбэрийн хүрээнд, цалин хөлс, орлого олох зорилгоор бусдын хэрэглээнд зориулан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, үйлчилгээ үзүүлэхэд хүч хөдөлмөрөө нийлүүлж байгаа ажиллагчид болон нийлүүлэхэд бэлэн байгаа ажилгүй хүн юм (заалт 11, 16, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1).

Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам гэж сургуульд суралцаж байгаа, гэрийн ажилтай, өндөр настан, өндөр насны тэтгэвэр тогтоолгосон, хөгжлийн бэрхшээлтэй болон ажил хайх итгэл алдарсан зэрэг шалтгаанаар тухайн хугацаанд ажиллах хүчинд хамаарахгүй хөдөлмөрийн насны хүн амыг ойлгоно. Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн амаас боломжит ажиллах хүчин (тодорхойлолт 2.16.3)-ийг тодорхойлно. Мөн ажиллах хүч болон боломжит ажиллах хүч хоёрын нийлбэрээр өргөтгөсөн ажиллах хүч илэрхийлэгдэнэ (заалт 16,55, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1).

АЖЛЫН ХЭЛБЭРҮҮД ДЭХ ХҮНИЙ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

Өөрийн хэрэглээнд зориулж бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж, үйлчилгээ үзүүлдэг хүн гэж тухайн хугацаанд ихэвчлэн өөрийн эцсийн хэрэглээндээ зориулан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, үйлчилгээ үзүүлэхтэй холбоотой үйл ажиллагаа эрхэлсэн хүнийг ойлгоно (заалт 22, ОУХС-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1).

Өөрийн эцсийн хэрэглээ гэдэг нь хөрөнгийн хуримтлал бий болгоход зориулан үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ эсвэл өөрийн болон өрхийн гишүүдийн, мөн өөр өрхөд амьдарч буй гэр бүлийн холбоотой (эцэг, эх, ах, дүү гэх мэт) хүмүүсийн эцсийн хэрэглээнд зориулан үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ юм (заалт 22d, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1).

Цалин хөлсгүй дадлагажигч гэж тухайн хугацаанд ажлын байран дээрээ ажил, мэргэжлийн туршлага олж авах, ур чадвар эзэмших зорилгоор бусдын хэрэглээнд зориулан, цалин хөлсгүйгээр бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, үйлчилгээ үзүүлэхтэй холбоотой үйл ажиллагаа эрхэлсэн хүнийг ойлгоно (заалт 33, ОУХС-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1).

Цалин хөлсгүй гэдэг нь хийж гүйцэтгэсэн ажил буюу ажилласан цагтаа мөнгөн болон мөнгөн бус хэлбэрээр цалин хөлс авахгүй байхыг хэлнэ. Гэхдээ сургалтын тэтгэлэг болон зарим тохиолдолд мөнгөн болон мөнгөн бусаар дэмжлэг (жишээ нь хоол, унд) авдаг байж болно (заалт 33c, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1).

Бусдын хэрэглээнд зориулж гэдэг нь өөрийн өрх, өрхийн гишүүдэд хамааралгүй хүмүүсийн хэрэглээнд зориулж зах зээлийн болон зах зээлийн бус нэгжид хийж гүйцэтгэсэн ажил юм (заалт 33d, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1).

Ажлын байран дээрх дадлага, туршлага, ур чадвар эзэмших гэдэг нь тодорхой мэргэшил, мэргэжлийн үнэмлэх олгодог эсэхээс үл хамааран уламжлалт арга хэлбэрээр, албан болон албан бус хэлбэрээр ажлын байран дээрээ туршлага, ур чадвараа дээшлүүлэхийг ойлгоно (заалт 33e, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1).

Цалин хөлсгүй дадлагажигч гэдэгт дараах хүмүүс хамаарна (заалт 34, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1). Үүнд:

- а. Цалин хөлсгүйгээр эдийн засгийн үйл ажиллагаанд оролцож байгаа дагалдан ажилтан, мэргэшиж буй дадлагажигч ажилтан, дагалдан дадлагажигчид болон үндэсний нөхцөл байдлын дагуу хэрэгжиж байгаа хөтөлбөрт заасан бусад төрлийн ажилчид;
- б. Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих хөтөлбөрийн хүрээнд зохион байгуулагдсан ур чадвар, давтан сургалтын хөтөлбөрт хамрагдан эдийн засгийн үйл ажиллагаанд цалин хөлсгүй оролцож буй хүн.

Цалин хөлсгүй дадлагажигч гэдэгт дараах хүмүүс хамрагдахгүй (заалт 35, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1). Үүнд:

- а. Ажилд анхлан авахтай холбогдон, туршилтын хугацаанд ажиллаж буй хүн;

- б. Өрх, өрхийн гишүүдийнхээ эзэмшдэг зах зээлийн болон зах зээлийн бус нэгжид хөдөлмөр эрхлэх явцдаа ажлын байран дахь сургалт эсвэл амьдралын турш дахь үйл ажиллагаанаасаа туршлагажиж буй хүн;
- в. Сайн дурын ажил хийж байх үеийн ажлын чиг баримжаа олгох сургалт болон танилцуулгад хамрагдаж буй хүн;
- г. Өөрийн хэрэглээнд зориулсан үйлдвэрлэл явуулахтай холбоотой суралцаж буй хүн.

Сайн дурын ажил хийж байгаа хүн гэж тухайн хугацаанд заавал хийх үүрэг хүлээгээгүй, дагаж мөрдөхөөр зохицуулагдаагүй ч бусдын хэрэглээнд зориулан цалин хөлс, орлого олох зорилгогүйгээр бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, үйлчилгээ үзүүлэхтэй холбоотой үйл ажиллагаа эрхэлсэн хүнийг ойлгоно (заалт 37, ОУХС-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1).

Цалин хөлсгүй гэдэг нь хийж гүйцэтгэсэн ажил буюу ажилласан цагтаа мөнгөн болон мөнгөн бус хэлбэрээр цалин хөлс авахгүй байхыг ойлгоно. Гэхдээ тухайн үйл ажиллагааг явуулахтай холбоотой амьжиргааны зардал, халаасны зардал, унаа, хоол, бэлэг дурсгалын зүйл зэрэг дэмжлэг, тэтгэмжийг тухайн орон нутгийн дундаж цалин хөлсний гуравны нэгээс доош хэмжээгээр, мөнгөн болон мөнгөн бус хэлбэрээр авч болно (заалт 37b, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1).

Заавал хийх үүрэг хүлээгээгүй гэдэг нь иргэний, хууль, эрх зүйн, захиргааны зохицуулалтгүйгээр хийсэн ажил бөгөөд тэдгээр нь хамт олны, соёлын, шашны шинж чанартай болон нийгмийн хариуцлагаа биелүүлэхээс ялгаатай (заалт 37c, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1).

Сайн дурын ажил хийж байгаа хүнд дараах хүмүүс хамаарахгүй (заалт 38, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол). Үүнд:

- а. Шүүх болон түүнтэй адилтгах эрх бүхий байгууллагын шийдвэрээр нийгэмд үзүүлэх үйл ажиллагааг эрхэлж буй хоригдлууд эсвэл заавал дагаж мөрдөх цэргийн алба буюу түүнийг орлуулахууц иргэний үйл ажиллагаа эрхэлж буй хүн;
- б. Боловсрол, сургалтын хөтөлбөрийн нэг хэсэг болгон зохион байгуулагддаг цалин хөлсгүй ажилд хамрагдаж буй хүн (цалин хөлсгүй дадлагажигч);
- в. Цалин хөлс, орлого олж буй эдийн засгийн нэгжийнхээ үйл ажиллагааны хүрээнд, ажлын цагийн үеэр бусдад зориулан хийж гүйцэтгэсэн эсвэл ажлын бус цагаар ажил олгогчоос олгосон цалин хөлс, орлого олж буй ажлыг гүйцэтгэсэн хүн.

Ажиллагч гэж зөвхөн хөдөлмөр эрхлэлтийн ажлын хэлбэрийн хүрээнд, цалин хөлс, орлого олох зорилгоор бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж, үйлчилгээ үзүүлж буй хөдөлмөрийн насны хүнийг хэлнэ. Хөдөлмөр эрхлэгчдийг ажлын байрандаа байгаа болон түр эзгүй байгаа гэж хоёр бүлэгт хувааж авч үзнэ (заалт 27, ОУХС-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1).

Ажлын байрандаа байгаа ажиллагч гэж тухайн хугацаанд цалин хөлс, орлого олох зорилгоор нэгээс дээш цагаар ажилласан хүн юм. Мөн улирлын шинж чанартай ажлынхаа улирлын үйл ажиллагаанаас хамааралгүйгээр, сул зогсолтын үеэр ч тогтмол ажилладаг ажиллагчдыг хамруулна (заалт 27, 30e ОУХС-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1).

Ажлын байрандаа түр эзгүй байгаа ажиллагч гэж хүндэтгэн үзэх болон сургалтад хамрагдах шалтгааны улмаас түр хугацаагаар чөлөөтэй байсан, ээлжийн ажилтай, амралтын цагаа нөхөж авах шалтгааны улмаас амарч байгаа, жирэмсний болон амаржсаны, жилийн ээлжийн амралттай байсан, нийтээр тэмдэглэх баярын болон тэмдэглэлт өдрүүдээр амарч байсан, ажил хаялт, ажлын байр түр хаалт, ажлын түр зогсолттой байсан учир тухайн хугацаанд “ажлын байрандаа байгаагүй” боловч эзгүй үед нь ажлын байр нь хадгалагдаж байгаа ажиллагчдыг хамруулна (заалт 27, 29 ОУХС-ын 19-р бага хурлын тогтоол-1).

Ажиллагчдад дараах хүмүүсийг хамааруулна (заалт 30, ОУХС-ын 19-р бага хурлын тогтоол). Үүнд:

- а. Ур чадвараа нэмэгдүүлэх зорилгоор салбар болон системийн хүрээнд өөр ажил хийж байгаа эсвэл сургалтад хамрагдаж байгаа хүн;
- б. Цалинтай ажиллаж байгаа дагалдан ажилтан, мэргэшиж буй дадлагажигч ажилтан, дагалдан дадлагажигчид;
- в. Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих хөтөлбөрийн дагуу цалин хөлс, орлого олох зорилгоор ажиллаж байгаа хүн;
- г. Үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнийх нь зарим хэсгийг өрх, гэр бүл нь хэрэглэдэг ч голчлон худалдах буюу солилцох зорилгоор бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэдэг өөрийн эдийн засгийн нэгждээ ажилладаг хүн;
- д. Бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлээ ихэвчлэн өөрийн хэрэглээнд /өрх, гэр бүл/ зориулан үйлдвэрлэдэг хэдий ч зарим тохиолдолд бага хэмжээгээр зах зээлд борлуулснаас олсон орлого нь тухайн хүн, өрхийн орлогын ихэнх хувийг бүрдүүлдэг өөрийн эдийн засгийн нэгждээ ажилладаг хүн;
- е. Улирлын чанартай ажлынхаа сул зогсолтын үеэр цалин хөлс, орлого олох эсэхээс үл хамааран хуулийн болон захиргааны эрх үүрэг (татвар төлөх), даалгаврыг үргэлжлүүлэн гүйцэтгэж байгаа хүн;
- ё. Өөрийн өрхийн гишүүн болон өөр өрхөд амьдардаг гэр бүлийн холбоотой хүний зах зээлийн нэгжид ажилладаг хүн эсвэл тэдний цалинтай ажилд туслан, ажил үүргийг гүйцэтгэдэг хүн;
- ж. Зэвсэгт хүчний байгууллагад тогтмол ажилладаг хүмүүс, мөнгөн болон мөнгөн бусаар цалин хөлс авдаг цэргийн болон иргэний үйлчилгээний байгууллагад ажиллаж буй хүн.

Ажиллагчдад дараах хүмүүс хамааруулахгүй (заалт 31, ОУХС-ын 19-р бага хурлын тогтоол). Үүнд:

- а. Мөнгөн болон мөнгөн бус хэлбэрээр цалин хөлс авдаггүй дагалдан ажилтан, мэргэшиж буй дадлагажигч ажилтан, дагалдан дадлагажигчид;
- б. Эдийн засгийн үйл ажиллагаанд оролцолгүйгээр хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих хөтөлбөрийн хүрээнд ур чадварын сургалт, давтан сургалтад хамрагдаж байгаа хүн;
- в. Ажилгүйдлийн даатгал, тэтгэвэр гэх мэт төр засгийн нийгмийн хамгааллын тэтгэмжийг үргэлжлүүлэн авах нөхцөлөөр цалин хөлсгүйгээр ажиллаж байгаа хүн;
- г. Тухайн эдийн засгийн нэгжийн үйл ажиллагаанд оролцдоггүй бөгөөд үйл ажиллагааны ашиг, орлогоос мөнгөн болон мөнгөн бус хэлбэрээр орлого авдаг хүн;
- д. Тухайн хугацаанд хөдөлмөр эрхлэхгүй байгаа, тогтмол ажлын байргүй улирлын чанартай хөдөлмөр эрхэлдэг хүн;
- е. Өөрийн ажиллаж байсан эдийн засгийн нэгждээ эргэж ажилд орох эрхтэй боловч ажлаас завсардах босго хугацааг давуулсан бөгөөд цалин хөлсөө авах шалгуурт тэнцээгүй ажлаасаа завсардсан хүн;
- ё. Ажиллаж байсан эдийн засгийн нэгждээ эргэж ажиллах эсэх нь баталгаагүй ажлаас чөлөөлөгдсөн хүн.

ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН СТАТУС

Хөдөлмөр эрхлэлтийн статус гэж эдийн засгийн үйл ажиллагаа эрхэлж байгаа тухайн ажиллагчийг ажиллаж байгаа эдийн засгийн нэгж (хувь хүн, аж ахуйн нэгж, байгууллага эсэх) болон эрх мэдэл, ажил үүргээр нь ангилахыг ойлгоно.

Ажил олгогч гэж ашиг олох зорилгоор тогтмол хугацаанд нэг буюу түүнээс дээш хүнийг “цалин хөлстэй ажиллагч”-аар ажиллуулдаг хувиараа хөдөлмөр эрхэлж буй ажиллагчийг ойлгоно. Цалин хөлсөөр ажиллаж буй ажиллагч гэдэгт ажлын байрандаа түр эзгүй байгаа ажиллагчийг оруулна, харин үйл ажиллагаатай холбоотой шийдвэрийг хамтран гаргадаг бизнесийн хамтрагч болон өрхийн бусад туслагчдыг оруулахгүй. Ажил олгогчдыг дотор нь аж ахуйн нэгж байгууллагын ажил олгогч (захирал, менежер) болон өрхийн зах зээлийн аж ахуйн нэгжийн ажил олгогч гэж хоёр ангилна.

Аж ахуйн нэгж, байгууллагын ажил олгогч гэж ашиг олох зорилгоор аж ахуйн нэгж байгууллагын үйл ажиллагааг бие даан эсвэл нэг болон хэд хэдэн хувь нийлүүлэгч бүхий бизнесийн хамтрагчтайгаа хамтран эрхэлж, тухайн үйл ажиллагаандаа нэг буюу түүнээс дээш хүнийг тогтмол “цалин хөлстэй ажиллагч”-аар ажиллуулан, хувийн бизнесийнхээ үйл ажиллагаанд оролцуулж байгаа байгууллагын эзэн бүхий ажиллагч юм. Цалин хөлсөөр ажиллаж буй ажиллагчид ажлын байрандаа түр эзгүй байгаа ажиллагчийг оруулна, харин үйл ажиллагаатай холбоотой шийдвэрийг хамтран гаргадаг бизнесийн хамтрагч болон өрхийн бусад туслагчдыг оруулахгүй.

Зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн нэгжийн ажил олгогч гэж ашиг олох зорилгоор аж ахуйн нэгж байгууллага бус зах зээлийн аж ахуйн нэгжийг бие даан эсвэл нэг болон хэд хэдэн хувь нийлүүлэгч бүхий бизнесийн хамтрагчтайгаа хамтран эрхэлж, тухайн үйл ажиллагаандаа нэг буюу түүнээс дээш хүнийг тогтмол “цалин хөлстэй ажиллагч”-аар ажиллуулж байгаа ажиллагч юм. Цалин хөлсөөр ажиллаж буй ажиллагчид ажлын байрандаа түр эзгүй байгаа ажиллагчийг оруулна, харин үйл ажиллагаатай холбоотой шийдвэрийг хамтран гаргадаг бизнесийн хамтрагч болон өрхийн бусад туслагчдыг оруулахгүй.

Цалин хөлстэй ажилтангүй бие даасан ажиллагч гэж өөрийн хөрөнгөөрөө бие даан, эсвэл бусадтай хамтран эдийн засгийн үйл ажиллагаа эрхэлж, тухайн хугацаанд ямар нэгэн цалин хөлстэй ажилтан авч ажиллуулаагүй хувиараа хөдөлмөр эрхэлж буй ажиллагчийг ойлгоно. Ямар нэгэн цалин хөлстэй ажилтан авч ажиллуулаагүй гэдэг нь өөрөөсөө, бизнесийн хамтрагч, хувь нэмэр оруулагч гэр бүлийн гишүүнээсээ өөр нэг ч хүн ажилчнаар авч ажиллуулаагүй байхыг ойлгоно. Эдгээр хөдөлмөр эрхлэгчдийг дотор нь цалин хөлстэй ажилтангүй аж ахуй нэгж, байгууллагын үйл ажиллагаа эрхлэгч болон цалин хөлстэй ажиллагчгүй зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн үйл ажиллагаа эрхлэгч гэж хоёр ангилна.

Цалин хөлстэй ажилтангүй аж ахуйн нэгж, байгууллагын үйл ажиллагаа эрхлэгч гэж ямар нэгэн цалин хөлстэй ажилтан авч ажиллуулахгүйгээр, бие даан эсвэл хувь эзэмшигч, бизнесийн хамтрагч, хувь нэмэр оруулагч гэр бүлийн гишүүдтэйгээ хамтран аж ахуйн нэгж, байгууллагын (хязгаарлагдмал хариуцлагатай компани, нөхөрлөл, хоршоо) үйл ажиллагааг эрхэлж буй ажилч юм.

Цалин хөлстэй ажилтангүй, зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн үйл ажиллагаа эрхлэгч гэж ямар нэгэн цалин хөлстэй ажилтан авч ажиллуулахгүйгээр, бие даан эсвэл бизнесийн хамтрагч, хувь нэмэр оруулагч гэр бүлийн гишүүдтэйгээ хамтран аж ахуйн нэгж байгууллага бус зах зээлийн аж ахуйн нэгжийн үйл ажиллагааг эрхэлж явуулдаг ажилч юм.

Гүйцэтгэх гэрээлэгч гэж эдийн засгийн өөр нэг нэгжид, эсвэл уг нэгжээр дамжуулаад бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг нийлүүлэх зорилгоор арилжааны шинжтэй гэрээ (хөдөлмөрийн бус) байгуулан ажиллаж буй ажиллагч юм. Эдгээр ажиллагч нь тухайн эдийн засгийн нэгжийн цалин хөлстэй ажиллагч биш боловч ажлын төлөвлөлт, зохион байгуулалт, гүйцэтгэл, орлого болон зах зээлд гарах боломж зэрэг нь уг эдийн засгийн нэгжээс хамаардаг. Мөн эдгээр ажиллагч нь тэдний үйлдвэрлэлийн (бүтээмжтэй) үйл ажиллагаанд хяналт тавьж, хийж гүйцэтгэсэн ажлынх нь үр шимийг шууд хүртдэг эдийн засгийн өөр нэгжээс хараат, ашгийн төлөө ажиллагч юм.

Цалин хөлстэй ажиллагч гэж ажиллаж буй эдийн засгийн нэгжээ эзэмшдэггүй, үйл ажиллагааны шийдвэрт оролцохгүйгээр тухайн нэгжид албан болон албан бусаар хөдөлмөр эрхлэн, ажилласан цаг, хийж гүйцэтгэсэн ажлынхаа (зарим тохиолдолд хийж гүйцэтгэсэн ажлынхаа үйл ажиллагаа тус бүрт) эсвэл худалдаа, үйлчилгээ (тоо хэмээ, захиалгын тоогоор) үзүүлснийхээ төлбөр болгон мөнгөн болон мөнгөн бус хэлбэрээр цалин хөлс авдаг ажиллагч юм. Цалинтай ажиллагчдыг хөдөлмөр эрхлэлтийн гэрээний нөхцөл, хөдөлмөрийн харилцааны зохицуулалтаас нь хамаарч 4 ангилна.

Цалин хөлстэй байнгын ажиллагч гэж ажлын цагийн доод хэмжээгээр ажиллах нь хүлээн

зөвшөөрөгдсөн, байнгын буюу тухайн эдийн засгийн нэгжид ажиллах насны дээд хязгаар, тэтгэвэрт гарах нас зэргээс бусад хөдөлмөр эрхлэлтийг зогсоох тодорхой хугацаа, нөхцөл заагдаагүйгээр хөдөлмөр эрхэлдэг ажиллагч юм. Эдгээр ажиллагчид нь албан болон албан бус ажлын байранд бүтэн эсвэл хагас цагаар ажиллагч байж болно. Мөн ажилд ороод удаагүй, туршилтын хугацаандаа ажиллаж байгаа боловч цаашид үргэлжлүүлээд байнгын хугацаагаар ажиллуулахаар хүлээгдэж байгаа ажиллагч орно.

Цалин хөлстэй түр ажиллагч гэж хөдөлмөр эрхлэх хугацаа нь 3 ба түүнээс дээш сараар хязгаарлагдсан буюу тодорхой хугацаатай хөдөлмөр эрхэлж буй ажиллагч юм. Эдгээр ажиллагчид нь албан болон албан бус ажлын байранд бүтэн эсвэл хагас цагаар ажиллагч байж болно.

Цалин хөлстэй тохиолдлын ажиллагч гэж ажлын тогтсон цаггүй, хөдөлмөр эрхлэлт нь 3 сар хүртэлх хугацаагаар хязгаарлагдсан буюу богино хугацаатай хөдөлмөр эрхэлж буй ажиллагч юм.

Цалин хөлстэй дагалдан ажилтан, мэргэшиж буй дадлагажигч ажилтан, дагалдан дадлагажигчид гэж цалин хөлстэйгөөр, ажлын байрны болон мэргэжлийн хувьд дадлага, туршлага, ур чадвар эзэмших зорилгоор бусдын хэрэглээнд зориулан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж, үйлчилгээ үзүүлж буй ажиллагч юм.

Гэр бүлийн гишүүдэд хувь нэмрээ оруулагч гэж өрхийн гишүүд, мөн өөр өрхөд амьдарч буй гэр бүлийн холбоотой (эцэг, эх, ах, дүү гэх мэт) хүмүүсийн эрхэлж буй зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн нэгжийн ажилд, эсвэл тэдгээрийн цалинтай ажил болон гүйцэтгэх гэрээлэгчээр ажиллаж буй ажилд нь тусалж байгаа ажиллагчийг хэлнэ. Тэд эдийн засгийн нэгжийн үйл ажиллагаанд нь нөлөөлөх шийдвэр гаргадаггүй, үүрэг хүлээдэггүй бөгөөд цалин хөлсгүйгээр оролцож, үйл ажиллагаанаас олсон орлогоос өрх дотроо ашиг хүртдэг.

ХӨДӨЛМӨРИЙН ДУТУУ АШИГЛАЛТ

Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт гэж хөдөлмөрийн нийлүүлэлт болон эрэлтийн зөрүү буюу хөдөлмөрийн насны хүн амын хөдөлмөр эрхлэлтийн хэрэгцээ хангагдахгүй байхыг ойлгоно (заалт 40, 42 ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол). Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтыг дараах үзүүлэлтээр хэмжинэ. Үүнд:

Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгч гэж тухайн хугацаанд хөдөлмөр эрхэлж буй ажиллагчийн бүх ажлынх нь ажлын цаг нь үндэсний хууль тогтоомжид заасан босго цагаас бага бөгөөд өөр ажил хийх хүсэлтэй, нэмэлт цагаар ажиллахад бэлэн байгаа хүнийг ойлгоно. Босго цаг гэдгийг Монгол Улсын Хөдөлмөрийн тухай хуульд заасны дагуу 7 хоногийн ажлын 40 цагаар авч үзнэ (заалт 43 ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол).

Ажилгүй хүн гэж сүүлийн 7 хоногт хөдөлмөр эрхлээгүй, хөдөлмөр эрхлэх зорилгоор ажил хайж байгаа болон ажил хийхэд бэлэн байгаа хөдөлмөрийн насны хүн юм (заалт 47 ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол).

- а. хөдөлмөр эрхлээгүй гэж тухайн хугацаанд буюу сүүлийн 7 хоногт цалин хөлс, орлого олох зорилгоор ямар нэгэн ажил хийгээгүй, ажиллагч гэдэг тодорхойлолтод хамаарахгүй байхыг;
- б. ажил хийхэд бэлэн гэж тухайн хугацаанд буюу сүүлийн 7 хоногт эсвэл тухайн хугацаанаас хойш ирэх хоёр долоо хоногт ажил хийж эхлэхэд бэлэн байхыг;
- в. ажил хайж байгаа гэж сүүлийн дөрвөн долоо хоногт цалин хөлс, орлого олох зорилгоор ямар нэгэн хэлбэрээр ажил хайсан эсвэл хувийн бизнес эхлүүлэх оролдлого хийсэн хүн юм. Ажил хайх гэдгийг ажилд зуучлах төрийн болон хувийн байгууллагад бүртгүүлэх, ажлын байрны талаар мэдээлэл авч ажил олгогчтой холбогдсон, ажлын зар, цахим хуудсаар ажил олгогчид хандах, нийтийн үйлчилгээний газруудын мэдээллийн самбар, хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэлд зар тавих гэх мэт ажил олох оролдлого идэвхтэй хийхийг ойлгоно. Харин ажлын

байрны талаар мэдээлэл авсан ч ажил олгогчид хандаагүй бол идэвхтэй оролдлого хийсэн гэж үзэхгүй.

Боломжит ажиллах хүч гэж цалин хөлс, орлого олох зорилгоор хөдөлмөр эрхлэхийг сонирхож байгаа боловч тодорхой нөхцөл байдлын улмаас ажил хайх оролдлого нь хязгаарлагдсан эсвэл шууд ажил хийх боломжгүй байгаа, тухайн хугацаанд хөдөлмөр эрхлээгүй хүн юм (заалт 40с, 51, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол). Боломжит ажиллах хүчинд дараах хүмүүсийг хамааруулна. Үүнд:

- а. Ажил хийхэд бэлэн биш байгаа ажил хайгч буюу ажил хайх оролдлого хийж байсан ч тухайн хугацаанд ажил хийхэд бэлэн биш, боломжгүй байгаа хүн;
- б. Ажил хайгаагүй ч ажил хийх боломжтой хүн буюу ажил хайх оролдлого хийгээгүй ч ажил хийх хүсэлтэй, ажил хийхэд бэлэн байгаа хүн.

Итгэл алдарсан ажил хайгч гэж ажил хайгаагүй ч ажил хийх боломжтой байгаа хүн ам (тодорхойлолт 2.16.б)-аас хөдөлмөрийн зах зээлтэй холбоотой буюу мэргэжил, туршлага байхгүйгээс тохирох ажлын байр олж авч чадахгүй байгаагаас эсвэл хэтэрхий залуу, хөгшин байна гэсэн шалтгаанаар ажил олгогчдын шаардлагад нийцэхгүй байгаагаас ажлын байр хайж олох найдвараа алдан, ажил хайгаагүй байгаа хөдөлмөрийн насны хүн ам юм (заалт 51b, 52, 80b, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол).

АЛБАН БУС ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ

Албан бус салбар гэж хөдөө аж ахуйн бус салбарт орлого олох зорилготойгоор зах зээлд бүтээгдэхүүн, үйлчилгээгээ борлуулдаг өрхийн хоршоологдоогүй аж ахуй нэгжийг ойлгоно. Тэд ямар нэгэн бүрэн хөтөлсөн данс тооцоогүй, албан ёсны бүртгэлийг дагаж мөрддөггүй буюу аж ахуйн зохион байгуулалтын хэлбэрт ороогүй, орлогын албан татварын талаарх мэдээлэлд бүрэн хамрагдаагүй байдаг (заалт 5, 6, 7, ХСОУ-ын 15 бага хурлын тогтоол).

Албан салбар гэж төрийн байгууллага, төрийн өмчит аж ахуйн тогтолцоотой үйлдвэрийн газар буюу зах зээлийн бус хуулийн этгээдүүд болон зах зээлд борлуулах зорилгоор бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, үйлчилгээ үзүүлэх үйл ажиллагааг эрхэлж буй албан ёсны бүртгэлд бүрэн хамрагдсан хуулийн этгээд, хуулийн этгээдийн хяналт дор (орлогын албан татварын талаарх мэдээлэлд бүрэн хамрагдсан) үйл ажиллагаа явуулж буй хувь хүн, өрхийн аж ахуйн үйл ажиллагаа юм.

Албан бус хөдөлмөр эрхлэгч гэж албан бус ажлын байранд хөдөлмөр эрхэлж буй ажиллагч юм. Албан бус хөдөлмөр эрхлэгчид дараах хүмүүсийг хамааруулна. Үүнд:

- а. Тухайн хугацаанд хөдөлмөрийн харилцаа нь хууль эрх зүйн хүрээнд бүрэн зохицуулагдаагүй, орлогын албан татвар, өвчтэй байсны тэтгэмж, ээлжийн амралт олгодоггүй, нийгмийн хамгааллын бусад асуудал хангагдаагүй нөхцөлд ажиллаж буй цалин хөлстэй ажиллагч;
- б. Албан бус салбарт ажиллаж буй зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн нэгжийн ажил олгогч болон цалин хөлстэй ажиллагчгүй бие даасан ажиллагч;
- г. Зөвхөн өөрийн эцсийн хэрэглээнд зориулан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж буй өрхөд цалин хөлстэй ажиллагч;
- д. Хувь нэмэр оруулагч гэр бүлийн гишүүд орно.

Албан бус салбарт ажиллагч гэж хөдөлмөр эрхлэлтийн статусаас үл хамааран, тухайн хугацаанд наад зах нь нэг албан бус салбар дахь эдийн засгийн нэгжид ажиллаж байгаа ажиллагч юм.

Албан салбарт албан бус хөдөлмөр эрхлэгч гэж албан салбар дахь албан бус ажлын байр (тодорхойлолт 2.20.а)-нд хөдөлмөр эрхэлж буй ажиллагч юм.

Албан бус эдийн засагт ажиллагч гэж албан бус салбарт болон албан салбар дахь албан бус ажлын байранд хөдөлмөр эрхэлж буй ажиллагч юм.

ХҮҮХДИЙН ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ

Хүүхэд гэж НҮБ-ын Хүүхдийн эрхийн тухай конвенцын 1 дүгээр зүйл болон ОУХБ-ын Хүүхдийн хөдөлмөрийн тэвчишгүй хэлбэрүүдийн тухай 182 дугаар конвенцын 2 дугаар зүйлд зааснаар 18 насанд хүрээгүй хүнийг хүүхэд гэж тодорхойлно. Хүүхдийн хөдөлмөрийг хэмжих зорилтод хүн ам нь 5-17 насны бүлэгт багтах бүх хүүхэд байх бөгөөд хүүхдийн насыг түүний хамгийн сүүлчийн төрсөн өдрөөр тасалбар болгох буюу бүтэн насаар тодорхойлно (заалт 8, 9, ХСОУ-ын 18 бага хурлын II тогтоол энэ 20-р өөрчлөгдөөгүй).

Хүүхдийн ажил эрхлэлт гэж хүүхдийн хөдөлмөрийг хэмжихтэй холбоотой хамгийн өргөн хүрээтэй ойлголт бөгөөд ҮТС-2008-д тодорхойлсноор ҮТС-ын үйл ажиллагааны ерөнхий хүрээнд хамаарч буй бусдын эсвэл өөрийн хэрэглээнд зориулж бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, үйлчилгээ үзүүлэх аливаа үйл ажиллагааг тухайн хугацаанд нэг цагаас доошгүй эрхэлсэн 5-17 насны хүүхдийн үйл ажиллагаа юм. Өөрөөр хэлбэл, өөрийн хэрэглээний үйлчилгээ эрхэлж байгаа болон өрхийн хэрэгцээнд зориулан сайн дураар үйлчилгээ үзүүлж буй хүүхдийн үйл ажиллагааг ҮТС-ийн үйлдвэрлэлийн хүрээнээс гадуурх ажлын хэлбэр гэж үзэх ч үйлдвэрлэлийн ерөнхий хүрээн доторх үйл ажиллагаа эрхэлж буй хүүхэд гэж үзнэ (заалт 11, 13 ХСОУ-ын 18 бага хурлын II тогтоолын шинэчилсэн төсөл).

Хүүхдийн хөдөлмөр эрхлэх насны доод хязгаар гэж ОУХБ-ын Ажилд авах насны доод хязгаарын тухай 138 дугаар конвенцын 2 дугаар зүйлд зааснаар ажил, хөдөлмөр эрхлэх насны доод хязгаар нь заавал эзэмших боловсрол буюу суурь боловсрол эзэмших хүүхдийн нас байх бөгөөд энэ нь ямар ч тохиолдолд 15 наснаас доошгүй байна.

Хөнгөн ажил гэж ОУХБ-ын Ажилд авах насны доод хязгаарын тухай 138 дугаар конвенцын 7 дугаар зүйлд зааснаар доорх нөхцөл хангагдсан тохиолдолд ажил эрхэлж буй 13-17 насны хүүхдийн үйл ажиллагаа юм. Хангагдсан байх нөхцөлд:

- а. эрүүл мэнд, өсөлт хөгжилд хортой нөлөө үзүүлэхгүй байх;
- б. сургуульд суралцах, мэргэжлийн чиг баримжаа олгох, мэргэжилтэн бэлтгэх хөтөлбөрт хамрагдах болон олсон мэдлэгээ ашиглах явцад нь саад учруулахгүй байх шаардлагыг хангасан байх;
- в. хууль ёсны төлөөлөгч буюу эцэг, эх асран хамгаалагч, харгалзан дэмжигчийн зөвшөөрөлтэй байх ёстой.

Хүүхдийн хөдөлмөр эрхлэлт гэж дараах бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, үйлчилгээ үзүүлэх үйл ажиллагааг эрхэлсэн 18 нас хүрээгүй хүүхдийн үйл ажиллагаа юм (заалт 12, 15, ХСОУ-ын 18 бага хурлын II тогтоолын шинэчилсэн төсөл). Үүнд:

- а. ажил эрхэлж буй хүүхэд (тодорхойлолт 22) болон хөнгөн ажил хийж болохуйц наснаас доош нас (5-12 нас)-ны хүүхдийн эрхэлж буй үйл ажиллагаа;
- б. ҮТС-ын үйлдвэрлэлийн хүрээнд хөнгөн ажлыг тогтмол эрхэлж байгаа 13-17 насны хүүхдийн үйл ажиллагаа;
- в. тэвчишгүй хэлбэрийн хөдөлмөр эрхэлж буй хүүхдүүд (тодорхойлолт 26) болон өрхөд цалин хөлсгүйгээр ажиллаж буй аюултай үйлчилгээг багтаасан аюултай ажил (тодорхойлолт 27) эрхэлж байгаа буй хүүхдийн үйл ажиллагаа орно.

Хүүхдийн хөдөлмөрийн тэвчишгүй хэлбэр гэдэгт:

- а. боолчлолын бүх хэлбэрүүд болон хүүхдийг худалдах, дамжуулан худалдах, өрийн төлөөс, хамжлагын албат болгох, хүчээр буюу албадан хөдөлмөрлүүлэх, түүний дотор зэвсэгт мөргөлдөөнд хүүхдийг хүчээр буюу албадан элсүүлэх зэрэг боолчлолтой төстэй үйл ажиллагаа;
- б. хүүхдийг бэлгийн мөлжлөгт өртүүлж буй үйл ажиллагаа, садар самууны сурталчилгаа болон садар самууны үзүүлбэрт хүүхдийг ашиглах, элсүүлэн авах эсвэл тийм үйл ажиллагаанд

оролцохыг санал болгох;

- в. хүүхдийг мансууруулах бодис үйлдвэрлэх, нууцаар наймаалах зэрэг олон улсын холбогдох гэрээнүүдэд заагдсан хууль бус үйл ажиллагаанд оролцохыг санал болгох;
- г. мөн чанар, эсвэл хөдөлмөрийн нөхцөлөөрөө хүүхдийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдал, ёс суртахуунд хохирол учруулахуйц ажлыг хамааруулна (заалт 17, ХСОУ-ын 18 бага хурлын II тогтоол).

Хүүхдийн аюултай ажил гэж хүүхдийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдал, ёс суртахуун, хүмүүжилд сөргөөр нөлөөлөх аюултай шинж чанар бүхий (аюултай орчин, тоног төхөөрөмж, салбар, ажил мэргэжил) аливаа ажил, үйл ажиллагаа юм. Уртасгасан цагаар эсвэл шөнийн цагаар ажиллаж байгаа бол аюултай ажил эрхэлж байна гэж үзнэ (заалт 20, ХСОУ-ын 18 бага хурлын II тогтоол).

АЖЛЫН ЦАГ

Жинхэнэ ажилласан цаг нь урт болон богино хугацааны туршид Үндэсний тооцооны системийн хүрээнд бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, үйлчилгээ үзүүлэх үйл ажиллагааг тухайн хугацаанд гүйцэтгэхэд зарцуулсан цаг юм (заалт 11, ХСОУ-ын 18 бага хурлын I тогтоол). Жинхэнэ ажилласан цагт дараах үйл ажиллагаанд зарцуулсан цагийг оруулна. Үүнд:

Шууд цаг гэж байршил (ажлын байрандаа, гудамжинд, гэртээ)-аас үл хамааран, ажил үүргээ гүйцэтгэхэд зарцуулсан цаг юм. Үүнд илүү цагаар ажилласан цаг эсвэл ажил үүргээ гүйцэтгэхэд зориулагдаагүй (үдийн завсарлага болон ажилтай холбоотой зорчин явах) цагийг оруулна.

Холбогдох цаг гэж үйл ажиллагааг хэвийн байлгах, хөнгөвчлөх буюу нэмэгдүүлэхэд зарцуулсан цагийг ойлгох бөгөөд дараах үйл ажиллагаанд зарцуулсан цагийг оруулна. Үүнд:

- а. Багаж хэрэгсэл, машин техник, ажлын байраа цэвэрлэх, засварлах, бэлтгэх зэрэг үйл ажиллагаа, ажлын хувцсаа өмсөх;
- б. Үндсэн материалыг зах зээл, нийлүүлэгчээс худалдан авах, бараа материалаа хэрэглэгчдэд хүргэхтэй холбоотой тээвэрлэх;
- в. Бизнесийн түнш, хэрэглэгч, үйлчлүүлэгчдээ хүлээн авах, ажлын цагаар уулзалт хийх;
- г. Цалин хөлстэй эсэхээс үл хамааран дуудлагаар ажиллах (эрүүл мэндийн болон бусад чухал үйлчилгээ гэх мэт) эсвэл гэрээсээ ажлын байрандаа дуудагдан ажиллах;
- д. Ажлын байр хооронд явах, ажил үүргийн дагуу томилолтоор явах, хэрэглэгч болон үйлчлүүлэгчтэй уулзахаар явах;
- е. Ажлын байрандаа болон ажлын байрнаас гадуур мэргэжил дээшлүүлэх сургалтад байгууллагын болон бусад нэгжийн зардлаар хамрагдах.

Ашиглаагүй цаг гэж ажлын байрандаа байгаа боловч техникийн саатлаас тухайлбал, гэрэл тасрах, интернэтийн шугам тасрах, машин техник эвдрэх, осол гаргах зэрэг шалтгаанаар ажиллаж чадахгүй байх цагийг ойлгоно.

Амрах цаг гэж түр амс хийх, кофе цай уух, хүч сэлбэх зэрэг богино хугацааны амралтад зориулсан цагийг ойлгоно.

Байнгын ажлын цаг гэж богино хугацаанд буюу нэг долоо хоног, урт хугацаанд буюу сар, улирал, эсвэл жилийн турш тухайн ажилд ажилласан жинхэнэ ажлын цагийн дундаж утгыг ойлгоно (заалт 15, ХСОУ-ын 18 бага хурлын I тогтоол).

Бүтэн цагаар ажиллагч гэж Монгол Улсын “Хөдөлмөрийн тухай хууль”-д заасны дагуу долоо хоногийн ажлын цаг нь 40 хүртэл, ердийн ажлын өдрийн үргэлжлэл 8 хүртэл цаг, ажлын дараалсан 2 өдрийн хоорондох тасралтгүй амралт нь 12 цаг ба түүнээс дээш хугацаатай ажилладаг ажиллагч болон ээлжээр ажилладаг ажиллагчийг ойлгоно.

Хагас цагаар ажиллагч гэж хөдөлмөрийн болон ажил гүйцэтгэх, хөлсөөр ажиллах гэрээ байгуулан ажиллаж, хөдөлмөрийн харилцаа нь Хөдөлмөрийн тухай болон Иргэний хуулиар зохицуулагддаг боловч долоо хоногийн ажлын цаг, ердийн ажлын өдрийн үргэлжлэлээс бага хугацаагаар ажиллаж, цалин хөлс, орлого олдог, татвар, нийгмийн даатгалын шимтгэлийг ажил олгогч болон өөрөө хариуцан төлдөг ажиллагчийг ойлгоно (үүнд цагийн ажил хийж буй хөдөлмөрийн насны суралцагчийг хамруулахгүй).

БУСАД

Урт хугацаагаар ажилгүй байгаа хүн гэж 12 сар, түүнээс дээш хугацаагаар хөдөлмөр эрхлээгүй, тухайн хугацаанд ажил хайж байгаа болон ажил хийх боломжтой байгаа ажилгүй хүн юм (заалт 50, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол).

Ажил хайгч гэж ажилгүй хүн эсвэл ажиллагч боловч ажлын нөхцөлөө сайжруулах, нэмэлт орлого олох зорилгоор Хөдөлмөр эрхлэлтийн байгууллагад ажил хайж бүртгүүлсэн хүн юм.

Бүртгэлтэй ажилгүй хүн гэж цалин хөлс, орлого олох зорилгоор хөдөлмөр эрхлээгүй, тухайн хугацаанд хөдөлмөр эрхлэхэд бэлэн болон Хөдөлмөр эрхлэлтийн байгууллагад ажил хайж бүртгүүлсэн ажилгүй хүн юм.

Хөдөлмөр эрхлээгүй болон боловсрол, сургалтад хамрагдаагүй байгаа залуучууд гэж тухайн хугацаанд хөдөлмөр эрхлээгүй, албан боловсрол эзэмших сургуульд суралцаагүй, бүх шатны сургалтад хамрагдаагүй байгаа 15-24 насны ажилгүй болон ажиллах хүчнээс гадуурх залуучуудыг ойлгоно.

Ажилтай ядуучууд гэж ядуурлын шугамаас доогуур орлоготой буюу ядуу өрхөд амьдарч байгаа хөдөлмөр эрхэлж буй хүн юм.

АЖЛЫН ХЭЛБЭРТ ТОХИРОХ ЖИШИГ ХУГАЦАА

Тухайн хэлбэрийн ажилд хэр хэмжээгээр оролцож байгаад үндэслэн тухайн хийж байгаа ажлын хэлбэрт нь тохирох стандарт хугацааг тогтооно (заалт 19, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол). Стандарт хугацаанд:

- (а) Өөрийн эцсийн хэрэглээний үйлчилгээний ажил, хөдөлмөр эрхлэлтийн ажлын хэлбэр дээр цалин хөлсгүй дадлагажиж ажил болон хөдөлмөр эрхлэлтийн ажлын хэлбэрийн хувьд лавлагаа хугацааг сүүлийн нэг долоо хоногоор;
- (б) Өөрийн эцсийн хэрэглээний үйлдвэрлэлийн ажил, өөрийн эцсийн хэрэглээний бараа, үйлчилгээ үйлдвэрлэх ажлын хэлбэр дээр цалин хөлсгүй дадлагажиж ажил болон сайн дурын ажлын хэлбэрийн хувьд лавлагаа хугацааг сүүлийн нэг сараар тогтооно.

Тухайн хэлбэрийн ажлын тохирох стандарт хугацаанд тухайн хүн наад зах нь нэг цаг оролцсон бол тухайн ажлыг гүйцэтгэсэн гэж тооцно. Энэ нэг цагийн шалгуурыг ашиглах нь түр зуурын, амь зуулгын, тохиолдлын үйл ажиллагаа, түүнчлэн үйлдвэрлэлд оруулсан хөдөлмөрийн нийлүүлэлт зэргийг бүхэлд нь тооцох зэргээр бүхий л үйл ажиллагааны хамрах хүрээг баталгаажуулна (заалт 22, ХСОУ-ын 19-р бага хурлын тогтоол).

ТООЦОХ АРГА ЗҮЙ

Ажиллах хүчний статистикийн дараах үзүүлэлтийг тооцож гаргана. Үүнд:

Ажиллах хүч: Тухайн хугацаанд хөдөлмөрийн зах зээлд ажиллах хүчээ нийлүүлж байгаа ажиллагчид болон нийлүүлэхэд бэлэн байгаа ажилгүй хүний тооны нийлбэрээр тооцно.

$$\text{Ажиллах хүч} = \text{Ажиллагчид} + \text{Ажилгүй хүн} \quad (1)$$

Өргөтгөсөн ажиллах хүч: Ажиллах хүч болон боломжит ажиллах хүчний тооны нийлбэрээр тооцно.

$$\text{Өргөтгөсөн ажиллах хүч} = \text{Ажиллах хүч} + \text{Боломжит ажиллах хүч} \quad (2)$$

Ажиллах хүчний оролцооны түвшин: Ажиллах хүчний тоог хөдөлмөрийн насны хүн амын тоонд харьцуулж тооцно.

$$\text{Ажиллах хүчний оролцооны түвшин} = \frac{\text{Ажиллах хүч}}{\text{Хөдөлмөрийн насны хүн ам}} * 100\% \quad (3)$$

Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин: Ажиллагчдын тоог хөдөлмөрийн насны хүн амын тоонд харьцуулж тооцно.

$$\text{Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин} = \frac{\text{Ажиллагчдын тоо}}{\text{Хөдөлмөрийн насны хүн ам}} * 100\% \quad (4)$$

Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын түвшин:

Ажилгүйдлийн түвшин: Ажилгүй хүний тоог ажиллах хүчний тоонд харьцуулж тооцно (ХДАТ-1).

$$\text{ХДАТ}_1 = \frac{\text{Ажилгүй хүний тоо}}{\text{Ажиллах хүч}} * 100\% \quad (5)$$

Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэлт болон ажилгүйдлийн нэгдсэн түвшин: Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчид болон ажилгүй хүний тооны нийлбэрийг ажиллах хүчний тоонд харьцуулж тооцно (ХДАТ-2).

$$\text{ХДАТ}_2 = \frac{\text{Ажилгүй хүний тоо} + \text{ЦХХББХЭ}}{\text{Ажиллах хүч}} * 100\% \quad (6)$$

Ажилгүй хүн болон боломжит ажиллах хүчний нэгдсэн түвшин: Боломжит ажиллах хүч болон ажилгүй хүний тооны нийлбэрийг өргөтгөсөн ажиллах хүчний тоонд харьцуулж тооцно (ХДА-3).

$$\text{ХДАТ}_3 = \frac{\text{Ажилгүй хүний тоо} + \text{боломжит ажиллах хүч}}{\text{Өргөтгөсөн ажиллах хүч}} * 100\% \quad (7)$$

Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын нийлмэл түвшин: Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт буюу ажилгүй хүн, цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгч болон боломжит ажиллах хүчний тооны нийлбэрийг өргөтгөсөн ажиллах хүчний тоонд харьцуулж тооцно (ХДА-4).

$$\text{ХДАТ}_4 = \frac{\text{Ажилгүй хүн} + \text{ЦХХББХЭ} + \text{БАХах хүч}}{\text{Өргөтгөсөн ажиллах хүч}} * 100\% \quad (8)$$

Залуучуудын ажилгүйдлийн түвшин: 15-24 насны ажилгүй хүний тоог 15-24 насны ажиллах хүчний тоонд харьцуулж тооцно.

$$\text{Залуучуудын ажилгүйдлийн түвшин} = \frac{15 - 24 \text{ насны ажилгүй хүний тоо}}{15 - 24 \text{ насны ажиллах хүчний тоо}} * 100\% \quad (9)$$

Урт хугацааны ажилгүйдлийн түвшин: Урт хугацаагаар ажилгүй байгаа хүний тоог ажиллах хүчний тоонд харьцуулж тооцно.

$$\text{Урт хугацааны ажилгүйдлийн түвшин} = \frac{\text{Урт хугацаагаар ажилгүй байгаа хүний тоо}}{\text{Ажиллах хүч}} * 100\% \quad (10)$$

Хөдөлмөр эрхлээгүй болон боловсрол, сургалтад хамрагдаагүй байгаа залуучууд: Тухайн хугацаанд боловсрол, сургалтад хамрагдаагүй байгаа 15-24 насны ажилгүй хүн болон ажиллах хүчнээс гадуурх залуучуудын тооны нийлбэрээр тооцно.

$$\begin{aligned} \text{Хөдөлмөр эрхлээгүй болон боловсрол, сургалтад хамрагдаагүй байгаа залуучууд} = \\ (\text{Ажилгүй залуучууд} + \text{Ажиллах хүчнээс гадуурх залуучууд}) - (\text{Боловсрол, сургалтад хамрагдаж} \\ \text{байгаа ажилгүй залуучууд} + \text{Боловсрол, сургалтад хамрагдаж байгаа ажиллах хүчнээс гадуурх} \\ \text{залуучууд}) \end{aligned} \quad (11)$$

Тогтвортой хөгжлийн зорилтын хөдөлмөр эрхлэлтийн статистикийн үзүүлэлтүүд:

Удирдах албан тушаалд ажиллаж буй эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь /5.5.2/: Үндэсний ажил, мэргэжлийн ангилал ба тодорхойлолт -08 (YAMAT08)-ын дэд бүлэг 11 “Хууль тогтоогч, удирдах албан тушаалтан, гүйцэтгэх захирал”, дэд бүлэг 12 “Захиргааны, арилжааны менежер” болон дэд бүлэг 13 “Үйлдвэрлэл, төрөлжсөн үйлчилгээний менежер” гэсэн ангиллын дагуу нийт дээд болон дунд шатны удирдах

түвшний хөдөлмөр эрхэлж буй ажиллагчдад уг түвшний хөдөлмөр эрхэлж буй эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувиар илэрхийлнэ.

$$\begin{aligned} & \text{Удирдах албан тушаалд ажиллаж буй эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь} = \\ & = \frac{\text{ҮАМАТ08} - 11,12,13 \text{ дэд бүлэгт хөдөлмөр эрхэлж буй нийт эмэгтэй ажиллагчдын тоо}}{\text{ҮАМАТ08} - 11,12,13 \text{ дэд бүлэгт хөдөлмөр эрхэлж буй нийт ажиллагчдын тоо}} * 100\% \quad (12) \end{aligned}$$

Хөдөө аж ахуйн салбарт албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн эрхлэгчдийн эзлэх хувь /8.3.1/: Нийт хөдөө аж ахуйн бус салбарт ажиллагчдад албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн эзлэх хувиар илэрхийлнэ.

$$\begin{aligned} & \text{Хөдөө аж ахуйн бус салбарт албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн эзлэх хувь} = \\ & = \frac{\text{ХАА} - \text{н бус салбарт ажиллаж буй АБХЭ}}{\text{Нийт ХАА} - \text{н бус салбарт ажиллагчид}} * 100\% \quad (13) \end{aligned}$$

Цалин хөлстэй эмэгтэй, эрэгтэй ажиллагчдын цагийн дундаж цалин хөлс /8.5.1/: Хүйсээрх цалин хөлсний ялгаатай байдлаар илэрхийлэгдэх бөгөөд нийт ажиллагчдаас зөвхөн цалин хөлстэй эрэгтэй болон эмэгтэй ажиллагчдын цагийн дундаж цалин хөлсний зөрүүг эрэгтэй ажиллагчдын цагийн дундаж цалинд харьцуулж тооцно.

$$\begin{aligned} & \text{Хүйсээрх цалин хөлсний ялгаа} = \\ & = \frac{\text{Цагийн дундаж цалин хөлс}_{\text{эрэгтэй}} - \text{Цагийн дундаж цалин хөлс}_{\text{эмэгтэй}}}{\text{Цагийн дундаж цалин хөлс}_{\text{эрэгтэй}}} * 100\% \quad (14) \end{aligned}$$

Хөдөлмөр эрхлээгүй болон боловсрол, сургалтад хамрагдаагүй байгаа залуучуудын эзлэх хувь /8.6.1/: 15-24 насны хөдөлмөр эрхлээгүй болон боловсрол, сургалтад хамрагдаагүй байгаа залуучуудын тоог нийт 15-24 насны залуучуудын тоонд харьцуулж тооцно.

$$\begin{aligned} & \text{Хөдөлмөр эрхлээгүй болон боловсрол, сургалтад хамрагдаагүй байгаа залуучуудын эзлэх хувь} = \\ & = \frac{\text{15} - \text{24 насны хөдөлмөр эрхлээгүй, боловсрол сургалтад хамрагдаагүй байгаа залуучуудын тоо}}{\text{нийт 15} - \text{24 насны залуучуудын тоо}} * 100\% \quad (15) \end{aligned}$$

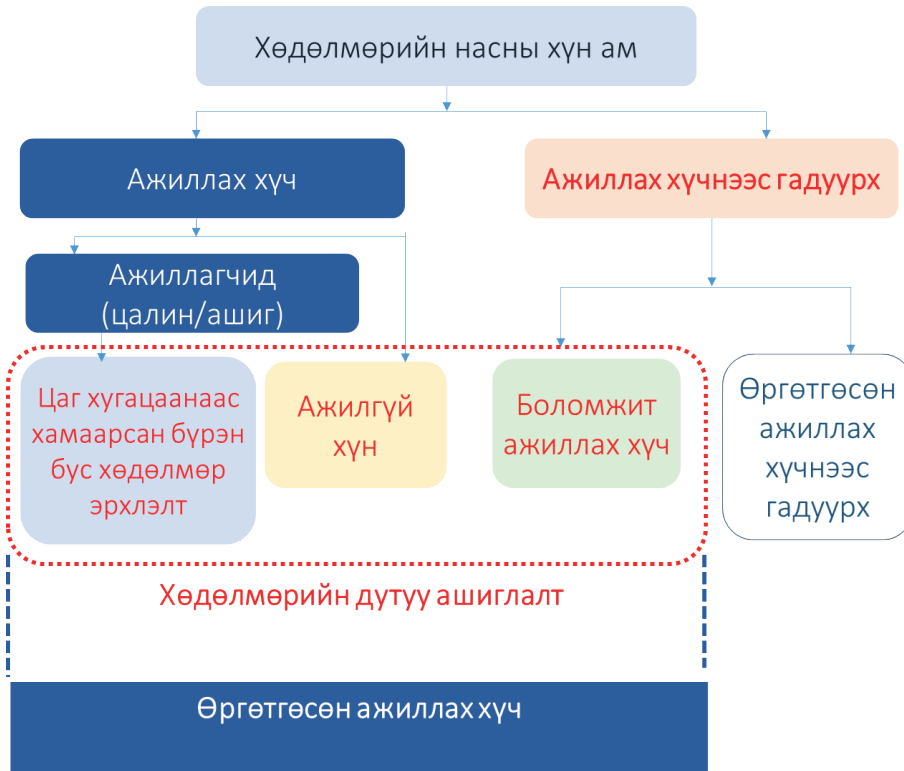
Хөдөлмөр эрхэлж буй 5-17 насны хүүхдийн эзлэх хувь /8.7.1/: 5-17 насны хөдөлмөр эрхэлж буй хүүхдийн тоог нийт 5-17 насны хүүхдийн тоонд харьцуулж тооцно.

$$\begin{aligned} & \text{Хөдөлмөр эрхэлж буй 5} - \text{17 насны хүүхдийн эзлэх хувь} = \\ & = \frac{\text{Хөдөлмөр эрхэлж буй 5} - \text{17 насны хүүхдийн тоо}}{\text{нийт 5} - \text{17 насны хүүхдийн тоо}} * 100\% \quad (16) \end{aligned}$$

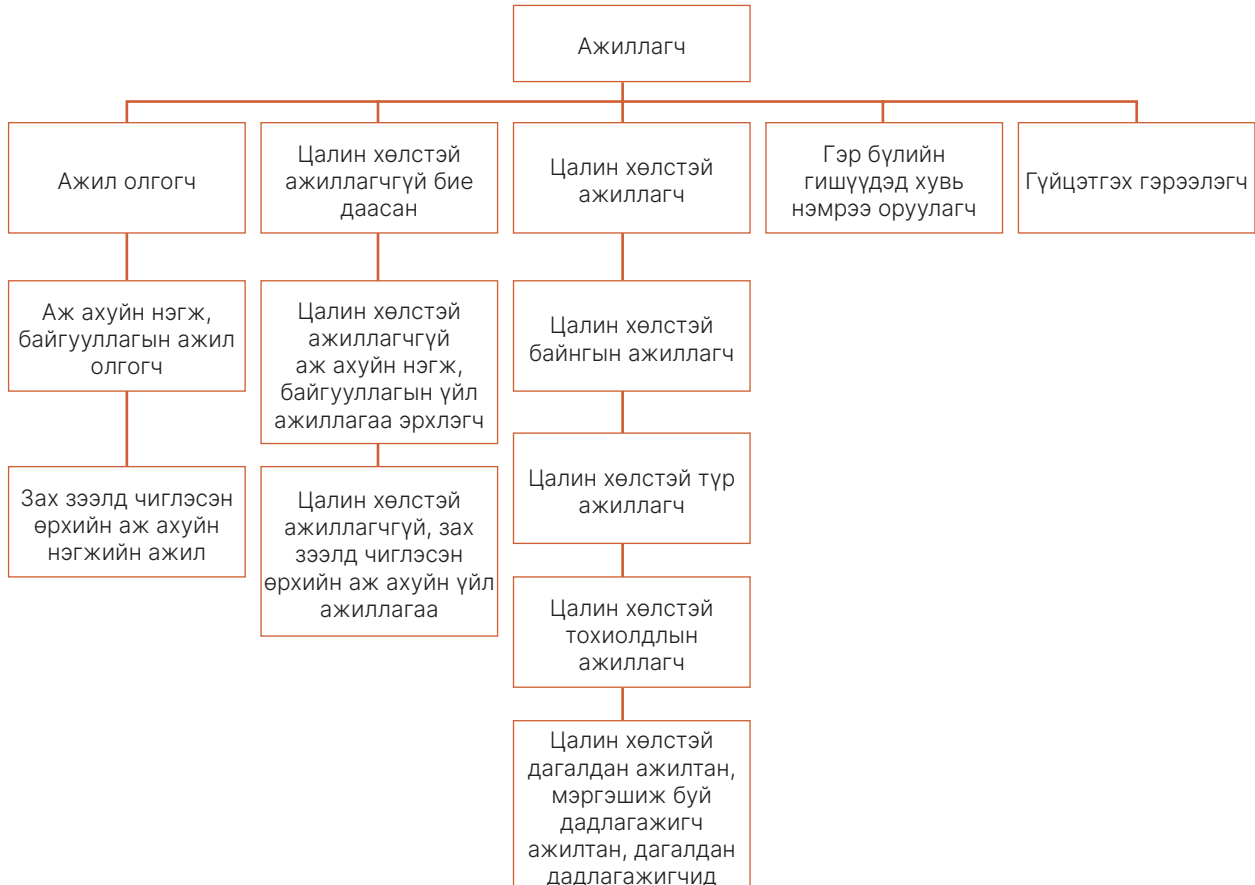
ХҮСНЭГТ Б.1. Үндэсний тооцооны систем болон ажлын хэлбэр

Үйлдвэрлэлийн зориулалт	Өөрийн эцсийн хэрэглээнд	Бусдын хэрэглээнд			
Ажлын хэлбэрүүд	Өөрийн хэрэгцээний үйлдвэрлэлийн ажил	Хөдөлмөр эрхлэлт (цалин хөлс, орлого олох зорилготой хийгдсэн)	Цалин хөлсгүй дадлагажих ажил	Бусад ажлын үйл ажиллагаа	Сайн дурын ажил
	Үйлчилгээ				
2008 оны ҮТС-тэй холбогдох нь	ҮТС-ийн үйлдвэрлэлийн хүрээн дэх үйл ажиллагаанууд				
	ҮТС-ийн үйлдвэрлэлийн ерөнхий хүрээн дэх үйл ажиллагаанууд				

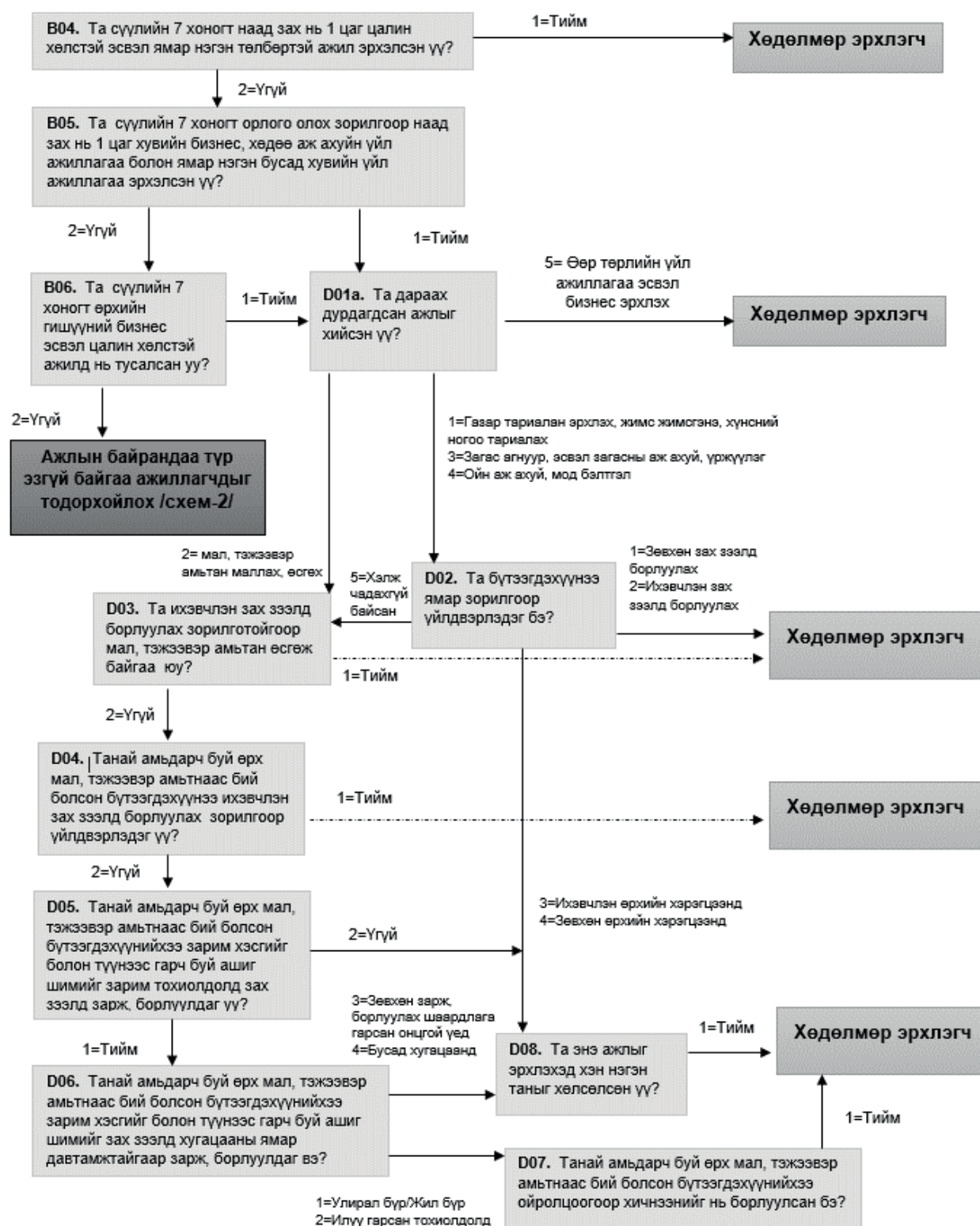
СХЕМ Б.2. хөдөлмөр эрхлэлтийн болон ажиллах хүчний статистик үзүүлэлтийн хүрээ

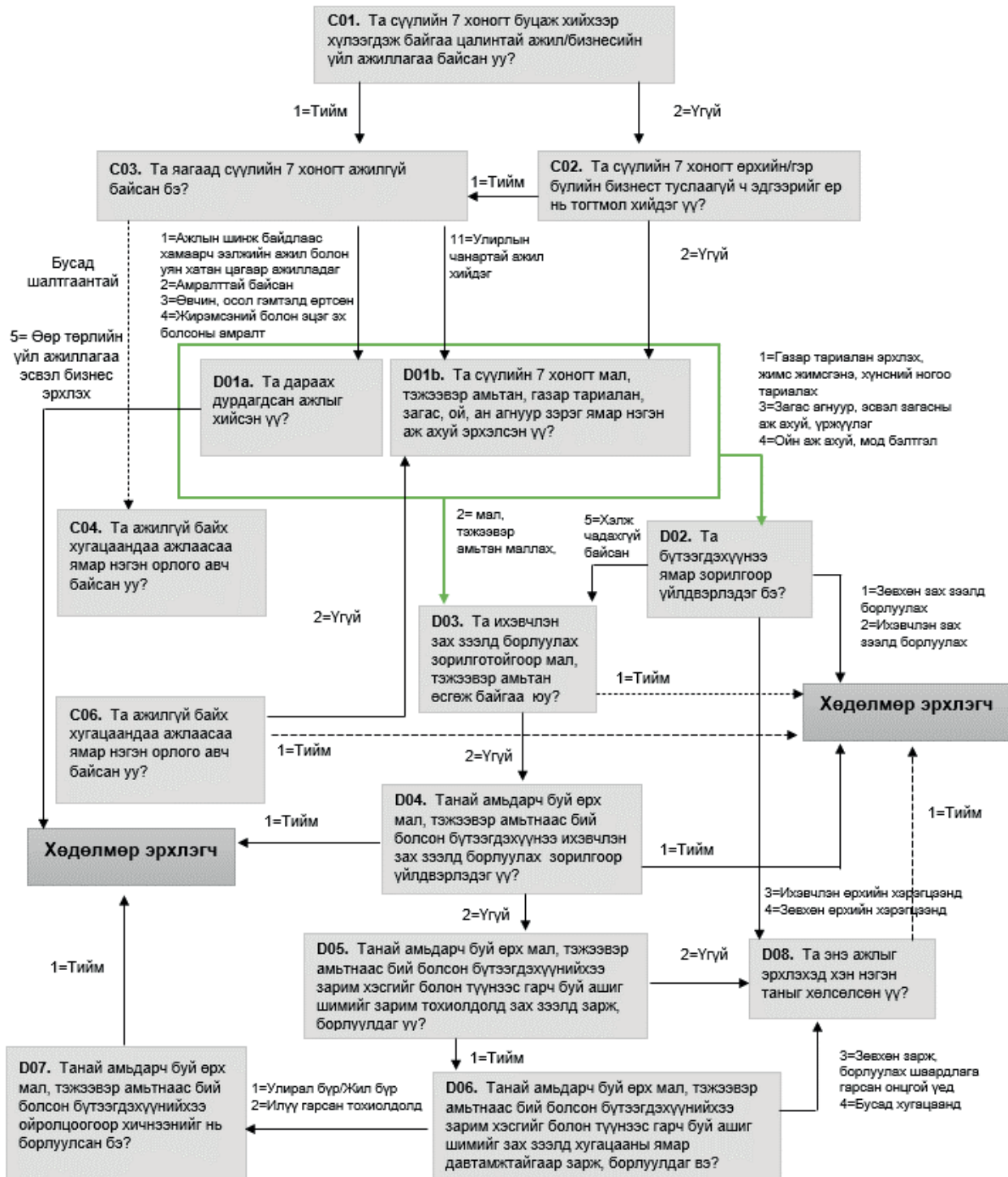
СХЕМ Б.3. Хөдөлмөр эрхлэлтийн статус

СХЕМ Б.4. АЖИЛЛАГЧДЫГ ТОДОРХОЙЛОХ

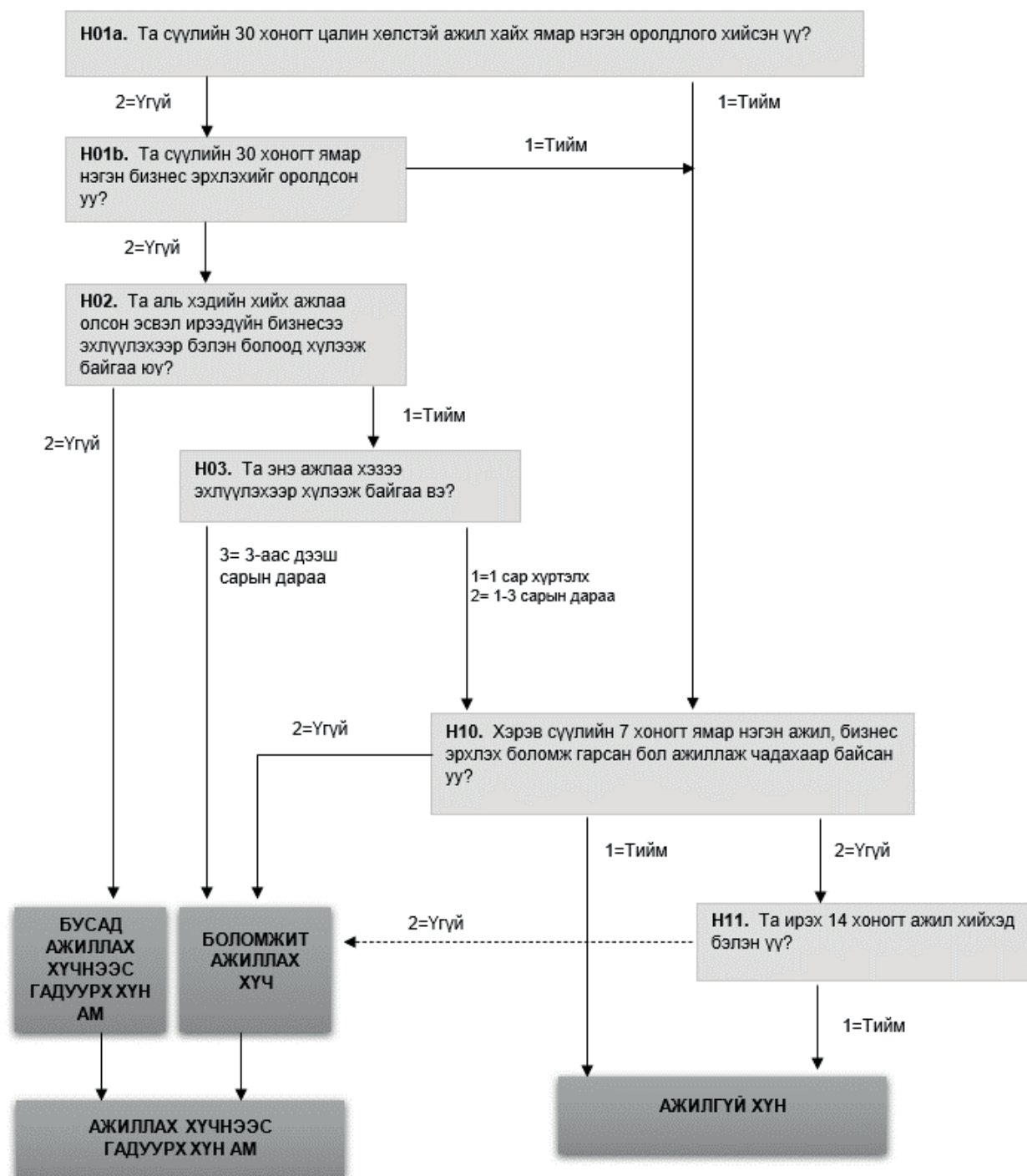

СХЕМ Б.5. АЖЛЫН БАЙРАНДАА ТҮР ЭЗГҮЙ БАЙГАА АЖИЛЛАГЧДЫГ ТОДОРХОЙЛОХ

СХЕМ Б.6. АЖИЛГҮЙ ХҮН БОЛОН АЖИЛЛАХ ХҮЧНЭЭС ГАДУУРХ ХҮН АМ ТОДОРХОЙЛОХ

Н01а-д хариулсан бүх хүн ажиллагч биш.

ХАВСРАЛТ В. ХӨДӨЛМӨРИЙН СТАТИСТИКИЙН СТАНДАРТ АЛДАА БА ИТГЭМЖЛЭЛТ ИНТЕРВАЛУУД

ХҮСНЭГТ В.1. Ажиллах хүч

	Тооцооны утга	Стандарт алдаа	95% итгэмжлэгдэх магадлал		Вариацийн коэффициент
			Доод	Дээд	
Улсын дүн	1 265 210	9 544	1 246 504	1 283 918	0.8
БАЙРШИЛ:					
Хот	883 748	8 322	867 437	900 058	0.9
Хөдөө	381 462	3 026	375 532	387 395	0.8
ХҮЙС:					
Эрэгтэй	678 757	6 773	665 480	692 031	1.0
Эмэгтэй	586 453	6 687	573 347	599 563	1.1
БҮС:					
Баруун бүс	172 130	3 407	165 451	178 807	2.0
Хангайн бүс	249 618	4 496	240 807	258 429	1.8
Төвийн бүс	183 719	2 884	178 066	189 370	1.6
Зүүн бүс	93 010	2 032	89 027	96 995	2.2
Улаанбаатар	566 733	6 274	554 437	579 031	1.1
АЙМАГ:					
Улаанбаатар	566 733	6 274	554 437	579 031	1.1
Дорнод	30 262	1 321	27 673	32 852	4.4
Сүхбаатар	26 306	928	24 486	28 126	3.5
Хэнтий	36 442	1 203	34 085	38 799	3.3
Төв	36 995	1 192	34 658	39 332	3.2
Говьсүмбэр	5 693	227	5 249	6 139	4.0
Сэлэнгэ	23 372	1 116	21 183	25 559	4.8
Дорноговь	27 259	1 580	24 162	30 356	5.8
Дархан-Уул	33 959	897	32 200	35 717	2.6
Өмнөговь	31 511	1 236	29 089	33 934	3.9
Дундговь	24 930	721	23 516	26 342	2.9
Орхон	35 347	1 001	33 384	37 307	2.8
Өвөрхангай	50 495	1 973	46 627	54 363	3.9
Булган	26 144	681	24 811	27 478	2.6
Баянхонгор	44 083	1 927	40 305	47 860	4.4
Архангай	45 189	1 343	42 558	47 821	3.0
Хөвсгөл	48 360	2 998	42 485	54 236	6.2
Завхан	29 494	1 547	26 460	32 526	5.2
Говь-Алтай	21 911	856	20 233	23 590	3.9
Баян-Өлгий	47 926	1 861	44 278	51 575	3.9
Ховд	39 929	1 749	36 500	43 358	4.4
Увс	32 870	1 374	30 178	35 562	4.2

ХҮСНЭГТ В.2. Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам

	Тооцооны утга	Стандарт алдаа	95% итгэмжлэгдэх магадлал		Вариацийн коэффициент
			Доод	Дээд	
Улсын дүн	894 358	9 228	876 271	912 443	1.0
БАЙРШИЛ:					
Хот	713 742	8 153	697 761	729 723	1.1
Хөдөө	180 616	2 564	175 590	185 641	1.4
ХҮЙС:					
Эрэгтэй	343 034	5 764	331 738	354 331	1.7
Эмэгтэй	551 324	7 141	537 325	565 320	1.3
БҮС:					
Баруун бүс	111 638	3 277	105 216	118 061	2.9
Хангайн бүс	128 153	4 524	119 286	137 020	3.5
Төвийн бүс	137 489	2 849	131 904	143 071	2.1
Зүүн бүс	48 837	1 812	45 285	52 388	3.7
Улаанбаатар	468 241	5 999	456 484	480 000	1.3
АЙМАГ:					
Улаанбаатар	468 241	5 999	456 484	480 000	1.3
Дорнод	20 350	1 241	17 917	22 782	6.1
Сүхбаатар	13 885	886	12 149	15 621	6.4
Хэнтий	14 602	970	12 701	16 504	6.6
Төв	22 889	1 165	20 606	25 172	5.1
Говьсүмбэр	5 273	225	4 831	5 713	4.3
Сэлэнгэ	36 674	1 099	34 520	38 827	3.0
Дорноговь	20 257	1 675	16 975	23 540	8.3
Дархан-Уул	29 702	915	27 910	31 495	3.1
Өмнөговь	13 215	1 054	11 149	15 281	8.0
Дундговь	9 479	567	8 367	10 590	6.0
Орхон	22 861	979	20 942	24 779	4.3
Өвөрхангай	20 251	1 527	17 257	23 245	7.5
Булган	12 632	677	11 306	13 958	5.4
Баянхонгор	19 831	1 541	16 811	22 852	7.8
Архангай	15 641	1 075	13 533	17 747	6.9
Хөвсгөл	36 937	3 587	29 907	43 968	9.7
Завхан	14 787	1 373	12 095	17 479	9.3
Говь-Алтай	14 162	982	12 237	16 088	6.9
Баян-Өлгий	36 803	1 786	33 303	40 303	4.9
Ховд	23 040	1 619	19 868	26 213	7.0
Увс	22 846	1 419	20 065	25 627	6.2

ХҮСНЭГТ В.3. Ажиллагчид

	Тооцооны утга	Стандарт алдаа	95% итгэмжлэгдэх магадлал		Вариацийн коэффициент
			Доод	Дээд	
Улсын дүн	1 180 474	9 254	1 162 335	1 198 612	0.8
БАЙРШИЛ:					
Хот	813 784	8 147	797 814	829 752	1.0
Хөдөө	366 690	2 996	360 819	372 562	0.8
ХҮЙС:					
Эрэгтэй	628 295	6 566	615 426	641 163	1.0
Эмэгтэй	552 179	6 494	539 452	564 907	1.2
БҮС:					
Баруун бүс	153 827	3 200	147 555	160 099	2.1
Хангайн бүс	230 197	4 216	221 933	238 461	1.8
Төвийн бүс	173 201	2 825	167 664	178 737	1.6
Зүүн бүс	88 537	1 987	84 642	92 432	2.2
Улаанбаатар	534 712	6 243	522 476	546 948	1.2
АЙМАГ:					
Улаанбаатар	534 712	6 243	522 476	546 948	1.2
Дорнод	27 816	1 273	25 322	30 312	4.6
Сүхбаатар	25 518	912	23 731	27 304	3.6
Хэнтий	35 203	1 193	32 865	37 541	3.4
Төв	35 032	1 153	32 772	37 292	3.3
Говьсүмбэр	5 381	225	4 941	5 821	4.2
Сэлэнгэ	21 544	1 100	19 388	23 700	5.1
Дорноговь	27 013	1 569	23 937	30 089	5.8
Дархан-Уул	31 166	894	29 413	32 918	2.9
Өмнөговь	29 391	1 189	27 061	31 721	4.0
Дундговь	23 674	707	22 287	25 060	3.0
Орхон	31 851	1 006	29 879	33 822	3.2
Өвөрхангай	47 391	1 923	43 622	51 160	4.1
Булган	24 570	673	23 251	25 890	2.7
Баянхонгор	38 496	1 777	35 013	41 978	4.6
Архангай	44 723	1 336	42 105	47 341	3.0
Хөвсгөл	43 166	2 711	37 854	48 480	6.3
Завхан	25 852	1 383	23 142	28 561	5.3
Говь-Алтай	18 661	745	17 201	20 122	4.0
Баян-Өлгий	42 860	1 824	39 286	46 435	4.3
Ховд	36 526	1 637	33 317	39 735	4.5
Увс	29 928	1 302	27 375	32 481	4.4

ХҮСНЭГТ В.4. Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт

	Тооцооны утга	Стандарт алдаа	95% итгэмжлэгдэх магадлал		Вариацийн коэффициент
			Доод	Дээд	
Улсын дүн	138 509	4 179	130 316	146 698	3.0
БАЙРШИЛ:					
Хот	113 236	3 948	105 495	120 971	3.5
Хөдөө	25 273	1 100	23 118	27 429	4.4
ХҮЙС:					
Эрэгтэй	79 020	3 134	72 875	85 161	4.0
Эмэгтэй	59 489	2 763	54 072	64 905	4.6
БҮС:					
Баруун бүс	32 844	1 969	28 984	36 703	6.0
Хангайн бүс	25 752	2 259	21 325	30 180	8.8
Төвийн бүс	14 249	982	12 324	16 172	6.9
Зүүн бүс	7 625	820	6 017	9 233	10.8
Улаанбаатар	58 039	2 575	52 989	63 086	4.4

ХҮСНЭГТ В.5. Ажилгүй хүн

	Тооцооны утга	Стандарт алдаа	95% итгэмжлэгдэх магадлал		Вариацийн коэффициент
			Доод	Дээд	
Улсын дүн	84 736	3 326	78 217	91 257	3.9
БАЙРШИЛ:					
Хот	69 964	3 172	63 747	76 181	4.5
Хөдөө	14 772	855	13 097	16 449	5.8
ХҮЙС:					
Эрэгтэй	50 462	2 540	45 482	55 440	5.0
Эмэгтэй	34 274	2 147	30 068	38 484	6.3
БҮС:					
Баруун бүс	18 303	1 507	15 347	21 257	8.2
Хангайн бүс	19 421	1 969	15 562	23 281	10.1
Төвийн бүс	10 518	863	8 826	12 209	8.2
Зүүн бүс	4 473	614	3 271	5 677	13.7
Улаанбаатар	32 021	1 932	28 235	35 809	6.0

ХҮСНЭГТ В.6. Боломжит ажиллах хүч

	Тооцооны утга	Стандарт алдаа	95% итгэмжлэгдэх магадлал		Вариацийн коэффициент
			Доод	Дээд	
Улсын дүн	44 935	2 412	40 205	49 662	5.4
БАЙРШИЛ:					
Хот	37 406	2 331	32 836	41 975	6.2
Хөдөө	7 529	590	6 371	8 685	7.8
ХҮЙС:					
Эрэгтэй	23 897	1 756	20 455	27 339	7.3
Эмэгтэй	21 038	1 654	17 794	24 278	7.9
БҮС:					
Баруун бүс	9 453	1 088	7 321	11 586	11.5
Хангайн бүс	5 737	1 088	3 604	7 871	19.0
Төвийн бүс	3 635	481	2 691	4 577	13.2
Зүүн бүс	2 573	492	1 609	3 536	19.1
Улаанбаатар	23 537	1 720	20 165	26 907	7.3

ХҮСНЭГТ В.7. Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгч

	Тооцооны утга	Стандарт алдаа	95% итгэмжлэгдэх магадлал		Вариацийн коэффициент
			Доод	Дээд	
Улсын дүн	8 838	1 023	6 832	10 841	11.6
БАЙРШИЛ:					
Хот	5 866	943	4 016	7 711	16.1
Хөдөө	2 972	396	2 197	3 749	13.3
ХҮЙС:					
Эрэгтэй	4 661	744	3 202	6 118	16.0
Эмэгтэй	4 177	702	2 801	5 552	16.8
БҮС:					
Баруун бүс	5 088	759	3 600	6 576	14.9
Хангайн бүс	594	315	-23	1 211	53.0
Төвийн бүс	96	52	-5	198	53.6
Зүүн бүс	579	257	75	1 082	44.4
Улаанбаатар	2 481	547	1 408	3 551	22.0

ХҮСНЭГТ В.8. Ажиллах хүчний оролцооны түвшин

	Тооцооны утга	Стандарт алдаа	95% итгэмжлэгдэх магадлал		Вариацийн коэффициент
			Доод	Дээд	
Улсын дүн	58.6	0.360	57.9	59.3	0.6
БАЙРШИЛ:					
Хот	55.3	0.462	54.4	56.2	0.8
Хөдөө	67.9	0.417	67.0	68.7	0.6
ХҮЙС:					
Эрэгтэй	66.4	0.499	65.5	67.4	0.8
Эмэгтэй	51.5	0.505	50.6	52.5	1.0
БҮС:					
Баруун бүс	60.7	0.950	58.8	62.5	1.6
Хангайн бүс	66.1	0.977	64.2	68.0	1.5
Төвийн бүс	57.2	0.736	55.8	58.6	1.3
Зүүн бүс	65.6	1.094	63.4	67.7	1.7
Улаанбаатар	54.8	0.547	53.7	55.8	1.0
АЙМАГ:					
Улаанбаатар	54.8	0.547	53.7	55.8	1.0
Дорнод	59.8	2.026	55.8	63.8	3.4
Сүхбаатар	65.5	1.853	61.8	69.1	2.8
Хэнтий	71.4	1.722	68.0	74.8	2.4
Төв	61.8	1.692	58.5	65.1	2.7
Говьсүмбэр	51.9	1.990	48.0	55.8	3.8
Сэлэнгэ	38.9	1.634	35.7	42.1	4.2
Дорноговь	57.4	2.635	52.2	62.5	4.6
Дархан-Уул	53.3	1.372	50.7	56.0	2.6
Өмнөговь	70.5	2.039	66.5	74.5	2.9
Дундговь	72.5	1.521	69.5	75.4	2.1
Орхон	60.7	1.635	57.5	63.9	2.7
Өвөрхангай	71.4	1.966	67.5	75.2	2.8
Булган	67.4	1.645	64.2	70.6	2.4
Баянхонгор	69.0	2.116	64.8	73.1	3.1
Архангай	74.3	1.660	71.0	77.5	2.2
Хөвсгөл	56.7	3.027	50.8	62.6	5.3
Завхан	66.6	2.579	61.6	71.7	3.9
Говь-Алтай	60.7	2.170	56.5	65.0	3.6
Баян-Өлгий	56.6	1.760	53.1	60.0	3.1
Ховд	63.4	2.131	59.2	67.6	3.4
Увс	59.0	2.062	55.0	63.0	3.5

ХҮСНЭГТ В.9. Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин

	Тооцооны утга	Стандарт алдаа	95% итгэмжлэгдэх магадлал		Вариацийн коэффициент
			Доод	Дээд	
Улсын дүн	54.7	0.363	54.0	55.4	0.7
БАЙРШИЛ:					
Хот	50.9	0.465	50.0	51.9	0.9
Хөдөө	65.2	0.426	64.4	66.1	0.7
ХҮЙС:					
Эрэгтэй	61.5	0.514	60.5	62.5	0.8
Эмэгтэй	48.5	0.503	47.5	49.5	1.0
БҮС:					
Баруун бүс	54.2	0.960	52.3	56.1	1.8
Хангайн бүс	60.9	0.995	59.0	62.9	1.6
Төвийн бүс	53.9	0.739	52.5	55.4	1.4
Зүүн бүс	62.4	1.113	60.2	64.6	1.8
Улаанбаатар	51.7	0.549	50.6	52.7	1.1
АЙМАГ:					
Улаанбаатар	51.7	0.549	50.6	52.7	1.1
Дорнод	55.0	2.045	51.0	59.0	3.7
Сүхбаатар	63.5	1.873	59.8	67.2	2.9
Хэнтий	69.0	1.760	65.5	72.4	2.6
Төв	58.5	1.715	55.1	61.9	2.9
Говьсүмбэр	49.1	1.991	45.2	53.0	4.1
Сэлэнгэ	35.9	1.620	32.7	39.1	4.5
Дорноговь	56.9	2.636	51.7	62.0	4.6
Дархан-Уул	49.0	1.373	46.3	51.6	2.8
Өмнөговь	65.7	2.113	61.6	69.9	3.2
Дундговь	68.8	1.587	65.7	71.9	2.3
Орхон	54.7	1.666	51.5	58.0	3.0
Өвөрхангай	67.0	2.056	63.0	71.0	3.1
Булган	63.4	1.693	60.0	66.7	2.7
Баянхонгор	60.2	2.246	55.8	64.6	3.7
Архангай	73.5	1.682	70.2	76.8	2.3
Хөвсгөл	50.6	2.966	44.8	56.4	5.9
Завхан	58.4	2.678	53.1	63.6	4.6
Говь-Алтай	51.7	2.148	47.5	55.9	4.2
Баян-Өлгий	50.6	1.768	47.1	54.0	3.5
Ховд	58.0	2.176	53.7	62.3	3.8
Увс	53.7	2.068	49.7	57.8	3.9

ХҮСНЭГТ В.10. Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын нэгдсэн түвшин

	Тооцооны утга	Стандарт алдаа	95% итгэмжлэгдэх магадлал		Вариацийн коэффициент
			Доод	Дээд	
Улсын дүн	10.6	0.306	10.0	11.2	2.9
БАЙРШИЛ:					
Хот	12.3	0.417	11.5	13.1	3.4
Хөдөө	6.5	0.277	6.0	7.0	4.3
ХҮЙС:					
Эрэгтэй	11.2	0.426	10.4	12.1	3.8
Эмэгтэй	9.8	0.437	8.9	10.6	4.5
БҮС:					
Баруун бүс	18.1	0.988	16.2	20.0	5.5
Хангайн бүс	10.1	0.832	8.5	11.7	8.3
Төвийн бүс	7.6	0.512	6.6	8.6	6.7
Зүүн бүс	8.0	0.827	6.4	9.6	10.4
Улаанбаатар	9.8	0.433	9.0	10.7	4.4

ХҮСНЭГТ В.11. Ажилгүйдлийн түвшин

	Тооцооны утга	Стандарт алдаа	95% итгэмжлэгдэх магадлал		Вариацийн коэффициент
			Доод	Дээд	
Улсын дүн	6.7	0.256	6.2	7.2	3.8
БАЙРШИЛ:					
Хот	7.9	0.353	7.2	8.6	4.5
Хөдөө	3.9	0.222	3.4	4.3	5.7
ХҮЙС:					
Эрэгтэй	7.4	0.363	6.7	8.1	4.9
Эмэгтэй	5.8	0.357	5.1	6.5	6.1
БҮС:					
Баруун бүс	10.6	0.830	9.0	12.3	7.8
Хангайн бүс	7.8	0.753	6.3	9.3	9.7
Төвийн бүс	5.7	0.461	4.8	6.6	8.1
Зүүн бүс	4.8	0.646	3.5	6.1	13.4
Улаанбаатар	5.7	0.340	5.0	6.3	6.0

ХҮСНЭГТ В.12. Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэлт болон ажилгүйдлийн нэгдсэн түвшин

	Тооцооны утга	Стандарт алдаа	95% итгэмжлэгдэх магадлал		Вариацийн коэффициент
			Доод	Дээд	
Улсын дүн	7.4	0.27	6.9	7.9	3.6
БАЙРШИЛ:					
Хот	8.6	0.37	7.9	9.3	4.3
Хөдөө	4.7	0.24	4.2	5.1	5.2
ХҮЙС:					
Эрэгтэй	8.1	0.38	7.4	8.9	4.6
Эмэгтэй	6.6	0.37	5.8	7.3	5.7
БҮС:					
Баруун бүс	13.6	0.91	11.8	15.4	6.7
Хангайн бүс	8.0	0.76	6.5	9.5	9.5
Төвийн бүс	5.8	0.46	4.9	6.7	8.0
Зүүн бүс	5.4	0.70	4.1	6.8	12.8
Улаанбаатар	6.1	0.35	5.4	6.8	5.8

ХҮСНЭГТ В.13. Ажилгүй хүн болон боломжит ажиллах хүчний нэгдсэн түвшин

	Тооцооны утга	Стандарт алдаа	95% итгэмжлэгдэх магадлал		Вариацийн коэффициент
			Доод	Дээд	
Улсын дүн	9.9	0.30	9.3	10.5	3.0
БАЙРШИЛ:					
Хот	11.7	0.41	10.9	12.5	3.5
Хөдөө	5.7	0.26	5.2	6.2	4.5
ХҮЙС:					
Эрэгтэй	10.6	0.42	9.8	11.4	3.9
Эмэгтэй	9.1	0.43	8.3	9.9	4.7
БҮС:					
Баруун бүс	15.3	0.93	13.5	17.1	6.1
Хангайн бүс	9.9	0.83	8.2	11.5	8.4
Төвийн бүс	7.6	0.51	6.6	8.6	6.8
Зүүн бүс	7.4	0.79	5.8	8.9	10.7
Улаанбаатар	9.4	0.43	8.6	10.2	4.5

ХАВСРАЛТ Г. НЭМЭЛТ СТАТИСТИК ҮР ДҮНГҮҮД

ХҮСНЭГТ Г.1. Хөдөлмөрийн зах зээлийн үндсэн үзүүлэлтүүд

Үндсэн үзүүлэлт	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Хот	Хөдөө
Ажиллах хүчний оролцооны түвшин (%)	58.6	66.4	51.5	55.3	67.9
Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин (%)	54.7	61.5	48.5	50.9	65.2
Ажиллагчид	1 180 474	628 295	552 179	813 784	366 690
Боловсролын түвшнээр (дүнд эзлэх хувиар):					
Боловсролгүй	3.2	3.9	2.4	1.1	7.9
Бага	4.4	5.4	3.2	1.2	11.4
Суурь	12.4	14.0	10.7	6.0	26.6
Бүрэн дунд	18.2	18.7	17.5	17.1	20.6
Техникийн болон мэргэжлийн	22.9	26.9	18.3	26.8	14.1
Тусгай мэргэжлийн дунд	4.9	4.0	6.1	5.5	3.8
Дипломын болон бакалаврын дээд	30.8	24.8	37.7	38.0	14.8
Магистр	2.9	2.1	3.8	3.9	0.7
Доктор	0.3	0.2	0.3	0.4	0.1
Хөдөлмөр эрхлэлтийн статусаар (дүнд эзлэх хувиар):					
Аж ахуйн нэгж, байгууллагын ажил олгогч	1.7	1.8	1.5	2.2	0.4
Зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн нэгжийн ажил олгогч	1.9	1.8	1.9	1.7	2.2
Цалин хөлстэй ажиллагчгүй аж ахуйн нэгж, байгууллагын үйл ажиллагаа эрхлэгч	1.3	1.2	1.4	1.5	0.7
Цалин хөлстэй ажиллагчгүй, зах зээлд чиглэсэн өрхийн аж ахуйн үйл ажиллагаа эрхлэгч	32.9	36.0	29.5	19.3	63.3
Гүйцэтгэх гэрээлэгч	0.3	0.4	0.3	0.1	0.8
Цалин хөлстэй байнгын ажиллагч	22.3	19.9	24.9	24.4	17.6
Цалин хөлстэй түр ажиллагч	33.1	32.1	34.3	44.7	7.5
Цалин хөлстэй тохиолдлын ажиллагч	4.0	5.0	3.0	5.1	1.8
Цалин хөлстэй дагалдан ажилтан, мэргэшиж буй дадлагажигч ажилтан	0.4	0.4	0.3	0.4	0.3
Хувь нэмрээ оруулагч гэр бүлийн гишүүн	1.8	1.2	2.4	0.5	4.6
Эдгээр статуст хамрагдаагүй ажиллагчид	0.3	0.2	0.5	0.1	0.8
Салбараар (дүнд эзлэх хувиар):					
Хөдөө аж ахуй	24.9	27.2	22.3	5.1	68.7
Үйлдвэрлэл	23.7	30.8	15.5	30.7	8.1
Үйлчилгээ	51.4	42.0	62.2	64.2	23.2
Ажил мэргэжлээр (дүнд эзлэх хувиар):					
Менежер	5.9	6.3	5.4	7.5	2.2
Мэргэжилтэн	16.8	10.8	23.6	20.7	8.1
Техникч болон туслах/ дэд мэргэжилтэн	3.7	3.3	4.2	4.6	1.9
Контор, үйлчилгээний ажилтан	3.2	1.2	5.4	4.1	1.2
Худалдаа, үйлчилгээний ажилтан	15.3	10.6	20.6	20.0	4.8
Хөдөө аж ахуй, ой, загас агнуурын мэргэшсэн ажилтан	24.6	26.7	22.2	4.8	68.5
Үйлдвэрлэл, барилга, гар урлал, холбогдох ажил, үйлчилгээний ажилтан	10.4	14.0	6.3	13.6	3.3
Машин механизм, төхөөрөмжийн операторч, угсрагч	10.1	18.0	1.2	12.4	5.0
Энгийн ажил, мэргэжил	9.4	8.1	10.9	11.5	4.7
Зэвсэгт хүчний ажил, мэргэжил	0.6	1.0	0.2	0.8	0.3

ХҮСНЭГТ Г.1. Хөдөлмөрийн зах зээлийн үндсэн үзүүлэлтүүд, үргэлжлэл

Үндсэн үзүүлэлт	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Хот	Хөдөө
Долоо хоногийн жинхэнэ ажилласан цаг	47	49	43	46	49
Албан бус хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин (%)	42.3	46.5	37.6	28.2	73.8
Ажилгүйдлийн түвшин (%)	6.7	7.4	5.8	7.9	3.9
15-24 насны залуучуудын ажилгүйдлийн түвшин (%)	12.9	11.9	14.4	14.5	9.4
Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын нэгдсэн түвшин (%)	10.6	11.2	9.8	12.3	6.5
Хөдөлмөр эрхлээгүй болон боловсрол, сургалтад хамрагдаагүй байгаа 15-24 насны залуучуудын хувь (%)	15.4	13.6	17.4	15.7	14.6
Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн түвшин (%)	7.4	8.1	6.6	8.6	4.7
Цалинтай ажиллагчдын сарын дундаж цалин (мянган төгрөг)	1064.9	1215.3	907.6	1086.1	935.8

ХҮСНЭГТ Г.2. Судалгаанд хамрагдсан 15 ба түүнээс дээш насны хүн ам

	Нийт	Эрэгтэй	%	Эмэгтэй	%
Нийт	2 159 568	1 021 791	47.3	1 137 777	52.7
Хот	1 597 490	740 887	46.4	856 603	53.6
Хөдөө	562 078	280 904	50.0	281 174	50.0
Насны бүлгээр:					
15 - 19	209 534	112 827	53.8	96 707	46.2
20 - 24	174 350	83 154	47.7	91 196	52.3
25 - 29	182 235	91 503	50.2	90 732	49.8
30 - 34	259 403	122 279	47.1	137 124	52.9
35 - 39	258 217	124 089	48.1	134 128	51.9
40 - 44	219 811	106 641	48.5	113 170	51.5
45 - 49	206 380	97 754	47.4	108 626	52.6
50 - 54	168 769	77 827	46.1	90 942	53.9
55 - 59	161 942	71 918	44.4	90 024	55.6
60 - 64	138 301	58 543	42.3	79 758	57.7
65 - 69	78 829	35 721	45.3	43 108	54.7
70 +	101 797	39 535	38.8	62 262	61.2
Бүсээр:					
Баруун	283 768	138 215	48.7	145 553	51.3
Хангай	377 771	175 748	46.5	202 023	53.5
Төв	321 208	158 083	49.2	163 125	50.8
Зүүн	141 847	67 967	47.9	73 880	52.1
Улаанбаатар	1 034 974	481 778	46.5	553 196	53.5
Аймгаар:					
Архангай	60 830	29 330	48.2	31 500	51.8
Баян-Өлгий	84 729	43 071	50.8	41 658	49.2
Баянхонгор	63 914	31 721	49.6	32 193	50.4
Булган	38 776	18 148	46.8	20 628	53.2
Говь-Алтай	36 073	17 027	47.2	19 046	52.8
Дорноговь	47 516	23 010	48.4	24 506	51.6
Дорнод	50 612	23 820	47.1	26 792	52.9
Дундговь	34 409	16 663	48.4	17 746	51.6
Завхан	44 281	22 785	51.5	21 496	48.5
Өвөрхангай	70 746	32 926	46.5	37 820	53.5
Өмнөговь	44 726	23 430	52.4	21 296	47.6
Сүхбаатар	40 191	19 068	47.4	21 123	52.6
Сэлэнгэ	60 046	29 973	49.9	30 073	50.1
Төв	59 884	30 866	51.5	29 018	48.5
Увс	55 716	26 397	47.4	29 319	52.6
Ховд	62 969	28 935	46.0	34 034	54.0
Хөвсгөл	85 297	36 826	43.2	48 471	56.8
Хэнтий	51 044	25 079	49.1	25 965	50.9
Дархан-Уул	63 661	29 082	45.7	34 579	54.3
Орхон	58 208	26 797	46.0	31 411	54.0
Говьсүмбэр	10 966	5 059	46.1	5 907	53.9

ХҮСНЭГТ Г.3. Хөдөлмөр эрхэлдэг хүнтэй өрх, тухайн өрхийн ажиллагчдын тоогоор

	Нийт	1 ажил -лагчтай	%	2 ажил -лагчтай	%	3 ажил -лагчтай	%	4, түүнээс дээш	%
Нийт	713 722	323 220	45.3	326 622	45.8	52 964	7.4	10 916	1.5
Эрэгтэй	575 948	228 854	39.7	292 059	50.7	44 779	7.8	10 255	1.8
Эмэгтэй	137 774	94 365	68.5	34 563	25.1	8 185	5.9	660	0.5
Байршлаар:									
Хот	513 449	261 052	50.8	212 064	41.3	33 439	6.5	6 894	1.3
Хөдөө	200 273	62 168	31.0	114 558	57.2	19 526	9.7	4 022	2.0
Насны бүлгээр:									
15 - 19	904	717	79.3	85	9.4	0	0.0	102	11.3
20 - 24	15 558	8 864	57.0	5 835	37.5	827	5.3	32	0.2
25 - 29	47 865	23 922	50.0	22 770	47.6	725	1.5	448	0.9
30 - 34	101 045	47 841	47.3	52 152	51.6	583	0.6	469	0.5
35 - 39	111 689	50 851	45.5	58 099	52.0	2 653	2.4	87	0.1
40 - 44	103 328	43 154	41.8	52 768	51.1	5 845	5.7	1 561	1.5
45 - 49	98 094	33 709	34.4	48 745	49.7	13 304	13.6	2 336	2.4
50 - 54	83 933	33 592	40.0	34 064	40.6	13 832	16.5	2 445	2.9
55 - 59	65 338	28 346	43.4	24 968	38.2	9 582	14.7	2 443	3.7
60 - 64	46 603	28 204	60.5	13 941	29.9	3 932	8.4	527	1.1
65 - 69	20 921	12 801	61.2	6 658	31.8	1 125	5.4	337	1.6
70 +	18 444	11 219	60.8	6 538	35.4	557	3.0	129	0.7
Бүсээр:									
Баруун	85 923	31 695	36.9	43 217	50.3	8 648	10.1	2 363	2.8
Хангай	136 058	54 742	40.2	69 899	51.4	10 100	7.4	1 318	1.0
Төв	107 281	50 337	46.9	49 409	46.1	6 123	5.7	1 413	1.3
Зүүн	53 382	22 424	42.0	27 604	51.7	2 837	5.3	517	1.0
Улаанбаатар	331 078	164 023	49.5	136 494	41.2	25 257	7.6	5 305	1.6
Аймгаар:									
Архангай	22 056	3 977	18.0	14 115	64.0	3 342	15.2	623	2.8
Баян-Өлгий	23 764	8 522	35.9	12 426	52.3	1 931	8.1	885	3.7
Баянхонгор	20 639	5 640	27.3	12 551	60.8	2 088	10.1	359	1.7
Булган	14 401	4 844	33.6	8 945	62.1	612	4.3	0	0.0
Говь-Алтай	10 649	3 499	32.9	6 299	59.2	840	7.9	11	0.1
Дорноговь	16 421	7 243	44.1	8 096	49.3	778	4.7	304	1.9
Дорнод	17 915	9 063	50.6	7 986	44.6	798	4.5	66	0.4
Дундговь	13 049	4 296	32.9	7 162	54.9	1 310	10.0	281	2.2
Завхан	15 470	7 028	45.4	6 908	44.7	1 131	7.3	404	2.6
Өвөрхангай	29 558	13 682	46.3	14 029	47.5	1 739	5.9	109	0.4
Өмнөговь	18 890	9 802	51.9	7 713	40.8	1 335	7.1	39	0.2
Сүхбаатар	14 223	5 017	35.3	7 707	54.2	1 114	7.8	385	2.7
Сэлэнгэ	15 052	9 214	61.2	5 349	35.5	321	2.1	167	1.1
Төв	20 353	7 878	38.7	10 617	52.2	1 514	7.4	345	1.7
Увс	17 079	7 207	42.2	7 262	42.5	2 289	13.4	322	1.9
Ховд	18 960	5 440	28.7	10 321	54.4	2 457	13.0	741	3.9
Хөвсгөл	27 717	14 485	52.3	11 212	40.5	1 856	6.7	163	0.6
Хэнтий	21 245	8 343	39.3	11 911	56.1	925	4.4	66	0.3
Дархан-Уул	19 792	9 608	48.5	9 234	46.7	712	3.6	239	1.2
Орхон	21 688	12 115	55.9	9 047	41.7	462	2.1	64	0.3
Говьсүмбэр	3 724	2 296	61.7	1 237	33.2	153	4.1	38	1.0

ХҮСНЭГТ Г.4. Хөдөлмөр эрхэлдэггүй хүнтэй өрх, тухайн өрхийн ажилгүй хүний тоогоор

	Нийт	1 ажил -лагчтай	%	2 ажил -лагчтай	%	3 ажил -лагчтай	%	4, түүнээс дээш	%
Нийт	75 145	66 628	88.7	7 776	10.3	530	0.7	211	0.3
Эрэгтэй	59 102	51 270	86.7	7 122	12.1	530	0.9	180	0.3
Эмэгтэй	16 043	15 358	95.7	654	4.1	-	-	31	0.2
Байршлаар:									
Хот	62 680	56 294	89.8	5 789	9.2	416	0.7	180	0.3
Хөдөө	12 465	10 334	82.9	1 986	15.9	114	0.9	31	0.3
Насны бүлгээр:									
15 - 19	35	35	100	-	-	-	-	-	-
20 - 24	1 275	1 275	100	-	-	-	-	-	-
25 - 29	5 885	5 308	90.2	455	7.7	-	-	123	2.1
30 - 34	9 132	8 918	97.7	215	2.3	-	-	-	-
35 - 39	9 355	9 016	96.4	340	3.6	-	-	-	-
40 - 44	10 538	9 695	92	644	6.1	168	1.6	31	0.3
45 - 49	11 913	7 923	66.5	3 873	32.5	117	1	-	-
50 - 54	9 724	8 732	89.8	908	9.3	27	0.3	57	0.6
55 - 59	8 297	7 611	91.7	619	7.5	68	0.8	-	-
60 - 64	4 785	4 117	86	621	13	47	1	-	-
65 - 69	1 851	1 644	88.8	102	5.5	105	5.7	-	-
70 +	2 354	2 354	100	-	-	-	-	-	-
Бүсээр:									
Баруун	14 132	10 292	72.8	3 509	24.8	331	2.4	-	-
Хангай	17 691	15 961	90.2	1 730	9.8	-	-	-	-
Төв	9 403	8 557	91	665	7.1	93	1	88	0.9
Зүүн	4 218	3 963	93.9	255	6.1	-	-	-	-
Улаанбаатар	29 701	27 855	93.8	1 616	5.4	107	0.4	123	0.4
Аймгаар:									
Архангай	467	467	100	-	-	-	-	-	-
Баян-Өлгий	3 983	2 973	74.7	937	23.5	73	1.8	-	-
Баянхонгор	4 920	4 253	86.4	667	13.6	-	-	-	-
Булган	1 429	1 284	89.9	145	10.1	-	-	-	-
Говь-Алтай	2 295	1 444	62.9	745	32.5	105	4.6	-	-
Дорноговь	246	246	100	-	-	-	-	-	-
Дорнод	2 360	2 274	96.4	86	3.6	-	-	-	-
Дундговь	947	753	79.5	137	14.5	-	-	57	6
Завхан	2 964	2 287	77.2	677	22.8	-	-	-	-
Өвөрхангай	3 076	3 048	99.1	28	0.9	-	-	-	-
Өмнөговь	2 058	1 995	97	63	3	-	-	-	-
Сүхбаатар	755	722	95.6	33	4.4	-	-	-	-
Сэлэнгэ	1 572	1 395	88.7	132	8.3	15	1	31	2
Төв	1 887	1 810	95.9	76	4.1	-	-	-	-
Увс	2 381	1 973	82.9	256	10.7	152	6.4	-	-
Ховд	2 508	1 614	64.4	894	35.6	-	-	-	-
Хөвсгөл	4 521	3 848	85.1	673	14.9	-	-	-	-
Хэнтий	1 103	966	87.6	137	12.4	-	-	-	-
Дархан-Уул	2 404	2 093	87.1	233	9.7	78	3.2	-	-
Орхон	3 278	3 061	93.4	217	6.6	-	-	-	-
Говьсүмбэр	289	265	91.8	24	8.2	-	-	-	-

ХҮСНЭГТ Г.5. Ажиллах хүч, байршил, хүйс, бүс, аймаг, хувиар

	Бүгд		Хүйсээр			
	Тоо	%	Эрэгтэй		Эмэгтэй	
			Тоо	%	Тоо	%
НИЙТ	1 265 210	100.0	678 757	100.0	586 453	100.0
Байршлаар:						
Хот	883 748	69.8	473 475	69.8	410 273	70.0
Хөдөө	381 462	30.2	205 282	30.2	176 180	30.0
Бүсээр:						
Баруун бүс	172 130	13.6	91 947	13.5	80 183	13.7
Зүүн бүс	249 618	19.7	130 958	19.3	118 660	20.2
Төвийн бүс	183 719	14.5	99 569	14.7	84 150	14.3
Хангайн бүс	93 010	7.4	48 062	7.1	44 948	7.7
Улаанбаатар	566 733	44.8	308 221	45.4	258 512	44.1
Аймгаар:						
Архангай	45 189	3.6	23 494	3.5	21 695	3.7
Баян-Өлгий	47 926	3.8	26 251	3.9	21 675	3.7
Баянхонгор	44 083	3.5	23 578	3.5	20 505	3.5
Булган	26 144	2.1	13 143	1.9	13 001	2.2
Говь-Алтай	21 911	1.7	11 604	1.7	10 307	1.8
Дорноговь	27 259	2.2	14 431	2.1	12 828	2.2
Дорнод	30 262	2.4	14 563	2.1	15 699	2.7
Дундговь	24 930	2.0	13 309	2.0	11 621	2.0
Завхан	29 494	2.3	15 080	2.2	14 414	2.5
Өвөрхангай	50 495	4.0	26 649	3.9	23 846	4.1
Өмнөговь	31 511	2.5	17 682	2.6	13 829	2.4
Сүхбаатар	26 306	2.1	14 517	2.1	11 789	2.0
Сэлэнгэ	23 372	1.8	11 927	1.8	11 445	2.0
Төв	36 995	2.9	20 372	3.0	16 623	2.8
Увс	32 870	2.6	17 265	2.5	15 605	2.7
Ховд	39 929	3.2	21 747	3.2	18 182	3.1
Хөвсгөл	48 360	3.8	25 507	3.8	22 853	3.9
Хэнтий	36 442	2.9	18 982	2.8	17 460	3.0
Дархан-Уул	33 959	2.7	18 605	2.7	15 354	2.6
Орхон	35 347	2.8	18 587	2.7	16 760	2.9
Говьсүмбэр	5 693	0.4	03 243	0.5	02 450	0.4

ХҮСНЭГТ Г.6. Ажиллах хүчний оролцооны түвшин, хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин хүйс, байршил, хүйс, бүс, аймгаар

	Ажиллах хүчний оролцооны түвшин			Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
НИЙТ	58.6	66.4	51.5	54.7	61.5	48.5
Байршлаар:						
Хот	55.3	63.9	47.9	50.9	58.3	44.6
Хөдөө	67.9	73.1	62.7	65.2	70.0	60.5
Бүсээр:						
Баруун бүс	60.7	66.5	55.1	54.2	60.0	48.7
Зүүн бүс	66.1	74.5	58.7	60.9	68.6	54.2
Төвийн бүс	57.2	63.0	51.6	53.9	58.6	49.4
Хангайн бүс	65.6	70.7	60.8	62.4	66.6	58.6
Улаанбаатар	54.8	64.0	46.7	51.7	59.5	44.8
Аймгаар:						
Архангай	74.3	80.1	68.9	73.5	79.1	68.3
Баян-Өлгий	56.6	60.9	52.0	50.6	56.1	44.8
Баянхонгор	69.0	74.3	63.7	60.2	67.3	53.2
Булган	67.4	72.4	63.0	63.4	66.4	60.7
Говь-Алтай	60.7	68.2	54.1	51.7	56.9	47.1
Дорноговь	57.4	62.7	52.3	56.9	61.7	52.3
Дорнод	59.8	61.1	58.6	55.0	55.3	54.7
Дундговь	72.5	79.9	65.5	68.8	76.3	61.7
Завхан	66.6	66.2	67.1	58.4	58.3	58.5
Өвөрхангай	71.4	80.9	63.1	67.0	74.7	60.2
Өмнөговь	70.5	75.5	64.9	65.7	69.7	61.3
Сүхбаатар	65.5	76.1	55.8	63.5	72.4	55.4
Сэлэнгэ	38.9	39.8	38.1	35.9	34.5	37.2
Төв	61.8	66.0	57.3	58.5	60.1	56.7
Увс	59.0	65.4	53.2	53.7	60.0	48.0
Ховд	63.4	75.2	53.4	58.0	69.0	48.6
Хөвсгөл	56.7	69.3	47.1	50.6	61.1	42.6
Хэнтий	71.4	75.7	67.2	69.0	73.0	65.1
Дархан-Уул	53.3	64.0	44.4	49.0	60.1	39.6
Орхон	60.7	69.4	53.4	54.7	63.1	47.6
Говьсүмбэр	51.9	64.1	41.5	49.1	58.5	41.0

ХҮСНЭГТ Г.7. Ажиллах хүч, байршил, хүйс, бүс, аймгаар

	Ажиллагчид			Ажилгүй хүн		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
НИЙТ	1 180 474	628 295	552 179	84 736	50 462	34 274
Байршлаар:						
Хот	813 784	431 630	382 154	69 964	41 845	28 119
Хөдөө	366 690	196 665	170 025	14 772	8 617	6 155
Бүсээр:						
Баруун бүс	153 827	82 960	70 867	18 303	8 987	9 316
Зүүн бүс	230 197	120 643	109 554	19 421	10 315	9 106
Төвийн бүс	173 201	92 616	80 585	10 518	6 953	3 565
Хангайн бүс	88 537	45 275	43 262	4 473	2 787	1 686
Улаанбаатар	534 712	286 801	247 911	32 021	21 420	10 601
Аймгаар:						
Архангай	44 723	23 201	21 522	466	293	173
Баян-Өлгий	42 860	24 183	18 677	5 066	2 068	2 998
Баянхонгор	38 496	21 356	17 140	5 587	2 222	3 365
Булган	24 570	12 056	12 514	1 574	1 087	0 487
Говь-Алтай	18 661	9 691	8 970	3 250	1 913	1 337
Дорноговь	27 013	14 195	12 818	246	236	10
Дорнод	27 816	13 168	14 648	2 446	1 395	1 051
Дундговь	23 674	12 721	10 953	1 256	588	668
Завхан	25 852	13 275	12 577	3 642	1 805	1 837
Өвөрхангай	47 391	24 612	22 779	3 104	2 037	1 067
Өмнөговь	29 391	16 333	13 058	2 120	1 349	771
Сүхбаатар	25 518	13 808	11 710	788	709	79
Сэлэнгэ	21 544	10 350	11 194	1 828	1 577	251
Төв	35 032	18 565	16 467	1 963	1 807	156
Увс	29 928	15 841	14 087	2 942	1 424	1 518
Ховд	36 526	19 970	16 556	3 403	1 777	1 626
Хөвсгөл	43 166	22 504	20 662	5 194	3 003	2 191
Хэнтий	35 203	18 299	16 904	1 239	683	556
Дархан-Уул	31 166	17 490	13 676	2 793	1 115	1 678
Орхон	31 851	16 914	14 937	3 496	1 673	1 823
Говьсүмбэр	5 381	2 962	2 419	312	281	31

ХҮСНЭГТ Г.8. Ажиллах хүч, насны бүлэг, гэрлэлтийн байдал, боловсролын түвшин, хүйсээр

	Ажиллагчид			Ажилгүй хүн		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
НИЙТ	1 180 474	628 295	552 179	84 736	50 462	34 274
Насны бүлгээр:						
15 - 19	16 789	11 714	5 075	2 776	1 900	876
20 - 24	80 021	46 204	33 817	11 574	5 929	5 645
25 - 29	130 052	71 609	58 443	13 108	7 886	5 222
30 - 34	187 269	103 775	83 494	12 920	6 805	6 115
35 - 39	193 880	104 228	89 652	10 904	7 456	3 448
40 - 44	169 644	87 498	82 146	12 918	7 001	5 917
45 - 49	160 734	79 355	81 379	9 673	6 609	3 064
50 - 54	119 968	56 180	63 788	6 683	3 597	3 086
55 - 59	71 553	42 300	29 253	2 813	2 407	406
60 - 64	35 557	16 366	19 191	1 118	872	246
65 - 69	10 281	6 558	3 723	226	-	226
70 +	4 726	2 508	2 218	23	-	23
Гэрлэлтийн байдлаар:						
Огт гэрлээгүй	185 280	108 177	77 103	24 023	15 092	8 931
Гэрлэсэн- Батлуулсан	782 654	426 991	355 663	42 133	26 005	16 128
Гэрлэсэн-Батлуулаагүй	117 151	65 043	52 108	9 999	5 652	4 347
Тусгаарласан	32 222	11 750	20 472	4 178	2 108	2 070
Цуцалсан	17 849	8 308	9 541	1 767	675	1 092
Бэлэвсэн	45 318	8 026	37 292	2 636	930	1 706
Боловсролын түвшнээр:						
Боловсролгүй	37 985	24 541	13 444	1 297	698	599
Бага	51 760	33 915	17 845	3 020	1 130	1 890
Суурь	146 767	87 977	58 790	10 663	7 377	3 286
Бүрэн дунд	214 459	117 595	96 864	21 886	13 088	8 798
Техникийн болон мэргэжлийн	269 902	168 792	101 110	17 078	12 016	5 062
Тусгай мэргэжлийн дунд	58 605	24 920	33 685	3 938	2 626	1 312
Дипломын болон бакалаврын дээд	363 924	155 958	207 966	24 494	12 699	11 795
Магистр ба түүнээс дээш	37 072	14 597	22 475	2 360	828	1 532

ХҮСНЭГТ Г.9. Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам, байршил, хүйс, бүс, аймаг, хувиар

	Бүгд		Хүйсээр			
	Тоо	%	Эрэгтэй		Эмэгтэй	
			Тоо	%	Тоо	%
НИЙТ	894 358	100.0	343 034	100.0	551 324	100.0
Байршлаар:						
Хот	713 742	79.8	267 412	78.0	446 330	81.0
Хөдөө	180 616	20.2	75 622	22.0	104 994	19.0
Бүсээр:						
Баруун бүс	111 638	12.5	46 268	13.5	65 370	11.9
Зүүн бүс	128 153	14.3	44 790	13.1	83 363	15.1
Төвийн бүс	137 489	15.4	58 514	17.1	78 975	14.3
Хангайн бүс	48 837	5.5	19 905	5.8	28 932	5.2
Улаанбаатар	468 241	52.4	173 557	50.6	294 684	53.5
Аймгаар:						
Архангай	15 641	1.7	5 836	1.7	9 805	1.8
Баян-Өлгий	36 803	4.1	16 820	4.9	19 983	3.6
Баянхонгор	19 831	2.2	8 143	2.4	11 688	2.1
Булган	12 632	1.4	5 005	1.5	7 627	1.4
Говь-Алтай	14 162	1.6	5 423	1.6	8 739	1.6
Дорноговь	20 257	2.3	8 579	2.5	11 678	2.1
Дорнод	20 350	2.3	9 257	2.7	11 093	2.0
Дундговь	9 479	1.1	3 354	1.0	6 125	1.1
Завхан	14 787	1.7	7 705	2.2	7 082	1.3
Өвөрхангай	20 251	2.3	6 277	1.8	13 974	2.5
Өмнөговь	13 215	1.5	5 748	1.7	7 467	1.4
Сүхбаатар	13 885	1.6	4 551	1.3	9 334	1.7
Сэлэнгэ	36 674	4.1	18 046	5.3	18 628	3.4
Төв	22 889	2.6	10 494	3.1	12 395	2.2
Увс	22 846	2.6	9 132	2.7	13 714	2.5
Ховд	23 040	2.6	7 188	2.1	15 852	2.9
Хөвсгөл	36 937	4.1	11 319	3.3	25 618	4.6
Хэнтий	14 602	1.6	6 097	1.8	8 505	1.5
Дархан-Уул	29 702	3.3	10 477	3.1	19 225	3.5
Орхон	22 861	2.6	8 210	2.4	14 651	2.7
Говьсүмбэр	5 273	0.6	1 816	0.5	3 457	0.6

ХҮСНЭГТ Г.10. Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам, байршил, хүйс, бүс, аймгаар

	Боломжит ажиллах хүч			Бусад ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
НИЙТ	44 935	23 897	21 038	849 423	319 137	530 286
Байршлаар:						
Хот	37 406	19 844	17 562	676 336	247 568	428 768
Хөдөө	7 529	4 053	3 476	173 087	71 569	101 518
Бүсээр:						
Баруун бүс	9 453	5 235	4 218	102 185	41 033	61 152
Зүүн бүс	5 737	2 614	3 123	122 416	42 176	80 240
Төвийн бүс	3 635	2 108	1 527	133 854	56 406	77 448
Хангайн бүс	2 573	1 614	0 959	46 264	18 291	27 973
Улаанбаатар	23 537	12 326	11 211	444 704	161 231	283 473
Аймгаар:						
Архангай	299	299	-	15 342	5 537	9 805
Баян-Өлгий	4 480	2 221	2 259	32 323	14 599	17 724
Баянхонгор	2 468	1 174	1 294	17 363	6 969	10 394
Булган	498	196	302	12 134	4 809	7 325
Говь-Алтай	431	117	314	13 731	5 306	8 425
Дорноговь	214	23	191	20 043	8 556	11 487
Дорнод	1 749	1 215	534	18 601	8 042	10 559
Дундговь	579	291	288	8 900	3 063	5 837
Завхан	2 033	1 239	794	12 754	6 466	6 288
Өвөрхангай	987	265	722	19 264	6 012	13 252
Өмнөговь	507	262	245	12 708	5 486	7 222
Сүхбаатар	640	358	282	13 245	4 193	9 052
Сэлэнгэ	1 016	715	301	35 658	17 331	18 327
Төв	808	691	117	22 081	9 803	12 278
Увс	1 453	944	509	21 393	8 188	13 205
Ховд	1 056	714	342	21 984	6 474	15 510
Хөвсгөл	1 221	616	605	35 716	10 703	25 013
Хэнтий	184	41	143	14 418	6 056	8 362
Дархан-Уул	471	105	366	29 231	10 372	18 859
Орхон	264	64	200	22 597	8 146	14 451
Говьсүмбэр	40	21	19	5 233	1 795	3 438

ХҮСНЭГТ Г.11. Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам, насны бүлэг, гэрлэлтийн байдал, боловсролын түвшин, хүйсээр

	Боломжит ажиллах хүч			Бусад ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
НИЙТ	44 935	23 897	21 038	849 423	319 137	530 286
Насны бүлгээр:						
15 - 19	2 266	1 426	840	187 703	97 787	89 916
20 - 24	5 723	2 439	3 284	77 032	28 582	48 450
25 - 29	4 236	2 600	1 636	34 839	9 408	25 431
30 - 34	4 963	2 102	2 861	54 251	9 597	44 654
35 - 39	5 007	1 961	3 046	48 426	10 444	37 982
40 - 44	4 527	2 074	2 453	32 722	10 068	22 654
45 - 49	3 967	2 521	1 446	32 006	9 269	22 737
50 - 54	6 192	4 729	1 463	35 926	13 321	22 605
55 - 59	3 923	2 137	1 786	83 653	25 074	58 579
60 - 64	2 481	961	1 520	99 145	40 344	58 801
65 - 69	1 321	741	580	67 001	28 422	38 579
70 +	329	206	123	96 719	36 821	59 898
Гэрлэлтийн байдлаар:						
Огт гэрлээгүй	11 069	5 904	5 165	293 354	145 653	147 701
Гэрлэсэн- Батлуулсан	24 907	13 856	11 051	350 308	126 243	224 065
Гэрлэсэн-Батлуулаагүй	4 265	2 505	1 760	44 393	10 628	33 765
Тусгаарласан	1 983	1 266	717	12 344	4 739	7 605
Цуцалсан	838	84	754	10 738	3 521	7 217
Бэлэвсэн	1 873	282	1591	138 286	28 353	109 933
Боловсролын түвшнээр:						
Боловсролгүй	1 005	520	485	28 512	12 002	16 510
Бага	993	312	681	46 092	19 047	27 045
Суурь	6 510	3 270	3 240	187 849	88 979	98 870
Бүрэн дунд	10 394	5 346	5 048	206 630	79 829	126 801
Техникийн болон мэргэжлийн	10 723	6 987	3 736	147 920	59 498	88 422
Тусгай мэргэжлийн дунд	2 971	1 327	1 644	65 197	17 399	47 798
Дипломын болон бакалаврын дээд	11 927	6 033	5 894	153 343	37 261	116 082
Магистр ба түүнээс дээш	412	102	310	13 880	5 122	8 758

ХҮСНЭГТ Г.12. Ажиллагчид, байршил, хүйс, бүс, аймаг, хувиар

	Бүгд		Хүйсээр			
	Тоо	%	Эрэгтэй		Эмэгтэй	
			Тоо	%	Тоо	%
НИЙТ	1 180 474	100.0	628 295	100.0	552 179	100.0
Байршлаар:						
Хот	813 784	68.9	431 630	68.7	382 154	69.2
Хөдөө	366 690	31.1	196 665	31.3	170 025	30.8
Бүсээр:						
Баруун бүс	153 827	13.0	82 960	13.2	70 867	12.8
Зүүн бүс	230 197	19.5	120 643	19.2	109 554	19.8
Төвийн бүс	173 201	14.7	92 616	14.7	80 585	14.6
Хангайн бүс	88 537	7.5	45 275	7.2	43 262	7.8
Улаанбаатар	534 712	45.3	286 801	45.6	247 911	44.9
Аймгаар:						
Архангай	44 723	3.8	23 201	3.7	21 522	3.9
Баян-Өлгий	42 860	3.6	24 183	3.8	18 677	3.4
Баянхонгор	38 496	3.3	21 356	3.4	17 140	3.1
Булган	24 570	2.1	12 056	1.9	12 514	2.3
Говь-Алтай	18 661	1.6	9 691	1.5	8 970	1.6
Дорноговь	27 013	2.3	14 195	2.3	12 818	2.3
Дорнод	27 816	2.4	13 168	2.1	14 648	2.7
Дундговь	23 674	2.0	12 721	2.0	10 953	2.0
Завхан	25 852	2.2	13 275	2.1	12 577	2.3
Өвөрхангай	47 391	4.0	24 612	3.9	22 779	4.1
Өмнөговь	29 391	2.5	16 333	2.6	13 058	2.4
Сүхбаатар	25 518	2.2	13 808	2.2	11 710	2.1
Сэлэнгэ	21 544	1.8	10 350	1.6	11 194	2.0
Төв	35 032	3.0	18 565	3.0	16 467	3.0
Увс	29 928	2.5	15 841	2.5	14 087	2.6
Ховд	36 526	3.1	19 970	3.2	16 556	3.0
Хөвсгөл	43 166	3.7	22 504	3.6	20 662	3.7
Хэнтий	35 203	3.0	18 299	2.9	16 904	3.1
Дархан-Уул	31 166	2.6	17 490	2.8	13 676	2.5
Орхон	31 851	2.7	16 914	2.7	14 937	2.7
Говьсүмбэр	5 381	0.5	2 962	0.5	2 419	0.4

ХҮСНЭГТ Г.13. Ажиллагчид, насны бүлэг, гэрлэлтийн байдал, боловсролын түвшин, хүйс, хувиар

	Бүгд		Хүйсээр			
	Тоо	%	Эрэгтэй		Эмэгтэй	
			Тоо	%	Тоо	%
НИЙТ	1 180 474	100.0	628 295	100.0	552 179	100.0
Насны бүлгээр:						
15 - 19	16 789	1.4	11 714	1.9	5 075	0.9
20 - 24	80 021	6.8	46 204	7.4	33 817	6.1
25 - 29	130 052	11.0	71 609	11.4	58 443	10.6
30 - 34	187 269	15.9	103 775	16.5	83 494	15.1
35 - 39	193 880	16.4	104 228	16.6	89 652	16.2
40 - 44	169 644	14.4	87 498	13.9	82 146	14.9
45 - 49	160 734	13.6	79 355	12.6	81 379	14.7
50 - 54	119 968	10.2	56 180	8.9	63 788	11.6
55 - 59	71 553	6.1	42 300	6.7	29 253	5.3
60 - 64	35 557	3.0	16 366	2.6	19 191	3.5
65 - 69	10 281	0.9	6 558	1.0	3 723	0.7
70 +	4 726	0.4	2 508	0.4	2 218	0.4
Гэрлэлтийн байдлаар:						
Огт гэрлээгүй	185 280	15.7	108 177	17.2	77 103	14.0
Гэрлэсэн- Батлуулсан	782 654	66.3	426 991	68.0	355 663	64.4
Гэрлэсэн-Батлуулаагүй	117 151	9.9	65 043	10.4	52 108	9.4
Тусгаарласан	32 222	2.7	11 750	1.9	20 472	3.7
Цуцалсан	17 849	1.5	8 308	1.3	9 541	1.7
Бэлэвсэн	45 318	3.8	8 026	1.3	37 292	6.8
Боловсролын түвшнээр:						
Боловсролгүй	37 985	3.2	24 541	3.9	13 444	2.4
Бага	51 760	4.4	33 915	5.4	17 845	3.2
Суурь	146 767	12.4	87 977	14.0	58 790	10.6
Бүрэн дунд	214 459	18.2	117 595	18.7	96 864	17.5
Техникийн болон мэргэжлийн	269 902	22.9	168 792	26.9	101 110	18.3
Тусгай мэргэжлийн дунд	58 605	5.0	24 920	4.0	33 685	6.1
Дипломын болон бакалаврын дээд	363 923	30.8	155 958	24.8	207 965	37.7
Магистр ба түүнээс дээш	37 073	3.1	14 597	2.3	22 476	4.1

ХҮСНЭГТ Г.14. Ажиллагчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангилал, хүйс, хувиар

Салбар	Бүгд		Хүйсээр			
	Тоо	%	Эрэгтэй		Эмэгтэй	
			Тоо	%	Тоо	%
Хөдөө аж ахуй, ойн аж ахуйн, загас барилт, ан агнуур	293 973	24.9	170 828	27.2	123 145	22.3
Уул уурхай, олборлолт	60 341	5.1	51 295	8.2	9 046	1.6
Боловсруулах үйлдвэрлэл	112 665	9.5	57 304	9.1	55 361	10.0
Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт	22 040	1.9	17 479	2.8	4 561	0.8
Усан хангамж, бохир ус зайлуулах систем, хог, хаягдлын менежмент болон цэвэрлэх үйл ажиллагаа	6 835	0.6	3 354	0.5	3 481	0.6
Барилга	77 527	6.6	64 252	10.2	13 275	2.4
Бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклийн засвар үйлчилгээ	146 236	12.4	61 814	9.8	84 422	15.3
Тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа	68 175	5.8	57 790	9.2	10 385	1.9
Зочид буудал, байр сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ	32 019	2.7	5 681	0.9	26 338	4.8
Мэдээлэл, холбоо	19 155	1.6	10 066	1.6	9 089	1.7
Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	22 570	1.9	8 081	1.3	14 489	2.6
Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	2 472	0.2	1 393	0.2	1 079	0.2
Мэргэжлийн шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	15 132	1.3	5 980	1.0	9 152	1.7
Удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	13 930	1.2	10 092	1.6	3 838	0.7
Төрийн удирдлага ба батлан хамгаалах үйл ажиллагаа, албан журмын нийгмийн хамгаалал	82 129	6.9	48 290	7.7	33 839	6.1
Боловсрол	104 397	8.8	24 414	3.9	79 983	14.5
Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагаа	49 659	4.2	9 222	1.5	40 437	7.3
Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам	14 114	1.2	7 522	1.2	6 592	1.2
Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	34 180	2.9	11 968	1.9	22 212	4.0
Хүн хөлслөн ажиллуулдаг өрхийн үйл ажиллагаа	951	0.1	665	0.1	286	0.1
Олон улсын байгууллага, суурин төлөөлөгчийн үйл ажиллагаа	1 974	0.2	805	0.1	1 169	0.2
Дүн, %		100.0		100.0		100.0
Улсын дүн	1 180 474		628 295		552 179	

ХҮСНЭГТ Г.15. Ажиллагчид, хөдөлмөр эрхлэлтийн статус, байршил, хүйс, бүс, аймгаар

	Бүгд	Ажил олгогч	Цалин хөлстэй ажиллагчгүй бие даасан ажиллагч	Гүйцэтгэх гэрээлэгч	Цалин хөлстэй ажиллагч	Хувь нэмрээ оруулагч гэр бүлийн гишүүн	Эдгээр статуст хамрагдаагүй ажиллагчид
НИЙТ	1 180 474	41 617	404 037	4 014	705 791	21 108	3 907
Байршлаар:							
Хот	813 784	32 150	169 372	1 002	606 273	4 121	866
Хөдөө	366 690	9 467	234 665	3 012	99 519	16 987	3 041
Хүйсээр:							
Эрэгтэй	628 295	22 576	233 455	2 590	360 910	7 632	1 132
Эмэгтэй	552 179	19 041	170 582	1 424	344 881	13 476	2 775
Бүсээр:							
Баруун	153 827	2 160	79 308	681	66 720	4 174	784
Хангай	230 197	6 096	123 018	1 790	92 984	4 351	1 958
Төв	173 201	4 012	64 257	1 007	92 657	10 846	422
Зүүн	88 537	4 461	42 844	401	39 987	561	283
Улаанбаатар	534 712	24 888	94 610	135	413 443	1 176	460
Аймгаар:							
Архангай	44 723	1 622	28 542	136	13 303	1 070	50
Баян-Өлгий	42 860	742	19 505	224	21 997	16	377
Баянхонгор	38 496	38	25 600	1 114	11 320	424	-
Булган	24 570	623	14 110	27	9 774	36	-
Говь-Алтай	18 661	130	12 031	80	6 255	69	96
Дорноговь	27 013	886	12 011	48	13 886	182	-
Дорнод	27 816	859	10 043	-	16 189	482	244
Дундговь	23 674	743	15 781	30	6 676	300	143
Завхан	25 852	550	12 829	-	10 046	2 200	226
Өвөрхангай	47 391	1 630	23 815	-	21 301	395	250
Өмнөговь	29 391	976	12 507	267	13 293	2 246	102
Сүхбаатар	25 518	1 308	13 537	355	10 253	26	39
Сэлэнгэ	21 544	552	3 671	54	17 168	59	40
Төв	35 032	73	11 785	589	14 644	7 902	39
Увс	29 928	368	16 954	288	10 683	1 635	-
Ховд	36 526	370	17 989	89	17 738	254	86
Хөвсгөл	43 166	716	26 540	443	12 364	1 447	1 657
Хэнтий	35 203	2 294	19 264	46	13 545	54	-
Дархан-Уул	31 166	781	6 882	-	23 248	157	98
Орхон	31 851	1 468	4 411	70	24 923	978	-
Говьсүмбэр	5 381	-	1 620	19	3 742	-	-

ХҮСНЭГТ Г.16. Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт, байршил, хүйс, бүс, аймгаар

	Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт			Ажилгүй хүн		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
Нийт	138 509	79 020	59 489	84 736	50 462	34 274
Байршлаар:						
Хот	113 232	64 764	48 468	69 963	41 845	28 118
Хөдөө	25 277	14 256	11 021	14 773	8 617	6 156
Бүсээр:						
Баруун	32 842	17 100	15 742	18 301	8 988	9 313
Хангай	25 752	13 209	12 543	19 421	10 315	9 106
Төв	14 249	9 111	5 138	10 518	6 952	3 566
Зүүн	7 626	4 453	3 173	4 474	2 787	1 687
Улаанбаатар	58 040	35 147	22 893	32 022	21 420	10 602
Аймгаар:						
Архангай	766	592	174	467	293	174
Баян-Өлгий	13 259	6 668	6 591	5 066	2 068	2 998
Баянхонгор	8 179	3 423	4 756	5 587	2 222	3 365
Булган	2 107	1 318	789	1 574	1 087	487
Говь-Алтай	3 692	2 041	1 651	3 250	1 913	1 337
Дорноговь	471	259	212	246	236	10
Дорнод	4 773	2 662	2 111	2 446	1 395	1 051
Дундговь	1 879	890	989	1 255	588	667
Завхан	6 890	3 531	3 359	3 641	1 805	1 836
Өвөрхангай	4 526	2 520	2 006	3 104	2 037	1 067
Өмнөговь	2 628	1 611	1 017	2 121	1 349	772
Сүхбаатар	1 428	1 067	361	788	709	79
Сэлэнгэ	2 843	2 292	551	1 827	1 577	250
Төв	2 770	2 498	272	1 963	1 807	156
Увс	4 544	2 368	2 176	2 942	1 424	1 518
Ховд	4 459	2 491	1 968	3 403	1 777	1 626
Хөвсгөл	6 415	3 619	2 796	5 194	3 003	2 191
Хэнтий	1 425	724	701	1 240	683	557
Дархан-Уул	3 304	1 260	2 044	2 793	1 115	1 678
Орхон	3 759	1 737	2 022	3 495	1 673	1 822
Говьсүмбэр	352	302	50	312	281	31

ХҮСНЭГТ Г.16. Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт, байршил, хүйс, бүс, аймгаар, үргэлжлэл

	Боломжит ажиллах хүч			Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгч		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
Нийт	44 935	23 897	21 038	8 838	4 661	4 177
Байршлаар:						
Хот	37 405	19 844	17 561	5 864	3 075	2 789
Хөдөө	7 530	4 053	3 477	2 974	1 586	1 388
Бүсээр:						
Баруун	9 453	5 235	4 218	5 088	2 877	2 211
Хангай	5 737	2 614	3 123	594	280	314
Төв	3 634	2 108	1 526	97	51	46
Зүүн	2 573	1 614	959	579	52	527
Улаанбаатар	23 538	12 326	11 212	2 480	1 401	1 079
Аймгаар:						
Архангай	299	299	-	-	-	-
Баян-Өлгий	4 480	2 221	2 259	3 713	2 379	1 334
Баянхонгор	2 468	1 174	1 294	124	27	97
Булган	498	196	302	35	35	-
Говь-Алтай	431	117	314	11	11	-
Дорноговь	214	23	191	11	-	11
Дорнод	1 748	1 215	533	579	52	527
Дундговь	579	291	288	45	11	34
Завхан	2 033	1 239	794	1 216	487	729
Өвөрхангай	987	265	722	435	218	217
Өмнөговь	507	262	245	-	-	-
Сүхбаатар	640	358	282	-	-	-
Сэлэнгэ	1 016	715	301	-	-	-
Төв	807	691	116	-	-	-
Увс	1 453	944	509	149	-	149
Ховд	1 056	714	342	-	-	-
Хөвсгөл	1 221	616	605	-	-	-
Хэнтий	185	41	144	-	-	-
Дархан-Уул	471	105	366	40	40	-
Орхон	264	64	200	-	-	-
Говьсүмбэр	40	21	19	-	-	-

ХҮСНЭГТ Г.17. Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын түвшин, байршил, хүйс, бүс, аймгаар

	Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын нэгдсэн түвшин			Ажилгүйдлын түвшин		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
Нийт	10.6	11.2	9.8	6.7	7.4	5.8
Байршлаар:						
Хот	12.3	13.1	11.3	7.9	8.8	6.9
Хөдөө	6.5	6.8	6.1	3.9	4.2	3.5
Бүсээр:						
Баруун	18.1	17.6	18.7	10.6	9.8	11.6
Хангай	10.1	23.4	27.5	7.8	7.9	7.7
Төв	7.6	17.4	15.5	5.7	7.0	4.2
Зүүн	8.0	21.6	22.1	4.8	5.8	3.8
Улаанбаатар	9.8	13.0	13.5	5.7	6.9	4.1
Аймгаар:						
Архангай	1.7	2.5	0.8	1.0	1.2	0.8
Баян-Өлгий	25.3	23.4	27.5	10.6	7.9	13.8
Баянхонгор	17.6	13.8	21.8	12.7	9.4	16.4
Булган	7.9	9.9	5.9	6.0	8.3	3.7
Говь-Алтай	16.5	17.4	15.5	14.8	16.5	13.0
Дорноговь	1.7	1.8	1.6	0.9	1.6	0.1
Дорнод	14.9	16.9	13.0	8.1	9.6	6.7
Дундговь	7.4	6.5	8.3	5.0	4.4	5.7
Завхан	21.9	21.6	22.1	12.3	12.0	12.7
Өвөрхангай	8.8	9.4	8.2	6.1	7.6	4.5
Өмнөговь	8.2	9.0	7.2	6.7	7.6	5.6
Сүхбаатар	5.3	7.2	3.0	3.0	4.9	0.7
Сэлэнгэ	11.7	18.1	4.7	7.8	13.2	2.2
Төв	7.3	11.9	1.6	5.3	8.9	0.9
Увс	13.2	13.0	13.5	9.0	8.2	9.7
Ховд	10.9	11.1	10.6	8.5	8.2	8.9
Хөвсгөл	12.9	13.9	11.9	10.7	11.8	9.6
Хэнтий	3.9	3.8	4.0	3.4	3.6	3.2
Дархан-Уул	9.6	6.7	13.0	8.2	6.0	10.9
Орхон	10.6	9.3	11.9	9.9	9.0	10.9
Говьсүмбэр	6.1	9.3	2.0	5.5	8.7	1.3

ХҮСНЭГТ Г.17. Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын түвшин, байршил, хүйс, бүс, аймгаар, үргэлжлэл

	Ажилгүй хүн болон Боломжит ажиллах хүчний нэгдсэн түвшин			Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэлт болон ажилгүйдлийн нэгдсэн түвшин		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
Нийт	9.9	10.6	9.1	7.4	8.1	6.6
Байршлаар:						
Хот	11.7	12.5	10.7	8.6	9.5	7.5
Хөдөө	5.7	6.1	5.4	4.7	5.0	4.3
Бүсээр:						
Баруун	15.3	14.6	16.0	13.6	12.9	14.4
Хангай	9.9	9.7	10.0	8.0	8.1	7.9
Төв	7.6	8.9	5.9	5.8	7.0	4.3
Зүүн	7.4	8.9	5.8	5.4	5.9	4.9
Улаанбаатар	9.4	10.5	8.1	6.1	7.4	4.5
Аймгаар:						
Архангай	1.7	2.5	0.8	1.0	1.2	0.8
Баян-Өлгий	18.2	15.1	22.0	18.3	16.9	20.0
Баянхонгор	17.3	13.7	21.4	13.0	9.5	16.9
Булган	7.8	9.6	5.9	6.2	8.5	3.7
Говь-Алтай	16.5	17.3	15.5	14.9	16.6	13.0
Дорноговь	1.7	1.8	1.5	0.9	1.6	0.2
Дорнод	13.1	16.5	9.8	10.0	9.9	10.1
Дундговь	7.2	6.5	8.0	5.2	4.5	6.0
Завхан	18.0	18.7	17.3	16.5	15.2	17.8
Өвөрхангай	7.9	8.6	7.3	7.0	8.5	5.4
Өмнөговь	8.2	9.0	7.2	6.7	7.6	5.6
Сүхбаатар	5.3	7.2	3.0	3.0	4.9	0.7
Сэлэнгэ	11.7	18.1	4.7	7.8	13.2	2.2
Төв	7.3	11.9	1.6	5.3	8.9	0.9
Увс	12.8	13.0	12.6	9.4	8.2	10.7
Ховд	10.9	11.1	10.6	8.5	8.2	8.9
Хөвсгөл	12.9	13.9	11.9	10.7	11.8	9.6
Хэнтий	3.9	3.8	4.0	3.4	3.6	3.2
Дархан-Уул	9.5	6.5	13.0	8.3	6.2	10.9
Орхон	10.6	9.3	11.9	9.9	9.0	10.9
Говьсүмбэр	6.1	9.3	2.0	5.5	8.7	1.3

ХҮСНЭГТ Г.18. Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт, насны бүлэг, гэрлэлтийн байдал, боловсролын түвшин, хүйс, хувиар

	Бүгд		Хүйсээр			
	Тоо	%	Эрэгтэй		Эмэгтэй	
			Тоо	%	Тоо	%
Нийт	138 509	100.0	79 020	100.0	59 489	100.0
Насны бүлгээр:						
15 - 19	5 259	3.8	3 342	4.2	1 917	3.2
20 - 24	17 587	12.7	8 553	10.8	9 034	15.2
25 - 29	19 046	13.8	11 166	14.1	7 880	13.2
30 - 34	19 171	13.8	9 673	12.2	9 498	16.0
35 - 39	17 022	12.3	10 205	12.9	6 817	11.5
40 - 44	19 084	13.8	10 105	12.8	8 979	15.1
45 - 49	15 545	11.2	9 773	12.4	5 772	9.7
50 - 54	13 376	9.7	8 744	11.1	4 632	7.8
55 - 59	6 892	5.0	4 679	5.9	2 213	3.7
60 - 64	3 628	2.6	1 833	2.3	1 795	3.0
65 - 69	1 547	1.1	741	0.9	806	1.4
70 +	352	0.3	206	0.3	146	0.2
Гэрлэлтийн байдлаар:						
Огт гэрлээгүй	37 079	30.3	21 694	32.3	15 385	28.0
Гэрлэсэн- Батлуулсан	73 626	48.0	43 792	50.3	29 834	45.5
Гэрлэсэн-Батлуулаагүй	14 264	10.3	8 156	11.0	6 108	9.5
Тусгаарласан	6 161	4.7	3 374	2.2	2 787	7.4
Цуцалсан	2 787	3.3	759	3.1	2 028	3.7
Бэлэвсэн	4 592	3.4	1 245	1.1	3 347	5.9
Боловсролын түвшнээр:						
Боловсролгүй	2 795	2.1	1 679	2.1	1 116	2.2
Бага	4 718	2.9	1 561	2.5	3 157	3.3
Суурь	18 151	10.9	11 136	12.5	7 015	9.1
Бүрэн дунд	34 938	20.8	19 684	19.0	15 254	22.9
Техникийн болон мэргэжлийн	29 287	26.1	20 039	32.4	9 248	19.1
Тусгай мэргэжлийн дунд	7 084	5.8	4 127	5.0	2 957	6.7
Дипломын болон бакалаврын дээд	38 598	30.1	19 864	25.3	18 734	35.3
Магистр ба түүнээс дээш	2 938	1.3	930	1.2	2 008	1.4

ХҮСНЭГТ Г.19. Залуу ажиллагчид, байршил, хүйс, бүс, аймгаар

	Бүгд		Хүйсээр			
			Эрэгтэй		Эмэгтэй	
	Тоо	%	Тоо	%	Тоо	%
НИЙТ	96 810	100.0	57 918	100.0	38 892	100.0
Байршлаар:						
Хот	65 093	67.2	36 385	62.8	28 708	73.8
Хөдөө	31 717	32.8	21 533	37.2	10 184	26.2
Бүсээр:						
Баруун	11 036	11.4	7 311	12.6	3 725	9.6
Хангай	17 082	17.6	10 547	18.2	6 535	16.8
Төв	11 684	12.1	8 492	14.7	3 192	8.2
Зүүн	6 539	6.8	4 569	7.9	1 970	5.1
Улаанбаатар	50 469	52.1	26 999	46.6	23 470	60.3
Аймгаар:						
Архангай	4 054	4.2	2 565	4.4	1 489	3.8
Баян-Өлгий	3 306	3.4	2 089	3.6	1 217	3.1
Баянхонгор	4 779	4.9	3 266	5.6	1 513	3.9
Булган	490	0.5	411	0.7	79	0.2
Говь-Алтай	868	0.9	555	1.0	313	0.8
Дорноговь	1 533	1.6	1 217	2.1	316	0.8
Дорнод	1 953	2.0	1 363	2.4	590	1.5
Дундговь	2 381	2.5	1 655	2.9	726	1.9
Завхан	1 708	1.8	1 299	2.2	409	1.1
Өвөрхангай	3 032	3.1	1 856	3.2	1 176	3.0
Өмнөговь	1 915	2.0	1 371	2.4	544	1.4
Сүхбаатар	2 062	2.1	1 397	2.4	665	1.7
Сэлэнгэ	852	0.9	583	1.0	269	0.7
Төв	3 065	3.2	2 398	4.1	667	1.7
Увс	3 128	3.2	1 700	2.9	1 428	3.7
Ховд	2 027	2.1	1 670	2.9	357	0.9
Хөвсгөл	2 776	2.9	1 516	2.6	1 260	3.2
Хэнтий	2 524	2.6	1 810	3.1	714	1.8
Дархан-Уул	1 691	1.7	1 161	2.0	530	1.4
Орхон	1 950	2.0	931	1.6	1 019	2.6
Говьсүмбэр	247	0.3	106	0.2	141	0.4

ХҮСНЭГТ Г.20. Залуу ажиллагчид, эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбарын ангилал, хүйс, хувиар

Салбар	Бүгд		Хүйсээр			
			Эрэгтэй		Эмэгтэй	
	Тоо	%	Тоо	%	Тоо	%
Хөдөө аж ахуй, ойн аж ахуйн, загас барилт, ан агнуур	26 113	27.0	19 226	33.2	6 887	17.7
Уул уурхай, олборлолт	3 690	3.8	3 245	5.6	445	1.1
Боловсруулах үйлдвэрлэл	7 607	7.9	4 741	8.2	2 866	7.4
Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт	988	1.0	774	1.3	214	0.6
Усан хангамж, бохир ус зайлуулах систем, хог, хаягдлын менежмент болон цэвэрлэх үйл ажиллагаа	397	0.4	380	0.7	17	0.0
Барилга	7 440	7.7	5 971	10.3	1 469	3.8
Бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклийн засвар үйлчилгээ	13 820	14.3	7 394	12.8	6 426	16.5
Тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа	5 434	5.6	4 371	7.5	1 063	2.7
Зочид буудал, байр сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ	5 541	5.7	1 540	2.7	4 001	10.3
Мэдээлэл, холбоо	2 146	2.2	1 025	1.8	1 121	2.9
Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	3 037	3.1	458	0.8	2 579	6.6
Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	102	0.1	102	0.2	0	0.0
Мэргэжлийн шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	1 566	1.6	22	0.0	1 544	4.0
Удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	942	1.0	592	1.0	350	0.9
Төрийн удирдлага ба батлан хамгаалах үйл ажиллагаа, албан журмын нийгмийн хамгаалал	7 204	7.4	4 662	8.0	2 542	6.5
Боловсрол	3 206	3.3	692	1.2	2 514	6.5
Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн халамжийн үйл ажиллагаа	2 787	2.9	443	0.8	2 344	6.0
Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам	1 729	1.8	1 343	2.3	386	1.0
Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	2 891	3.0	767	1.3	2 124	5.5
Олон улсын байгууллага, суурин төлөөлөгчийн үйл ажиллагаа	170	0.2	170	0.3	0	0.0
Дүн, %		100.0		100.0		100.0
Улсын дүн	96 810		57 918		38 892	

ХҮСНЭГТ Г.21. Залуучуудын хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт, байршил, хүйс, бүс, аймгаар

	Хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт			Ажилгүй хүн		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
НИЙТ	22 845	11 895	10 950	14 350	7 829	6 521
Байршлаар:						
Хот	18 280	9 031	9 249	11 064	5 738	5 326
Хөдөө	4 565	2 864	1 701	3 286	2 091	1 195
Бүсээр:						
Баруун	5 000	2 471	2 529	3 426	1 583	1 843
Хангай	2 514	1 065	1 449	1 984	1 028	956
Төв	2 112	1 235	877	1 952	1 107	845
Зүүн	823	504	319	616	324	292
Улаанбаатар	12 396	6 620	5 776	6 372	3 787	2 585
Аймгаар:						
Архангай	-	-	-	-	-	-
Баян-Өлгий	2 416	1 181	1 235	1 147	388	759
Баянхонгор	1 149	125	1 024	655	88	567
Булган	137	102	35	137	102	35
Говь-Алтай	414	310	104	414	310	104
Дорноговь	37	14	23	24	14	10
Дорнод	539	248	291	367	76	291
Дундговь	315	100	215	315	100	215
Завхан	354	312	42	333	312	21
Өвөрхангай	463	358	105	463	358	105
Өмнөговь	393	126	267	330	63	267
Сүхбаатар	63	36	27	28	28	-
Сэлэнгэ	649	530	119	584	465	119
Төв	258	220	38	258	220	38
Увс	687	404	283	605	343	262
Ховд	1 130	264	866	928	230	698
Хөвсгөл	307	215	92	271	215	56
Хэнтий	221	221	-	221	221	-
Дархан-Уул	352	156	196	352	156	196
Орхон	457	264	193	457	264	193
Говьсүмбэр	108	89	19	89	89	-

ХҮСНЭГТ Г.21. Залуучуудын хөдөлмөрийн дутуу ашиглалт, байршил, хүйс, бүс, аймгаар, үргэлжлэл

	Боломжит ажиллах хүч			Цаг хугацаанаас хамаарсан бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгч		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
НИЙТ	7 989	3 865	4 124	506	201	305
Байршлаар:						
Хот	7 070	3 293	3 777	146	-	146
Хөдөө	919	572	347	360	201	159
Бүсээр:						
Баруун	1 293	705	588	281	183	98
Хангай	469	37	432	61	-	61
Төв	160	128	32	-	-	-
Зүүн	189	162	27	18	18	0
Улаанбаатар	5 878	2 833	3 045	146	-	146
Аймгаар:						
Архангай	-	-	-	-	-	-
Баян-Өлгий	1 009	610	399	260	183	77
Баянхонгор	433	37	396	61	-	61
Булган	-	-	-	-	-	-
Говь-Алтай	-	-	-	-	-	-
Дорноговь	13	-	13	-	-	-
Дорнод	154	154	-	18	18	-
Дундговь	-	-	-	-	-	-
Завхан	-	-	-	21	-	21
Өвөрхангай	-	-	-	-	-	-
Өмнөговь	63	63	-	-	-	-
Сүхбаатар	35	8	27	-	-	-
Сэлэнгэ	65	65	-	-	-	-
Төв	-	-	-	-	-	-
Увс	82	61	21	-	-	-
Ховд	202	34	168	-	-	-
Хөвсгөл	36	-	36	-	-	-
Хэнтий	-	-	-	-	-	-
Дархан-Уул	-	-	-	-	-	-
Орхон	-	-	-	-	-	-
Говьсүмбэр	19	-	19	-	-	-